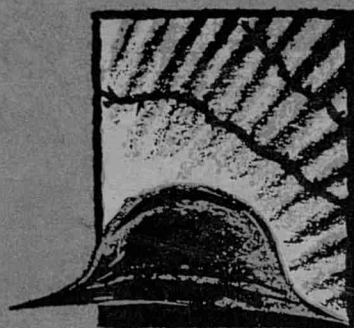

ALEXANDRU AVERESCU

NOTIȚE ZILNICE DIN RĂZBOIU (1916-1918)

EDITURA „CULTURA NAȚIONALĂ”
www.dacoromanica.ro

NOTIȚE ZILNICE DIN RĂZBOIU
(1916 - 1918)

**S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE O SUTĂ DOUĂZECI ȘI ȘASE
DE EXEMPLARE, NEPUSE IN COMERȚ, PE HÂRTIE CHAMOIS,
NUMEROTATE DELA 1 LA 100 ȘI DELA A LA Z.**

MAREȘAL ALEXANDRU AVERESCU

NOTIȚE ZILNICE
DIN RĂZBOIU
(1916 - 1918)

cu 62 de ilustrații în text

BUCUREȘTI
EDITURA „CULTURA NAȚIONALĂ”
2, Pasajul Macca, 2

*Mareșal ALEXANDRU AVERESCU în ținută de campanie
pe frontul Armatei a II-a*

P R E F A Ț A

Mulțumită moravurilor și moralei noastre politice, drept recompensă pentru modul cum am conceput și condus, în calitate de Șef al Marelui Stat Major, campania din 1913, prin care am pus capăt războiului al doilea balcanic, am lărgit hotarele în partea de Sud a Dobrogei, în congresul ținut la București, Regele Carol I, care a presidat acel congres, m'a chemat pe la sfârșitul lui Noembrie să-mi spue că este necesar să cer eu însumi să fiu mutat la trupă.

„În câteva zile — mi-a spus încercatul Rege — se va schimba guvernul și nu aș voi să se creeze precedentul, ca odată cu schimbarea partidelor, să fie mutat și Șeful de Stat Major general al armatei!”.

Știam cât de mult ținea Regele la mine, căci doară El a spus, cu doi ani înainte, când mă găseam exilat la T.-Severin, la Divizia I, că nu merge în războiu fără generalul Averescu la dreapta Sa. De aceea un consiliu eșit din gura Suveranului nu putea să fie decât urmat fără cea mai mică ezitare, ori cât de mare ar fi fost amărăciunea mea. Eram foarte amărît, căci ca și când aș fi avut un presentiment dureros; mă întrebam, dacă un Suveran atât de înțelept, cu un prestigiu făurit de El Insuși, un Suveran atât de calculat în toate mișcările și călăuzit de o atât de înaltă moralitate, este nevoit să se închine în fața atotputerniciei politicianilor, ce va fi mai târziu, sub urmașii Lui?!

„De altfel — a continuat Regele, cu multă afecțiune, dar vizibil jenat în fața acelei capitulări mărturisite — este și bine să profiți de acest răstimp să reiei contactul cu trupa, căci să știi că pentru vre-o cinci ani, VOM AVEA LINIȘTE IN EUROPA.” Vorbea numai cu câteva luni înainte de izbucnirea războiului european.

În luna lui Mai, același an, a venit la București Prințul Friederic Eitel, unul din fiii Kaizerului, însoțit de generalul von Plessen, primul adjutant și prieten al Kaizerului, pentru ca să aducă Regelui Carol, bastonul de Mareșal. Generalul von Plessen mă cunoștea de când fusesem atașat militar la Berlin; de aceea a venit să mă vadă și eu i-am întors vizita, evident în aceeași zi.

Pe baza relațiilor noastre din trecut, mi-a vorbit foarte lămurit: — **„Să faci ce veți ști, dar să localizați lucrurile, să evitați cu ori ce preț complicațiunile. Sunt însărcinat din partea Împăratului să vă spun aceste lucruri, căci El nu vrea cu nici un preț războiu”.**

Este ușor de închipuit ce efect a putut avea asupra mea la jumătatea lunii lui Iulie (st. v.) comunicarea oficială că războiul a izbucnit!

Și spusele generalului Plessen din Mai 1913 și convingerea formulată cu atâta siguranță de Regele Carol în Noiembrie același an că nu vom avea războiu cel puțin 5 ani, s’au spulberat ca pleava dusă de vântejul brutal și necruțător al evenimentelor.

Din prima zi mi-am dat seama de proporțiunile uriașe ale dramei ce începea să se desfășoare în fața întregii omeniri.

Am început chiar de atunci să notez evenimentele, astfel cum se succedau, și le notam cu un interes cu atât mai mare, cu cât fiind la curent cu starea de fapt reală și de la noi și din cele mai multe din țările târîte în uriașul conflict (Germania, Austro-Ungaria, Anglia, Italia, Turcia, Bulgaria) eram în măsură să-mi dau seama, fără teamă de mare greșală, de modul cum se vor înlănțui evenimentele sângeroase.

Pe timpul neutralității notam operațiunile de pe teatrul de războiu cu multă prudență, căci cunoșteam procedurile beligeranților, îngrijați mai mult de a face atmosferă, de cât

de a reda adevărul; dar urmăream și evenimentele dela noi cu un interes cu atât mai mare, cu cât îmi dădeam seama cât de puțin pregătiți, din toate punctele de vedere, ne-a surprins acest mare moment în istoria neamului nostru!

După ce am intrat în fine în războiu, am început, cum era și natural, să concentrez toată atențiunea mea, pe frontul nostru și, ca să fiu mai precis, în deosebi pe porțiunea din acest front, pe care îmi exercitam comandamentul.

La terminarea războiului, fără voia mea am fost atras în vâltoarea luptelor politice și nu am putut să mă ocup, după cum era dorința mea, de partea militară a vieții mele.

În 1920 am început să public, sub forma de feuilleton în ziarul „**Indreptarea**” notele mele din timpul neutralității. Ajunsesem la numărul 16, dacă nu mă înșel, al publicării mele, când am fost chemat să formez guvernul, pentru a da țării, pacea lăuntrică.

Unul din oamenii noștri politici, prototipul politicianului, care face săgeată din ori ce lemn, nu l-a jenat de fel conștiința, ca să aducă în discuțiunea Camerii unele fraze din notele mele de natură a irita susceptibilitatea Regelui Ferdinand, care avea slăbiciunea de a se crede un foarte înzestrat conducător de oștire.

Nu știu cum s'a făcut, că scopul urmărit de puțin scrupulosul nostru politician, nu a fost atins. Regele Ferdinand atunci când voia, știa să se libereze din ghiarele slăbiciunilor sale și să fie ceea ce numesc francezii: „**Un Monsieur**”!

Am încetat evident de atunci cu publicarea notelor, amânând lucrurile pentru o dată nefixată.

Mi-am pus însă de atunci de mai multe ori întrebarea, dacă este bine să-mi public notițele și amintirile încă fiind în viață, sau să las a se face aceasta de alții când nu voi mai fi.

Sunt argumente destul de demne de luat în seamă și pentru o soluțiune și pentru alta.

Când se urmărește scopul de a face să se creadă ceva, fără replică, evident că soluțiunea indicată este de a se publica manuscrisul nu de autor, ci de urmașii lui. Astfel cum a făcut

de pildă Prințul v. Bülow, ale cărui memorii au avut un larg răsuneț, acum vre-o câțiva ani.

M'au impresionat acele memorii, căci am trăit cam trei ani la Berlin și de aceea îmi erau cunoscute multe din împrejurările descrise și nu puține din persoanele menționate. Nu am împărtășit de loc părerea mai multor persoane de la noi, care vrăjite de calitățile superioare ca scriitor ale Prințului, nu și-au bătut capul să deslușească dacă ceea ce era frumos, era și adevărat.

Am avut ca un fel de ușurare de conștiință când am putut ști că acea lucrare era datorită unui aranjament pe baza căruia casa editoare „Westen” luase anumite angajamente financiare, în schimbul unor memorii, pe cari însă Prințul nu a voit să le pună la dispoziția casei editoare, atât cât va fi el în viață.

Se spune, că după moartea Prințului, când s'au publicat memoriile, Adjutanții Ex-Kaizerului au făcut o dare de seamă complectă de chestiunile cari priveau pe fostul Împărat. Acesta, după ce a fost foarte atent, cât a durat lectura, s'a mărginit la un foarte simplu, dar și foarte incisiv comentariu: **Nu mi-aș fi putut închipui vre-odată, ca unui mort să-i mai fie posibil a se sinucide!**

De altfel ceva analog s'a întâmplat și la noi. De și în cazul acesta autorul nu a scris de comandă, iar urmașii săi au publicat manuscrisul fără discernământ, nu-i mai puțin adevărat, memoriile acestea au fost o adevărată decepțiune. Imaginea care se profila din paginile zise „Memorii” era cu totul alta de cât aceea, cu care era deprinsă lumea în timpul vieții autorului.

Sunt însă și cazuri când cineva fără să aibă intențiunea de a deforma lucrurile, totuși, din cauza izvoarelor de cari s'a servit, cele cuprinse în manuscrisul pus la punct personal pentru publicare, să fie împănate de greșeli regretabile.

Am avut ocazie să citesc începutul unei astfel de lucrări. Nu am putut merge până la capăt, căci în paginile cetite am găsit inexactități asupra unor împrejurări pe cari le cunoșteam foarte bine, căci am fost amestecat în ele.

Mi-am spus, ce temeiu pot să pun pe această povestire,

care foește de neexactități, căci acelea pe cari le cunoșteam în mod absolut sigur mă îndreptățeau să presupun că nu erau singurele.

Aceste considerațiuni m'au făcut să iau hotărîrea de a-mi publica notițele, fiind încă în viață.

Scopul acestor notițe când le-am așternut pe hârtie, a fost ca ele să slujească studioșilor de mai târziu, să tragă învățăminte din experiența altora.

Dar, dacă acesta a fost scopul avut în vedere, prima condițiune care se impune ar fi redarea adevărului absolut nealterat. Acest lucru este însă mult mai ușor de formulat de cât de realizat.

Evident că se cere o sinceritate absolută, dar și o neîntinată onestitate.

Căci, nu este suficient ca notițele să fie redade astfel cum au fost ele concepute, și la acest rezultat se poate ajunge numai mulțumită sincerității; dar se pot ivi, în cursul reproducerii celor trăite, să fie nevoe de unele explicațiuni fără de cari cetitorul se poate găsi dezorientat și folosul ar fi dacă nu chiar nul, dar de sigur insuficient, pentru a compensa munca depusă.

Unele atitudini sau dispozițiuni luate, pot părea bizare sau chiar nechibzuite, necunoscându-se împrejurările în cari au fost luate și în foarte multe cazuri aceste împrejurări nu sunt nici măcar menționate, și totuși ele au avut o influență determinantă.

Vor trebui deci adăogiri explicative, pentru ca cetitorul să nu rămâe dezorientat; dar aceste explicațiuni nu pot fi controlate și pentru ca lucrarea să fie serioasă — căci numai astfel poate fi de vreun folos —, este negreșit necesar o perfectă onestitate.

Cu alte cuvinte, cetitorul trebuie pus în situațiunea în care s'a găsit autorul de fapt, sub toate raporturile, în momentul când a înregistrat în carnetul său evenimentul trăit, sau pe care crede necesar să-l menționeze, deși îl cunoaște poate numai din auzite.

Călăuzit de aceste concluziuni, la care am ajuns după

mature și repetate reflexiuni, mi-am stabilit următorul plan de lucru:

Textul notelor va fi reprodus, fără alte modificări decât cele reclamate de regulile gramaticale, cari au putut să nu fi fost respectate în fuga condeiului; cu alte cuvinte, notițele vor păstra nealterat fondul, vor fi modificate numai în formă sau mai bine zis vor fi numai stilizate.

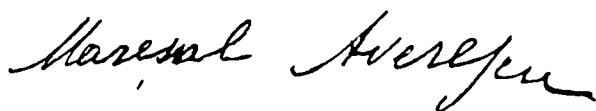
Această parte a textului va fi imprimată cu caractere romane.

Pentru a face să fie lesne de înțeles chiar și părțile mai puțin lămurite, va trebui să adăog explicațiuni cari au fost omise din lipsă de timp sau din alte cauze în momentul când am redactat notița respectivă, precum și reflexiuni sau comentarii redactate când am revăzut carnetul meu, pentru a-i trece conținutul, revăzut și complectat, la tipar.

Toate aceste adăogiri ulterioare, adică explicațiunile, reflexiunile sau comentariile, vor fi imprimate cu caractere italice.

Se va constata că și acolo unde am observat ulterior o greșeală în aprecierea unei situațiuni sau în luarea unei hotărâri, am crezut mai instructiv să las tale quale greșeala nealterată, căutând prin comentarii să pun în evidență căror anume cauze a fost ea datorită.

Altfel vezi lucrurile și altfel gândești când spiritul îți este liber de ori ce apăsare și altfel când ești chinuit de atâtea elemente între cari, în anumite împrejurări este poate greutatea răspunderii.

A handwritten signature in cursive script, reading "Mareșal Averescu".

Turnu-Severin 15. VII. 935

RĂZBOIUL NOSTRU

1 9 1 6

La Armata II-a

21. VIII. 1916.

Am sosit la ora 1 p. m. la Ploești și am luat posesiunea de fapt a Comandamentului meu.

Marele Cartier General dispusese printr'un ordin, din ziua de 17 August, sa iau comanda trupelor care compun Armata II-a încă din ziua de 18 VIII, dar prin directivele ce mi s'au dat în prima zi de mobilizare era hotărât ca, Comandamentul Armatei să se constituie abia în ziua a 6-a de mobilizare, adică la 20 August!

Aceasta anticipare, nejustificata și nerealizabila, este deja un indiciu de neastâmpar și nestatornicie la Marele Cartier General. Aș dori sa fie singurul, adica primul și ultimul. Nu va fi însa așa.

Nu am plecat din Craiova decât, când am știut ca cel puțin o parte din Cartierul General al Armatei mele poate fi în stare să funcționeze.

Sosind la Ploești, am gasit în gară pe Generalul Cotescu, comandantul Corpului al II-lea de Armata. L-am întrebat asupra situațiunei trupelor sale. Mi-a spus că nu are idee și că, de abia acum se duce la Sinaia, unde-i este cartierul său general,

pentru a lua cunoștință exactă, de punctele anume unde i se găsesc unitățile.

Primul lucru ce mi s'a raportat a fost că Marele Cartier General a schimbat zona de adunare a Armatei, împingând-o peste frontieră!

Motivul? Dumnezeu să-l știe. Dacă se simțea nevoia a se întări trupele de acoperire, s'ar fi putut ordona ca aceasta să se facă de comandanții în drept, potrivit cerințelor momentului și situațiunii propriilor trupe.

De fapt nimic nu cerea întărirea trupelor de acoperire, deja peste măsura de tari, față cu ceea ce s'a putut constata, aproape sigur, ca dispune inamicul, în această parte: două la trei batalioane cel mult, fără artilerie. Schimbarea aceasta este un indiciu și mai serios de neastâmpar și-mi da dreptul sa fiu foarte îngrijorat.

Ce se va întâmpla, dacă în unele părți lucrurile s'ar încurca pentru noi?

Să dea Dumnezeu ca drumul sa ne fie neted și sa mergem din izbândă ușoară, în izbânda și mai ușoara.

22. VIII.

Am văzut personalul Cartierului Armatei a II-a. Este destul de numeros și bine compus.

Am recomandat:

1. — Impărțirea rațională a muncii, conlucrând cu toții acolo unde nevoia ar cere.

2. — Să-și cruțe puterile, pentru a putea sa desfașoare toata activitatea necesară atunci, când situațiunile ar cere o mare încordare.

3. — Să-și pastreze calmul și în împrejurările favorabile și în cele nefavorabile, cari nu se pot evita în mod absolut în războiu.

Comunicatul Marelui Cartier General este foarte curios redactat

„Pe frontul de Sud, inamicul ar fi atacat pe întreaga fron-

tiera; la Bazargic inimicul a fost respins; *pe restul frontului luptele continuă*".

Va sa zică avem un front de lupta care coincide cu întreaga frontiera de Sud a Dobrogei, și că în tot lungul ei am fost atacați și luptele continuă afară de un singur punct: Sud Bazargic.

Dar atunci bulgarii trebuie sa aibă împotriva noastră 400.000 la 500.000 oameni, căci pentru ca să atace peste tot o frontieră de mai bine de 100 km. trebuie să admitem o densitate de circa 4 oameni pe metru curent. Este comunicatul fructul ușurinței sau al nepriceperei?

23. VIII.

Asta noapte am fost bombardați de un dirijabil, care a lasat vre-o 19 bombe. A făcut mici stricaciuni în gară. Efectul a fost mai mult moral decât material. A impresionat pe civili și chiar pe militari.

Astfel, eu aveam intențiunea sa stau foarte puțin la Ploești și voiam sa ma mut fie la Băicoiu, fie la Florești. Vorbisem deja de mult cu M. Cantacuzino în această privință. Generalul Cristescu, Șeful meu de stat major, s'a aratat nepartizan al acestei idei, spunându-mi, ca ar fi bine să stăm cât mai mult în Ploești și când ne vom muta să ne ducem iarăși într'un punct unde sa stăm mai mult. Foarte judicios. Strămutarea Cartierului unei Armate este o chestiune complicata și deci stabilitatea lui este ceva de dorit. Astazi însă, în urma bombardării, toți, inclusiv Generalul Cristescu, gasesc de prisos ca sa mai stăm în Ploești și ca ar trebui sa ne stramutam cât mai neîntârziat!

Am plecat la Brașov. La Sinaia am găsit Cartierul General al Corpului II. Am vorbit cu Generalul Cotesco asupra strămutării zonei de adunare.

Am luat masa cu ofițerii Cartierului, între cari am gasit pe D-l G. Diamandi.

S'a vorbit în timpul mesei de gloanțele dum-dum, întrebuințate, zice-se, de unguri. Fel de fel de păreri, din cele

mai feroce și mai salbatice au fost emise. Mai cu seama Comisarul regal gasește că nu e nimic mai judicios și eficace ca procedeul represaliilor.

G. Diamandi și-a exprimat parerea, că Guvernul nostru să anunțe pe cel austriac și german, că vom întrebuința și noi astfel de gloanțe și pentru ca să afle soldații dușmani despre aceasta, să li se arunce publicațiuni din aeroplane. Spera că soldații unguri și germani, de frica represaliilor vor asculta de înștiințările noastre și vor nesocoti ordinele șefilor lor!...

La Brașov am găsit Cartierul General al Diviziei IV-a, General Burghel și Colonel Iacobini, șeful de Stat Major. Foarte buna impresie. Din cele ce am văzut și mi s'au spus, am ajuns la concluzia că ungurii nu au avut nici cea mai mică intenție de a rezista la invazia noastră în această regiune și că au fost respinși înainte de a putea evacua în regula orașul. Trupa a fost în grabă echipată cu efecte bune și a aruncat pe cele vechi. Furgoane încărcate au rămas parasite în curtea cazarmei.

S'au găsit cantități enorme de zahăr, făină, efecte militare numeroase și într-o uzină, organizată pentru uzul militar, mii de proiectile de artilerie de diferite calibre, în curs de fabricațiune.

Totul în parasire! Ceea ce ieri era plin de viață și activitate febrila, astăzi pustiu!

Teribil lucru este războiul!

C O P I E

dupa Ordinul de Zi al Armatei II-a Nr. 1, trimis cu Ordinul Corpului II Armata Nr. 185 din 23 August 1916.

— Prin Înaltul Decret Nr. 2784 din 14/VIII 1916, am fost pus în capul Armatei II-a.

Ofițeri, Subofițeri și Soldați,

Iau acest înalt comandament, cu o nemărginită încredere în valoarea trupelor a caror conducere Majes-

tatea Sa Regele a binevoit sa mi-o încredințeze, în niște împrejurări atât de însemnate ale neamului.

Cauza pentru care țara își duce fiii ei în luptă, este dreaptă, este sfântă; în ea vom găsi tăria ca să ieșim biruitori.

De veacuri a fost simțită, în toate colțurile locuite de români, dorința *de a închea românismul într'un singur și unic trup*.

Ceea ce însă pentru parinții și strămoșii noștri nu a putut fi decât un vis frumos, dar departat, pentru noi ne este harazit să fie realitate *înfăptuită prin noi*.

Misiunea noastră, minunată în istoria neamului, ne impune sfânta datorie să fim la înălțimea ei, să nu ne dam la o parte dela orice jertfe și să desfășurăm o bărbăție nu mai prejos de aceea a bătrânelor armate, alături de care intram în această uriașă luptă.

Cu mintea deci la imaginea sfânta a ROMÂNIEI MARI, *ce va răsări mâine de pe urma vitejiei noastre*, însufleșiți de credința nețarmurită către Steag și Rege, îmboldiți de pildele marețe ale stramoșilor noștri: Ofițeri, subofițeri, caporali și soldați.

în fața vrajmașului, pâna la desavârșita lui rapunere, sa nu existe decât un gând, decât un strigăt:

„Înainte cu Dumnezeu pentru dreptul Neamului”.

Comandantul Armatei II-a

General (ss) AVERESCU

24. VIII.

Astazi s'a stramutat Cartierul Armatei la Bușteni.

Eu am hotărît sa plec mâine.

Pe la ora unu sunt înștiințat prin telefon să nu plec până nu voi vedea un ofițer dela Marele Cartier General, care va aduce un ordin extra-urgent.

Pe la ora 3^{1/2} sosește Căpitanul Cezarescu, și-mi aduce știrea că Turtucaia a fost luată de bulgari; că tot materialul

nostru de acolo este pierdut; că trupele în parte sunt luate de bulgari, în parte debandate.

Figura sa reflecta consternarea dela Marele Cartier General.

Mi-a cerut impresia. I-am spus că nu vad consecințe grave, dar că, după mine, cauza este faptul că s'a jonglat cu organizarea armatei. S'au creiat unități nouă prin diluarea celor existente; iar pe de altă parte, confundându-se acoperirea mobilizării și concentrarea cu operațiunile propriu-zise, s'au amalgamat unitățile. I-am adus exemplul Divizia IV-a în care aveam o singura brigadă constituită, iar restul Diviziei era compus din 2 regimente de rezerva și 4 batalioane răslețe, din diferite regimente pe cari nu știu cum le vom putea înjgheba la un loc.

Iată compunerea Diviziei a IV-a, după ordinea de batae pentru mobilizare:

Regimentul 6 Vânători.

Brigada 8 infanterie, aparținând prin organizațiune Diviziei.

Regimentul Mihai Viteazu Nr. 6.

Regimentul Ilfov Nr. 21.

Brigada 34 de infanterie, a se organiza pe timpul mobilizării cu:

Regimentul 46 de rezervă și

Regimentul 61 de rezervă.

Brigada 7 inf. (a 3-a în Divizie) a se improviza cu:

Batal. 1 din Regimentul 5 Infanterie.

Batal. 2 din Regimentul 20 Infanterie.

Batal. 1 și 4 din Regimentul 22 Infanterie.

Batal. 1 din Regimentul 2 Grăniceri.

Căpitanul Cezarescu mi-a adus ordinul de a porni cât mai repede Divizia V-a înapoi, pentru a întări rezerva generală.

A intrat groaza în comandamentul suprem. Teama unei invazii bulgare dincoace de Dunăre este mărită, după spusa

Căpitanului Cezărescu, de știrile alarmante, ce le primește și trimite neconținut Primul Ministru.

În ceea ce privește luarea Diviziei V-a, uitasem să notez că din ziua de 22, am primit ordinul ca din brigăzile de rezervă, din toate Diviziile Armatei, să formez două Divizii, pe care să le țin în zona Armatei, la dispoziția Marelui Cartier General.

Simptome din cele mai îngrijitoare.

Conform ordinelor primite dela Marele Cartier General, alaltăeri, s'a strămutat zona de adunare dincolo de frontieră, eri s'a defalcat o treime din forțe pentru a le face să intre în rezerva generală; azi se trimite o Divizie, în grabă în marș! *) Naște întrebarea firească, dacă nu s'ar fi desfașurat lucrurile mai fără sbucium, fără nenorocita strămutare a zonei de adunare?!

Un lucru mi se pare curios.

Înainte de plecare din Craiova, am văzut în ziua de 20 August, pe Colonelul Vlădescu, care mi-a spus că trupele noastre au intrat în Sibiu.

În comunicatul de eri, vad că trupele noastre dela Schellernberg au fost batute de artilerie, situată la Nord. Ori Schellernberg-ul este la Sud-Est de Sibiu; atunci, sau nu a fost luat Sibiul sau ai noștri au fost respinși din el.

Capitanul Cezărescu spune și el că știa de luarea Sibiului, dar comunicatele nu anunțau aceasta.

Și Generalul Popovici I. și Colonelul Vlădescu mi-au vorbit de o panică a trupelor pe Valea Oltului, axa principală de mișcare. Ordinea a fost restabilită numai decăt, pentru că nu era nici un atac. Nu știu dacă s'ar fi restabilit ordinea așa de ușor, în caz ca panică s'ar fi datorit unui atac real.

Știu de o panică dela Cireșu (N. Turnu Severin); am vorbit chiar cu ofițerul în sarcina căruia este pusă acea panică (Locotenent de rezervă Zaharia).

Să nu fie cu Sibiul ceva neplăcut?

*) Această Divizie făcea parte din Corpul al III-lea din Armata mea. În ziua de 24 am primit ordin de a o porni înapoi spre Ploiești.

25. VIII.

În cursul dimineții am fost avertizat prin telefon, că la ora 4 p. m. să mă găsesc la Marele Cartier General la Periș, în interes de serviciu.

Când am sosit acolo, am fost pus la curent de Regele In-suși, asistat de Generalul Iliescu, de situațiunea din Dobrogea.

Din această expunere reese teama unei treceri a Dunării spre București.

Mi-am exprimat parerea, ca atât cât mai avem trupe în Dobrogea în stare de a lupta, o asemenea întreprindere din partea bulgarilor, mi se pare puțin probabilă și în orice caz foarte riscată și deci puțin periculoasă, pentru noi.

Regele mi-a spus ca a hotărît o nouă grupare a Armatei a III-a, și-mi încredințează comanda ei, pentru a restabili încrederea Bucureștenilor cari sunt foarte alarmați.

Am sosit la București pe la ora 7 și am mers direct la comandamentul Armatei.

Am fost pus la curent cu organizațiunea și dislocarea Armatei.

Aceasta din urmă este mai mult sau mai puțin buna. iar organizațiunea, este tot ce poate fi mai deplorabil.

Trupe de adunatura; s'au strâns batalioanele al 4-lea din toate unghiurile țării și, fara a fi grupate în regimente și brigade, s'au format Divizii, iar ca artilerie, foarte puțină de cea nouă, mai multă de cea veche, cu tragere înceată!

Trupe cari poartă în ele germenii panicei! Și cu aceste trupe „planul de operații“ prevedea a se lua Varna-Șumla-Rusciukul și a se înainta până la Iantra!...

Cum se razbuna faptele în contra ineptiei. Razbunarea este însa din nenorocire, pe spinarea țării.

La Turtucaia a fost un adevarat dezastru: forțe ca la un Corp de Armata, parte macelarite, parte luate. Nu au scapat decât răniții, evacuați în primele faze ale luptei.

Cine va expia pierderea atâtor vieți și aceasta rușine? Cine?

La Armata III-a

26. VIII.

Am avut o zi penibilă și obositoare.

Înainte de amiază am vorbit cu Generalul Teodorescu, scapat ca prin minune, de la Turtucaia.

Cauzele dezastrului sunt cele deja cunoscute, de cei cari au urmarit, cu atenție, evoluarea organizării noastre militare, din ultimii doi ani și îndrumarea operațiunilor, din ziua declarării războiului.

Cauzele organice:

— Unități improvizate,

Incadrare slabă,

Ofițeri de rezervă improvizați.

Din aceste cauze: puțină rezistență la foc intens și condițiuni extrem de favorabile pentru propagarea panicei, produsă de elementele slabe.

În ceea ce privește comandamentul superior, pe de o parte, o foarte mare nepricepere în pregătire și un amestec excesiv, de jos în sus în conducere.

Din artileria grea, 18 guri de foc nu mai puteau trage, fiindcă nu mai aveau munițiuni. Acestea nefiind calibrate, s'au trimis la arsenal și acolo au rămas.

Celelalte guri de foc au avut câte o sută (circa) lovituri. Restul dotațiunei era de expedit din București. Nu se știe dacă a fost expedit, cert este că nu a sosit.

Din punctul de vedere al conducerii, este bine să se știe că g-lul Teodorescu a raportat telefonic Armatei a III-a în ziua de 22 Aug. ora 12,50 că: „situația la Turtucaia este disperată și nu speră să mai poată rezista din lipsă de rezerve, toate întrebuințate la Staraselo; cere ajutoare urgente”.

G-lul Aslan a raportat M. C. Gl. prin colonelul Dabița la ora 1: „G-lul Teodorescu a telefonat că situația este disperată și nu speră să mai poată rezista multă vreme din lipsă de rezerve. Dl. Gl. Aslan este de idee, că dacă Garnizoana Turtucaia nu mai poate rezista, să facă o ieșire spre Silistra”.

Aceasta idee a g-lui Aslan, era judicioasă, dar Maiorul Rosetti dela Secția de Operații a M. C. Gl. răspunde la ora 1.10 ca: „*Turtucaia nu trebuie să cadă, Garnizoana trebuie să reziste până la ultimul om, deoarece trupe proaspete vor veni în ajutor*“.

Pentru ce? Pentru ce această dispoziție?

Ce aveam de apărat la Turtucaia?!

Un faimos cap de pod, fără pod?!...

Mi se strânge inima de durere.

Incepem războiul cu o pagina urâtă, care va rămâne pentru veci, în istoria războaielor.

Am vazut, după amiază. rând pe rând, pe Cantacuzino, Take Ionescu, Ministru Angelescu, Generalul Constantinescu Niculae.

Au venit toți sa-mi spue ca nadejdea este la mine și ca este datoria mea să spun Regelui ce este de făcut.

Drept sa spun, nu înțeleg în ce calitate aş putea sa vorbesc Regelui, în chestiunile generale și care ar fi rezultatul, dacă aş face-o?

Am promis că voi merge să expun situația Armatei mele. Este tot ce pot face.

27. VIII.

Dimineața la ora 7, a venit din nou Take Ionescu la mine, rugându-mă să vorbesc Regelui lămurit și sa-i spui ce este de făcut.

Cu ce drept aş putea să mă erig eu în consilier al Regelui, nu înțeleg. I-am spus că nu pot ieși din marginile privitoare la Armata mea. Dacă va veni însa vorba, ceea ce ma voi sili să fac, voi fi desigur lămurit.

La ora 4 p. m. a venit Regele în capitală.

I-am cerut audiență și am fost chemat îndată.

Înainte de a pleca am aflat că Silistra a fost evacuată de trupele noastre.

Intrând la Rege, L-am întrebat de aceasta evacuare și

mi-a spus că s'a făcut din ordin. Așa dar Turtucaia, cap de pod fără pod, trebuia apărată până la ultima extremitate, iar Silistra, cap de pod cu pod și în condițiuni strategice mai bune, s'a evacuat, din ordin!

Strategia Marelui Stat Major era desigur cam de neînțeles.

Regele era foarte bine dispus și vedea situația printr'o prismă optimistă. Sau mă înșel eu grozav, sau Majestatea Sa nu apreciază că motivul de căpetenie al înfrângerei nu este decât *organizarea defectuoasă a trupelor noastre*.

Am prezentat Regelui un memoriu în care-i arăt starea Armatei ce comand. A spus că va ceti cu atențiune și va hotărî ce va fi posibil.

Am plecat abatut. Dacă în câteva zile nu se procedează energic luându-se măsuri de îndreptare, mai mult de cât radicale, putem sa ne așteptăm la evenimente grave.

Am vazut seara pe Take Ionescu și i-am spus rezultatul. Desigur nu a plecat încântat.

Iată textul memoriului prezentat Regelui în ziua de 27 August 1916:

Raportul Comandantului Armatei III-a înaintat M. S. Regelui Comandantul de Căpetenie.

„Majestatea Voastră a binevoit a-mi încredința comanda Armatei a III-a, cu misiunea de a face față unei eventuale invaziuni dela sud, între Mostiștea și Oltul.

„Am avut deja înalta cinste să arăt Majestaței Voastre, ca atât cât vom avea trupe în stare de a lupta în Dobrogea, o trecere a Dunării din partea dușmanului este foarte neprobabilă, cel puțin pentru prezent, adică atât cât bulgarii ar dispune, în acel eșichier, numai de forțele ce au fost semnalate.

„Incontestabil că, cu forțe mai însemnate, întreprinderea ar deveni mai probabilă, dar aducerea lor ar cere timp, și la sosire ar putea găsi o situațiune, cu totul alta la noi de cât cen de azi.

„Cred necesar sa repet încă odată, ceeace am avut cîntea

a spune și verbal Majestății Voastre, că oricare vor fi împrejurările, toți ne vom face datoria, neșovăind înaintea oricărei încordări sau jertfe, ce s'ar cere de cursul evenimentelor.

„Cred însă necesar, fiind în joc interese atât de înalte și vitale, să arat Majestății Voastre mijloacele reale de care dispun, pentru a face față unei invaziuni și cât vor fi ele de insuficiente în cazul ipotetic, că o astfel de invaziune s'ar produce.

„Armata III-a, se compune din corpul al V-lea și al VI-lea.

*„Corpul al V-lea se compune *) din Diviziile 10, 12 și 15, iar Corpul al VI-lea din Diviziile 16 și 18 și din brigazile mixte a 2-a și a 3-a.*

„În formațiunea normală, aceste mari unități ar trebui să cuprindă: 82 batalioane cu 82 secții mitraliere, 72 baterii de câmp și 12 baterii de obuziere ușoare, forțe la care, dacă se mai adaugă și artileria grea de care dispune, ar fi destul de însemnate pentru a întâmpina, prin rezistența și manevra ofensivă, orice încercări de trecere a Dunării, oricare ar fi compunerea armatei dușmane de invazie.

„În realitate, însă, Armata III-a se compune numai din 54 batalioane, 54 secțiuni mitraliere, 46 baterii de artilerie și 2 de obuziere ușoare.

Rezultă, din cifrele arătate, o deosebire în mai puțin, de:

28 batalioane

25 secțiuni mitraliere

23 baterii artilerie

10 baterii obuziere ușoare.

„Această deosebire numerică, atât de însemnată în sine înșasi, este mărită foarte mult, prin calitatea trupelor și organizarea unităților.

„Astfel, din cele 54 batalioane, numai 10 sunt din regimentele tinere (1—40), 20 sunt din regimentele de rezervă, 19 sunt din batalioanele al 4-lea, adunate din toate unghiurile țării și 5 batalioane de miliții.

**) În momentul acela, căci nu târziu, divizia 12 și apoi și divizia 15 au fost duse în Dobrogea. În schimb armata III a primit diviziile 21 și 22, organizate pe frontul de nord, prin prelevarea brigăzii a 3-a, dela Diviziile Armatei a II-a.*

„Din aceste trupe, în afară de batalioanele tinere, numai batalioanele de rezervă sunt trupe cari, bine încadrate pot lupta alături cu cele dintâiu, fără a le influența în rău; batalioanele al 4-lea și cele de miliții, nu numai că nu sunt de vreun ajutor, într-o luptă sângeroasă, dar sunt un element de panică, cu urmările ei.

„Aceasta afirmațiune o bazez, nu atât pe raționamentul abstract, cât pe faptele concrete, petrecute deja la începutul războiului, între care prenumar și pe cele povestite mie de generalul Teodorescu, personal.

„Este de adăugat și faptul că, chiar unitățile despre care am spus ca sunt în stare de a sta ferm în fața primejdiei, au în ele samânta panicei în cea mai mare parte prin ofițerii de rezervă improvizați din învățători.

„In ceea ce privește artileria, situațiunea este și mai puțin satisfacatoare:

„Din cele 46 de baterii existente, numai 22 sunt cu tragere repede (din care numai 2 de obuziere ușoare), restul se compune, după cum urmează:

15 baterii cu tragere înceată de 87 mm. -

2 baterii de 57,

4 baterii de 53 (pentru infanterie) și

3 baterii diferite.

„Incadrarea și instrucțiunea acestor baterii lasă iarași de dorit, ceea ce micșorează și mai mult valoarea lor tactica, deja destul de mica, prin calitatea materialului.

„Ceea ce face însă ca totalul acestor forțe sa nu reprezinte nici macar valoarea de războiu a elementelor bune, este amestecul lor.

„Experiențele de toate timpurile, și cea recenta dela noi, destul de dureroasa, dovedește că valoarea unei trupe nu se măsoară în luptele serioase, după elementele cele mai tari, ci după cele mai slabe.

„Parerea mea este: a se reface ordinea de batae a Armatei; a grupa elementele bune la un loc, ceea ce ar da ca la un Corp de Armata normal.

„Elementele slabe să fie grupate în unitați deosebite și puse

în tabere de instrucție, unde printr'o activitate metodică și intensivă, să se formeze din ele trupe de războiu, dotându-le în același timp cu material de artilerie, corespunzător cerințelor de azi, ale câmpului de bătae.

„Reducându-se Armata, prin refacerea propusa, numai la un Corp de Armata, pentru a fi pusă în măsură de a duce la bun sfârșit, în toată siguranța, misiunea ei, ar trebui să fie întărită, dar cu trupe de valoare de războiu, în afară de îndoiala”.

Acum două zile Marele Cartier a ordonat sa se bombardeze orașele bulgarești dunarene. Azi bulgarii au raspuns în mod eficace. La Giurgiu s'a produs o panica serioasa. Comandantul Diviziei, generalul Anastasiade, a cerut sa fie întarit, presupunând absurditatea că bulgarii vor încerca sa treaca Dunarea.

În orice caz, acesta a fost rezultatul stralucit al bombardării orașelor bulgarești, de acum două zile!

28. VIII.

Exact dupa 39 de ani, azi am auzit pentru prima data buibuitul tunului dușman.

Impresiunea a fost diferita. M'am întrebat: este oare cu putință, ca tunul bulgar să bubue alături de cel turc, în contra ruso-românilor, *liberatorii din 1877!* Ce monstruozitate!

Am fost să văd Corpul VI. M'am oprit la Calugareni, unde este Cartierul General al Corpului de Armata.

Generalul Văleanu este dezolat! Își dă seama că are nominal un Corp de Armata, iar în realitate valoarea lui militară este sub aceea a unei Divizii.

Își reproșează că a avut slăbiciunea sa primească comanda unei trupe improvizate.

Am mers la Divizia 16, comandant general Anastasiade. L-am gasit la Frățești, asistând la bombardarea Giurgiului de către bulgari, reîncepută chiar în acel moment: orele 6 p. m.

După ce am intrat în localul Cartierului Diviziei, am în-

trebat pe general de cele petrecute în seara precedentă și de motivul, care l-a făcut să ceară ajutorul diviziei a 18-a.

Mi-a dat răspunsuri foarte eronate și lipsite de ori ce fond serios.

Am dedus ca a fost impresionat și a crezut că va găsi pentru Divizia sa, îmbarbatarea necesară, în sosirea altor trupe.

Strâns de aproape de întrebările mele, mi-a mărturisit, ca nu are încredere în trupele ce comandă, căci un batalion care este în apărarea Giurgiului, la primele obuze căzute asupra lor, oamenii au lăsat armele și au fugit; cu mare greutate au putut fi adunați și duși în șanțuri, după ce a încetat bombardarea.

Opera Iliescu-Rosetti, sub egida I. I. C. Brătianu!

29. VIII.

A venit la ora 9 dimineața Take Ionescu și mi-a spus lucruri foarte optimiste din Dobrogea. La Dobrici am fi avut o victorie ruso-română. Sârbii ar fi atacat pe bulgari și i-ar fi batut. Sârbii ar fi făcut 2000 prizonieri pe cari i-au trecut până la unul prin sabie. Lozinca sârbilor este să nu facă prizonieri.

Rușii ar fi făcut și ei prizonieri. Ceva mai târziu a venit însă Generalul Arghirescu și mi-a povestit cu totul altceva. Lucruri dezolante. Am pierdut aproape doua batalioane, din cari unul s'a predat la apariția a doua escadroane bulgare, iar celalalt s'a debandat.

Nici vorbă de victorie strălucita. O lupta cu rezultatul ca apărarea s'a retras către nord, iar bulgarii au ramas la Dobrici.

După amiază a venit Colonelul Ferigo, care continu speră sa mă vadă conducând operațiunile. M'ar întrista foarte mult speranța lui, dacă aș ști că ar putea fi realizabila.

Știu însă că nu va fi așa, de aceea îmi păstrez sângele rece.

Doresc însă altceva! Se va realiza?

Nu este o dezertare, ceea ce doresc, ci o scoatere a mea din calea celor ce mă voesc la fund.

Am crezut util să adaog la memoriul prezentat Regelui eri asupra situațiunei Armatei a III-a, un al doilea memoriu asupra situațiunei generale pentru Armata noastră, în totalul ei, pe care l-am trimis Marelui Cartier General.

Memoriul Comandamentului Armatei a III-a înaintat Comandamentului de Căpetenie în ziua de 28 August. *)

„Din cuprinsul directivelor date, la mobilizarea Armatelor II și III, rezultă că planul general de operațiuni a fost conceput, în ideia de a opera pe două fronturi și pe ambele ofensiv.

„Pe frontul de Nord, operațiunile aveau a fi îndreptate mai întâiu către Valea Mureșului și apoi asupra Capitalei Ungariei; pe frontul de Sud, mai întâiu spre cadrilaterul bulgar și apoi dus până la cursul Iantrei.

„Acest plan de operațiuni trebuie parăsit ca nerealizabil.

„Armata româna, fiind chemată a lupta pe doua fronturi, trebuie să adopte forma defensivă, pe unul din ele și să îndrepte în cel mai scurt interval de timp, o acțiune ofensivă energică și viguroasă pe celălalt front.

„Frontul de ales pentru atitudinea defensivă este cel dela Nord, pentru următoarele motive:

- 1. — Punctele vulnerabile sunt limitate;*
- 2. — Natura terenului înlesnește o rezistența tenace și îndelungată, relativ cu puține forțe;*
- 3. — Apărarea chiar copleșită, poate să disprute terenul pas cu pas;*
- 4. — Adversarul nu dispune pentru moment, de forțe pe acest front;*
- 5. — Mersul înainte al ofensivei ruse stânjenește serios concentrarea și acțiunea trupelor austro-germane în Transilvania și cu atât mai mult o încercare de a se angaja în trecatoriile din Carpații noștri.*

**) Vezi: „Flămânda” de General Averescu, Ed. Cultura Națională.*

6. — *Se poate conta cu mai multă ușurință pe sprijinul trupelor ruse, fie indirect, fie chiar direct, căci un progres al dușmanului pe acest front ar periclita siguranța aripei stângi a Armatei Imperiale de Sud.*

„Acțiunea ofensivă trebuie îndrumată pe frontul de Sud, pentru că:

1. — *Pe acest front inamicul este deja în putere și amenințător;*

2. — *Terenul nu permite a stăvili cu forțe inferioare ofensiva unui dușman întreprinzător;*

3. — *Terenul nu se poate disputa pas cu pas;*

4. — *Distanța dintre frontieră și capitală este foarte mică;*

5. — *Reușita ofensivei noastre pe acest front s'ar repercuta favorabil asupra operațiunilor dela Salonic și ne-ar putea, eventual, deschide acea linie.*

„Fixați asupra atitudinii pe cele doua frontiere, este necesar a se lua măsuri în consecință, în perfectă ordine, dar în același timp, foarte repede: căci reușita planului ce se va adopta, va depinde, în foarte mare parte, de promptitudinea cu care va fi îndrumat.

„Orice întârziere în luarea hotărîrii precum și în traducerea ei în fapt, ar putea duce la rezultate negative poate fatale.

„Condițiunile în care se găsește astăzi armata, îngreunează o acțiune viguroasă ofensivă, în orice direcțiune.

„Această stare de lucruri este datorită unor cauze organice și strategice.

„Cauze organice: Intreaga armată a suferit, de câțva timp încoace modificări adânci în alcătuirea ei organică.

„Corpurile de Armata, Diviziile, Brigadele, pâna și regimintele au fost desperechiate, pentru a da loc la o așa alcătuire în cât astăzi, nu există în toată Armata, probabil, nici o Divizie care să-și fi păstrat vechea ei formațiune.

„Pe dealta parte, în dorința de a mări Armata, s'au improvizat batalioane de adunătură, s'au adăugat și batalioane de miliții, armate cu arme vechi, cari s'au constatat că după un foc susținut fac explozie, din cauza relei calibrări a proiectilelor.

„Ordinea de bătae s'a modificat iarăși atât de radical, în

cât numai excepțional mai sunt unități cari sa aibă în fruntea lor comandanții cari le-au pregătit pentru războiu și cu cari aveau legături sufletești.

„Din cauza sporului neconținut al unităților, s'a slăbit mai mult încadrarea noastră, introducându-se în sânul corpurilor de trupă adevărate elemente de slăbiciune.

„Cauze strategice: Din cauza contopirii acoperirii mobilizării cu desfășurarea operațiunilor și a concentrării Armatei cu desfășurarea strategică, ne-am găsit înainte ca situația strategică să se fi desemnat, cu Armata înșirată pe un cordon continuu, care începea la Marea Neagră și se termina la frontiera Bucovinei, trecând prin Turnu Severin, fără altă disponibilitate în adâncime, decât parte din Corpul al V-lea, adică una din Diviziile existente (a 10-a) și o Divizie alcatuită la mobilizare (a 15-a).

„Ce ar fi de făcut? Pentru a ieși din aceasta criza strategică ar trebui:

a) A se rectifica dispunerea strategică a forțelor noastre, modificând gruparea lor;

b) Pe frontul de Nord, a se opri strictul necesar, pentru a face față situației actuale a adversarului asupra căruia cu orice preț să fim fixați;

c) A se destina tot disponibilul în trupe mobile, ofensivei a fond contra Bulgariei.

„Odată cu această nouă grupare, a se reface ordinea de bătae a unităților vechi, pentru a le reda soliditatea alterată, prin amestecul cu elemente mai slabe. Trupele de strânsura cu batalioanele al patrulea, cele de miliții, artileria veche, etc. a se scoate din cadrul Armatei operative și a se pune în tabere de instrucție, de unde să fie întrebuițate în spatele Armatei, pe măsură ce va fi nevoie;

d) A grupa forțele în cât se poate mai puține Armate. Astăzi avem 5 Armate. Un comandant de Armată poate dirija foarte bine operațiunile a 3, 4 și chiar 5 corpuri de armată. S'ar simplifica mecanismul și s'ar face o mare economie de ofițeri, deja așa de puțin numeroși;

e) A se adopta, în mod hotărît, sistemul conducerii în mare,

lăsând detaliile comandamentelor inferioare respective, astfel ca, fiecare treaptă de sus în jos, în sfera sa de atribuții, să aibă atingerea directă numai cu treapta imediat inferioară. Dirișarea directă a unităților mici, dezorientează comandamentele intermediare;

f) Orice măsură luată, să fie menținută, schimbările și modificările, mai ales la scurt interval, produc 'perturbațiuni și sdruncină încrederea.

g) A se lua masuri sa se înlocuiască artileria veche cu artilerie nouă.

Cred ca s'ar putea obține din Franța materialul necesar.

h) A se face un rezervoriu de ofițeri și subofițeri, pentru împlinirea golurilor. S'ar putea recurge la prizonierii din Rusia de naționalitate română.

„In ceea ce privește operațiunile propriu zise pe frontul de Sud, adică concretizarea grupărei forțelor, a direcțiunilor și obiectivelor ofensivei pe acest front, chestiunea având un caracter subiectiv, fiind de ordin psihologic, rezultatul depinde, nu atât de conceptul ce s'ar adopta, cât de modul cum va fi el simțit și mai cu seamă de claritatea, preciziunea, statornicia și energia cu care va fi mânuit mecanismul chemat a-l traduce în fapt îndeplinit.

„Cred chiar ca orice sugerare din afară, produce șovăire în propria concepțiune și este mai degrabă vătămătoare decât de vreun folos“.

30. VIII. (Sfântul Alexandru)

Nu-mi aduc aminte sa fi avut vreodata inima atât de strânsa ca azi; în orice caz de ziua mea, de sigur că niciodată!

Aproape la toate felicitările ce primesc, mi se spune ca ochii tuturor sunt asupra mea, că toată nădejdea este în mine etc... etc...! Și eu? Luat dela o Armată cu rol activ, am fost adus la o Armată, formată din trupe de adunătură și cu un rol de corp de observație. Din această așa zisă Armată, îndată după numirea mea în fruntea ei, mi s'a luat o Divizie și as-

tăzi alta. Așa dar, când eram la Nord mi s'au luat două Divizii și au fost duse la Sud. Acum când sunt la Sud, mi se iau două Divizii și se duc la Nord.

Mi s'au lăsat patru Divizii din cari de abia se pot forma două Divizii și din acestea chiar. numai una de nădejde.

În capul acestor trupe voi putea raspunde oare așteptărilor și voi putea justifica oare speranțele ce se pun în mine!?

Am scris lui Take Ionescu și lui Filipescu, rugându-i pe amândoi *să mă ajute cu influența lor, ca să fiu trimis și eu în străinătate, pe lângă vre-o Armata străină.*

Take Ionescu a venit să ma vada și mi-a spus ca trebuie sa stau la postul meu; a înțeles însa ca stau în calea celor cari credeau ca nu vor fi de cât lauri pe toate cararile, fara opriri, și că din cauză că opinia publica începe sa menționeze prea des numele meu, cauta mijlocul de a ma paraliza. Eu presupun ca ar fi încântați daca ar putea sa ma compromită, sau sa-mi sdruncine reputația, fie chiar mai înregistrând o înfrângere.

Este posibil sa mă înșel, sa fiu prea pesimist. dar modul cum se desfașoară lucrurile, ma îndreptățește sa fac aceasta presupunere.

31. VIII.

Pentru ca sa înlesneasca victoria în Dobrogea (ordinul spune zdrobirea inamicului) am primit însărcinarea sa fac niște demonstrațiuni de trecerea Dunării.

Am dispus, natural, în consecința. Primesc însa eri un al doilea ordin, prin care mi se spune ca pe lângă demonstrație, să caut a pune stăpânire pe insula Persina și să distrug flotila de monitoare austriace, care se adapostește înapoia acelei insule!...

Dau, natural, ordinele în limitele mijloacelor disponibile, raportez, în același timp, că acestea sunt insuficiente.

Nu numai atât, dar după ce contra-amiralul Balescu îmi spune ca marina nu-mi poate da nici un concurs, îl trimit sa vorbească cu Regele și să-I arate, imposibilitatea obținerii unui rezultat satisfăcător.

Primesc spre seară o telegramă, prin care mi se spune ca Marele Cartier nu a înțeles ca să se facă altceva decât simulacruri!!?

Intre timp a avut loc o convorbire la telefon între Maiorul Rosetti dela Marele Cartier și Maiorul Economu dela mine; cel dintâiu spune că dacă se începe prin a se face obiecțiuni, că nu sunt mijloace suficiente, de sigur că operația nu va reuși; ca nu prea are (*el, Maiorul Rosetti*) încredere în Generalul Văleanu și că ar fi de dorit ca unul din șefii Maiorului Economu, adica Generalul Cristescu, sau eu, să ia afacerea în mână și sa o conducă personal.

Ar fi de dorit! Adica, Maiorul Economu trebuie să le sugereze aceasta idee, sau poate să ne invite chiar!

Am spus Maiorului Economu, sa comunice camaradului său, ca nu admit astfel de convorbiri la telefon; că orice comunicare venita dela Marele Cartier va fi considerată ca oficială și ca, în fine, la Armata III-a impulsunile se dau de sus în jos, iar nu de jos în sus.

I. IX. 1916.

Batalia a început din nou în Dobrogea. Generalul rus Zăiontschikovsky care comandă trupele de pe dreapta Dunării a dat ordin de atac. Atacul a început în zori.

Până în momentul de față nici o știre. Ora 10 seara.

Această întârziere mă neliniștește. Să nădăjduim ca neliniștea mea să fie lipsită de temei.

LA GRUPUL ARMATELOR DE SUD

2. IX.

Veștile din Dobrogea rele; deja la miezul nopții am primit știrea dela ofițerul meu de legătură că Divizia 9-a a fost cuprinsă de panica și, din această cauză, întreaga linie de luptă s'a retras peste 20 km.!...

În cursul zilei, Consiliu de război la Marele Cartier.

Idei bizare. Mai cu seamă, a fost pentru mine o mare surprindere G-lul Prezan, Comandantul Armatei de Nord, care a înnotat o oră întreagă în teorii, voind să explice cum se întocmește un plan de operații.

Propunerile lui, foarte discutabile, chiar teoretic, nu erau, în practică, dată situația în care ne găsim, executabile.

Am fost numit comandant al Grupului Armatei de Sud. Nu va fi oare prea târziu? Având în vedere că în Transilvania ofensiva română este oprită și deci Armatele I și II și de Nord stau în defensivă, este cazul de a face o acțiune ofensivă la Sud. Această propunere fiind admisă de M. S. Regele, m'am hotărât să țin pe inamic de front în Dobrogea, chiar cedând și teren, dacă nu se va putea altfel și să încerc o trecere a Dunării la Flămânda, pentru a sili Armata Mackensen, din Dobrogea, să se retragă spre Sud. Voiu avea mijloacele și trupele necesare? Ordinul de numire la Grupul de Sud, mi s'a înmănat la 3,45 p. m.

3. IX.

Am fost pe front în Dobrogea. Am auzit concertul sinistru al bubuitului tunului de diferite calibre și al pârâitului armelor de infanterie, subliniat de acela al mitralierelor.

Am văzut pe Generalul rus Zaiontschikowsky. Foarte amabil, vorbește foarte lămurit, are experiența războiului; nu pot până acuma spune că are vederi destul de largi, pentru ca să îmbrățișeze, în întregul lor, problemele mari strategice și tactice.

Șeful de Stat Major: Gl. Polofzow figură ștearsă.

I-am spus generalului că am intențiunea a trece Dunărea, pe la Flămânda, pentru ca prin amenințarea în spate, să fac pe bulgari să dea înapoi în fața lui. Crede că planul este bun.

Mi-a arătat că trupele noastre sunt demoralizate, prin panicile anterioare, dar că acest lucru este natural, la trupe cari nu sunt încă obișnuite cu focul.

Crede că ar fi bine să distribue regimentele lui, pe la Diviziile noastre.

Foarte umilitor, dar cred că ideia este salutară.

Nu am înțeles pentru ce își ține cavaleria în spate, fără ca să aibă cel puțin cunoștință de forțele și situația inamicului. Va trebui printr'un ordin să-l îndemn să-și trimită cavaleria pe flancul și în spatele inamicului.

M'am dus în sectorul de luptă al Diviziei 9-a. Am găsit pe Generalul Petala, la Nord de Peștera.

El personal, increzator, dar îmi descrie starea trupei în culori negre.

Mi-a spus că în dreapta lui, Generalul Socec, Divizia 2-a, a angajat luptă ofensivă (contra ordinului Armatei) și că, după oare cari progrese la început, s'a găsit deodată într'o situație foarte critica.

Generalul Petala ar fi trimis trupe în ajutor; nu am putut lămuri dacă a fost o Brigadă sau un regiment. Fapt este ca, contra-atacul bulgar a fost oprit și Divizia 2-a degajată.

In realitate o Brigadă germană (Bode) a atacat Brg. 4 I. (Div. 2-a rom.) care prin poziția ce ocupa se găsea înaintea frontului ordonat, iar între stânga Div. 2-a și dreapta Div. 9-a, care era la Arabagi, rămăsese un gol. Brigada 4 I. fiind atacată de Brg. germană e dată înapoi, grație însă intervenirii Regt. 53 I. (Div. 15-a) de sub comanda colonelului Broșteanu, Brg. germană este oprită, colonelul Broșteanu cade grav rănit. La respingerea atacului german, a contribuit și flota de Dunăre de sub comanda contra amiralului Negrescu.

Am mers la Ivrinez să gădesc pe Generalul Socec. Imi face un raport foarte lămurit asupra acțiunii sale; nu mi-a răspuns însă tot atât de lămurit la întrebarea: din ordinul cui s'a luat ofensiva?

Pe drum, era deja întuneric; m'am întâlnit cu Divizia 15-a General Grigorescu, care venea din Moldova și mergea spre front. Melancolie în tot lungul coloanei.

La Cernavodă o dezordine extraordinară. Un singur medic, Maiorul de rezervă Costinescu, luat și el acolo întâmplător. Răniții curg și evacuarea se face cu greu de tot.

4. IX.

Am mers la Marele Cartier General pentru a desvolta planul meu.

În timpul expunerii, vine o telegrama din Medgidia semnata Maior Moruzzi, prin care se anunța că dreapta Armatei din Dobrogea (Socec) a fost copleșită și se retrage la Cernavoda.

Impresia a fost penibilă.

Pentru mine însă mult mai penibil a fost ceea ce vedeam, decât vestea în sine, care de altfel s'a dovedit ca nu a fost de loc întemeiată.

Dupa amiaza am primit știrea oficiala dela Armata de Dobrogea ca trupele mențin pozițiunile lor.

5. IX.

Nimic important, decât ca am primit un Înalt Ordin sa plec imediat în Dobrogea, pentru a face o ancheta personala asupra ofensivei Diviziei a 2-a?... *Eram în toiul pregătirei unei operațiuni atât de complicate și atât de importante ca trecerea Dunarii! De sigur că pentru moment m'am grăbit sa-mi văd mai departe de treabă pe loc. Am telegrafiat la M. C. G. în acest sens.*

Am recunoscut punctul ales pentru executarea trecerii. Lucrul mi s'a părut realizabil. Generalul Vaitoianu, comandantul Diviziei a 10-a este entuziasmat. Mi-a solicitat sa treacă primul cu Divizia lui. Sunt convins ca ceea ce a spus a și gândit. Avem și de aceștia.

6. IX.

Din toate părțile se insistă să fiu numit Șef de Stat Major al Armatei.

Nu o doresc și m'ar mâhni aceasta, căci ar aduce încurcături cu sine. A venit Doctorul Gruescu și mi-a spus din partea lui Filipescu, că mâine va merge la Rege și va vorbi despre Înaltul Comandament. L-am rugat sa-i spue lui Filipescu din

parte-mi, ca schimbarea care ar duce la rezultatul practic cel mai bun, ar fi să se numeasca Generalul Christescu, Șef de Stat Major, iar eu să rămân pe front.

7. IX.

O zi foarte interesanta. Am plecat seara cu trenul la Medgidia. Am sosit la ora 7 dimineata; o foarte lunga conferință cu Generalul Zaientschikowsky. Foarte gentil, dar foarte sensibil. Trebuie sa umblu cu el ca și cu o buba coaptă, lucru cu atât mai greu, cu cât în chestiunile de tactica generală și strategie, ideile noastre cam diferă. Până acum însa rezultatul a fost mai degrabă favorabil.

Pe la 12 de abia am putut pleca pe front. M'am îndreptat mai întâiu spre Constanța ca sa vad trupele din Divizia 105 rusa, care debarca acolo azi. La 3 km. de Constanța am întâlnit 6 companii din Regimentul 460. Am primit defilarea lor. Ideia a fost a Colonelului Tatarinof, atașatul militar rus.

Aspectul trupei admirabil, ofițeri însă puțini.

În oraș, am întâlnit un al doilea eșalon din același regiment iarași de 6 companii. Am primit defilarea și a acestuia.

Cred ca a impresionat favorabil pe soldați, faptul că le-am zis buna ziua în rusește.

Dupa defilare am fost obiectul unei manifestațiuni entuziaste din partea locuitorilor.

Pe timpul mesei, a venit un aeroplan german. A fost primit de focurile foarte intense și relativ precise ale artileriei anti-aeriene. Spectacol grandios.

M'am dus apoi pe front. Am vizitat Diviziile a 19-a (General Scarișoreanu) și a 5-a, (General Hartel), Divizia 61 rusă (General Simansky), Divizia sârbă (Colonel Hadjici) și Diviziile a 12-a (General Găiseanu) și a 9-a (General Petala N.).

La primele doua, moralul ridicat, dorința de a merge înainte foarte pronunțata.

La celelalte doua, dela centru, moralul ferm, dar ambele foarte încercate, mai ales cea sârbă; în fine, la ultimele două, moralul sdruncinat.

Măine vor fi trecute în linia doua. Divizia sârbă și a 9-a, pentru a se reface.

Seara din nou conferință cu Generalul Zaiontschikowsky.

Mă întărește tot mai mult în credința că este de o susceptibilitate excesivă. Voiu trece cu vederea ori și ce, până se va ajunge la o nouă situațiune. Atunci voiu vedea ce va fi de făcut.

8. IX.

Am recunoscut mai de aproape locul ales pentru trecerea Dunării.

Este mai favorabil de cât cel din 1913.

Am primit dela M. C. G. explicațiunea ca nu a fost în intențiunea sa, numindu-mă Comandantul Grupului sa las comanda Armatei a III-a.

Bine; dar este de remarcat, ca am a conduce, din cele 21 Divizii române, 11, plus trei Divizii aliate, una sârba și doua ruse, plus două Divizii de cavalerie, una română și una rusa, adică un total de 16 Divizii, cu un singur aparat administrativ, acel al Armatei a III-a, în spatele întregului front.

Pentru restul Armatei române compus din 10 Divizii și o Divizie de cavalerie, adica total numai 11 Divizii, avem *trei* comandamente de Armata, având fiecare Armata aparatul sau propriu administrativ în spate. Bine echilibreaza lucrarile M. C. G.! În orice caz pentru mine un tratament de favoare.

12. IX. 1916.

Lucrarile pentru pregatirea trecerii inainteaza, deși încet. Pâna acum inamicul nu dispune de forțe pentru a ne opri în drum; dar dacă se întârzie, va mai fi tot așa?

Intorcându-mă dela recunoașterea ce am facut la Flamânda, la eșirea din satul Prundul, au trecut pe deasupra noastră un grup de aeroplan.

Unora din însoțitorii mei le era în grije, ca vor fi bombardate trasurile de pe șoseaua pe care ne găseam noi!

Când am sosit în București, am aflat că au bombardat Capitala. Au făcut zeci de victime! Mizerabili!...

Cuvântul este tare dar bine meritat.

Am avut ocaziune să lucrez în comun cu serviciul de informațiuni german și știu cât era de bine informat. Așa fiind era peste putință ca acel serviciu să nu fi pus la curent comandamentul german, cu faptul că Bucureștiul era un oraș deschis și că încetase de a mai avea armament, în fortificațiile sale învechite.

Bombardamentul era deci o ignominie.

Revoltat de acest fapt, am redactat în limba germană o telegramă adresată Comandantului German, ce aveam în față: Mareșalul Mackensen.

Șeful cenzurei noastre (Ministru Duca) mi-a oprit-o.

Mai târziu s'a zis, pe baza acestei telegrame, că am fost în corespondență cu inamicul! Regele Ferdinand a zărit printre hârtiile mele proiectul de telegramă și mi-a sugerat modificarea unui cuvânt! Deci, complice.

În Dobrogea situațiunea se menține neschimbată.

13. IX.

Peste noapte și astăzi la ora 12, din nou bombardare aeriană.

Sunt cu totul nedumerit asupra punctului de vedere din care consideră lucrurile cel care le ordonă. Am intențiunea să-i scriu lui Mackensen.

În Dobrogea, mici frecări între Generalul Zaiontschikowsky, Comandantul Armatei de Dobrogea și cei de Divizii. Trebuie să mă duc negreșit acolo. Câștig din ce în ce convingerea că Generalul Zaiontschikowsky este susceptibil și nervos. deși în fond este de o educațiune aleasă și caracter mladios.

14. IX.

Am vazut pe Generalul Socec, Comandantul Diviziei a 2-a; mi-a facut o excelentă impresie. Sigur de sine, în bună dispozițiune de spirit, hotărît și arătând multă energie.

De altfel, dese momente de veselie, din vechiul său repertoriu.

Mi-am reamintit un moment, viața noastră la al 4-lea roșiori!

Generalul Petala N. a început să pue ordine în Divizia lui. Crede că poate să fie reținut în rezerva generală și să se conteze pe intervenirea Diviziei lui.

Generalul Grigorescu cu care am mers la punctul lui de observație, mi-a făcut impresia unui adevărat General de câmp. Perfect orientat asupra situațiunii tactice, liniștit și încrezător în propria lui situațiune.

Înainte de a pleca din București, adică pe la 7,30 a. m., am avut iarăși o bombardare. În cursul nopții deasemenea.

Seria se prelungește, spre marea glorie a națiunii care pretinde, că prin cultura și calitățile sale sufletești, are dreptul să stea în capul civilizației!

Poate merge inconștiența atât de departe?

La Medgidia am avut o lungă conferință cu Comandantul Armatei de Dobrogea. Ar dori să ia ofensiva pentru a nu da timp inamicului să se întărească. I-am spus, că ofensiva armatei din Dobrogea va fi mult facilitată prin acțiunea Armatei a III-a. Am adăugat însă, că nu voesc să-i îngrădesc inițiativa. Dacă este convins că poate lua ofensiva înainte, să o ceară și i-o voi aproba, dar pe răspunderea lui personală.

Mi-a răspuns atunci, că obiecțiunile lui erau facute numai în scopul de a mă îndemna să grăbesc îndrumarea acțiunii Armatei a III-a. Am și nevoie de un asemenea îndemn!

Încordarea dintre Generalii Zaiontschikowsky și Hartel provine din aceea, că cel dintâi crede, pe cel de al doilea, foarte arierat și strain de conducerea actuală a războiului. Bun cunosător! Am aplanat lucrurile.

Am plecat satisfăcut din Dobrogea.

15. IX.

Conferința cu Comisiunea însărcinată cu pregătirea trecerii și cu Comandanții de Corp de Armata. Lucrarile s'au executat,

dupa cum s'a hotarît și în urma unei amănunțite examinari a situațiunei din toate punctele de vedere s'a stabilit că trecerea va începe Duminecă 18. IX.

Sunt convins ca se va obține rezultatul voit, adică isgonirea bulgarilor din Dobrogea.

16. IX.

Am întrunit pe comandantii dela regiment în sus, la Colibaș la ora 4 p. m. Le-am explicat rostul operațiunilor Armatei a III-a. Cuvintele mele au fost ascultate cu încordare vadita, iar ultimele au fost acoperite cu urale entuziaste. Generalul Valeanu, locțiitor de Comandant al Armatei a III-a, foarte emoționat, mi-a raspuns în câteva cuvinte bine simțite, care la rândul lor au fost urmate de urale entuziaste.

Cred în izbânda!

17. IX.

La ora 11 a. m. am fost la Marele Cartier General spre a supune aprobarei Regelui, ordinul pentru operațiunile coordonate ale Armatelor de Sud.

Regele a aprobat fără nici o rezerva. Deci mâine, Armata a III-a va începe trecerea Dunării!

Generalul Iliescu mi-a facut impresiunea că are încredere în reușita.

Convingerea mea este ca va reuși trecerea, căci este bine pregatita, nu știu însă în ce mod se va desfășura ofensiva. Cert este ca nu mi s'au dat mijloacele necesare, pentru a i se pune succesul afară din îndoială.

După împingerea spre Sud a Armatei Mackensen din Dobrogea, obiectivul final ar fi trebuit să fie luarea contactului cu Armata dela Salonic. Prin acest contact, întreaga situațiune în eșicherul balcanic s'ar fi schimbat radical, cu repercusiuni serioase asupra întregului teatru de războiu.

Am cerut Divizia 2-a de cavalerie și mi s'a spus ca este necesară (în munți)!

În fine!

După amiazi a venit Colonelul Tatarinof, atașatul militar rus, și mi-a citit o telegramă lungă și plicticoasă, ca o zi de toamnă, a Generalului Alexeieff.

În esență, părerea lui este, că trecerea Dunării prezintă mari primejdii pentru atâtea și atâtea considerații; că ar fi mai bine să se arunce inimicul afară din Dobrogea, numai cu atacul armatei ruso-române din Dobrogea, iar dacă este vorba de trecut Dunărea, atunci să o trecem la Rahova, pentru a merge la Berkovatz!

Am rugat pe Colonelul Tatarinof sa telegrafieze înapoi, ca eu primesc bucuros consiliu, înainte de a ma hotărî, în urma însă, nu. Dacă Armata din Dobrogea poate să bată singură pe bulgari, succesul ei va fi cu atât mai asigurat, cu cât Armata III-a ar putea să înfiga un ghimpe cât de slab, în coasta și spațele dușmanului.

În ceea ce privește trecerea pe la Rahova, cu siguranța generalul nu și-a consultat bine harta.

Către seară, Filipescu mi-a trimis vorbă că ar dori sa-mi vorbeasca. Am trimis pe maiorul Ressel. I-a spus, că ar fi informat că voim sa mergem la un dezastru*). Maiorul Ressel i-a explicat și situația și rostul operațiunii mele. S'a liniștit.

Generalul Christescu îmi spune pe de altă parte, ca și părerea atașatului militar francez este cam la fel**).

Văd eu oare atât de greșit lucrurile?!

Din punctul de vedere strategic, sunt ferm convins ca soluțiunea mea este bună și duce la rezultat deciziv; destul însă ca instrumentul de care dispun sa reprezinte valoarea de razboiu proporționala cu numărul forțelor cari compun Armata III-a.

Mai întâiu dă de gândit mijloacele tehnice ale adversarului. Totusi merg înainte cu încredere.

*) Am știut în urmă că informațiunea i-a fost dată de Generalul A... de sub ordinele mele !...

**) Acest ofițer nu era cu siguranță una din gloriile armatei franceze. Dealtfel nu mult după aceia i s'a pierdut urma la noi.

Am luat locuința în tren care s'a transportat la Comana.

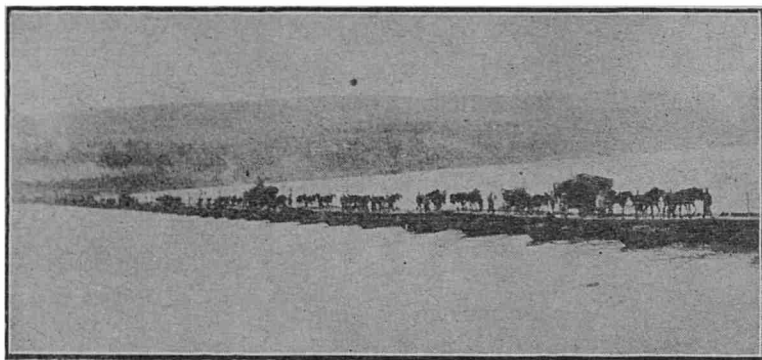
Am asistat la prima bombardare a unui aeroplan la Prundu Belu, ora 11,30.

18. IX.

Până la ora 11 a. m. lucrurile s'au desfășurat favorabil. Divizia 10-a (General Văitoianu) și-a trecut infanteria toată și

Infanteria înaintază

Trupe din Divizia 10-a trecând podul de vase aruncat peste Dunăre la Flămânda

construirea podului merge bine, deși cam încet, din cauza că puterea de tracțiune a șalupelor remorchere este slabă.

După amiaza însă, situațiunea a început sa devie defavorabila din cauza apariției aeroplanelor vrăjmașe, care au bombardat continuu și cu furie toată lunca Flămânda.

Ofițeri și oameni de trupă, morți și raniți. Lucrarile podului suspendate. Aeroplanele noastre ca și când n'ar exista!

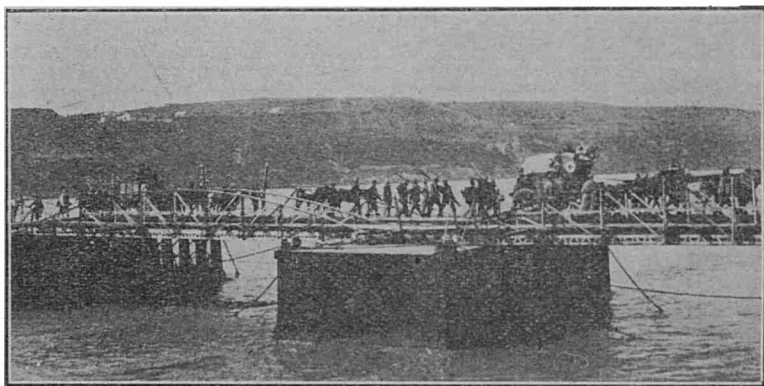
La 7¹/₂ s'a terminat în fine și podul.

Bilanțul zilei, favorabil. De sigur însă, ca dispunând și noi de avioane de lupta, cu aviatori cel puțin tot atât de îndrăzneți ca cei germani, lucrurile ar fi mers mult mai bine.

În ori ce caz, dificultățile de pâna acum au fost învinse.

19. IX.

Peste noapte s'a deslanțuit o furtuna grozava, care a dislocat pe la 11, doua portite la pod. Cu mare greutate, strica-

Convoi de trăsurî din Div. 10-a trecând Dunărea la Flămânda

ciunea a fost reparata și la ora 7 a. m. a început sa treaca artilleria Diviziei a 10-a. Noaptea a mai trecut pe ambarcațiuni o Brigada din Divizia 21-a.

O știre însă foarte grava! escadra inimica de monitoare și-a făcut apariția, la vreo 10 km. de pod! Cel puțin astfel mi se raporteaza de Comandantul Corpului VI armata.

Aceasta escadra se gasea blocată în canalul dintre malul drept al Dunării și insula Persina. Ploaia de peste noapte a făcut să crească apele și aceasta a înlesnit monitoarelor, posibilitatea să iasă din ascunzișul, în care se găseau blocate.

Pe de altă parte, ploaia, care a început odată cu vijelia de aseara, a desfundat drumurile și a făcut orice comunicație în afară de șosea, imposibilă.

Trebuia să iau o hotărîre.

Am suspendat imediat orice mișcare. Ora 11 a. m.

Am plecat la Marele Cartier pentru a expune situațiunea și a lua ordinele Regelui.

Propunerea mea a fost: a se reduce, pentru moment, operațiunile la proporțiunile unei demonstrațiuni amenințătoare; a retrage deci artileria și grosul infanteriei pe malul stîng, lasînd pe cel drept numai numărul de batalioane necesare și toate bateriile de 53, pentru a organiza și ocupa capul de pod.

Pe de alta parte, a se lua toate măsurile putincioase, pentru a pune escadra inamică de monitoare în neputință să mai facă vre-un rau.

Am putut sosi la Rege de abia pe la ora 4 p. m. A aprobat și am și dat ordinul chiar de acolo.

Situațiunea este lamurită și ori ce pericol este înlaturat.

Cred ca vom izbuti a pune afară din cauză monitoarele. Am avut o conferință în aceasta privință, la ora 10 seara, cu Comandantul artileriei grele.

20. IX.

Zi foarte penibilă.

Operațiunea de retragere a artileriei și trupelor, ce nu erau strict necesare la capul de pod, s'a făcut în condițiuni foarte bune; adică fără nici un incident.

Timpul înseninându-se, aeroplanele au reluat bombardarea, cu mai puțină intensitate și cu nici un efect asupra podului.

Pe la ora 12 primesc însă vestea, că podul a fost torpilat și stricat pe o întindere de 50 m. Situațiunea devine dacă nu critică. desigur îngrijitoare.

Am convocat pe comandantul artileriei grele și pe comandantul apărării fluviale, pentru a mai examina încă odată măsurile, ce s'au luat în contra monitoarelor inimice. A sosit la cartierul meu (gara Comana) Contra-amiralul Balescu, trimis de Marele Cartier General, pentru a vedea ce concurs poate să-mi dea marina noastră.

Pe când eram în consfătuire cu Balescu, sosește Generalul Christescu dela Marele Cartier General cu un ordin, în care se spune că: „după cele spuse de mine eri: trecerea Dunării ne mai fiind posibilă, se vor retrage trupele și Diviziile 21 și 22 vor fi trimise pe frontul de Nord!”

Cu alte cuvinte, se iau Diviziile pe baza celor arătate verbal de mine, eri. Dar atunci de ce nu s'a hotărît acest lucru eri, când am expus situațiunea? A intervenit ceva nou?

Am răspuns de executare, dar am arătat în același timp, ca dacă am lăsat un cap-de-pod și podul, este ca, consideram operațiunea numai suspendată, iar nu părăsita.

Ordinul acesta a produs un efect deprimant asupra tuturor.

Cum se va îndrepta situația generală, mai ales cea locală pe frontul de Sud?

21. IX.

Trupele s'au retras; au fost părăsite trăsurile cari le-au luat cu sine regimentul 46. De ce au fost duse aceste trăsurile peste Dunăre și de ce au fost părăsite, nu am putut să aflu, cu toate întrebările mele repetate, adresate Comandantului Corpului de Armată.

Am văzut pe Generalul Văitoianu. Era dezolat că s'a părăsit întreprinderea; este ferm convins că s'ar fi izbutit.

22. IX.

La ora 9 și 20 dimineața, un aeroplan a aruncat un coș cu șase bombe la 150 m. de vagonul meu. O sfărâmătură, mică desigur, a spart geamul dela ușa vagonului!

S'a găsit la pușini metri de vagon o sfărâmată mai măricică. O voiu păstra ca amintire.

Ma întreb, ce ne rezerva viitorul?

23. IX.

Tot felul de comentarii asupra sfârșitului întreprinderii mele.

De sigur, ca rauvoitorii cred că au găsit un argument puternic pentru a dovedi că planul meu nu putea duce la ceva bun.

Un grup de avioane române

Pur și simplu desgustător. Nici primejdia care ne înconjoara nu poate pune stavilă pasiunilor meschine!

După mai bine de un an, Comandorul Rizea mi-a cerut o declarație oficială scrisă, spre a se servi de ea în fața autorităților de drept, în scopul de a se apăra în contra unor învinuiri posibile.

I-am dat-o în ziua de 28 Noembrie 1917.

O reproduc aici pentru a reda fidel desfășurarea evenimentelor de atunci:

28. XI. 1917.

DECLARAȚIUNE

Comandorul Niculescu Rizea a fost numit în comisiunea însărcinată, sub președinția Generalului Vaitoianu, să execute lucrările pregătitoare în vederea trecerii Dunării pe la Flămânda, în Septembrie 1916.

Pentru ca operațiunea să izbutească, era necesar ca ea să nu fie stingherită de către escadra dușmană de monitoare, ce se găsea adăpostită în sus de Șîștov.

Nadajduiam să obțin acest rezultat mai întâiu mulțumita împrejurării că apele fiind scăzute, monitoarele erau ca și blocate în canalul în care se găseau, iar pe de alta parte prin baterii de torpile, scufundări de vase și baraje. Aceste din urmă măsuri au fost puse în sarcina Comandorului Niculescu Rizea în ședința de la 5 Septembrie, când s'a conchis la posibilitatea operațiunii. În ședința dela 15. IX membrii comisiunii au declarat că pregătirile hotărâte erau terminate și cu operațiunea poate să înceapă.

A doua zi, după începerea construirii podului, am fost înștiințat ca navele inimice au apărut în vecinătatea lui:

Am atribuit aceasta, pe de o parte ploii torențiale din noaptea de 18 la 19 Septembrie, ceea ce a determinat o creștere bruscă a apelor, iar pe de alta, insuficienței măsurilor luate pentru împiedecarea navigărei monitoarelor dela Șîștov spre Rusciuc.

Asupra acestui din urma punct, nu am avut posibilitatea să fac o anchetă constatatoare, pentru că am fost mutat la Armata II-a în ziua de 25 Septembrie.

Declar însă, următoarele:

1. — *Apariția vaselor dușmane nu m'au determinat să renunț la executarea operațiunii.*

2. — *În credința că informațiunea primită era justă, dispusesem a strămuta bateriile grele la vre-o 10 km. în sus de pod pentru a ține vasele la distanță.*

3. — *Strămutarea nu se putea face cu iuțeala dorită, din*

cauza desfundării terenului prin ploaia din noaptea dela 18—19 Septembrie.

4. — *Am renunțat la executarea operațiunii când am primit ordinul M. C. G. de a trimite imediat pe frontul de Nord, Diviziile 21 și 22.*

5. — *Acțiunea dușmanului pe apă, nu a avut o înrăurire hotărâtoare asupra operațiunii, ci numai o înrăurire întârziatoare, ceea ce în situația generală de atunci era lipsită de ori ce importanță.*

6. — *Fără ordinul de a trimite pe frontul de Nord cele două Divizii, după ce mi se luase anterior și Divizia 9-a, aș fi continuat operațiunea, în convingerea fermă ce aveam atunci și o am și azi, că operațiunea ar fi izbutit cu rezultate strategice hotărâtoare.*

24. IX.

Ordin sa iau măsuri a nimici flotila dunăreană austriacă. Studiez chestiunea; probabil vom putea stabili un plan, dar mult mai probabil că nu mi se vor da nici mijloacele, nici ragazul pentru a-l duce la bun sfârșit.

LA ARMATA II

25. IX.

Mutat din nou. Sunt numit Comandant al Armatei a II-a, care se retrace în dezordine dela Brașov, spre frontieră. Pe păcatul original s'a grefat o lovitură bruscă, dată de dușman, lucru la care trebuia să ne așteptăm.

Nu am nici timpul, nici talentul necesar, pentru a reda cu condeiu, haosul și deprimarea care am găsit-o în mijlocul acestei nenorocite Armate. Fața de această situație, mi-am pus întrebarea dacă voiu isbuti să restabilesc ordinea?

Am sosit la Bușteni, unde era Cartierul General al Armatei a II-a, pe la ora 1 noaptea. Am găsit la Comandament pe Locotenentul Oroveanu Ion care era de serviciu la biroul operațiunilor.

Nu avea nici cea mai mica idee de situația trupelor Armatei. Mi-a spus că nu a primit din nici o parte nici cea mai mică veste.

Eu eram însoțit numai de maiorul Ressel, devotatul și curajosul meu șef de cabinet.

M'am așezat imediat la telefon și timp de doua ore am lucrat neîntrerupt.

Osteneala mea a fost încoronată de cel mai desavârșit succes.

Incetul cu incetul, am putut da de urma Diviziilor și prin ele am putut stabili situația trupelor noastre pe tot frontul Armatei și după prizonierii gasiți la parte din trupe, am putut stabili și frontul adversarului, evident foarte aproximativ, dar a doua zi am constatat că nu eram atât de departe de adevar.

Am redactat imediat (ora 3 noaptea) niște instrucțiuni concise, prin care stabileam, până la ordine detaliate, ce atitudine trebuiau să aibă trupele, care se rezuma în cuvântul de ordine: rezistență îndaratnică, fără cea mai mică șovăire. Imi închipuiam că și adversarul nu putea să fie mai puțin obosit decât oamenii noștri și nici la el nu putea să domneasca o perfectă ordine.

26. IX.

Situațiune din cele mai urâte. Comandanții sunt dominați literalmente de sentimentul fricei. La cea mai mică presiune din partea vrajmașului, gata de retragere. Se vede ca-și închipuie ca a face războiu nu înseamna a lupta.

LA GRUPUL DE NORD

22. IX

Sunt numit Comandant al Grupului compus din Armata II-a și de Nord!

În fine, iată a cincea numire în mai puțin de 2 luni de războiu.

Regele dorește să aibă un proiect de operațiuni pentru Armatele II-a și de Nord, cum și părerea mea asupra operațiunilor Armatei I-a.

Am nevoie să văd mai întâiu pe Generalul Prezan pentru a lua cunoștință de situațiunea pe frontul Armatei sale și numai atunci mă voi putea fixa asupra celor de făcut.

Cred în orice caz, prima chestiune de rezolvat este rezistența cu orice preț.

Am fost în acest scop să văd unde s'ar putea organiza o rezistența solidă pe valea Prahovei, unde nu este organizat încă ceva serios în acest scop.

Ca să ocrotesc castelul Regal Peleş, aş fi dorit să găsesc o poziție la Nord de Sinaia, dar terenul nefiind favorabil, a trebuit să aleg o poziție mai la Sud și anume la Comarnic, unde cred că, cu o bună organizațiune se poate obține o adevărată închidere a văii. Am făcut o recunoaștere, împreună cu Generalii Cotescu, Comandantul Corpului II Armată și Văitoianu, Comandantul Diviziei 10-a. Am însărcinat pe acesta din urmă cu organizarea poziției și am bună nădejde că va face lucrurile așa cum trebuie.

30. IX.

Am avut o nouă întâlnire cu Generalul Văitoianu; i-am dat nouă instrucțiuni. M'a priceput.

Am mers cu Generalul Cotescu în valea Teleajenului; am găsit o pozițiune foarte avantajoasă, chiar mai bună de cât cea dela Comarnic.

Voiu însărcina pe Generalul Tănăsescu, Comandantul Corpului III Armată, cu organizarea ei. Pe aceste două direcții sunt ca și liniștit.

Ma preocupă însă foarte mult direcția Bran.

1. X. 1916.

Am sosit dimineața la Bacău unde am avut o conferința foarte lungă cu Generalul Prezan. Până la ora 2 p. m.

Din rapoartele ce am primit și din expunerea sa verbală, ar trebui să conchid că retragerea Armatei de Nord s'a făcut de bună voie și că situația Armatei este excelentă. Din examinarea mișcărilor executate și din unele fraze scăpate pe ici-colea, rezultă însă, că retragerea a fost dacă nu impusă de inamic, dar de sigur datorită sentimentului de temere.

Pe cât s'a mers de încet înainte, când nu erau greutăți în față pe atât de repede s'a mers înapoi, îndată ce au început greutățile. Cred că mai multă activitate la înaintare și mai multă îndărătnicie la retragere, ar fi fost mai de acord cu situația generală a Armatei.

Pe drum, spre Baicoiu, am redactat proiectul de operațiuni.

O fază defensivă, pe timpul căreia să se organizeze Diviziile și să se eșaloneze în adâncime astfel ca să putem forma o rezervă generală de circa 6 Divizii, la care mai adăogând 4 Divizii rusești (2 Corpuri de Armată promise a veni), să ne dea posibilitatea de a lua ofensiva pe frontul Brașov—Kézdi Vasarhely.

2. X.

Divizia 22 (General Razu), întoarsa pe flancul stâng de 5 batalioane alpine, s'a grabit sa se retraga spre Câmpulung. O adevărată panica în populațiune. Am dat ordin Diviziei 22-a să se menție pe pozițiile dela Sud de Rucăr și numai în caz de absolută necesitate să se retragă la Namăești.

Seara am primit raportul că s'a reocupat poziția pe Argeșel.

Rezulta prin urmare, că pe baza ordinului meu din ajun, de retragere în caz de extremă necesitate, s'a și luat drumul hotărât spre Câmpulung. Bine ca au putut reveni pe Argeșel.

Am dispus transportarea Diviziei 12-a de sub comanda Generalului Găiseanu dela Ploești la Câmpulung.

Am conferit cu Generalul Găiseanu; i-am dat instrucțiuni ca sa execute o viguroasă contra-ofensivă. Intenția mea este să fac să convergeze asupra flancului stâng al inamicului, 2 coloane de câte o Brigadă fiecare, una de la Petroșița, alta dela stânga Diviziei a 10-a (General Văitoianu) din valea Vidombakului.

3. X.

Un batalion inimic apărut la Tabla Buții a putut să producă o întreagă perturbățiune.

Generalul Niculescu, Comandantul Diviziei a 3-a, s'a arătat mai prejos de orice așteptare. A dus alarma până la Marele Cartier General!....

4. X.

Mi s'a pus la dispoziție Divizia 3-a rusă de trăgători. Era hotărât să se concentreze la București, ca rezervă generală.

Din cauza însă că nu mi s'a mai putut da de Armata I-a 6 batalioane, pe cari le destinasem pentru Petroșița, am cerut ca o Brigada rusească să meargă acolo în locul batalioanelor promise și cealaltă Brigadă să meargă la Bușteni ca rezervă a sectorului Prahova.

5. X.

S'a aprobat propunerea privitor la Divizia rusă. Nădăjduesc mulțumita acestei aprobări, să clarific în bine situația la Câmpulung.

6. X.

A venit Comandantul Diviziei a 3-a ruse de trăgători.

Mi se pare un om cu sânge rece și sclav al datoriei.

Sper ca totul va merge bine la Grupul Găiseanu (Div. 12 și Div. 22).

Situațiunea Diviziei 22-a nu era de loc satisfacătoare, fie din cauza presiunii neîntrerupte a inamicului, fie din cauza slăbiciunii organice a Diviziei (nou creată din unități raslețe).

7. X.

Am avut vizita Generalului francez Berthelot. Nu știu dacă a fost simplă politeță sau sinceritate, dar a împărtășit în totul, absolut în totul, vederile mele: necesitatea de a reorganiza trupele, de a creca o rezervă puternică și de a îndruma cu ea o ofensivă viguroasă. Crede dânsul că în urma acestei ofensive, ajunși la debușeurile munților să ne oprim, pentru a duce tot disponibilul pe frontul de Sud. Ar fi reluarea proiectului meu dela începutul lui Septembrie.

Am luat dispozițiunile necesare în vederea ofensivei de mâine.

A venit Comandantul Brigadei rusești, spre a se pune la curent cu situațiunea și cu cele de făcut. Mi s'a părut un soldat în toată puterea cuvântului.

Generalul Gaiseanu propune să amân începerea ofensivei pentru ziua de 9; îmi face impresia că nu are încredere în reușită.

Am dat ordin Generalului Cotescu să conducă el personal acțiunea.

Ce sărăcie de oameni la treabă și ce belșug la pretențiuni!

8. X.

Este oare o fatalitate, care mă urmărește pe mine, sau destinul voește ca țara să treacă printr'o grea încercare!?

Totul era pregătit pentru atacul dela Namaești și pregătit în așa mod încât izbânda era mai mult ca asigurată. Iată acum că se repetă cele întâmplăte la Flămânda, cu deosebire că de astă dată revocarea a precedat începerea operațiunilor propriu zise; s'a ordonat pe timpul preliminarilor.

Pe la ora 1 din noapte am primit ordin telegrafic să dispun transportarea Diviziei ruse de trăgători în Dobrogea din cauză că situația pe frontul de Sud este foarte critică!

Natural, am dat ordin de execuție brigadei dela Bușteni. Pentru cea dela Petroșița, pe lângă care am dat ca ofițer de stat

major pe Lt. Colonel Pietraru, am telegrafiat Marelui Cartier General că dispozițiunile pentru ofensiva de la Nămăești sunt deja luate și preliminările în curs de execuție. Brigada nu mai este în Petroșița, ci la punctul de unde urma să înceapă acțiunea tactică.

Speram că se va aprecia inconvenientul revocării ofensivei și se va amâna trimiterea acestei Brigade până la terminarea atacului, care nu ar fi putut dura mai mult de trei zile, poate nici atât.

A urmat un schimb de convorbiri telefonice care s'au terminat prin menținerea ordinului de a expedia Brigada.

Astfel s'a încheiat și acest act de inițiativă serioasă!

Un detaliu caracteristic:

Pe când staruiam ca Brigada dela Petroșița sa fie lasată pe loc, în care scop eu nu i-am dat nici un ordin, privitor la retransportarea în Dobrogea, prin excesul de zel nu știu al cui — nu înșă dela Armată — Brigada a fost pusă în cunoștința de retragerea ei și dimineța se găsea deja la gara Petroșița, gata pentru îmbarcare. A pus foarte multă vreme spre a se mișca înainte; mișcarea înapoi a executat-o cu o rezepiziune demnă de toată admirația.

Felicitările mele!

Marturisesc, decât astfel de ajutoare, mai bine lipsă.

Ziua de azi este marcată iarăși printr'un incident neplăcut.

Acum două zile, Armata de Nord a fost atacată ceva mai serios în flancul ei stâng. Plătea, se înțelege, imensa greșală de a fi lăsat trecătoarea Oituz să fie apărată numai de cavalerie, gramadind toate forțele la Nord.

Comandantul Armatei de Nord s'a impresionat mai mult decât era nevoie și fără a ma pune în cunoștința de situație, telegrafiaza Marelui Cartier General că situațiunea este *alarmantă* și ca are nevoie de ajutor. Se înțelege, Marele Cartier General a început, ca de obicei, să pue în mișcare regimente, unul de colo, unul de dincolo.

Am cerut explicațiuni Armatei de Nord asupra situației și asupra procedului de a raporta direct Marelui Cartier General, fara ca sa am cea mai mică cunoștință de cele petrecute.

Generalul Prezan s'a formalizat, și-mi răspunde, în termeni înțepați, lăsând a înțelege că el ca, Comandant de Armată și pe baza ordinelor ce are, poate corespunde direct cu Cartierul General și eu dacă voesc să știu ce se petrece la Armata lui, (care momentan era pusă sub comanda mea), *să mă adresez Marelui Cartier!*

Și să ne mai mirăm de destrăbălarea care domnește în rânduri?!...

Este o stare de lucruri generala tristă, foarte trista, tocmai pentru că este generală!...

I-am scris o scrisoare, pentru a-i spune că acum toate sentimentele trebuie să facă loc unui singur!... Va înțelege?

Au sosit la Cartierul General al Armatei II-a trei ofițeri francezi, pentru a ne ajuta cu experiența ce au câpătat în cursul celor doi ani de războiu.

Colonelul de Roince, infanterist,

Maiorul Marie, artilerist,

Căpitanul Vitrey, mitralierist.

Mi-au făcut o excelentă impresie. Sper să ne fie de folos.
Vor locui în vagonul atașat la trenul meu.

9. X.

Am fost la Ploești ca să văd la ce punct este organizarea Centrului de completare. Ca de obicei nimic. A trebuit să intru în mici amănunte. Să sperăm ca se va face, de acum înainte ceva.

Efectele retragerii Brigadei rusești se resimt. Germanii au ocupat ei acum înălțimile de pe care voiam să îndrept atacul principal, așa ca în definitiv, pregătirile mele, fiindcă nu au putut fi urmate de execuțiune, dau rezultate favorabile pentru dușmani. L-am făcut atent asupra direcțiunei periculoase.

10. X.

Am fost la Marele Cartier General. Este inutil a mai intra în detalii. Totuși se poate spune cu această frază: nu au simțul realității.

S'a întâmpilat ca venirea mea să coincidze cu un mare consiliu pentru evacuarea Olteniei și a unei părți din Muntenia.

Lucrul este privit cu mult sânge rece și desigur că este bine; dar cred că examenul chestiunii a fost cam superficial și mă tem că execuțiunea va fi lipsită de ordinea necesară într'o chestiune atât de complicată.

Am vazut pe g-lul Prezan; m'a surprins și de data asta modul lui de a raționa.

Reintrat la Băicoi, mă așteptau vești nu tocmai bune.

Divizia 21-a, g-l Lambriu, arată că se găsește la Predeal în situațiune critica și că fără noi ajutoare nu mai poate ține poziția.

Am cerut sa-mi trimită pe șeful de stat major cu situațiunea și tactică și numerică a Diviziei, pentru a hotărî cele de făcut.

Dela Câmpulung mi se raportează că situațiunea devine critica și acolo și că începe să se gândească la retragere. În acest scop am trimis pe col. Dabija șeful secției de operație a Armatei ca sa vada ce este acolo.

Am ordonat că tot gândul să fie la rezistență.

Am ordonat nu mai puțin Corpului II a studia și propune pozițiile de retragere.

Noaptea aceasta nu voi dormi. De altfel trebuie să aștept pe șeful de stat major al Diviziei 21-a.

11. X.

Iarași o zi foarte urită. De abia la 3¹/₂, dimineața a sosit lt. col. Ștefanescu Amza, șeful de stat major al Diviziei 21-a, însoțit de lt. col. Țușași dela Divizia 10-a.

Am examinat situațiunea, care este în adevăr extrem de îngrijitoare. Divizia 21-a nu mai are în linie de cât 2400 oameni, iar cu ajutoarele succesive ce a primit, din alte Divizii, pe un total de 22 Batalioane, nu numără de cât 7000 luptătoril

Am hotărît retragerea la Azuga, însă în așa condițiuni, ca sa fie executată ca o adevărată schimbare de pozițiune.

Raportul meu, asupra situațiunei dela Predeal și Câmpulung, a produs, la Marele Cartier General, un efect, pot zice, comic. În loc sa se aprecieze gravitatea lucrurilor, m'am pomenit cu o telegrama aproape observatorie, care desigur că va constitui unul din documentele cele mai caracteristice în istoricul razboiului. Va fi dovada cea mai pipaita ca cei dela Marele Cartier trăiau în nori.

Iată textul acelei telegrame:

„Marele Cartier General catre Armata II-a.

„În situațiunea actuala nu admit ca sa se vorbeasca de retragere. Inimicul este și el obosit și dacă caută să întoarcă vreuna din pozițiunile noastre, poate și el sa fie întors la rândul lui; deci trebuie contra atacat cu vigoare. Terenul nu se va ceda decât pas cu pas și contra atacând mereu. Trebuie ca toată lumea, începând dela Generalul Comandant al Armatei, sa desfășoare o energie extrema, trebuie a se utiliza aptitudinea fundamentală a soldatului nostru, vrednicia la atac. Ori ce defecțiune, ori ce idee de retragere, nemotivata de presiunea reala a inamicului, trebuie reprimata cu pedepsa capitala. Armata de Nord într'o situațiune mai dificilă și în fața atacurilor unor forțe superioare, a contra atacat zece zile de-a-rândul și a reușit să isgonească pe inamic peste frontieră. Aștept același lucru dela Armata II-a. Vă fac personal și direct raspunzător de neexecutarea, până la limitele puterii omenești, a ordinului de față. Binevoiți a dispune executarea celor prescrise prin ordinul Nr. 2169.

(ss) FERDINAND

primită 11. X. 916 ora 2 p. m.

Ca sa dovedesc Regelui cum conduc eu Armata, i-am trimis copii de pe unele din ordinele mele, în care se vede lamurit hotărîrea fermă de a rezista, cu ori ce preț și până la ultima extremitate.

Iata raspunsul la acea telegrama și copii dupa unele ordine de operațiuni:

S I R E,

„Ca urmare la Inaltul Ordin Nr. 2263, telegrafic personal, cu profund respect supun Majestaței Voastre alaturatele copii, de pe unele ordine ce am dat Armatei a II-a, pentru ca Majestatea Voastră să poată avea cunoștință exactă de spiritul în care exercit comandamentul, cu care Majestatea Voastră a binevoit a mă investi.

Ultimul ordin a fost dat în noaptea de 10 11, când comandantul grupului Namăești mi-a aratat îngrijirile sale asupra situațiunei. Ordinul este către Corpul de Armată, iar Grupului i-am ordonat pur și simplu, că singurul lucru ce trebuie să aibă în vedere, este rezistență.

Dacă până acum nu am isbutit a stabili încă în întreaga Armata un echilibru pe deplin asigurător, aceasta se datorește faptului că am găsit-o, când Majestatea Voastră a binevoit a-mi încredința comanda ei, în plină retragere dezordonată, cu unități coprinse de panica în urma înfrângerilor suferite, iar pe de alta parte faptului ca de 20 zile, unitățile neconținut în luptă, nu au primit încă oamenii necesari pentru împlinirea golurilor.

Armata de Nord a executat o retragere voită, iar efectivele sale, după datele ce am dela acel comandament, chiar în ziua de 3 Octombrie, erau: Divizia 7-a, 28353 oameni, Divizia 8-a, 23262 oameni și Divizia 14-a, 28360 oameni, pe când la Armata II-a, după cum am supus deja cunoștinței Majestații Voastre, o bună parte din batalioane, de abia numără 250—300 oameni, iar Divizia 21-a a avut în front eri, numai 2400 luptători.

Cu profund respect, rog pe Majestatea Voastră să fie încredințată că nu se crușă nimic și se pune totul în mișcare, pentru a ține în această Armată și simțământul datoriei și spiritul de sacrificiu, la înălțimea evenimentelor.

Cu cel mai profund respect,

S I R E

*Sunt al Majestății Voastre
Prea supus și plecat servitor,*

General (ss) AVERESCU

29. IX. 916

O R D I N D E Z I

Nr. 1

Armatei a II-a și Armatei de Nord

Majestatea Sa Regele a binevoit să-mi încredințeze coordonarea operațiunilor Armatelor a II-a și de Nord.

Am convingerea că patriotismul trupelor și al ofițerilor, precum și concursul camaraderesc al comandanților mă vor pune în măsură să duc la bun sfârșit sarcina mea.

General (ss) AVERESCU

29. II. 916

Nr. 2

Comandantului Armatei de Nord

Rog a mă pune la curent cu situațiunea pe frontul Armatei. Pentru moment este de toată importanța a nu mai ceda teren și dacă situația permite, ar fi foarte avantajos în vederea operațiunilor viitoare a se recâștiga debușeurile pierdute. cel puțin spre șesul Cicului.

General (ss) AVERESCU

30. IX. 916

Nr. 4.

Ordin Corpurilor de Armată și Diviziilor

Acest ordin se va citi de către comandantii de regiment ofițerilor, iar aceștia vor explica oamenilor, părțile privitoare la artileria grea, la superioritatea noastră numerică și la stratagemele la care recurge dușmanul pentru a ne face să ne retragem fără motiv serios de pe pozițiile noastre.

Avantajele inamicului asupra noastră în luptele precedente au fost artileria grea, de calibru mare, și inițiativa acțiunii.

Acest din urmă avantaj îi permitea să concentreze asupra direcțiunei de atac, alese de el, superioritatea numerică necesară pentru a-și asigura succesul.

Prin retragerea în interiorul munților ordonată cu Nr. 13 din 25. IX. 916, s'a creeat o situațiune care nu numai că paralizează aceste avantaje ale adversarului,

dar dimpotrivă face ca avantajele să fie de partea noastră și ca artilerie și ca superioritate numerică pe direcțiunile alese de înaintare ale inamicului.

Efectele artileriei de calibru mare au fost minime chiar în luptele de dincolo de Brașov, atunci când trupele noastre erau descoperite și puteau fi văzute în întregul lor dela distanțe mari. Acest fapt este dovedit de numărul cu desăvârșire mic de raniți. De abia dacă se întrece proporția de 10% de răni cauzate de artileria grea.

Trupele fiind în munți, artileria grea nu poate trage asupra lor decât la distanțe mari, pe anumite direcțiuni, indirect și numai atunci când propria lor infanterie este la distanță mare încă de liniile noastre.

Pe de o parte, un astfel de tir nu poate să fie de cât de un efect și mai mic decât cel executat în condițiuni favorabile, iar pe de altă parte, nimic nu obliga trupele a sta descoperite pe timpul cât dureaza el, sigur fiindcă în aceasta fază a luptei infanteria dășmana este nevoită a se ținea departe de noi.

În ceea ce privește superioritatea numerică pe direcțiunea de atac, ea este paralizată prin alegerea pozițiunilor astfel ca inamicul să fie obligat a se prezenta cu un front îngust în fața unei pozițiuni cu front larg și dominant. Astfel de condițiuni prezentau pozițiunile indicate din ziua de 26 Septembrie.

Inimicul și-a dat numai lecăt seama de aceasta nouă stare de lucruri și pentru aceea a recurs la un procedeu cu caracter de stratagema, pentru a ne face să cedăm teren.

Menținând de front o acțiune cu aparența de mare intensitate, trimite pe diferite direcțiuni laterale, mici coloane sau chiar numai detașamente neînsemnate, pentru ca să lase a se crede că se amenința flancul sau spatele pozițiunii.

Procedeeul inamicului din nenorocire este încoronat de cel mai strălucit succes, căci este destul să fie semnalat un mic detașament lateral pentru ca, comandanții

de unități sa se creadă deja în primejdie, să ceară ajutoare când știu prea bine cum sunt distribuite trupele Armatei și sa nască numaidecât ideia de retragere, pentru care unii o și traduc în fapt împlinit cu o graba nejustificată și prin aceea condamnată.

Spre adâncă mea părere de rău, nu am putut până acum înregistra la toate aceste hărțueli ale dușmanului, un singur caz în care sa se raspundă cu o manevră similară și totuși este atât de cunoscut și de elementar ca cel care întoarce, se expune celor mai mari primejdii, destul numai ca adversarul lui să aibă vederile limpezi și să fie însuflețit de puțin spirit de întreprindere.

Constant însa mi s'a raportat dimpotriva: „sunt în pericol, rog ajutor, sunt nevoit să mă retrag“ sau chiar „am fost nevoit sa ma retrag“.

Această mentalitate trebuie hotărît parăsită.

Este absolut necesar să ne dăm seama de realitatea războiului. El impune sacrificii și deci este greșit și comandantul atunci când în urma unei greutăți, prima gândire este la ajutor și la retragere.

Retragerea este ultimul mijloc la care se recurge, atunci când s'a istovit cu desăvârșire toate celelalte mijloace la îndemâna unei apărări bărbătești. Această linie de conduită ni se impune acum cu atât mai mult cu cât fiecare palmă de teren cedat este particică din pământul sfânt al patriei.

Îtrag atențiunea tuturor ofițerilor, în special însa a Comandanților de la cel de regiment în sus, că de rezultatul rezistenței noastre este legată nu numai reputația fiecarui comandant în parte și a Armatei în general, dar chiar existența însăși a țării noastre.

În asemenea împrejurări nici o jertfă nu poate fi prea mare și singura gândire a fiecăruia trebuie să fie astăzi cu ori ce preț, neclintit pe loc, pentru ca mâine să pot iarăși păși jalnic înainte.

Comandantul Grupului de Nord

General (ss) AVERESCU

1. X. 916

MAJESTAȚEI SALE REGELUI

Nr. 5

M E M O R I U

I.

Condițiunile în care se găsesc astăzi Armatele noastre de Nord, sunt de așa fel, că o încercare de acțiune ofensivă, pe ori care direcțiuni, ar fi nu numai lipsită de tăria necesară pentru a fi dusă la bun sfârșit, dar ar putea fi primejdioasă.

Neizbutirea întreprinderii ar avea ca urmare a proape sigură, o spartură în frontul nostru și deci, primejduirea unei părți din forțele noastre. Ni se impune de aceea, pentru moment, a ne mărgini la o atitudine defensivă, cu scopul exclusiv de a pune stavila solidă contra ofensivei dușmane, oprind-o pe frontiera, sau tocind-o prin o rezistență și îndăratnică și activă în munți, astfel ca să fie slăbită înainte de a putea ajunge la eșirile din munți.

Armata II-a, care număra în prezent 8 Divizii, este în parte dezorganizată, cu moralul sdruncinat și deci improprie pentru o ofensivă serioasă.

Armata de Nord, uzată prin luptele din timpul ofensivei sale, a fost nevoită a se retrage în parte, din cauza situațiunii generale, dar în buna parte și din cauza lipsei sale de vigoare pentru a lupta contra forței superioare.

Este și dânsa improprie deci, pentru acțiune ofensivă. De altfel efectivul ei, — 4 Divizii —, este prea restrâns pentru așa ceva.

Armata I-a se găsește în condițiuni analoage.

II.

Singura soluțiune de adoptat este deci defensiva pe întregul front.

Va trebui, în această fază a operațiunilor, să se desvolte o activitate din cele mai încordate, pentru a organiza pozițiunile de rezistență, cu ajutorul cărora să se poată face față presiunii inamicului, numai cu o parte din forțe, trăgând încetul cu încetul din trupele de prima linie, forțe cât se va putea mai multe, pentru a le eșalona în adâncime, în care situațiune să fie reorganizate și făcute apte pentru orice fel de acțiune.

Această creare de rezerve va trebui să se facă metodic și urmând un fel de rotațiune.

În Armata II-a, după terminarea reorganizării Diviziei a 4-a s'ar putea duce în prima linie această Divizie și Divizia 12-a pentru a înlocui două din Diviziile mai încercate. După reorganizarea și a acestora, ele s'ar putea distribui în așa fel, ca împreună cu cele două sus menționate, să poată ține în mod solid întregul sector: pasul Giuvala — pasul Buzău.

Patru Divizii sunt suficiente pentru apărarea frontului considerat, dacă s'ar adopta ca procedeu constant a bara de front defensiv, dar solid, calea vrajmașului, iar la încercările lui de întoarcere, a răspunde nu prin măsuri defensive, ci prin contra manevre.

Nu numai atât, dar din timp în timp, ar trebui chiar a se lua inițiativa unor asemenea manevre.

Cu celelalte Divizii reorganizate ale Armatei a II-a, s'ar putea lasa una ca rezerva sectorului Armatei a II-a, iar trei ar putea să constituie o rezervă generală a Grupului de Armate, de întrebuițat, împreună cu rezerva sectorului, fie defensiv, fie mai târziu și ofensiv.

În Armata de Nord, forțele s'ar putea distribui în așa mod, încât sa se țină pe frontiera, în sectorul Oituz—Prisacani, 2¹/₂ Divizii, iar 1¹/₂ Divizie sa constituie rezerva sectorului, disponibilă eventual pentru orice întreprindere.

În această fază, de rezistență în munți, Armata I-a ar trebui să continue a se menține în pozițiunile ce ocupă în prezent, căutând, atât cât atitudinea vrăjmașului precum și complectarea întăririlor vor permite, să-și dispună parte din forțe în adâncime, constituind pentru sectorul Vârciorova—Lainici o rezervă pe direcțiunile Filiași—Severin și Filiași—Tg. Jiu, iar pentru sectorul Voineasa—Căineni, o rezervă la Călimănești.

Dacă se reușește prin aceste măsuri a fixa pe inamic în munți și a crea o stare de echilibru, fără a fi subțiat rezervele, atunci, ajutorul ce se are în vedere, — cele 2 Corpuri de Armată rusești —, s'ar putea trece la o acțiune ofensivă.

S'ar putea dispune în cazul acesta de:

4 Divizii la Armata II-a;

1½ Divizii la Armata de Nord;

4 Divizii ruse;

Total 9½ Divizii.

S'ar putea adăoga la acest număr o Divizie constituită din rezervele Armatei I-a (Filiași—Calimanești), această Armată putând odată cu începerea acțiunii ofensive, să fie slăbită, căci nu ar fi în pericol, dacă ar ceda teren, pivotând cu stânga înapoi și ținând însă ferm cu dreapta.

S'ar dispune deci, fara a desorganiza apărarea propriu zisă în munți, de un total de 10½ Divizii pentru acțiunea ofensivă.

III

Pe ce direcțiune trebuie îndrumată ofensiva?

Pentru a evita inconvenientul primejdios al fronturilor întinse și neconsistente, ofensiva trebuie să fie convergentă și pe un front care să dea o astfel de densitate, încât să poată răsturna obstacolele din cale și străpunge frontul adversarului, dacă acesta ar prezenta o linie continuă.

Punând ca premisă că acțiunea ofensivă va trebui să facă obiectul unui studiu matur și mai cu seamă al unei pregătiri minuțioase și complete, se poate stabili a priori că sorții cei mai mulți de reușită îl prezintă sectorul Brașov—Keszdi Vasarhely. Către acest sector converg 5 cai de comunicațiuni principale și 3 secundare, destul de bune.

Flancul drept va avea nevoie însă să fie solid ocrotit, prin ocuparea, sau cel puțin dominarea șesului Cicului.

Primul eșalon, de 10 $\frac{1}{2}$ Divizii, ar fi urmat, în caz de rezultat favorabil, de al 2-lea eșalon de 5 $\frac{1}{2}$ Divizii, constituit de trupele apărării în munți, dela pasul Giuvala până la trecătoarea Palanca.

Rațiunea de a mai ține acolo trupe în pozițiunile lor, ar dispărea odată cu reușita primei isbituri.

În afară de pregătirea strategică și logistică a ofensivei, pentru a-i asigura reușita, se impune și măsuri organice, între cari cele mai de căpetenie sunt:

- 1. — Complectarea artileriei;*
- 2. — Sporirea numărului mitralierelor;*
- 3. — Complectarea efectivului în oameni;*
- 4. — Complectarea cadrelor ofițerești;*

5. — Crearea de rezervoare de complectare în oameni și ofițeri, pentru ca împlinirea golurilor să se facă fără întârziere.

Aceste măsuri, cred că se pot realiza recurgând pentru artilerie și mitraliere la sprijinul Franței, iar pentru cadre și oameni de trupă, la disponibilul din țară și la prizonierii de naționalitate română, din Rusia, cari s'ar oferi de bună voie a intra în rândurile armatei noastre.

6. X. 1916.

Nr. 34.

General Gaiseanu Divizia 12-a

In raportul de astă seară, binevoiți a-mi arata, pe baza observațiunilor ce veți face azi, dacă credeți că, cu forțele de cari dispuneți veți fi în măsură a împinge pe vrajmaș până dincolo de pozițiunile noastre dela Posada.

La Petroșița stă gata o brigadă de 6 batalioane și 2 baterii de 53, destinate a concura la atacul Grupului Namăești, dirijându-se prin stânga spre Fundata. Această manevra și-ar avea sensul numai dacă grupul Namăești poate să împingă pe inamic dincolo de Rucăr; în caz contrar poate fi mai avantajos a face să intervie aceasta brigada în strâns contact cu grupul D-voastră înaintând prin Micloșani—Stoenesti.

Binevoiți a-mi da explicații și întemeiat părerea Dvs. în aceasta privință, azi, cel mai târziu până la ora 7 p. m.

General (ss) AVERESCU

Copie de pe raportul Nr. 284 al Diviziei 12-a din 6. X.

La ordinul Nr. 34 cred posibil fața de situația în care ma găsesc, sa atac cu sorți de isbânda, executând manevra ordonată combinată însă cu o presiune accentuată pe stânga noastră. Pentru realizarea acestui proiect este absolut nevoie ca brigada dela Petroșița să se găsească mâine 7 Octombrie ora 12 ziua la Leota către cota 2134 unde va fi un ofițer al Diviziei a 12-a cu o patrulă de legatură.

Rog ordonați daca pot dispune măsurile de executare pentru mâine 7 Octombrie după amiază.

General (ss) GAISEANU

7. X. 1916.

ORDIN GENERAL

Armatei II-a și Armatei de Nord

La punctul la care au ajuns luptele ce durează de 2 săptămâni, rezultatul începe a depinde de acum mai mult de voința comandanților, decât de mijloacele de luptă propriu zise.

Din declarațiunile prizonierilor pe întregul front al Armatei a II-a, rezultă că unitățile vrăjmașe reduse ca efectiv sub jumătate, sunt istovite de oboseală și privațiunile îndurate cari au început înainte de a fi ajuns la contact cu noi.

Dacă arată încă vigoare în acțiunea lor, aceasta se datorește numai voinței nestramutate a șefilor și energiei cu care își exercită comandamentul.

Cer comandanților de toate treptele să desfășoare o și mai mare energie și să insufle trupelor, prin o atitudine fermă, credința și izbânda.

Dacă voința comandanților Armatei vrăjmașe se va izbi de o voință și mai nestramutată decât a lor, ori ce progres din partea lor este exclus, căci trupele lor nu întrec pe ale noastre nici ca număr, nici ca coeziune, nici ca vigoare fizică.

Cred că, comandanții de toate treptele își vor da seama de nemăsurata răspundere ce le revine, căci pozitiv este ca totul depinde numai de acțiunea lor.

Comandantul Grupului Armatei de Nord

General (ss) AVERESCU

După amiază a venit generalul Berthelot, de sigur trimis de Marele Cartier General în urma telegramei Regelui.

M'a întrebat asupra situațiunei și i-a tot dat înainte, cu creare de rezerve. I-am spus că rezerve se pot creea, dar mai întâiu trebuie să complectam golurile, care sunt de așa fel că unele Divizii sunt schelete.

Mi-a răspuns că: da, înțelege și ca de aceea are sa-mi dea un ofițer care se pricepe în organizarea serviciului de completarea golurilor. I-am spus că desigur un asemenea concurs va fi prețios, dar pentru moment importantul este a se face să funcționeze canalele pe care trebuie să vie la armata: oameni, echipamentul și armamentul.

Când ai Divizii care nu numără după o serie de lupte în retragere, decât vre-o două mii de luptători, cred că ai nevoie de ceva mai tangibil decât de vorbe și de perspectiva de a primi un ofițer, ori cât de priceput ar fi el.

Mi-a promis apoi că va face să se dea comandanților de Armată plină putere și mi-a mai promis ca peste patru zile vom avea la Pitești o Divizie din Armata I-a.

Ce situațiune are el în Armată?

S'a încheiat convorbirea noastră prin niște ordine sem-nate de Rege pentru ofițerii misiunei franceze, pe baza căror aceștia au dreptul să meargă la Divizii, *să îndemne la rezistență pe comandanții de Divizii și să se asigure de executarea recomandațiunilor ce vor face.* Maiori cari au dreptul sa îndemne și să controleze pe Generalii noștri.

Un alt document prețios!.....

P. S. — A se vedea anexa A. (misiunea militară franceză).

12. X.

Dimineața, Generalul Vaitoianu Comandantul Corpului II mă înștiințează ca situația nu este așa de rea încât sa fie nevoie de a se începe retragerea la Predeal. I-am dat de aceea ordin

ca mișcarea să înceapă, numai atunci când comandanții la fața locului ar crede-o imperios necesară.

După amiază, retragerea a început.

Aparențele favorabile semnalate de Comandantul Corpului II erau datorite unei mișcări ofensive din ajun a Diviziei a 10-a, care a făcut pe inamic să fie mai puțin activ pe frontul Diviziei 21.

Când și-a dat seama însă că era numai o mișcare ofensivă pe rază mică și fără împingere din urmă, și-a reluat presiunea în contra Diviziei 21-a și de aceea retragerea a devenit o necesitate vădită.

Am avut vizita D-lui Washburn (corespondentul ziarului Times), bun prieten al generalului Alexeef.

M'a ținut 2 ore. Persoană interesantă. Pricepe situațiunile militare și mecanismul comandamentului.

13. X.

Veștile dela Namăești, foarte rele.

La aripa noastră stângă inamicul pare că a străpuns frontul. Marele Cartier General este alarmat din cauza unei telegrame a Maiorului de jandarmi din Câmpulung, prin care anunța că inamicul înaintează spre oraș. Prefectul din partea sa a telegrafiât ca Regimentele 10 și 50 sunt lașe. *Voiu vedea cum sunt regimentele, desigur însă că Domnii cari au telegrafiât astfel de lucruri, trebuie să fie în prada groazei.*

Nu știu dacă regimentele erau lașe, sau cel care a telegrafiât... Cum se puteau permite la M. C. G. astfel de necuviințe?

Colonehul Dabija mi-a raportat situația dela Câmpulung.

Am plecat acolo. Trecând pri nTârgoviște, am văzut pe Generalul Cotescu, Comandantul Corpului II Armată. Era deja fixat: considera partida pierdută la Câmpulung, dar când a auzit că mă duc acolo, nu a crezut că este cu cale să meargă și el. Singur să se ducă, de sigur că nu a intrat de loc în proiectele sale.

Am găsit pe cei doi Generali, Găiseanu și Razu. Cel dintâi mi-a făcut impresia a fi foarte îngrijorat.

Nu am fost mulțumit nici de expunerea făcută, nici de dispozițiunile luate.

Le-am cerut să combine o acțiune ofensivă la spărtura făcută. Mi-au spus că aveau intențiunea s'o facă, ba chiar dăduseră și ordine, dar totul mi s'a părut foarte nebulos. A fost nevoie să intru în detalii și să fac să se pună punctele pe i.

Prin dispozițiunile ce am luat personal, situațiunea s'a îmbunătățit.

Primejdia definitiv înlăturată. Parte din teren recâștigat. Numeroși prizonieri.

Am plecat pe la 10^{1/2} seara și chiar în marginea orașului un automobil a dat în șanț. Pe când se lucra la scoaterea lui, m'am apropiat de casa vecină de unde ieșise o femeie ca să ne dea o cazma. A început să se vaete de războiu și mă întreba dacă nu putem să-i împingem încolo pe hoții aceștia. Apoi de odată îmi spune: „am auzit că avem un General mare, grozav de tot, pune săracul pieptul în toate părțile pentru noi, îi zice Generalul Averscu“. Generalul Mărdărescu, care era cu mine, a întrebat-o dacă n'ar vrea să-l vadă pe acel General; i-am șoptit însă că nu este nevoie a-i spune că sunt eu obiectul admirației și al legendei...*)).

Am avut atâtea accidente în noaptea aceasta..... am ajuns la 5^{1/2} dimineața acasă, unde am găsit vagonul închis și când în fine l-am putut deschide, era atât de rece, că mi-a trecut somnul.

14. X.

Am avut o întreținere cu ofițerii francezi. Nu știu dacă nu vor încurca treaba.

Sunt foarte inteligenți și bogați în cunoștințe. Dar inteligența avem și noi, prea multă chiar și tot astfel și cunoștințe.

*) Cine ar fi putut să-și închipuie oă acești primi sămburi ai popularității mele vor da roade atât de uriașe, încât să fiu bănuît că aş putea să profit de ele în interes personal.

Ceea ce ne lipsește nouă, este metoda și simțul practic și sub raportul acesta nu cred că stau tocmai bine nici dâșii.

De sigur au experiența a doi ani de războiu, dar am impresiunea că le lipsește simțul practic, pentru a vedea, că ceea ce se aplică în Franța, nu se poate aplica fără modificări la noi.

Astfel, ei cred că este necesar să avem trupele dispuse în adâncime și să facem o rotațiune între ele, pentru a se odihni. Aceasta este ca să zic așa: a. b. c.-ul profesiei noastre. Chestiunea nu stă în a ști, ci în a hotărî cum se poate aplica ceea ce știți!

Francezii au pentru un front de circa 500 km. 80 de Divizii, iar eu pentru un front de vreo 140 km. am numai 8 Divizii, din care una numai Divizie nu este. Așa dar, francezii au 6 km. de Divizie ca front de apărare și eu am pentru niște Divizii schelet, câte 18 km. de fiecare, adică întreit! Apoi, cu siguranță germanii sunt inferiori în număr în fața francezilor, ceea ce nu este cazul la mine.

Cu ceva mai mult simț practic. de sigur ca ar porni dela situațiunea de fapt și s'ar cauta a se adapta principiile la acea situațiune, adica tocmai ceea ce ne framântam și noi sa facem.

15. X.

Doua luni de războiu. Numeroase înfrângeri. Aproape 25% din combatanții propriu ziși, afară din luptă. Războiul adus în țară. O parte din teritoriu pierdut și absolut nici o victorie.

Iată bilanțul!

Ir. Dobrogea s'a pierdut și linia Cernavoda—Constanța. Din ce în ce mai bine!

S'a crezut ca Generalul Zaiontschikowsky putea să ție situațiunea ce i-am creat eu.

Când este apa la gât, un *raționament*; de îndată ce situația se ameliorează și pot să respire în voe, altul.

Faptele vin însă îndată și se răzbună în mod crud și brutal. Nenorocire numai, că răzbunarea este mai mult pe spinarea țarei decât pe a vinovaților!...

Am avut o lungă convorbire cu capitanul Cezărescu, care a venit cu ordinul de operațiuni dela M. C. G.

Mi-a spus între altele, că acum câteva zile se dispusese chiar a se face ordinul pentru numirea mea la Statul Major al Marelui Cartier și s'a revocat aceasta, mulțumită influenței Maiorului Rosetti. *Să sperăm că nu este adevărat, dar destul că s'a putut vorbi așa ceva.*

Eu nu pot fi decât mulțumit ca am scapat de o adevărată năpastă, dar nu mai puțin interesant este a se ști, ce rol important are sau se atribue unui Maior, în tragedia care se desfășoară în țară.

16. X.

Nimic demn de notat ca evenimente de războiu. Merită totuși să mă opresc ceva mai îndelung asupra unei noi decepțiuni.

În dorința de a suprima cât mai repede starea de nesiguranța dela Câmpulung, m'am gândit să adun de unde se va putea puține trupe ca, cu ele să opresc forțele dela Namaești și să încep o ofensivă hotărâtă. Acum câțva timp am trimis la Armata de Nord un regiment din Brigada Colonelului Sturdza, fiindcă se simțea atunci nevoie acolo de un mic sprijin.

Am întrebat mai alaltăeri telefonic pe Generalul Prezan, pe de o parte dacă-i mai trebuie acel regiment, iar pe de alta, dacă nu ar putea să-și întindă stânga ceva mai mult ca să pot face liberă brigada Sturdza.

Mi-a răspuns, tot telefonic, ca regimentul ce i-am dat este singura lui rezervă, iar pe de altă parte spune, că regimentul nefiind instruit încă, nici nu este de întrebuințat și că dânsul îl ține înapoi pentru a face instrucție!...

Privitor la întinderea frontului, îmi spune hotărât, că-i este imposibil pentru nenumărate motive!...

În aceeași zi însă, câteva ore mai târziu, mi se aduce un ordin dela Marele Cartier General, prin care mi se arată că

situația pe frontul Armatei de Nord nefiind îngrijitoare, s'a dispus luarea de acolo a două Divizii!!!

Așa dar, pe când Generalul Prezan, judeca peste puțință sa-mi restituie regimentul împrumutat și să întindă puțin stânga lui, într'o regiune de altfel ușor de supravegheat, Marele Cartier General crede ca este posibil a se lua dela el două Divizii întregi și hotărăște luarea lor!

18. X.

Astazi atac serios la grupul Predeal. mai ales contra Diviziei a 10-a, care este în poziție pe Clăbucetul Baiului, la Vest de Azuga. Inimicul a reușit a pune picior, în centrul Diviziei, pe punctul de ramificare a celor două coame ale Clăbucetului.

A venit la mine Generalul Văitoianu. Este sfârșit de oboseala. Am căutat să-i ridic moralul care de altfel nu este scăzut, dar se resimte de oboseala fizică.

Parerea lui este că după restabilirea situației la Divizia 10-a, să contra-atace cu întregul Grup între Muntele Cleștele și Clabucetul Taurului inclusiv, deci călare pe Valea Prahovei, cu acțiuni secundare spre Unghia Mare și spre Predeluș. Nu numai atât, dar ideia lui este chiar, că trupele noastre sunt mai de nadejde în atac decât în aparare. Nu împărtașesc această părere, dar am admis atacul, dispunând să participe la el și detașamentul din Valea Doftanei (de la Predeluș).

19. X.

Am fost la Nehoiși, în valea Buzăului, pentru ca să văd Divizia 6-a (General Arghirescu), la care nu m'am putut duce încă.

Drumul foarte rau și în urma ploii din ziua precedenta, s'a facut noroi și a trebuit să merg foarte încet. Am ajuns târziu, va trebui să mă duc acolo altă dată.

Am văzut, în orice caz, spatele Diviziei care era în per-

fecta regulă. Spiritul în Statul Major, bun, încrezător în situațiunea momentului și chiar înclinat spre ofensivă.

M'a bucurat foarte mult starea morala a Generalului Arghirescu.

Am cerut noutați prin telefon dela grupul Predeal. Mi s'a răspuns: merge bine.

M'am întors împreună cu Generalul Tanăsescu, Comăndantul Corpului III și Colonelul Margineanu, șeful lui de Stat Major, la Valeni; am ajuns la 9 seara. Am cerut noutați dela Predcal și mi s'a răspuns că atacul care mersese pâna catre seara foarte bine, a fost respins, fie din cauza că inimicul a primit ajutoare, Divizia 187 dela Bratocea-Predeluș, fie din cauza că unele trupe ale noastre s'au purtat rău. Cred că s'a convins și Generalul Vaitoianu de valoarea ofensivă a unor trupe lipsite de cadre și diluate peste marginile admisibile.

Am dat ordin pe de o parte grupului sa-și păstreze atitudinea amenințătoare, iar pe de alta, Diviziei a 3-a, din fața căreia au plecat ajutoarele inimicului, duse în valea Prahovei, să atace.

Generalul Tanasescu mi se plânge de comandantul Diviziei a 3-a. Generalul Niculescu, ca nu se supune ordinelor ce primește

De sigur ca o asemenea atitudine este condamnabila și fara îndoiala nu voiu lăsa lucrurile astfel.

Se adaogă însă ceva foarte grav în sarcina Diviziei a 3-a. Ultimele zile mi-a cerut ajutor. apoi alaltaeri a cerut a se schimba Divizia, zicând ca nu mai poate rezista unui inimic superior și tocmai atunci, Divizia ce avea în fața, mascata de slabe detașamente, a trecut, ca sa zic așa, sub ochii Diviziei a 3-a în valea Prahovei.

20. X.

Faptul este adeverit prin prizonieri. Divizia 187 se gasește în valea Prahovei și Divizia 3-a raportează că nu a putut înainta mult în ofensivă, din cauza forțelor superioare ce are în față.

Am avut vizita Generalului Berthelot, care a venit la mine, după ce s'a dus la grupul Predeal.

Care este rostul acestei vizite, nu pot să înțeleg.

Mi-a expus situația generală și mi-a spus că în curând va începe ofensiva stângerii ruse prin Moldova și că atunci se va ușura situația în fața mea.

I-am răspuns că chiar dacă ofensiva rusă ar începe atunci când se spune, adică în vreo zece zile și chiar dacă ar izbuti, totuși mă îndoiesc, atât cât cunosc eu pe germani, că se vor impresiona așa de mult, în cât să se grăbească a părăsi și a nu exploata mai departe avantajele obținute aici. Mă tem chiar de contrariu, adică să nu bruscheze acțiunea.

În orice caz, i-am spus lămurit că prefer un ajutor direct.

Am vorbit apoi de situația Armatei noastre și marturisesc că sufocam când auziam consilii zise practice, dar absolut teoretice în perfecta și absolută necunoștință de cauză locală.

De teorii avem noi nevoie, de care din nenorocire suntem prea plini?

Astfel, mi-a spus că munițiunile sunt în descreștere foarte repede. din cauza că consumul este superior producției și că trebuie ținută disciplina focului de aproape.

I-am răspuns pur și simplu că „avec cette recommandation on enfonce des portes ouvertes”.

Deja de mult am dat dela mine ordin a se evita luptele nefolositoare și a crușa munițiunile cu cea mai mare strictețe.

Dar efectul!

Când un regiment nu mai are nici un ofițer superior și când trebuie a se lua un maior dela un alt regiment, pentru a-l comanda, când în capul unui batalion ai un locotenent de rezervă, singurul ofițer disponibil, iar cele patru companii sunt comandate de plotonieri, la ce rezultat practic poți să te aștepți?

Ne-ar trebui soluții pentru astfel de condițiuni, nu pentru cele normale, căci pe acestea le cunoaște foarte bine toată lumea!

Cine a avut ideea cu aducerea Francezilor nu cred că a făcut ceva bun.

Eu înțeleg și umilința, dar cu folos real. În cazul acesta ne-am umilit și nici nu văd, nici nu prevăd compensațiunea.

Se face mare caz de organizarea centrelor de completare; ori există rapoarte primite dela Armata II-a și anterior dela Armata III-a pentru organizarea unor asemenea centre, înainte de a ne fi sosit dădacele.

Înainte de a pleca, mi-a spus că în 4—5 zile se va începe constituirea unei rezerve la Pitești, lucru posibil, mulțumita izbânzilor dela Jiu.

21. X.

Situațiunea la Predeal, foarte rea. Deja aseară, generalul Mărdărescu, care a fost acolo, mi-a adus vestea că lucrurile nu merg bine. Regimentul 33 a rămas numai cu vreo 130 oameni; toți Nemții, Bulgarii și Turcii s'au predat. Regimentul al 6-lea de Vânători, atât de vrednic până acum, s'a împrăștiat, iar colonelul s'a îmbolnăvit.

Am chemat imediat la telefon pe generalul Vaitoianu și i-am spus cuvinte de îmbărbătare, făgăduindu-i ajutoare.

Am dispus a i se trimite trupe de unde am putut: un Regiment din Divizia 21-a (Reg. 61), unul din Divizia 3-a (Reg. 2 Vânători) și un Regiment din Divizia 16, care se găsește acum la Divizia 6-a. Dar toate aceste trupe sunt obosite și desorganizate. Am cerut la telefon Marele Cartier General. Nu era acolo decât maiorul Rosetti. I-am spus ca este nevoie a se întări grupul, după cum a promis generalul Berthelot, generalului Văitoianu. Așa mi-a raportat acesta.

În cursul nopții, către dimineață, sosește un raport detaliat dela generalul Vaitoianu, prin care arată situațiunea astfel cum este, adică foarte critică. Am trimis pe generalul Mărdărescu cu raportul generalului Văitoianu la Marele Cartier General.

Rezultatul?

Deși s'a dispus trimiterea unui Regiment, în urma convorbirii mele cu maiorul Rosetti, se recomanda a nu se întrebuița acel Regiment pentru că situațiunea nu este așa de critică. Generalul Berthelot a fost pe frontul grupului, a vorbit cu Comandantul și a adus cu sine impresia că nu sunt necesare ajutoare!

Himmel hast Du Keine Flinte!

Am trimis imediat pe generalul Mardarescu la Sinaia, pentru a întreba pe generalul Vaitoianu ce a spus generalul Berthelot.

Mi-a adus rezultatul ca generalul Vaitoianu a aratat că situațiunea era critică, foarte greu de ținut mai departe, lucru la care a convenit generalul francez, punând pe adjutant a lua notă să se trimită acolo un regiment și o baterie de 150!....

Se poate, din partea generalului Berthelot atâta ușurință?

Am spus generalului Mardărescu sa-mi facă rapoarte în scris asupra ambelor sale însărcinări.

22. X.

Lucrurile se complica din ce în ce mai rău cu dădacele noastre.

Unde vom ajunge?

Lucram cu generalul Mardarescu la mine în vagon, pe la 10 a. m. când este chemat la telefon de Șeful de Stat Major al generalului Berthelot, colonelul Pétin, pentru a-i recomanda sa nu se întrebuințeze rezerva decât în caz de absoluta nevoie și la 25 să o trimită negreșit înapoi.

Ceva mai târziu a venit la mine colonelul de Roince, cu însărcinarea din partea generalului Berthelot, de a-mi spune ca să trimit înapoi trupele ce mi s'au dat ca ajutor, dacă nu am absolută nevoie.

I-am raspuns ca daca cei în drept socot că nu am nevoie de ajutor, sa-mi dea ordin a retrimite trupele și voiu executa, din parte-mi pot numai spune ca dacă le-am cerut, înseamnă că am nevoie și asupra afirmațiunilor mele nu primesc nici o discuțiune.

Mi-a spus apoi că are ordin să se ducă pe front. I-am răspuns ca poate să se ducă.

Lucrurile merg prin urmare, din ce în ce mai bine!

Am chemat Marele Cartier General. Nu era acolo decât maiorul Rosetti. Am fost nevoit sa vorbesc cu el. I-am povestit

nepotrivirea între cele vorbite de generalul Berthelot cu generalul Văitoianu și cele spuse de același general la Marele Cartier General după aratările generalului Iliescu, cel puțin. I-am povestit poveștile date de colonelul Pétin și în fine însărcinarea colonelului de Roincé. După aceea i-am spus că ridic două chestiuni: una de fond și una de formă.

Nu admit să se discute și să se puie la îndoială arătările mele. Dacă am spus că este nevoie de ajutor, înseamnă că este în adevăr nevoie.

Aceasta este chestiunea de fond; în ceea ce privește cea de formă, aș dori să mi se spue oficial, în ce calitate se amesteca ofițerii francezi în chestiunile de comandament. Aveam numai cunoștință că sunt admiși a ne ajuta cu experiența lor de războiu, dar nu mi s'a spus ca pot sa se amestece în comandament.

Voiu vedea rezultatul, caci maiorul Rosetti mi-a raspuns ca va reproduce întocmai ceea ce i-am spus.

M'am dus la Sinaia. Am gasit situațiunea mai rea decât credeam.

Aripa noastră stângă, copleșită și svârlită înapoi. Regimentul 33 desființat, Regimentul 73 redus la nimic aproape.

Au început sa soseasca ajutoarele și sper sa se restabileasca pentru mâine linia de luptă ceva mai înapoi. După ce vor sosi toate ajutoarele, se va cerca o reluare a vechii linii de lupta.

Ofițerii francezi de Roincé și Marie erau foarte plouați, și-au dat seama că șeful lor e lipsit complet și de tact și de simț tactic, deoarece acolo unde el spunea ca situațiunea nu era îngrijitoare, ei au găsit începutul unei înfrângerii, care s'ar fi putut transforma în dezastru, dacă nu ar fi sosit ajutoarele trimise de mine, de îndata ce am primit raportul generalului Văitoianu, din noaptea de 20 la 21.

23. X.

Încă o dovadă de favoarea deosebită de care ma bucur în cercurile înalte.

Primesc un ordin prin care mi se imputa ca nu am constituit

o rezervă a Armatei, așa cum s'a ordonat acum câțva timp. Masura nu s'a observat și executat decât de Armata de Nord. Iar se dă Armata de Nord ca model!...

Înțeleg să aibă cineva simpatii și antipatii, nu înțeleg însă denaturarea faptelor, care, oricum le-ai întoarce, rămân fapte.

Am fost adus la această Armată când era în cursul unei retrageri, după ce a suferit înfrângeri. Era un adevărat haos aici.

Una din Divizii, a 4-a, era literalmente desorganizată, pentru care motiv am fost nevoit a o retrage din luptă și a o trimite la Băicoi spre a se reorganiza. Aceasta la 26 Septembrie.

Daca se voește, în oarecare mod, ea constituia un fel de rezerva.

Toate silințele au fost puse pentru a o complecta, astfel ca sa o aduc în stare să fie întrebuințabila, dar mi s'a dat necesarul cu atâta încetineală!

Nu a apucat însă să fie încheată bine și am fost nevoit la 12 Octombrie să o duc iarăși pe front. Am retras însă Divizia 21 pe care am reorganizat-o și care constituie de fapt astazi rezerva Armatei.

Acum am retras și Brigada 20 din Divizia a 10-a, care va intra în constituirea rezervei și ea.

Iata deci, lămurit și pipăit că imputarea de a nu fi avut rezerve, este absolut gratuită; că nevoile au fost mai mari de cât rezervele, aceasta este o altă chestiune, despre care poate fi făcut raspunzator, numai inimicul.

Acum sa vedem cum stau lucrurile la Armata de Nord.

Când am fost numit Comandant al Grupului de Nord, comandantul acelei Armate, era după sistemul austriac, în cursul unei regrupări înapoi: cu două Divizii în retragere în prima linie (spre inamic și o Divizie în linia doua, în rezervă (Diviza 8-a). Comandantul Armatei afirma că se retrage de bună voe și că poate recuceri terenul pierdut, în 2 zile.

M'am mirat foarte mult de această concepțiune și am dat ordin a întrerupe acea retragere „voită“ și a ține în stăpânire trecătorile în munți, cari după cum se știe sunt dincolo de frontieră, în acea parte a Carpaților.

Retragerea a continuat însă și de abia la frontieră, sau în vecinătatea ei, s'a început o rezistență mai serioasă.

La 6 Octombrie, mă pomenesc cu un ordin dela Marele Cartier General, prin care îmi transmite o telegramă a Armatei de Nord. Această Armată cerea ajutor fiindcă se găsea într-o situațiune alarmantă.

Acesta cred că a fost cuvântul întrebuițat.

M'am mirat foarte mult, caci din comunicatele Armatei, rezultă că Divizia 8-a era constant în situația neschimbată, adică *in rezervă*. În orice caz i-am trimis regimente.

La 10 crt. am văzut pe Generalul Prezan la Marele Cartier General și l-am întrebat de ce a cerut ajutoare, când mai avea o întreagă Divizie în rezervă.

Mi-a răspuns: „*nu mai am nici un batalion din Divizia 8-a!*”

Acum câteva zile, am întrebat Armata de Nord dacă poate sa-mi restituie regimentul „Cloșca” pe care îl avea dela mine (un alt regiment era deja retras de mai înainte). Mi-a răspuns că este singura rezervă de care dispune.

Va să zică, Armata II-a care avea o Divizie în linia doua, nu a observat recomandațiunile Marelui Cartier General, iar Armata de Nord, a cărei întreagă rezervă consta dintr'un regiment împrumutat dela mine, observase aceste recomandațiuni. Cred că orice reflexiune este de prisos.

Mi s'a promis o Brigadă pe valea Prahovei. Ar fi de ajuns, depinde însă de calitatea ei.

24. X.

Brigada promisa consta din un Regiment de 4 batalioane (Reg. 55) și un batalion din Reg. 86. Cu alte cuvinte, mi s'au dat 3 batalioane bune și 2 foarte slabe. Mi s'a pus și condițiunea de a nu le ține decât pâna la 25 și a nu le întrebuița, decât în caz de extremă nevoie.

Am fost înștiințat însă în cursul zilei să trimit ajutorul înapoi, dacă nu mai am nevoie de el.

Pentru ca să trag un oarecare profit, vom încerca o ofensivă, cerând să mi se lase aceste trupe 2—3 zile.

25. X

Mi s'a aprobat sa (în ajutorul dat, pâna voi termina contra-ofensiva.

Am plecat imediat la Sinaia, spre a da instrucțiunile necesare pentru atacul de mâine.

Mi-am terminat ziua la ora 3 din noaptele!...

26. X.

Contra-ofensiva nu a izbutit, pentru motivul că, coloanele nu au mers așa cum s'a ordonat și au întârziat, astfel că de aceea atacul s'a produs pe întuneric.

Am asistat la duelul de artilerie dela Piatra Arsă. Privelește impunătoare. Seara am fost din nou la Poiana Țapului, unde este postul de comanda, sub traectoria tunurilor noastre; desigur și sub a inamicului.

Am vorbit cu Colonelul Popovaț și Generalul Boureanu, comandanții celor doua atacuri. Mi-au promis că vor ataca în cursul nopții și vor izgoni pe inimic.

27. X.

La Predeal situațiunea în loc sa se îmbunătățească, s'a înrautațit. Atacul proiectat de noi a fost întâmpinat, ba chiar prevenit la timp de un contra-atac al dușmanului, care a fost încoronat de succes. Aripa noastră stângă a fost dislocată.

Colonelul Popovaț care comanda în această parte, a murit ca un brav în mijlocul trupelor sale.

Trupele venite din Moldova, deprinse cu victoriile ușoare, de îndata ce s'au găsit într'o luptă serioasă s'au debandat!...

Am dispus darea în judecata a celor vinovați.

28. X.

Sforțările de a mai câștiga din terenul pierdut, au rămas fără folos.

Ma voiu mulțumi, pentru moment, sa pastram ceea ce avem. Sper să izbutim.

Am văzut azi dimineața, pe comandanții sectoarelor regimentelor 33 și 73. Ambele aceste regimente s'au întors cu câte circa 250 combatanți, socotind și pe cei adunați în drum. Poziția a fost părăsită când nu mai aveau în luptă nici 200 de oameni!

La Regimentul 33, comandant este un locotenent (locot. Mihail). Colonelul a fost ucis (sau făcut prizonier: nu se știe exact).

29. X.

Am proiectat sa merg în valea Doftanei pentru a face o recunoaștere în vederea unei ofensive pe acolo, cu Divizia 21, în contra stângei trupelor inimice, din valea Prahovei.

Am chemat la Doftana și pe Comandantul Corpului III Armată cu Șeful de Stat Major. Credeam să mergem cu toții a face recunoașterea; ceața ne-a împiedecat. Am discutat chestiunea pe hartă, am stabilit punctele esențiale, toți sunt de acord și încrezători în reușita manevrei.

Când m'am întors la Cartierul meu, mi s'a anunțat vizita Prințului Carol. M'am dus la biroul operațiilor și acolo a trebuit sa răspund la o suma de chestiuni puse din partea Marelui Cartier General, prin care mi se controla întreaga acțiune, până și modul cum funcționa serviciul în birouri.

M'am făcut că nu înțeleg sensul acestei vizite și am răspuns la toate chestiunile puse, ca și când aș fi avut în fața mea un adevărat inspector.

Sunt convins că răspunsurile ce am dat și în cari se oglindea realitatea, nu au fost ceea ce s'ar fi dorit să fie la

Marele Cartier General. Poate că mă înșel, dar aceasta mi-a fost impresia.

Mă găseam, cu tot personalul meu, pe un teren prea solid.

Prințul și-a exprimat intențiunea de a merge pe front la Sinaia. L-am întrebat dacă trebuie să-l însoțesc; mi-a răspuns că da; dar nu ar dori să mă deranjeze.

30. X.

Prințul Carol a vizitat Divizia 21, trecând în revistă un regiment de infanterie.

La Sinaia s'a luat dejunul la restaurantul Ungarth; apoi ne-am suit la stânca lui Franz Iosef și de acolo am privit până la ora 6 duelul de artilerie, care nu a fost atât de viu ca în alte dăți. Era totuși interesant.

Ne-am întors la Baicoi și aici, Prințul Carol, venind în tren la mine, a voit să-mi vorbească între patru ochi. Am înțeles atunci că scopul vizitei sale era mai cu seamă această convorbire.

Iată de ce era vorba:

Acum câteva zile, când m'am pomenit ca din senin, cu ordinul observator, privitor la rezerve, dându-mi-se drept pildă Armata de Nord, în primul moment am voit să răspund oficial. M'am gândit ca nu voi obține alt rezultat, decât să înăspresc și mai mult lucrurile; căci dovedind în ce mod erau denaturate lucrurile, de sigur că nu era să dispun favorabil mie pe cei cari le-au denaturat.

Am renunțat de aceea. Ideia însă nu m'a părăsit de a reacționa contra unei nedreptăți ce mi se făcea așa din senin.

Scrisesem cu o zi înainte o scrisoare generalului Iliescu, arătându-i cum stau lucrurile, atât la mine, cât și la Armata ce mi se da ca model și-i ceream, ca omagiu adevărului, să aducă la cunoștința Regelui nedreptatea care mi se făcea.

Scrisoarea a fost arătată Regelui, căci Prințul mi-a spus: că nu trebuie să exagerez, că nu a fost înțeles lucrul tocmai așa, că Armata de Nord nu a cerut ajutor, că a avut rezerve, etc...

etc... Când i-am spus că aduc dovezile dela dosar, a convenit că este posibil ca la Marele Cartier General să nu se interpreteze tocmai exact rapoartele trimise dela Armată.

De aceasta sunt convins. Cuvintele Prințului m'au satisfăcut și de aceea mi-au făcut plăcere.

Reproduc scrisoarea trimisă atunci Generalului Iliescu:

27. X. 1916.

GENERALULUI ILIESCU

Iți iau câteva momente pentru a-ți scrie relativ la Înaltul Ordin observator Nr. 265 din 23.X.

Sau la biroul operațiunilor dela M. C. G. nu se urmărește de aproape situațiunea pe frontul Armatelor, sau ea nu se prezintă complet Majestății Sale.

Știi împrejurările și starea în care se găsea această Armată, când am luat comanda ei, în ziua de 26 Septembrie.

În aceeași zi am retras de pe front Divizia 4-a și am trimis-o la Baicoi, pentru reorganizare și pentru a-mi servi de rezervă.

Complectarea a mers extrem de încet.

În orice caz, în momentul când situațiunea a devenit critică la Curtea de Argeș, am trimis în ajutor Armatei I-a, trupe din această Divizie, iar mai târziu, la 12 Octombrie, am trimis-o întreagă, pentru a ocupa noua poziție la Azuga.

În aceeași zi, am retras Divizia 21-a, în același scop, adică a fi reorganizată și a constitui rezerva Armatei.

Câteva zile mai târziu, am fost nevoit a retrage și Brigada 20-a.

În concluzie: în totdeauna am avut în spatele Armatei cel puțin o Divizie în rezervă. Dacă nu am putut să am mai mult, aceasta se datorește, pe de o parte stărei în care am găsit Armata, stare ce nu ar trebui să fie

uitată, iar pe de alta, enormei presiuni exercitată de inamic asupra frontului meu, lucru afirmat și de Înaltul Ordin Nr. 14 din 14.X.916.

Dacă pe de altă parte, rezerva mea nu a fost în tot momentul în condițiuni de a fi întrebuințabilă, aceasta se datorește modului cum a funcționat aparatul de complectare a lipsurilor, mai ales arme și echipament.

Acum să vedem cum stau lucrurile la Armata de Nord, care îmi este dată, pentru a doua oară, ca pildă.

Când am fost numit Comandant al Grupului Armatei de Nord, această Armată se retrăgea în fața unor forțe inferioare și în număr și în calitate. Neînțelegând această retragere, am dat ordin a păstra culmea munților dincolo de frontieră, ceea ce nu s'a putut face. Nu știu de ce.

Armata dispunea atunci de Divizia 8-a, ca rezervă de Armată.

La 6 Octombrie, știi telegrama alarmantă trimisă de Armata de Nord, prin care a cerut ajutor? S'au luat dela mine două regimente și M. C. G., cred, că a mai trimis ceva; nu știu precis.

În ziua de 10, văzând pe Comandantul Armatei de Nord la M. C. G., i-am arătat mirarea mea că a cerut ajutoare, căci știam că avea o întreagă Divizie (a 8-a) în rezervă de Armată. Mi-a răspuns textual: nu mai am nici un batalion din ea; când am telegrafiat, ajunsesem la ultimul batalion.

Câteva zile mai în urmă, când au început a se arăta simptomele crizei dela Predeal, am întrebat Armata de Nord, dacă mai are nevoie de Regimentul Cloșca, ce-i împrumutasem. Mi-a răspuns oficial, în ziua de 15. X., că acel Regiment constituia singura rezervă a Armatei. Eu aveam, la aceeași dată, Divizia 4-a la Băicoi.

Așa dar, atunci când eu dispuneam de o întreagă Divizie ca rezervă, pe care de fapt am și dus-o peste trei zile în luptă, Armata de Nord nu dispunea, după

arătarea oficială a Comandantului ei, decât de un Regiment, împrumutat dela mine.

Acestea sunt faptele.

Te vei întreba acum, care este rostul acestei scrisori. Iată-l:

Cred că ar fi un omagiu dreptății și o probă de camaraderie, din partea D-tale față de mine, dacă vei profita de primul prilej favorabil, de a aduce la cunoștința Majestății Sale prima parte a acestei scrisori. pentru a șterge din spiritul Majestății Sale cea mai depărtată idee, că nu aș fi dat urmare directivelor Nr. 2169, atât cât omeneste a fost posibil; deși m'am gasit neîntrerupt în condițiuni incomparabil mai grele.

31. X.

Situația s'a înrăutățit la Câmpulung; eri frontul nostru a fost împins înapoi în doua locuri. Aseară generalul Cotescu a cerut ajutor; i-am spus că nu este de unde. Azi dimineață a venit colonelul Robescu, trimis de generalul Cotescu, pentru a-mi expune situația. Nu am putut să-i dau alt răspuns, decât: sa caute puterea de rezistență în forțele de care dispune și în voința nestramutată de a rezista. Am trimis acolo pe colonelul Dabija, pentru a convinge pe generalul Cotescu despre aceasta.

Am fost din nou la Divizia 21-a (general Lambru . Am vazut iarași doua regimente. Le-am trecut în revistă și apoi le-am pus sa defileze. Ținuta foarte bună.

Am ținut ofițerilor o cuvântare, pentru a explica rostul ofensivei ce voiam sa întreprind cu acea Divizie. Mi s'au părut cu moralul ridicat și chiar cu oarecare entuziasm.

1. XI. 1916.

Azi au venit mai mulți ofițeri de artilerie ruși, pentru a fi repartizați pe la Comandamente în calitate de consilieri tehnici.

Foarte simpatici, atitudinea cât se poate de plăcută, dar nu înțeleg ce rost au, precum nu am înțeles nici rostul francezilor. Bine că au ofițeri pentru a-i trimite să nu facă nimic!

Am avut o lungă convorbire cu George Diamandi, asupra situației dela Câmpulung, care continua a fi rea. De vreo două ori mi-a dat a înțelege că trebuie să am încredere în el și să spun tot ce gândesc. Știu ce încredere pot avea în asemenea personaje. Nu mai puțin i-am spus fără nici o reticență, cum judec eu situațiunea.

Iarăși una dela Marele Cartier General.

Trebuia sa deslănțui ofensiva cu Divizia 21-a azi. Planul de acțiune l-am dat Prințului Carol.

Nu am primit nici un raspuns, în schimb azi am primit o tartina lungă, rezultat al conferinței pe care o ține misiunea franceză, Lunia; tartină, în care mi se spune că peste câteva zile trebuie să avem o atitudine de *rezistență* cu minimum de forțe și să-mi fac o rezerva de 2 Divizii pentru Armată, precum și o rezerva de o altă Divizie cu două Brigăzi de cavalerie. pe care sa o pun la dispoziția Marelui Cartier General!

Frontul pârâe în toate părțile și se cer trei Divizii. Cât de desvoltat este simțul realității în noii consilieri dela Marele Cartier General?

Am raspuns aratând cum stau lucrurile, ce se poate face și ce nu, și am cerut hotărîrea în privința ofensivei din valea Prahovei.

Dupa un schimb de note telegrafice, am putut în fine sa obțin deslegarea afirmativă.

Am dat ordinele necesare și în urma raportului facut de colonelul Dabija, am hotarît sa merg mâine dimineața la Câmpulung.

Am dat ordin de aseara a se retrage un regiment de pe frontul Diviziei a 3-a, pentru a fi trimis la Câmpulung. Am dat și pentru Câmpulung ordin a lua doua batalioane dela dreapta, spre a le împinge la stânga, unde situațiunea este înrăutățită.

2. XI.

Am ajuns la Câmpulung la ora 3 p. m. Toți sunt cu moralul abatut. De generalul Cotescu nu vorbesc, de oare ce era absolut strain de cele ce se petreceau. Este destul să spun că afirmă că muntele Cioara poate să fie luat de doua companii ale noastre și când am întrebat pe Șeful de Stat Major al Diviziei a 12-a, venit la Câmpulung, ce are inamicul pe muntele Cioara, mi-a răspuns: trei batalioane.

Aparatul în lemn simulând sgomotul unei mitraliere în acțiune

Capul generalului Cotescu era adorabil de vazut, când a auzit acel răspuns.

Generalul Razu își cunoaște treaba, dar este supraobosit și ce-i mai grav, a luat frica inamicului, zice din cauza puținei rezistențe a trupelor.

Colonelul Robescu, comandantul sectorului atacat, iarăși cu moralul foarte sdruncinat.

Ce este însa de neînchipuit, nu-și cunosc situațiunea.

Am descurcat cât am putut lucrurile și am hotărât proiectul unei contra-ofensive la stânga noastră, cu regimentul adus dela Divizia 3-a și cu brigada 3-a cavalerie.

Am amânat-o pentru poimăine. Ziua de mâine va fi pentru preparative și angajamente preliminare. Pentru a se evita indiscrețiunile, s'a dat un ordin prin care se hotărăște o ofensivă între sectorul dintre Lerești și Argeșel, adică la centru, pentru ziua de poimăine.

Seara, am primit o telegramă de la Rege, prin care mă întreba, dacă nu este mai bine, ca ofensiva cu Divizia 21 să o fac la Câmpulung.

Am raspuns ca urgența la Câmpulung este în adevăr mai mare, dar ca nu pot risca să iau Divizia 21-a din valea Prahovei, dacă nu mi se promite să fiu ajutat de Marele Cartier General, în cazul când grupul Predeal ar fi covârșit de forțele inimice din fața lui.

Mi s'a raspuns că nu mi se pot da ajutoare, ca și când aș fi cerut ceva!.....

3. M.

Venirea mea la Câmpulung a fost și de asta data cu noroc aici. Inimicul a voit sa-și continue înaintarea. A fost oprit net pe loc; în unele părți chiar a dat înapoi; i-am luat 300 prizonieri, un ofițer și 3 mitraliere.

Am voit să merg pe front, am mers la unele posturi de comanda și la o baterie grea. Ninge, drumurile au devenit aproape impracticabile pentru automobile, căci zăpada se topește.

Moralul s'a mai ridicat, fie mulțumită dojanei jumătate în glumă, facuta comandanților, fie atitudinii mele foarte încrezătoare în succes.

Generalul Cotescu a plecat însă dela dejun la cartierul său...

4. XI.

O zi buna. S'a executat ordinul dat, care avea drept scop de a induce în eroare pe inamic. Schimbarea aceasta s'a datorit măsurilor de eri și atitudinii adversarului.

Până la ora 3 p. m. când am plecat din Câmpulung, frontul nostru s'a rectificat, inamicul a fost izgonit din satele ocupate de el acum trei zile și trupele noastre au reluat pozițiile pierdute.

Situațiunea s'a îmbunătățit sub toate raporturile.

Pentru mâine îmi este anunțată din nou vizita Prințului Carol.

În Oltenia, lucrurile merg rău. Inamicul este la Sud de Târgul-Jiu, deja! Iar în valea Oltului, pe linia Calimanești Suici! Acum câteva zile, generalul Berthelot îmi spunea ca situația este excelentă în Oltenia!

Pe de altă parte, pentru ofensiva rusă, este din nou anunțată o întârziere de 10 zile.

În toate părțile, lucrurile merg de minune....

5. XI.

Lucruri extraordinare de înregistrat pe ziua de azi.

După ora 9 dimineața a venit Prințul Carol, însoțit de Colonelul Pétin.

I-am eșit înainte. Mi-a spus că vine să-mi vorbeasca în particular. L-am poftit în vagon la mine; a venit cu colonelul Pétin.

Prințul a început prin a-mi descrie situațiunea nenorocită din Oltenia și a terminat prin a-mi spune că Marele Cartier General îmi cere două Divizii pentru a le duce la Armata I. A invitat pe Colonelul Pétin a-mi da explicațiuni, asupra acestei necesități.

Colonelul Pétin spune mai întâiu ca după cele arătate de A. S. R. nu mai are aproape nimic de adăugat, în schimb mi-a servit o tartină lungă, cât toate zilele și a pus în ea un adevărat ghiveci. El a spus că situația din Oltenia e foarte tristă, situația relativ atât de bună la Armata II-a, se va ameliora în curând cu efectele ofensivei rusești, etc. etc. În fine, după o perorație lungă, a încheiat spunându-mi: „*noi considerând situațiunea în general, am ajuns la concluziunea, că Armata II-a are disponibile două Divizii și Marele Cartier General vă roagă să i le cedați*“.

Cuvântul „noi” m’a scos din toate săritele. Cine este el? Ce atribuțiuni are? Pe baza caror drepturi, vorbind de Comandamentul român de căpetenie zice „noi”. Voiam să-i pun aceste întrebări; prezența Prințului m’a făcut să mă abțin.

Când a terminat, am întrebat pe Prinț dacă trebuie să vorbesc. Răspunzându-mi că mă roagă chiar să vorbesc, am spus următoarele:

Domnule colonel, d-voastra greșiți când spuneți că am Divizii la dispoziție. Eu nu am nimic. Toate Diviziile Armatei române aparțin Comandamentului de căpetenie; eu comand, prin delegație dela Majestatea Sa Regele, numărul de Divizii ce mi se dă. Dacă Comandamentul de căpetenie, care cunoaște situația generală, crede că se pot lua dela mine 2 Divizii, să ordone și eu execut.

Răspunsul meu i-a lasat pe Prinț și pe colonel. perplecși.

Pentru a risipi puțin atmosfera apăsătoare, creată prin cuvintele mele, după o scurtă tăcere, am reluat a spune, că răspunsul meu este acesta și chestiunea o cred rezolvată. Dacă mi se cere însa părerea, pot adăoga că nu împărtășesc de loc vederile domnului colonel.

Situația în Oltenia este rea, dar aici ea este bună numai în aparență. Luarea Diviziei 21 descoperă Bucureștii.

Acum câțva timp, generalul Berthelot mi-a spus că lucrurile stăteau admirabil în Oltenia, în urma succesorilor strălucite ce am avut acolo și acum se constată contrariul.

La aceasta colonelul mi-a răspuns că situația s’a schimbat.

Atunci — am replicat eu, — de ce nu admiteți că situația poate să se schimbe și aici?

„Pentru câțva timp ea va ține, prin energia conducerii Dvs. și în curând se vor simți efectele ofensivei ruse” — a răspuns colonelul.

— *Da se poate, dar Dvs. puneți prea mare temei pe factorii intangibili, în ceea ce privește ofensiva rusă, care de atâta timp se tot anunță că va începe după 10 zile și aceste 10 zile nu se mai termină. În această privință este necesar ca să înceapă mai întâiu ofensiva rusa. După ce va începe, este de știut dacă va reuși, apoi dacă reușește, este de văzut cu ce repezi-ciune se va desfășura și numai după aceea se va putea vorbi de efectele ei pe celelalte puncte ale frontului.*

Am adaogat, ca atât cât cunosc eu pe Germani. atunci când țin pe cineva de par, nu sunt ei oameni a lăsa din mână ceea ce au, fiindcă-i mușca din alta parte de picior.

„Dar nu ne-a slăbit pe noi la Verdun?” — a exclamat francezul.

— *Da, v'a slăbit, dar după doua luni și în doua luni putem sa avem atâtea șferturi de ceas urite. Pe de alta parte, cu ce violență ați atacat Dvs. pe Somme. Vor ataca tot astfel și Rușii?*

Conversația devenea din ce în ce mai penibilă; pentru a curma. am repetat ca eu execut ordinul cu tot devotamentul cerut de gravitatea împrejurărilor și urez din suflet, ca rezultatul sa fie cel dorit, căci mai presus de toate sunt român și ca român, am numai o dorință: izbânda. Tot că român însa. ma simt dator a-mi spune sincer și fara înconjur modul meu de a vedea.

Mi-a răspuns că și el este tot atât de interesat în mersul operațiunilor noastre; i-am spus atunci că nu ma îndoesc. dar proverbul nostru spune: camașa este mai aproape de cât haina.

Am terminat. Am pus pe hârtii răspunsul meu, prin care aratam ca se pot lua Diviziile 10 și 21, arătând și urmarile ce ar putea să aibă luarea acesteia din urmă. dacă s'ar întâmpla să fie copleșit Grupul Predeal.

De fapt, aseara când eram la masa cu generalul Mardarescu și maiorul Ressel, spuneam cât de adânc sunt mâhnit de soarta Olteniei și regretam că nu mi s'a spus mai din vreme sa dau Divizia 21-a.

„Cum, ați fi dat Divizia 21-a?“ — m’au întrebat plini de mirare, ambii; — am spus: *de sigur că da, căci pentru mine situația generală se ridică deasupra situației locale.*

Obiecțiunile de azi le-am făcut, mai întâiu pentru că mă revoltă ca un străin să vie să judece și să intervină cu pledoarii în chestiunile noastre vitale, iar pe de alta, pentru că mă tem sa nu fie un sacrificiu inutil. Lasăm din mână o situație aproape sigură și creem o situație foarte periculoasă, fără să avem certitudinea remediei.

Prezența Prințului și alte considerațiuni, mă împiedecau a-i spune că o conducere luminată ar fi făcut cel puțin cu 10 zile înainte ceea ce s’a hotărât sa faca acum, când cred ca este prea târziu.

Nu au simțul realității, iar calculul timpului și spațiului este cu desăvârșire neglijat, sau făcut cu nepricepere.

De altfel, daca generalul Berthelot este atât de luminat și atât de influent, cum se crede de ai noștri a fi, nu ar fi fost mai judicios a face sa vie un Corp de Armată rus la Curtea de Argeș, chiar cu riscul de a întârzia cu câteva zile faimoasa ofensivă care tot se anunța și nu mai începe?

Când a fost aici colonelul Washburn i-am spus ca ar fi de o extremă utilitate un Corp de Armata rus dacă nu chiar două, aici la Armata II-a sau la Armata I-a și aceasta numai pentru câteva zile.

Prevedeam catastrofa deja de acum 10 zile; cei dela Marele Cartier General se leganau în brațele victoriilor din Oltenia!

Concluziunea zilei de azi este, ca mi-am mai făcut un amic: simpaticul Pétin.

6. XI

Evenimentele din Oltenia iau din ce în ce mai mult caracterul catastrofei. Trupele noastre se retrag în desordine, inimicul înaintează cu repeziciune. Pe când noi facem razboiul cu totul desorientați, ei îl fac în modul cel mai judicios posibil!

Văzând situația din Oltenia, cât și progresele realizate de

Germani în valea Oltului, am dat Corpului II Armata ordin ca să pregătească o linie de rocadă între Văile Râul Târgului și a Dâmboviței, care să permită mișcări mari de trupe.

Imi sângerează inima și durerea mea este cu atât mai mare, cu cât sunt convins, ca toate aceste nenorociri ar fi putut fi evitate.

Fără să fi făcut un războiu strălucit, din cauza nepregătirii noastre, totuși am fi putut face unul onorabil...

Vor fi oare pedepsiți criminalii?...

Mi s'a pus întrebarea de oamenii noștri politici din opoziție, dacă aș primi situația în Oltenia; am răspuns că în Oltenia nu mai este o situație, dar pentru a salva ce mai este de salvat, aș primi să conduc operațiunile cu condițiunea categorică de a nu fi pus sub nici un fel de tutelă. Sunt sigur că nu se va primi o asemenea condițiune.

7. XI.

Mi se spune că chestiunea a fost discutată cu Regele și că ar fi fost dificultăți de a se găsi o soluție; s'a hotărât însă că, pentru moment cel puțin, să fiu chemat a-mi da și eu părerea asupra celor de făcut.

Se înțelege că nu am fost chemat!...

Dar de altfel la ce bun? Aș fi ascultat? Nu mi-am dat de atâtea ori părerea? Cine a fost ascultat?

8. XI

Craiova a fost ocupată de inamic și după comunicatul primit, forțele principale se retrag împinse numai de patrurile inimice. Aceasta da măsura stării morale a trupelor, ceea ce este cu atât mai important, cu cât speranța de a restabili lucrurile este pusă într-o bătălie ce se va da cu ajutoarele trimise, dar și cu trupele din Oltenia. Totul deci va depinde de capacitatea de luptă a trupelor. Aș fi făcut poate o altă încercare.

Cu o întărire de două singure Divizii peste cele ce aveam, s'ar fi putut întreprinde o ofensivă bruscă pe la Predeal și Nămăești spre Brașov. Reușita acestei ofensive ar fi schimbat imediat fața lucrurilor în Oltenia, în orice caz mult mai sigur și mai repede decât faimoasa ofensivă rusă, care se tot anunță și nu mai începe.

Oltenia este ca și pierdută.

Imi sângerează inima de durere și revoltă!

Ne găsim în fața unei fatalități.

Greșelile se platesc, când faptul brutal are cuvântul și abilitățile bizantine nu-și mai pot avea curs. Nenorocirea mare este că platesc cei nevinovați. Adică am dreptate s'o spun, nevinovați?

Sunt oare absolut nevinovați acei cari din indiferență, din lașitate, sau din interes, își lasă de bună voe gâtul în jugul unor criminali pe atât de abuzivi pe cât de inconștienți?

De doi ani ne pregătim de războiul!

Pe mâinile cui a fost lăsată această pregătire?

Sunt numai ei vinovați? Dar acei cari au asistat la pregătirea..... noastră fara sa reacționeze. nu sunt oare tot atât de vinovați?

Suferim soarta pe care o merităm!

Eu însumi sunt vinovat. Am vorbit, este dreptul, dar nu am vorbit destul! Am avut scrupule, cred însă că în fața marilor evenimente ce natura îți îngăduie să le întrevezi, scrupulele nu-și au locul.

Trebue să recunosc fără înconjur, că sunt și eu vinovat. Mai puțin ca alți mulți, dar vinovat!

9. XI.

Comunicatul spune că inimicul a ocupat Drăgănești, cu două companii, ori pare că pe acolo se luase poziție, așa în cât este de dedus că retragerea continuă, căci dacă trupele

noastre ar fi solid întarite, apoi numai două companii nu s'ar fi putut aventura până sub nasul poziției noastre.

Situația trebuie să fie foarte rea și Berthelot vorbește de mase de manevra!

Unii sunt atât de încrezători în proiectele ce se au în vedere. în cât prezic, foarte convinși, că în curând se va reproduce pe Argeș bătălia dela Marna în mic.

Numai de ar fi așa, iar nu cum se arată deja simptomele.

Din parte-mi, gasesc foarte prudent de a începe să-mi fixez ideile asupra modalității retragerii, în care scop am întocmit un plan general de retragere pentru Armata II-a, depe frontiera de Nord, pe linia Cricovului.

Mișcarea trebuind sa se faca printr'o conversiune înapoi, cu presiune pe front și amenințare în flanc, se prezinta ca una din cele mai grele operațiuni strategice. Rezultatul în asemeni condițiuni putea sa depindă în parte de puterea de rezistența a trupelor, dar mai cu seamă de perfectul acord în mișcarile părților componente ale Armatei. Era nevoie deaceea ca totul să fie prevăzut și fiecare parte să se pue în mișcare exact la timpul hotărît, nici mai devreme, nici mai târziu.

Un punct esențial era hotărîrea începutului mișcării. Am luat cunoștința de starea drumurilor ce aveau să fie urmate de Divizii și am ordonat lucrările de îmbunătățire.

P. S. A se vedea Anexa B.

10. XI.

Am avut la Ploești, în casa D-nei Bolintineanu. fostul meu Cartier general, o convorbire foarte curioasa cu M. Cantacuzino. Voia cu orice preț să capete dela mine un raspuns asigurator asupra situațiunei. I-am raspuns cum și este de fapt, ca nu mă pot pronunța. Nu știu măcar cine sunt comandanții din Oltenia! Simt însa ceva oprimător în mine, lucru ce nu am simțit încă, de și am trecut prin momente destul de grele, cum a fost prima debandadă în Dobrogea, dupa Turtucaia și deban-

dada Armatei a II-a, după Porumbacu. Eram foarte mâhnit de cele ce se întâmplase, dar nu mă simţeam deprimat ca acum.

A insistat mereu să-i spun de ce nu cred că se va obţine un succes cu forţele ce concentrează Berthelot? Ce puteam să-i răspund, când nu cunosc nici măcar ce forţe se vor concentra şi care va fi concepţiunea acţiunii?

I-am spus că Berthelot, atât cât am putut să-l cunosc, nu-mi inspira mare încredere. Va fi fost un foarte bun comandant de Corp de Armată, ca executor în subordine. Nu am până acum impresiunea că este dotat şi cu darul de a scruta viitorul strategic, pentru a se ridica la nivelul comandamentului de Armate.

S'au raspândit şvonuri că s'au executat de cavaleria noastră un atac, ne mai pomenit până acum în istoria războaielor!

Pe baza acestor şvonuri se arăta şi M. Cantacuzino foarte încrezător în cavaleria noastră care dispunea de automobile blindate, vreo 6 după el; eu ştiam numai două.

Credem uşor pentru că ne lipseşte simţul realităţii, simţ cu atât mai necesar nouă cu cât natura ne-a înzestrat cu imaginaţiune care nu cunoaşte margini...

Nemulţumit de scepticismul meu, Cantacuzino, de altfel totdeauna foarte stapân pe sine, a exclamat: „Dar bine Domnule General, ce fel de patriot eşti D-ta dacă nu vrei ca noi să învingem?”

— Iubite Domnule Cantacuzino, dacă aş şti că victoria sau înfrângerea noastră poate să depindă de cele vorbite de noi aici, sunt gata să repet fără cea mai mică alterare tot ce vei voi D-ta să auzi dela mine. Din nenorocire, rezultatul operaţiunii asupra căreia mi-ai cerut părerea şi ți-am expus-o, cu adâncă parere de rău, astfel cum o deduc din elementele concrete de cari am cunoştinţă, trece peste influenţa părerilor noastre, fie ele optimiste, cum sunt ale Dumitale, fie ele pesimiste cum sunt ale mele.

Acest răspuns onest şi urban, la o jumătate de ofensă, nu l-a mulţumit de loc şi ne-am despărţit nu ca doi buni prieteni ce eram de fapt.

12. XI.

Văzând că M. C. Gl. nu-mi dă directive în vederea retragerii, am cerut cu raportul Nr. 1844, ca să-mi precizeze anumite puncte indispensabile pentru ca operațiunea retragerii să se poată face la timp, în bune condițiuni și cu bun rezultat.

Ceream să mi se precizeze direcția retragerii pe noul front de ocupat, dacă se lasă la inițiativa mea, în care caz ceream să mi se arate: „la ce anume situație a celorlalte Armate ar dori Comandamentul de Căpetenie ca să înceapă retragerea”.

Aceasta din urmă cerere era motivată din Ordinul Observator Nr. 2263 din 18. X. în care se spune explicit că „inimicul fiind obosit, dacă caută să întoarcă vre-o poziție a noastră, poate și el fi întors la rândul lui”; de aceea ordinul nu admite a se vorbi de retragere, și eram făcut personal răspunzător de neexecutarea „până la limitele puținței omenesci a ordinului”. Cererea mea de mai sus era motivată și de ordinul de operație Nr. 2978 din 6. XI. prin care se anunța formarea unei mase de manevre compusă din 4 Divizii, care se va concentra la Vest de Pitești în scopul unei bătălii decisive pentru a zdrobi pe inimicul care operează în Văile Oltului și Jiului, se prescria Armatelor I și II-a ca să procure printr-o rezistență îndârjită timpul necesar grupării forțelor destinate a forma masa de manevră.

Se mai adăuga în fine ca rezistența Armatei a II-a va fi ușurată: „prin ofensiva ce vor lua în curând Armata IX-a rusă și Armata noastră de Nord”.

Față de asemeni ordine și proiecte, îmi era indispensabil să știu că alegerea momentului retragerii se lasă la facultatea mea, la ce anume situațiune generală începerea retragerii nu ar mai fi zădărnicit proiectele avute în vedere de M. C. Gl., dat fiind că Armata II-a nu avea să se retragă din cauza presiunii directe împotriva ei, ci tocmai din cauza situației generale.

La raportul meu atât de precis nu am primit nici un rezultat.

13. XI.

Primesc Ordinul Oper. Nr. 19, în care se arata că situația devenind alta, s'a făcut o nouă grupare a forțelor, creindu-se un Grup sub comanda G-lui Prezan, cu misiunea de a opri înaintarea inamicului dela Vest și Sud Vest.

„În acest scop — zice Ordinul — Arm. I-a va căuta pe de o parte să-și retragă forțele, pivotând în jurul aripei sale drepte, astfel ca să nu descopere flancul stâng al Armatei II-a... etc.“

„În operațiunile care vor urma din aceasta însărcinare, Corpul I Arm. (Div. 14, 8 și 13) va servi de pivot, retrăgându-se pas cu pas în zona dintre Argeș și râul Bratia, păstrând comunicația Mușetești-Domnești-Berevoești-Câmpulung”.

Armata a II-a i se prescria a-și „menține frontul pe care-l ocupa actualmente. Retragerea Grupului Namăești, în cazul când din mișcarile aripei drepte a Arm. I-a ar fi nevoit să o facă se va executa astfel încât să acopere rezistența de pe Valea Prahovei, care nu trebuie părăsită decât prin Ordinul M. C. Gl.“

Rezultă din acest ordin al M. C. Gl. că retragerea grupului Namăești era subordonată situațiunei Armatei I-a. Aceasta însă avea să slujească de pivot întregii manevre a Grupului Prezan și avea să păstreze comunicația Mușetești-Domnești-Berevoești-Câmpulung.

O retragere intempestivă a Grupului ar fi putut compromite întreaga manevră chiar dacă ea ar fi isbutit în modul cel mai stralucit. Dar și o întârziere ar fi periclitat propria lui siguranță. Pentru a nu greși nici într'un sens, nici în celălalt, era necesar să fiu ținut la curent nu numai cu mersul aparent al operațiunilor, dar și cu intențiunile viitoare precum și cu cauzele lor.

Mai mult decât atât, caracterul însuși al retragerii era încătușat de vederile și intențiunile ce se aveau, în afară de Armata mea.

În adevăr, prescriindu-se ca în nici un caz Grupul Predeal să nu-l retrag decât după ordinul M. C. Gl. era natural să presupun că se șpera o repede restabilire a întregii situațiuni.

14. XI.

Ca simplă orientare asupra situației generale am avut comunicatul Grupului Gl. Prezan Nr. 1244 din 14. XI. în care după ce se arată situațiunea și sunt arătate diferite operațiuni din ajun se spune:

„dupa ce concentrarea tuturor forțelor va fi terminată, (când' era necesar să mi se indice măcar aproximativ) voi trece la ofensivă. Pentru realizarea acestei intențiuni doresc să constituiesc o masă de manevra, cu care să pot ataca pe inamic fie în direcția Costești, fie către Alexandria“.

Tot prin acel ordin se dispunea Armatei I-a, de a se scobori cu flancul drept la Darmanești în Valea Argeșului.

Deși dispuneam de puține date, pentru a judeca situația generală în suficienta cunoștința de cauză, totuși numai din elementele menționate, am căpătat convingerea că operațiunile proiectate nu aveau la bază realitatea stărei de lucruri.

Ofensiva, fie spre Costești, fie spre Alexandria, nu putea avea nici o urmare serioasă chiar în cazul celui mai strălucit succes local, dacă nu se putea stăvili forțele inimice care strângeau de aproape Armata I-a, deja în retragere la cea mai mică presiune a inamicului. Deaceia în ziua de 14. XI. am și luat toate măsurile pregătitoare în vederea retragerii; nu mă simțeam îndreptățit de a ordona vre-o retragere, căci părăsirea poziției ce ocupam cu Grupul Nămaești ar fi descoperit dreapta Armatei I-a și virtual și spatele masei de manevra, cu care se spera a se restabili situația generală.

Din aceste motive am cerut la 19,20 seara, cu telegrama Nr. 1939 a mi se da rezultatul raportului meu Nr. 1844 din 12. XI. prin care ceream să mi se indice, care anume situație generală ar îndreptăți începerea mișcării mele înapoi.

Dați nu mi s'a răspuns decât în noaptea de 15 spre 16. XI. și nici atunci în mod precis.

15. XI.

Evenimentele se desfășoară însă cu o repeziciune care nu este de loc surprinzătoare, dar iau din ce în ce un caracter

de nemărginită gravitate, care depășește cu mult prevederile mele, deja atât de pesimiste. Inconștiența celor cari conduc operațiunile noastre ușurează sarcina inamicului, căci acolo unde ar fi putut fi rezistența, nu este decât retragere, iar acolo unde ar fi putut fi retragere, nu avem decât fuga!

Er: seara la ora 5 am primit în copie ordinul dat de g-lul Prezan, prin care prescrie: „că în seara de 14/XI frontul Armatei I-a va fi pe linia Darmănești (VI. Doamnei)—VI. lui Neagu-Prislopul-Popești-malul stâng al Vedei“.

La ora 18^{1/2} primesc dela C. II Arm. știrea: „că dreapta Arm. I-a (Div. 14-a) s'a retras la Sud de Curtea de Argeș, iar detașamentul ei de legatură cu Arm. II-a a părăsit Mușetești, trecând la Balilești în VI. Bratia. Două batalioane inimice înaintea spre Domnești“.

Pentru mine era ceva cu totul de neînțeles retragerea atât de precipitata a Arm. I-a, care lăsa în aer stânga Grupului Namaești (C. II Arm.). Dărmaneștii fiind la 35 km. înapoia stângei Arm. II-a, aflată la Nord de Căndești; iar M. C. Gl. nu da nici un ordin cu toate că am cerut un ordin categoric. Văzând această situație nu am mai așteptat și am luat dispozițiunile impuse de împrejurari și anume:

a) Grupul Namaești să scoată tunurile grele din poziție și sa îndrumeze coloanele de trăsuri a diferitelor servicii pe direcțiile de retragere.

b) Am indicat comandamentelor eventualele direcțiuni de retragere, dând și o tabela de mișcare, cu o schiță.

c) Am ordonat detaliate măsuri de ordine ce trebuie luate pe timpul marșului în retragere.

Evenimentele ulterioare — din nenorocire — și-au luat însărcinarea să oblige pe Dl. C. a-și amenda părerile, după cum se vede din prezenta scrisoare:

15 Februarie 1917

Prea stimate Domnule General,

*Profîit de trecerea lui Grigore Filipescu prin Iași
pentru a vă trimite aceste câteva rânduri. Regret că*

împrejurările și distanța au întrerupt de atâtea luni contactul între noi, căci aș fi avut o vie dorință de a vă cunoaște părerile asupra actualei situațiuni militare pe diferitele fronturi și asupra reorganizării Armatei noastre. Exactitatea prevederilor D-voastră privitoare la evenimentele militare din trecut explică în deajuns această așa de vie dorință a mea. Nu cred că comandamentul D-voastră să vă dea ocazie apropiată de a veni pe la Iași, dar când se vor îndrepta puțin drumurile îmi voi face o deosebită plăcere să vin să vă văd la Bacău, județ unde am și o proprietate pe care o voi vizita cu această ocaziune.

Primiți vă rog, prea stimate Domnule General, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

M. G. CANTACUZINO

Situațiunea a devenit critica însă, când noaptea la 22,30 am primit comunicarea Armatei I-a, ca în cursul zilei de 15 va fi nevoită a se retrage la Golești!

Cu alte cuvinte, dreapta Armatei I-a vine în spatele trupelor mele de la Câmpulung! Iata unde ne-au adus proiectele cu mase de manevre, pentru a le asvârli asupra inamicului cu scopul de a-l spulbera!...

Starea Armatei I-a este deci de așa natură, încât nu mai este capabilă de nici o rezistență și aceasta nu-mi este comunicat francamente de cel care o comandă, în loc de a face proiecte nerealizabile. Nu-mi este comunicata adevărata stare de lucruri, nici de Marele Cartier General.

Asupra acestui punct este nevoie, după întorsătura ce iau lucrurile, să notez aici unele detalii operative, pe care voiam să nu le mai înregistrez.

Fiind convins după cum am arătat anterior că primul obiectiv strategic al Germanilor era Oltenia, am avut neconținut ideea că eforturile lor dela Câmpulung, nu puteau să aibă alt scop decât pe acela de a înlesni atingerea acestui obiectiv, prin ocuparea Piteștiului, căci astfel se obținea îndoitul re-

zultat de a izola Oltenia și de a întoarce apărarea noastră din defileul Oltului.

Stăpânit de această idee, hotărîsem ca în caz de sunt respins dela Câmpulung, sa retrag Divizia 22-a spre Pitești iar Divizia 12-a spre Târgoviște.

De îndată ce am văzut însă întorsătura excesiv de defavorabilă a lucrurilor în munții Olteniei pentru noi, și în special în defileul Oltului, am început a mă gândi la o retragere a tuturor forțelor în direcția Târgoviște. În acest scop am dat ordin Generalului Cotescu încă dela 6 Noembrie, a se îngriji de o linie de rezistență între văile Râul Târgului și Dâmbovița, pentru ca în caz de retragere, Divizia 22-a să poată trece din valea R. Târgului în a Dâmboviței, în afară de bătaia artileriei grele a inamicului.

Tot pe atunci am început a înjgheba un plan de retragere generală, determinând pentru fiecare coloană direcția de urmat și etapele zilnice.

Reușita unei așa de complicate operațiuni, nu se putea obține decât prin o execuțiune cât se poate de precisă, din partea tuturor elementelor care intrau în compunerea întregului sistem.

Aveam de executat o retragere cu inamicul în strâns contact și de schimbat frontul pe timpul retragerii, fără ca să am, pentru cazul unei complicațiuni, nici cea mai mică rezervă.

Era deci necesar a calcula cu precizie totul și a compta pentru reușită numai pe acordul părților.

În ziua de 11 Noembrie, Generalul Mardărescu a fost chemat la Marele Cartier General spre a i se spune: să ne gândim la o eventuala retragere. A răspuns că ne-am gândit deja și că am și întocmit un proiect în această privință.

În ziua de 12 am făcut un raport prin care arătam că fiind anunțat de posibilitatea unei retrageri, am nevoie să știu:

1. Care va fi direcția retragerii?
2. Pe ce linie ne vom retrage și care va fi sectorul Armatei mele, pe acea linie?
3. Cine avea să determine momentul începerii retragerii?

Nu am primit până acum nici un răspuns, deși am revenit cu cererea de două ori.

În schimb, alaltaeri am primit un ordin de operațiuni, prin care se anunța că în ziua de 15, Armata a IX-a rusa și Armata noastră de Nord, vor începe ofensiva dela Dorna până în valea Buzaului. Armata a II-a. mai puțin grupul Namaești, trebuie să concure la această ofensivă, prin atacuri foarte vii, pe frontul inamicului!

Vom vedea rezultatul...

În ori ce caz, eu am dat ordin grupului Namăești, să înceapă mâine retragerea, înapoia liniei Poenari-Mățau-Stoenesti, executând astfel o conversiune de 90 grade cu stânga înapoi. În seara de 14, după cum am aratat, ordonasem deja a se începe scoaterea artileriei grele din poziții. Sunt însă acum anunțat, ca pe flancul meu stâng au aparut forțe inimice la 5 batalioane cu artilerie) la Berevoești (6 km. de valea R. Târgului) Deci retragerea cu conversiune, având inimic în față și spre spatetele flancului ocolitor!..

16. XI.

În fine în noaptea de 16. XI. M. C. Gl. dă ordinul Nr. 3224, din care rezulta ca: „Grupul Namaești în mișcare de retragere va pivota pe aripa sa dreapta și se va opri ocupând o poziție între Râul Târgului și râul Argeșul. Aceasta poziție se va întări imediat.

Misiunea Grupului Namăești este de a rezista și ține absolut pe aceste poziții în scopul de:

a) A asigura dreapta Arm. I-a. al cărei gros acționează către Sud;

b) A acoperi apărarea Văii Prahova, a cărei parăsiere nu intră deloc în intențiunile M. C. Gl.“.

Se cerea deci Arm. II-a să „asigure dreapta Arm. I-a“, dar această Armată se retrăsese precipitat în zilele de 14 XI și 15 XI, punând grupul Namăești într-o grea situație. În adevăr, la 14 XI Armata I-a se retrăsese 24 km., la 15/XI se

retrasese alți 22 km., ducându-se cu dreapta la Priboeni, ceea ce a înlesnit Corpului Alpin să înainteze liber până la Slănic, adică la 15 km. de stânga Grupului Nămești. Și acum prin Ordinul M. C. Gl. se cerea ca tot Grupul Nămești să „asigure dreapta Armatei I-a”. Aceasta însemna a răsturna posibilitățile. Era o singura ieșire, anume de a da ordin Arm. II-a ca sa se retraga până la înălțimea Arm. I-a; numai așa se mai putea „asigura dreapta Arm. I-a”, care nu putuse să asigure ea stânga Arm. II-a.

Dar ordinul dat de M. C. Gl. mai greșea și prin faptul ca oprea Grupul Nămești „între Râul Târgului și Argeșul” ceea ce impunea ținerea aripei drepte pe loc, lucru ce alcătuia o evidenta greșeala, daca M. C. Gl. nu reușise a opri precipitata retragere a Armatei I-a din zilele de 14 și 15 XI, lucru pe care Comandamentul Armatei II-a nu-l știa.

Prin retragerea precipitată a Armatei I-a, retragerea grupului Nămești se face în condițiunile cele mai defavorabile posibile, din cauza presiunilor atât pe front, cât și pe flancul stâng și din cauza formelor terenului, care înlesneau acțiunea inamicului prin aceea că nu facilita ruperea contactului printr’o mișcare repede înapoi.

La toate celelalte condițiuni defavorabile, inerente unei retrageri prin conversiune în fața unui inamic superior sub toate raporturile și într’un teren dificil având obstacolele topografice orientate în sensul de a îngreui mișcarea fără ca să faciliteze rezistența, s’a adaugat una care a fost, pot zice, determinanta în provocarea debandadei trupelor.

Pregatirile ordonate nu au slujit la nimic, cel puțin la Corpul al II-lea (grupul Nămești), deși s’au indicat itinerariile ce se vor urma, iar acum câteva zile, am trimis acolo pe Colonelul Darvari, pentru a da consilii în privința rețelei de comunicațiuni.

Inimicul s’a interpus între Divizia a 12-a și a 22-a, iar aceasta din urmă are o brigadă izolată, mult spre stânga, de soarta căreia nu se știe nimic.

Cartierul General al Corpului de armată și-a pierdut bagajul.

Desigur inimicul a surprins trupele noastre, rău păzite, încă pe când erau în cantonamente!...

Cerusem de mai multe zile unele schimbări în comandament! Dar ca în totdeauna, fără rezultat la timp.

17. XI.

Extraordinar, după ce nu mi se dăduse indicațiunile precise cerute de mine și mi se răspunsese în mod sibilic, acum a trebuit să repet ordinul ca grupul Nămăești să facă o conversiune înapoi și să ia pozițiune între R. Târgului și Argeșel!

Asta însemna a da în mâinile inamicului corpul de Armată, care atacat din spate de Divizia ce înaintează pe valea Dâmboviței, nu ar mai fi avut scapare.

Înaltă strategie!...

18. XI.

Svonuri de mare victorie la Sud. Trupele inimice cari au trecut Dunărea la Zimnicea au fost oprite pe Argeș de Divizia 21-a, li s'a barat drumul spre Dunăre de Generalul Iancovescu, iar masa de manevră a Generalului Prezan le-a căzut în stânga.

Cercul se va strânge și vor fi făcute prizoniere.

Cunoaștem astfel de victorii realizate cu mase de manevră! Să dea Dumnezeu să mă înșel și să fie cum se spune.

M'ar bucura, fără îndoiala, dar m'aș mira. de o asemenea minune

19. XI.

Svonurile de izbânda stralucita persista.

Astă seară am avut vizita Regelui la tren; M. S. este în drum spre Buzău, noul punct ales pentru instalarea Marelui Cartier General.

Regele crede ca mâine va trebui ca masa de manevră a Generalului Prezan să fie îndreptată spre Nord, pentru ca să degajeze Armata I-a.

Prințul Carol crede ca este mai bine să fie lăsată să înconjure de tot pe inamic la Sud și numai în urmă să fie dusă spre Nord!

Regele persista în ideea sa, fiindcă este urgență la Nord.

Ascultam și ma întrebam dacă nu visez! Mase de manevră cu adunături de trupe! Atacuri învăluitoare într'o direcțiune și apoi stânga în prejur în direcțiune opusă.

Toate aceste proiectate manevre îmi erau indicate pe harta întinsă de căpitanul Cezărescu, adjutant Regal de serviciu care însoțea pe Regele și pe Prințul.

Am luat un creion colorat și am făcut cu roșu pe harta lui Cezărescu un punct de întrebare pe direcția Bragadiru-Balarii.

— *Aici ce se petrece, Sire? — am întrebat eu.*

— *O, aici va fi cavaleria lui von Schmetow, dar avem în fața ei Diviziile noastre de roșioril,—mi-a răspuns nu-mi amintesc bine Regele sau Prințul.*

— *Dar, Sire, trupele germane care au pătruns în Oltenia pe la Târgul Jiu și care au pus deja stăpânire pe Craiova?*

— *O, acelea sunt ținute în eșec de trupele noastre din Oltenia, — mi-a răspuns Regele.*

— *Sire, eu știu că o parte din ele s'au îndreptat spre Caracal și m'aș mira ca restul să se fi imobilizat la Craiova și să nu se fi pus în mișcare în direcțiunea Slatina, ca de acolo înaintând spre București să caute cu aripa stângă contact cu trupele cari au înaintat prin valea Topologului și sunt în mișcare pe direcțiunea Pitești-Titu.*

Au părut mirați că eu puteam face asemenea presupuneri.

20. XI.

Marea victorie anunțată s'a sfârșit cu un desăvârșit fiasco! Infrângere completă! Nici nu mai am sângele rece necesar, pentru a scrie mai departe!

21. XI.

A venit Prințul Carol pentru a-mi aduce ordinul de retragere și din valea Prahovei. În același timp îmi cere să-I dau copie de pe planul de retragere.

Am făcut proiectul, căci chemasem deja la mine pe Comandanții de corp de Armată.

Operația va fi cu atât mai grea, căci dacă Corpul II nu va putea să oprească pe înimic, flancul grupului Predeal va rămâne foarte expus.

Pentru care cuvânt s'a întârziat atâta timp?

Un tun greu dus în poziție

22. XI.

M'am strămutat la Mizil.

Prima zi a retragerii, relativ bună. Corpul II cedează însă mai repede decât ceea ce este necesar.

23. XI.

Lucrurile se complică. Divizia 4-a col. Lupescu împinsă foarte de aproape de înimic, nu se știe cum și în ce împrejurări, s'a debandat.

Iata la ce duce creiarea situațiilor complicate, când nu dispui de material solid!...

25. XI.

A trebuit să continui mai departe mișcarea de retragere. Am venit la Buzău, după ce am trecut noaptea de eri la Ulmeni. Azi dimineață a plecat Marele Cartier General de aci, la Bârlad. Am găsit în Buzau pe comandantul Corpului VIII de armata rus. Divizia a 15-a rusă a început să sosească. Va sosi și un Corp de cavalerie cu 3 Divizii.

27. XI.

Divizia de cavalerie rusă s'a pus în marș de aici la Mizil. Măine va intra în luptă. Divizia de infanterie va mai întârzia din cauza încetinei transporturilor.

Totul funcționează de minune!

Este o debandada generală; a vedea puhoiul de fugari e și dureros și revoltător.

Am pus baraje peste tot, pentru a opri pe fugari. Desagregarea face progrese văzând cu ochii.

Cei cari au pregătit războiul pot să se felicite.

2. XII. 1916.

De câteva zile, circulă șvonul unei noi cârpeli; astăzi am capatat quasi confirmarea ei. Extraordinar.

Eu voi rămâne deocamdată Comandantul Armatei a II-a, care se va compune din ceea ce a rămas în stare de a mai fi de întrebuințat.

Generalul Prezan va fi Șeful de Stat Major al Armatei române.

Generalul Berthelot va fi însărcinat cu reorganizarea unităților scoase de pe front.

Generalul Saharow, ajutorul Regelui, iar Regele, Comandantul tuturor forțelor de pe frontul român. Cu alte cuvinte, Regele va avea comanda nominală, iar cea efectivă se va exer-

cita de Generalul Saharow. Armata română înglobată în cea rusească. Șeful de Stat Major român o ficțiune, iar organizator al Armatei noastre un strain, fie el chiar francez.

Iată unde am ajuns din cauza dorinței de a inventa oameni!

Chiar și acum, când apa a trecut și de gât, se numește Șef de Stat Major al Armatei, un ofițer meritos în arma genului dar care nu a servit măcar o zi în Statul Major!

Nu era mai la locul lui, chiar așa ca figurant, Generalul Christescu în aceasta funcție de Șef al unui Stat Major sui generis? Cel puțin în convorbiri ar fi putut reuși, sa se vadă în el, un ofițer de Stat Major.

Nu ar fi fost, pe de altă parte, mai cu cale să se fi însărcinat un ofițer român cu reorganizarea Armatei noastre? În fine, dacă este adevărat că așa se vor face numirile, nu doresc decât sa dea rezultate bune.

4. XII.

Aflu ca în caz de retragere, Armata rusească se va opri pe linia Putna-Siret, cu dreapta la Nord-Vest de Focșani, iar Armata a II-a românească, de aici, până la rasarit de direcția — nu este precizat unde.

M'am interesat să știu ce lucrări sunt făcute pe această linie și aflu că: nimic!

Au fost însărcinați cu pregătirea pozițiilor doi generali și vreo trei coloneli din geniu!

Lucrările au fost atât de bine combinate că rezultatul, după o lună și jumătate, este nul.

Au lucrat ce este dreptul la întărirea unei linii orientate dela Nord la Sud, la Vest de linia Focșani—R. Sărat, care întărire nu servea la nimic, prin orientarea ei, atât de inteligent aleasă!

6. XII.

Noile numiri pare că s'au și făcut, deși ordinul de zi nu s'a comunicat încă.

Generalul Saharow este ajutorul Comandantului de căpetenie al întregului front. Generalul Sischievici, Șeful de Stat Major iarăși al întregului front, iar Generalul Prezan, probabil Șeful de Stat Major special pentru trupele române.

Am impresiunea că trecând conducerea superioară de fapt în mâinile Rușilor, lucrurile vor merge mai bine. Va înceta diletantismul și simțul realității va lua locul svârcolirilor teoretice

Ar fi cu puțință chiar să se puie frâu înaintării germane și să aibă ei acum a rezista presiunii rusești. Din nenorocire sosirea ajutoarelor suferă întârziere, pentru că trebuie să se facă pe jos. Și liniile ferate rusești și ale noastre, mai cu seamă ale noastre, de abia dacă pot satisface trebuințelor curente.

Am vazut un tren care a stat în gara Focșani trei zile, ca apoi bieții soldați sa fie debarcați și trimiși pe jos la destinație.

În orice caz, intrăm hotărît într'o altă fază a războiului nostru, desigur mai buna decât cea de pâna acum, deși umilitoare.

8. XII.

O adevarată stare de efervescență. Schimbări peste schimbări. Se va ajunge oare la o stare de echilibru de idei? Să speram ca da.

Două puncte serioase pe acest orizont vijelios: Generalul Christescu a fost numit Sub Șef de Stat Major general al Armatei noastre, iar Comandantul Armatei a IV-a ruse, este Generalul Ragoza, cu care sunt în relațiuni strânse de veche prietenie.

10. XII.

Am fost la Tecuci. Am văzut pe Generalul Ragoza care m'a primit în modul cel mai cordial posibil.

Am căzut pe deplin de acord asupra operațiunilor, adoptând ca linie generală de conduită principiul: a nu ceda nici o palmă de teren fără cea mai crâncenă rezistență și a ne folosi de toate liniile de rezistență posibile.

De pe Râmnic, la nevoie retragerea se va face pe Râmna-Plăinești și numai în ultima extremitate pe Milcov.

Am credința că, cu puțină energie, am putea să ne fixăm

Tun în acțiune

la Sud de Focșani. Totul depinde însă de tăria rezistenței Rușilor, care la rândul ei este în raport, cu capacitatea de transport a căilor ferate.

15. XII.

Rușii s'au retras dela Râmnic. Noi urmam de sigur mișcarea. Este însă ceva de neînțeles: au aerul de a se retrage din cauza amenințării pe dreapta și de fapt mișcarea noastră

este în așa fel, că dreapta e întotdeauna ultima a se retrage.

Am fost să întorc vizita D-lui Enibace care a venit acum vreo două zile să mă vadă.

Foarte indignat de nenorocirile ce au dat peste noi, datorită în cea mai mare parte ticăloșiei vieții noastre politice. A ajuns la convingerea că trebuie totul refăcut.

Nu veți putea face nimic — i-am spus — caci nu aveți în jurul cui să vă grupați.

— „Am găsit noi pe cine ne trebuie“. Făcea în mod vădit aluzie la mine. M'am făcut că nu înțeleg și am trecut la alt subiect.

17. XII

Prevăd apropiata părăsire a Focșanilor. Deși Ragoza mi-a promis o rezistență îndărătnică, văd că se cedează cu o grabă nejustificată. Divizia 15-a rusă a suferit la Râmnic foarte mult, dar în fine și inimicul nu este atât de puternic. Pe de altă parte i-am dat în schimb Divizia a 6-a a mea!

În fiecare noapte sunt deșteptat din somn de două trei ori de Locot. Colonelul Schmelow, ofițerul de legătură al Armatei a IV-a. Și de ar veni cel puțin cu vești bune sau cu propuneri de rezistență!

Numai retragere și iar retragere și toate în timpul nopții. Sunt acum trei nopți de când trupele mele nu au dormit!

Am fost astăzi de m'am fotografiat ca amintire de pe hotarul dintre Muntenia și Moldova.

Când îl voi retrece înapoi?!

Marele Cartier General îmi ordonă să-mi strămut cartierul!

18. XII

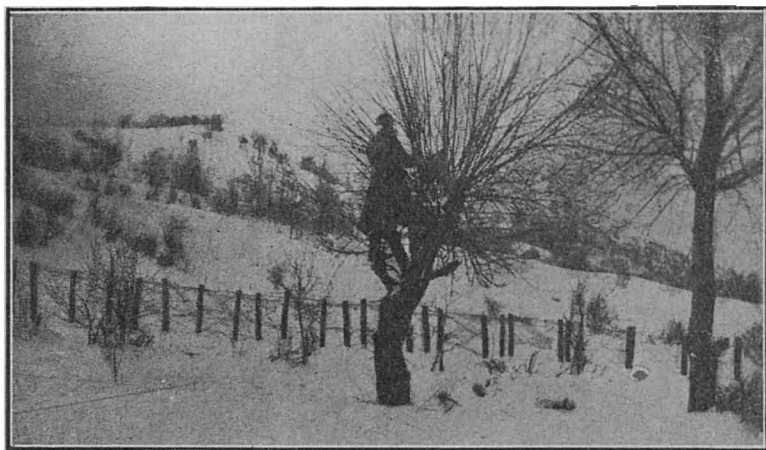
Linia Engești a fost părăsită. Retrageră pe Milcov.

Ordinul de strămutare al Cartierului Armatei a sosit la

ora 9. Generalul Mărdărescu voește să plecăm chiar în noaptea aceasta. I-am dat voie să plece cu Cartierul Armatei. Eu voiu pleca după cum stabilisem, în ziua de 19. G-lul Mărdărescu este de părere că trenul îmi va fi bombardat. Se resimt nervii de presiunea războiului.

19. XII.

Am plecat la ora 11 a. m. și m'am întâlnit cu familia în gara Marașești (venind dela Tecuci) la ora 1 p. m.

Un observator suit cu telefonul în copac

Am plecat cu inima strânsă, din cauza desnădejdei ce vedeam pe fețele tuturor celor ce lasam în urma. D-na Kirmaier, stăpâna casei în care am stat, a plâns; desigur plecarea mea însemna departarea de soțul D-sale care este automobilist la Corpul II Armată.

La Marașești am întâlnit o adevărată bandă de refugiați: familiile Averescu, Ressel, Plesniță și Bolintineanu.

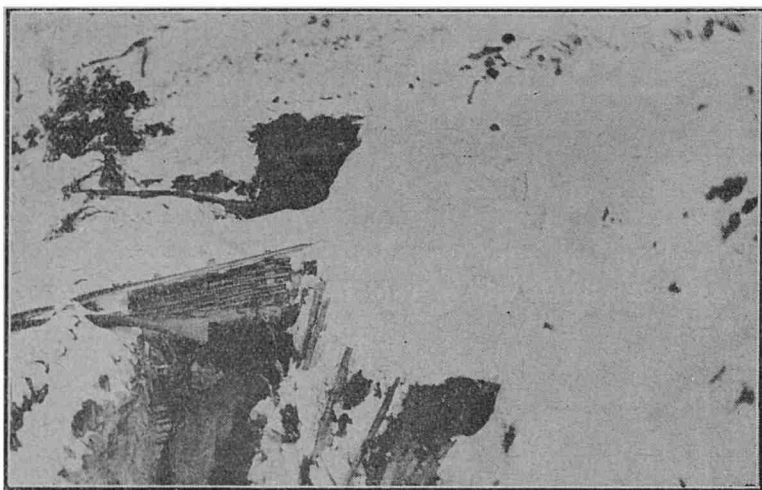
Mi-am dat toată silința să fac o atmosferă de încredere. Cred că am izbutit.

Am ajuns la ora 5 p. m. la Bacău. Mare încurcătură în gara. Un adevărat haos.

Am luat locuința în casa Perlberger, fostul cartier al Generalului Prezan.

Am improvisat o masa în comun la noi, pentru toți ce mă însoțeau.

Frig însa peste tot. Incălzire centrală și nici un lemn. Strazile numai gropi...

Soldați pândari gata de luptă

20. XII.

Situațiunea rea pe tot frontul, mai ales însă la aripa dreaptă. Brigada col. Sturdza dă continuu înapoi, iar generalul Grigorescu comandantul Diviziei a 15-a, care a intrat sub ordinele mele, face înaltă strategie, în loc să execute repede și precis ordinele mele.

24. XII.

Cea mai urită zi din cursul campaniei și poate din viață chiar!

Colonelul Sturdza s'a retras fără cauze aparente, precipitat și fără a mă preveni la timp, astfel că a lăsat un gol între el și generalul Grigorescu.

Austro-Germanii au profitat. Patrulele lor sunt deja la Pralea. Dacă nu parez repede lovitura, linia Troțușului este amenințată foarte serios.

Am dispus să meargă la Pralea: Divizia I-a de Don, ce mi-a pus Armata a IV-a ruseasca la dispoziție; operația se execută chiar în noaptea aceasta. Tot în noaptea aceasta s'a pus în mișcare în aceeași direcție și pe același drum, prima brigadă a Diviziei a 7-a, pe care o scot de pe front dela aripa stângă a Armatei, unde sunt înlocuite de trupe rusești; brigada a 2-a va urma mâine.

Formez un grup din Diviziile 15, 7, 12, brigada de grăniceri române și Divizia I-a Don. sub generalul Grigorescu, pentru a restabili frontul nostru, pe culmile dela Sud de Zăbrăuț, împingând pe dușman, din direcția Pralea.

A trebuit cu toate acestea să-mi compun o mină liniștită la pomul de Crăciun!...

25. XII.

Focșanii și Brăila în mâinile dușmanului.

G-lul Ragoza mă înștiințează că de pe linia Putna se va retrage cu toate trupele pe stânga Siretului.

Nu voi ceda decât pas cu pas; golul ce s'ar produce îl voi împlini cu cavaleria. Mi s'a pus la dispoziție corpul Keller.

Divizia I-a Don a ajuns la destinație; brigada 1-a din Divizia 7-a este în apropiere; sper să astup spărtura făcută de retragerea Sturdza.

27. XII.

Colonelul Sturdza este supărat că judec sever retragerea lui!...

Am scris g-lui Prezan să mi-l ia din Armată. Nu am ce face cu astfel de înfumurați, cari cu toate că au unele calități, sunt mai mult o încurcatură, decât un ajutor.

Prin noua ordine de bătae acest tactician „sui generis“ este numit comandant de Divizie, în Armată la mine. Sper sa ma curăț de el. Are calități; defectele însă precumpănesc.

Armonie, bazată pe disciplina, mai presus de orice, în împrejurări grele.

31. XII.

Se încheie anul: urît, posomorît.

Luptele dela Pralea încep mâine dimineață; am bună speranța sa pot obține restabilirea frontului.

1 9 1 7

1. I. 1917.

Te Deum. Recepție la popota ofițerilor înainte de dejun. Am ținut o cuvântare înalțătoare și sfârșind cu bune urări pentru M. S. Regele și întreaga familie Regală.

Dupa masa la ora 5 am invitat pe toți ofițerii din garnizoană la mine, la ceai. Dispozițiunea de spirit bună.

Situația pe front ceva ameliorată. Luptele în sectorul Pralea au început și par a se desvolta avantajos.

4. I.

Aseara am venit la Onești. Am văzut mai întâiu întăririle de pe stânga Trotușului, în sectorul Onești (la Râpele). Apoi am mers la Caiuți, unde am hotărît constituirea unui cap de pod, pentru ca în caz de retragere pe linia Trotușului, să avem posibilitatea de a relua ofensiva. Am fost însoțit de generalul Vaitoianu, generalul Grigorescu, generalul francez Ungerer și mai mulți alți ofițeri.

6. I.

Nu s'a atins exact și peste tot linia indicată de mine, totuși situația s'a restabilit destul de bine și inamicul a fost oprit. Cred că frontul nostru va căpata stabilitate pe linia pe care ne gasim.

Vor ține Rușii?

Am cerut Marelui Cartier General a nu se mai încuviința parasirea terenului înainte de a se utiliza toate liniile de apa-

Tun lung în acțiune

rare posibile. Am primit instrucțiuni, foarte judicioase, în aceste vederi, primite dela Comandamentul rus.

Organizarea Comandamentului de capetenie este cât se poate de nelămurită. Cine comanda efectiv? Nu vor decurge oare inconveniente din această nelămurire?

15. I.

A venit Regele la Bacău și de aici am mers cu trenul pe front.

Vizită la Mănăstirea Cașinului, unde Regele a trecut în revista trupele care se găseau acolo. S'a trecut pe la unele tranșee din linia II-a.

Seara a sosit și M. S. Regina la Onești.

Vizita aceasta are scopul ca Familia Regală să ia contactul ceva mai intim cu trupele.

M. S. Regele decorează un drapel la Mănăstirea Cașinului

16. I.

Zi foarte importantă.

Dimineață, paradă la Onești, unde s'a decorat drapelele unor regimente, ofițerii și grade inferioare din Divizia a 15-a, care cuprindea trupe din Diviziile a 1-a, a 7-a și a 8-a.

Am văzut pe colonelul Sturdza și eri și azi. Nu am avut prilejul să vorbesc mai pe larg cu el, deși mi s'a părut, că se aștepta la o explicațiune între noi. De altfel, știindu-l foarte persistent în ideile sale, nici nu mi-am dat osteneala să găsesc un moment liber, ca să mă întrețin cu el.

Generalul Grigorescu, a făcut un discurs pompos, după cuvântarea Regelui. Este extraordinar să auzi cu propriile tale urechi, din gura unui comandant superior: „Divizia 15-a a sca-

O mitralieră în acțiune

pat de doua ori soarta țarei, odata în Dobrogea și odata la Oituz. A înscris în istoria țarei pagini neperietoare, iar Regele a fost astăzi în șanțurile din prima linie ale pozițiilor noastre!“ Dacă se vorbește astăzi așa, în fața celor ce cunosc personal realitatea, ce se va povesti mâine?

După amiază am fost la Divizia 3-a col. Mărgineanu (la Drăgușeni). S'au decorat drapelele regimentelor 24 și 22, precum și mulți ofițeri și trupă.

Divizia foarte redusă ca efectiv; oamenii cu echipamentul uzat; aspectul totuși impunător.

Pe drum, colonelul Ferigo atașatul militar italian, mi-a spus ca maiorul Știrbei din Statul Major Regal ar dori să-mi vorbească, într-o chestiune foarte importantă și că aş face bine. nu numai sa ma întrețin cu el, dar să iau hotărârea ce-mi va sugera, căci vine dela o persoană, care este pe jumătate pregatita...

Am spus ca-l voiu primi cu placere în tren, în compartimentul meu.

În substanța, întreținerea a fost aceasta: că ar fi bine să se faca ceva, pentru a scăpa de catastrofa economică la care suntem expuși, prin încordarea relațiunilor dintre guvern și Marce Cartier General.

I-am spus ca în adevar, ceva ar fi de facut și primul pas ar fi împărșirea teritoriului pe circumscripții, înființând în fiecare circumscripție un organ cu putere nelimitata, în care organ sa fie reprezentate: interesele Armatei noastre, interesele populațiunei și interesele Armatei rusești.

Nu am înțeles bine scopul urmarit de maiorul Știrbei.

Col. Ferigo m'a lămurit în urmă puțin, dar de sigur nu cu totul pe față; de altfel el nici nu avea căderea.

Se pare ca s'ar voi să se formeze un nou guvern, cu caracter mai mult sau mai puțin militar. În capul guvernului aș fi pus eu!

Ur guvern militar ar fi o soluțiune. Dar de sigur nu cu mine.

Eu voiu fi aratat ca prea periculos și chestiunea va cădea.

Dealtfel, în zilele prin care trecem, cu cât răspunderea este mai mica, cu atât mai bine.

Natural, acest mod de a gândi este foarte egoistic și puțin lăudabil în momentele de față, dar când cineva este înlaturat în mod sistematic, pentru a se da Armata și deci soarta țării pe mâr. unor diletanți, pe atât de inconștienți pe cât de presumțioși, nu este firesc să pătrunda în suflet o amărăciune imensa, care sa înece toate celelalte sentimente!

17. I.

Convorbire cu colonelul Ferigo la telefon. Parerea lui este, să merg numai decât la Bârlad, fiind sigur că lucrul se va face! Cum aş putea eu să risc un asemenea pas? Am eu vreun motiv serios? Aş avea aerul că alerg eu după situaţia ce mi se propune în culise, când nici prin gând nu mi-a trecut aşa ceva!

Dimpotrivă, consider întreaga chestiune ca o adevărată napastă pe mine şi dacă eventual, fiind cazul nu voi da înapoi, va fi numai pentrucă socot, a fi de datoria ori cui, în ziua de azi, să facă orice sacrificiu i s'ar cere.

Generalul Averescu inspectând tranşeele din Valea Caşinului

23. I.

Am vorbit cu maiorul Ştirbei la Hughes şi parerea lui este să merg la Iaşi. I-am răspuns acelaşi lucru. I-am propus o întâlnire la Tg. Frumos, unde am recrutii. Acum el mă înştiinţează că mâine dimineaţă va fi la Tg. Frumos pe la orele 11.

De sigur ca am înaintea mea, o zi din cele mai importante.

24. I.

Am venit înainte de ora 11 la Tg. Frumos, unde am găsit pe g-lul Aslan și pe g-lul Pretorian. Timpul care eri a fost atât de frumos, astăzi este foarte urît: ninsoare cu viscol. Eu am sosit cu bine, adică fără greutate. Pare-mi-se că zăpada este ma' mare spre Iași.

Suntem înștiințați că Regele, care a plecat dela Iași spre Tg. Frumos, nu mai poate continua, din cauză că s'a înzăpezit la Sârca. Am trimis două automobile în întâmpinare și cu mare greutate, cu ajutorul unor atelaje de artilerie, s'a putut scoate automobilul regal din zăpadă.

De abia la ora 4 p. m. a sosit Regele la Tg. Frumos.

Am dejunat împreună, improvizând o masă la Corpul II Armata, partea sedentara, comandata de generalul Aslan.

Mai pe seară, am trecut cu maiorul Știrbei într'o cameră alăturata, unde am avut o lungă convorbire. În substanță mi-a spus ca lucrurile nu merg bine și ca ar trebui format un guvern cu caracter militar, în capul caruia să fiu pus eu. Am răspuns, ca sarcina este foarte grea și nu-mi aparține mie să judec. dacă sunt sau nu la înălțimea ei. De sigur însă că, dacă voi primi o astfel de însărcinare, aș face toate eforturile posibile ca să fiu util țării mele.

Am fixat ideile și asupra unei eventuale liste de guvern, întocmind chiar două, una cu persoane luate cu totul în afară de viața noastră politică, alta admitând în ea și oameni politici.

Cel mai de văză dintre ei pe ambele liste figurează Mișu, ministrul nostru plenipotențiar de la Londra. Planul conceput de mine este următorul:

Adevărul meu loc este evident, la Armata. Pentru moment însă operațiunile stagnează, Armata noastră este ca și lovită de paralizie. Nu vom putea începe o reluare a operațiunilor, decât prin Iunie; cel mai devreme în Mai. Avem înaintea noastră deci trei, patru luni. În acest interval de timp, zisul guvern ar putea prinde rădăcini și atunci, lăsând conducerea lui Mișu, aș putea să mă întorc la locul meu, adică pe front.

Când am trecut în cancelaria de alături unde erau Regele și adjutanții, maiorul Ressel, generalul Aslan și generalul Pretorian. mi s'a spus, că dela Corpul II de Armata, generalul Văitoianu, comunică de pe front, că colonelul Sturdza, care trebuia să părăsească frontul și să mearga în interior, a venit, de la aripa dreaptă a Armatei, la aripa stângă, să vadă brigada de grăniceri și că acolo ar fi dispărut cu locotenentul Wachman. S'a găsit cadavrul ordonanței lui Sturdza; omorit de cine?

Rețele de sârmă

Ce s'a întâmplat? Să nu fie o greșala la mijloc? Cum putea Sturdza să meargă în alte sectoare fără autorizare și fără să înștiințeze cel puțin pe cineva de asta?

De la sosirea Regelui adică de la ora 4 s'a cerut un tren dela Iași, pentru Rege. Imposibil de avut! Nu este nevoie de nici un comentariu.

Un moment Regele ar fi voit să meargă cu sania la Hârlău, în urmă considerându-se lucrul ca prea riscant, a ramas a-și petrece noaptea în Tg. Frumos. Am luat masa împreună tot la comandament.

Am dormit la generalul Aslan.

25. I.

Azi dimineată am avut din nou o lungă convorbire cu Știrbei.

I-am spus că reflectând bine, am ajuns la concluzia că locul meu adevărat este la Armată și orice altă însărcinare nu ar putea să fie decât cu caracter trecător; de aceea aș formula o dorință, care nu trebuie luată în sensul unei condițiuni. Această dorință ar fi, că de îndată ce noua stare de lucruri, dacă s'ar realiza, ar căpăta destulă stabilitate, să fiu trimis la Armata, creindu-mi-se acolo situațiunea pe care a avut-o Cernat în 1877, adică Regele să ia Comandamentul Armatelor aliate din România, iar eu sa comand Armata Română.

M'a întrebat: dar cu g-lul Prezan ce s'ar face?

Am spus ca poate să rămâna pe lângă Rege, în calitatea sa de azi, ca Șef de Stat Major, prin raporturile dintre Comandamentul frontului și Armata Română.

Nu știu cum va fi primită această dorință a mea, eu o cred însa indispensabila, pentru ca Armata sa poată fi pusă în condițiuni să recâștige, din prestigiul pierdut. Sunt sigur că propunerea va fi rau primită de Camarilla dela Marele Cartier General și în special de misiunea franceză.

Am rugat atunci pe Știrbei, să spuie Regelui a nu mă judeca dupa spusele altora. Este drept că nu sunt din acei care se încovoie sau măgulesc, dar nu cred că Regele poate spune, că în raporturile personale cu El, am fost vreodată altfel, decât absolut corect. De abia la ora 5,30 a sosit trenul regal și Regele a putut pleca în fine la ora 6 p. m.

Am încercat să plec și eu în automobil; am făcut numai vreo 6 km. și m'am înzăpezit. M'am întors la Tg. Frumos și am cerut o mașină cu un vagon la șeful garei. Mi s'a promis și totul s'a pregătit, dar în momentul plecării, mi s'a spus că dela inspecție nu se dă voie să plec pe linie. Am întrebat cauza și mi s'a spus că se opune generalul rus Meissner.

Am chemat la telefon pe acest Domn general Meissner și mi-a spus că da, s'a opus fiindcă trenurile trebuiesc să circule pentru aprovizionarea Armatei. I-am spus că circulația

pentru moment este oprită pe toată rețeaua și deci călătoria mea nu ar aduce nici o perturbațiune; neavând ce răspunde, cu o politeță la înălțimea rangului ce are, a închis telefonul.

Șeful de gară a avut curajul să-mi dea drumul, pe răspunderea sa personală, să plec. Am ajuns după miezul nopții acasă, la Bacău.

Iarnă grea. Soldații curăță zăpada din tranșee

27. I.

Disparația colonelului Sturdza devine tot mai enigmatică. Generalul Vaitoianu este convins. ca a trecut la inamic!... Sa fie așa?!

29. I.

Oribil!... colonelul Sturdza a trecut la inamic!

Astăzi au fost prinși mai mulți soldați de ai noștri prizonieri, trimiși de Sturdza cu manifeste, prin cari îndeamnă trupele, sa treaca la dușman! Locot. colonelul Crainiceanu

comandantul Reg. 25 Inf., a fost arestat, pentru că a avut o întrevedere cu Sturdza între linii și s'a înapoiat cu un sul de manifeste!

Ambii acești ofițeri erau eroii Generalului Grigorescu. Ii socotea podoaba Armatei și cerea în interesul apărării naționale să fie ținuți pe front.

Bun cunoscător de oameni. Ambii cu calități incontestabile, dar de sigur cu mințile turburate de zguduiri războiului și desechilibrați.

O pagină urită pentru noi!

30. 1.

Am venit la Coșofenești; am interogat mai mulți din soldații cari au adus manifestele lui Sturdza.

Mi-au descris primirea ce s'a făcut acestuia la Soveja de către ofițerii dușmani. Apoi cuvântarea ce a ținut soldaților noștri, alegând vreo 40 dintre ei pentru a veni cu manifeste în liniile noastre.

Lipsa de judecată liniștită se arată și în această procedare.

Ma întreb însă cum a putut fi încurajat de nemți!

Înțeleg să recurgi la orice mijloc, dar când pe lângă a fi murdar ești lipsit de cea mai mică probabilitate de reușită, cred că este prea mult și pentru nemți!

31. 1.

Am continuat cu cercetarea. Am vorbit cu mai mulți ofițeri și impresiunea ce mi-au lăsat unii din ei a fost din cele mai penibile.

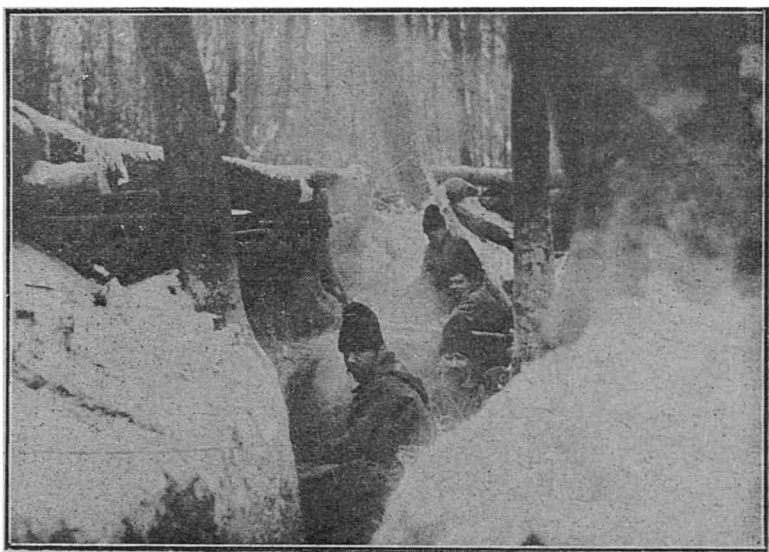
Departe de mine să bănuiesc buna lor credință, dar mi s'au parut de o indiferență culpabilă. Mai mult bun simț și revoltă sufletească la soldați împotriva actului de trădare.

Am fost seara la Onești și am interogat pe locotenent-colonelul Crainiceanu.

Un adevărat inconștient.

S'a încurcat în răspunsurile sale și când a văzut că nu mai poate să-și justifice pasul nenorocit ce a făcut, a căutat să mă înduioșeze, spunând că a fost o copilarie necugetată din partea lui și că eu aș putea, dacă ași voi, să-l scap, nedând nici o urmărire afacerii!...

Faptul este cert. A știut de plecarea lui Sturdza, în ajunul dezertării și era convenit a se întâlni în ziua de 29. S'a dus la întâlnire și s'a întors cu manifestele!

Soldatii stau in tranșee pe iarnă grea

Adevărat inconștienți; orbiți! Ce-și închipuiau că vor putea face, este imposibil de stabilit.

Și aici mi se semnalează unii ofițeri a căror mutare ar fi de dorit.

Întreaga chestiune este foarte urâtă și consider că e o adevărată fericire că am provocat precipitarea lucrurilor prin mutarea lui Sturdza în interior. Dacă rămânea aici, comandant de Divizie pe timpul stăgnațiunii din cursul iernei, este

mai mult ca probabil că ar fi izbutit să creeze o stare de lucruri primejdioasă.

Efectele încurajării arivismului...

5. II.

Am scris generalului Crăiniceanu prin generalul Mărdărescu, să vie la Bacău spre a vorbi cu el, despre afacerea fiului său. Cred că s'ar putea rezolva chestiunea foarte simplu, dacă nenorocitul și-ar aplica singur pedeapsa de care sigur nu poate să scape. La aceasta nu-l poate hotări de cât părintele lui.

Dar, aveam de a face cu Crăiniceanu. Mi-a răspuns că între patrie și fiul său, nu ezită a-și face datoria față de patrie și de aceea nu poate veni!

Ca și când sugestiunea mea implica lipsa dela datorie.

Este de nedescris desordinea care domnește în Armată și în țară.

În Armată, după cum ideile nu au fost la timp fixate asupra liniilor și punctului pe care se va retrage Armata pentru a relua rezistența și totul s'a lăsat în voia întâmplărei, tot astfel și cu formațiunile din spatele Armatei.

S'au stabilit în ultimul moment garnizoanele pentru părțile sedentare ale corpurilor și ale marilor unități.

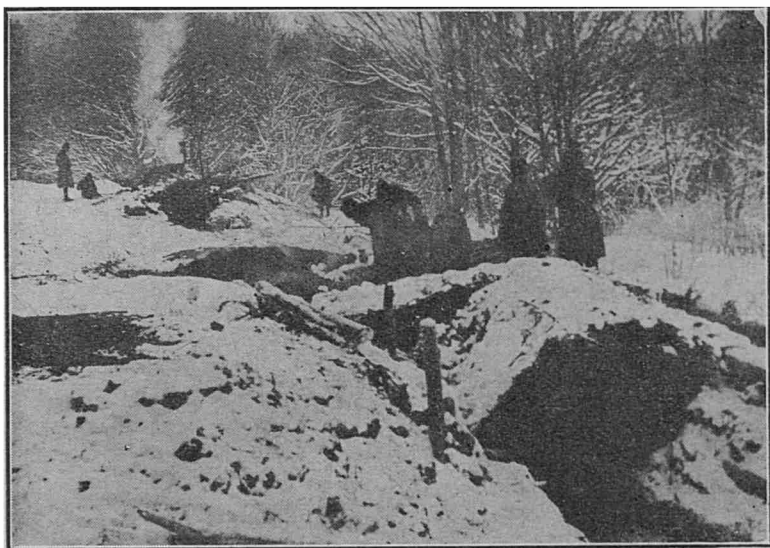
Lucrul a fost făcut în pripă, a fost refăcut și astăzi 5 Februarie 1917, sunt încă unități cari nu se găsesc la punctele ce li s'au fixat prin modificările din urmă.

Pentru ca să-mi pot reface Diviziile, în cunoștință de cauză, am trimis ofițeri să facă catagrafia părților sedentare. De mai bine de o lună cutreeră acești bieți ofițeri țara în toate senzurile și încă nu au fost în stare să-și termine lucrarea. Prezidă la reorganizarea Armatei noastre adevărate capacități! Ceea ce s'ar fi putut face în 2 cel mult 3 luni, prevăd că nu se va termina nici în 6 luni. Pentru Armata mea sunt însă sigur că, cu toată reaua voință de sus, voi fi gata la finele lui Aprilie.

Este ceva dureros, dar și desgustător în acelaș timp, de

văzut cantitatea enormă de oameni, ce se scurge prin Bacău în căutarea unităților căror aparțin. O dezordine mai mare este greu de închipuit.

Cu rămășițe și oameni fugari am organizat 4 regimente, pentru a le trimite ca întărire pe front și le-am botezat regimintele A. B. C. D. *Evident că aceste regimente vor fi dizolvate de îndată ce vor fi reconstituite cele organice, căci tot disponibilul în oameni va fi vărsat în regimintele refăcute, pe măsură ce va înainta refacerea.*

Soldați lucrând pe timpul iernii la facerea tranșelor

Starea higienică este deplorabilă. Aici în oraș este o adevărată oroare. Nu pot să fac decât complimentele mele spiritului de organizare al comandamentului de Armată rus care a rezidat aici, până la venirea Armatei a II-a, pe această parte a frontului nostru.

Starea orașului, oribilă. Peste puțină a merge cu automobilul mai repede decât la pas.

Toate străzile sunt numai gropi.

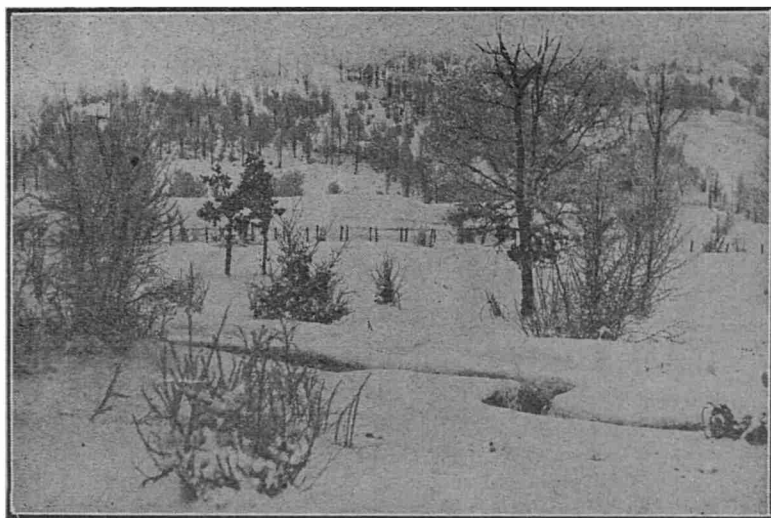

† *Clotilda Mareșal Averescu*

Populația moare de frig și foame, lucru ce se arată în toate păturile sociale.

Am format un comitet de doamne, pentru a veni în ajutorul populației. Am împărțit orașul în circumscripțiuni și am hotărât ca, cu mijloacele Armatei, să vin în ajutorul nenorociților

Soția mea s'a devotat cu toată energia marelui ei suflet acestei gigantice opere de adevărată caritate. Asistă zilnic personal în diferitele părți ale orașului, pe rând, la distribuirea de lemne și alimente.

Peisaj de iarnă, depe front

13. II

Am intențiunea să văd spitalele din oraș. Am văzut primul, cel dela 4 obuziere. Peste 3000 de bolnavi.

A început a se întinde tifosul exantematic; el ne prinde cu totul nepregătiți. Am pus să se construiască cuptoare de despăduchere, în toate părțile, adică atât în oraș, cât și pe front.

Este necesar să se descentralizeze aglomerațiunea accasta enormă de lume din Bacău!

Va trebui să fac un centru de convalescență poate la *Răcoasa*. Trebuesc măsuri largi și repede luate, căci altfel nu se va putea stăvili primejdia. Se spune că în interiorul țării starea de lucruri este și mai urită.

În unele părți, la trupele în refacere, mor soldații zilnic cu sutele.

La Armata a II-a starea de lucruri nu este cum aș dori

Deparazitarea efectelor

și cum ar trebui să fie; totuși mortalitatea nu este mare, din contră, foarte mică.

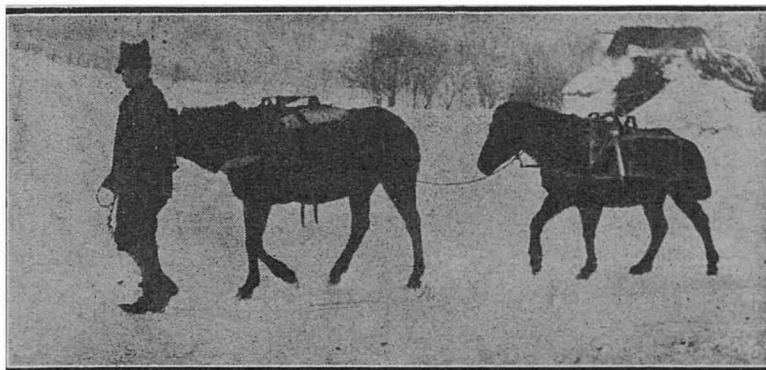
Boala se întinde însă din cauză că oamenii de pe front vin în contact cu cei sosiți din interior, trimiși ca întăriri. Numărul bolnavilor crește văzând cu ochii.

14. II.

Am vizitat lazaretul de contagioși; este pe cale de creațiune, cred că se va organiza cu încetul. Ar fi trebuit să existe deja. Dar, noi ne gândeam la Buda-Pesta și făceam înaltă strategie, în această parte a țarei, în loc să luăm cele mai elementare măsuri, pentru o buna stare sanitara a Armatei.

Colonelul Alexiu mi-a prezentat niște modele de carucioare, pentru mitraliere. Ideia e bună; se reduce la jumătate numărul cailor, ceea ce este un avantaj enorm în timpurile de față.

Incuria noastră și în ceea ce privește starea economică, este de neînchipuit.

Bucătăril de campanie pe samare

Am luat unele măsuri. Ce rezultate vor putea să dea ele nefiind generale?

Am înființat cartele pentru carne. Voiu vedea ce va fi de făcut și pentru restul alimentelor.

Am numit o comisiune care să înceapă a se ocupa de cultivarea pământului pentru recolta viitoare.

Va trebui să se cultive pe o scară cât mai largă legumele și în special cartofii.

Pentru legume am hotărît a se cultiva tot ce este disponibil prin localități: sate și orașe, grădini, curți, locuri virane, chiar și acoperișul caselor, acolo unde se poate pune pe el un strat suficient de gros de pământ.

16. II.

Când am fost la Coțofenești am spus generalului comandant să faca un atac asupra Momâiei, ca răspuns la manifestul Sturdza.

În loc să-l facă imediat, l-a făcut de abia eri.

Nu a reușit pentru că l-a precedat de o pregătire de artilerie și l-a întreprins cu forțe insuficiente.

24. II.

Scrisoare dela colonelul Ferigo. S'a întors din Rusia. Zice, ca pentru schimbarea de guvern. se așteaptă închiderea Camerilor. Poate să creadă el. Eu nu!... Sigur este că nu se schimbă nimic.

25. II.

Sentința în procesul Sturdza-Crăiniceanu, a fost monstruoasă.

Acesta din urmă a fost pedepsit cu muncă silnică pe 15 ani.

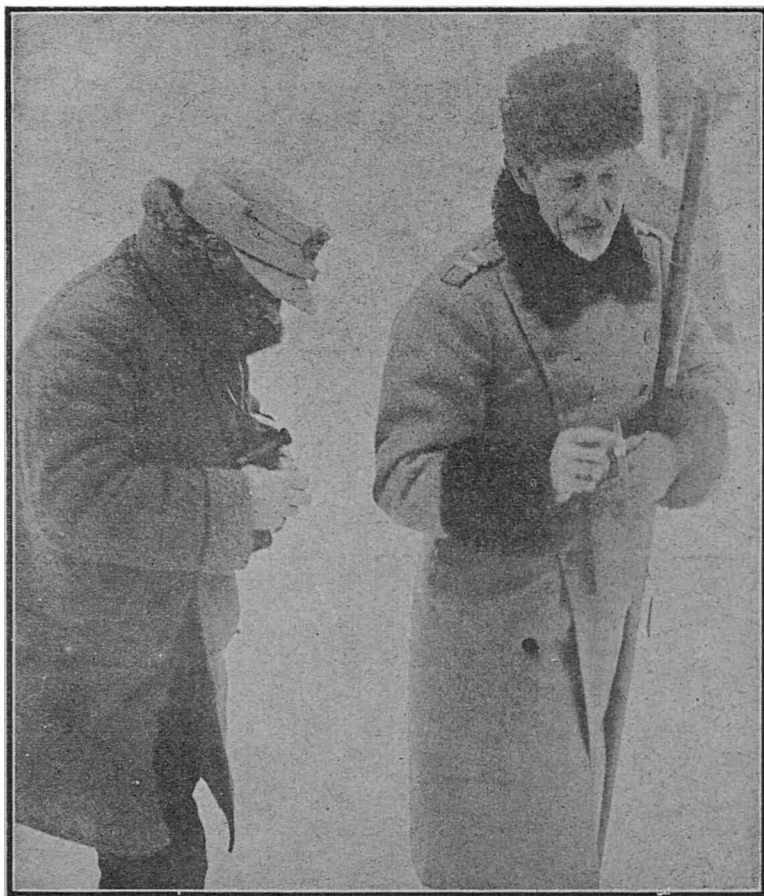
Va trebui absolut a se revedea procesul, căci este un adevărat non sens, prin faptul că un soldat, cu aceeași vină, a fos condamnat la moarte!

27. II

Guvernul a luat măsuri să se organizeze muncile agricole și am primit o înștiințare, desigur în scopul de a suspenda măsurile ce voiam să iau eu.

Voiu face așa în ceea ce privește arăturile, dar pentru grădiniările din localități, le voiu menține; le consider în afară de muncile agricole.

Nu știu care va fi rezultatul organizării hotărâte de guvern. Cred însă că fără o sistematizare generală nu numai a producției dar și a consumației, mai curând sau mai târziu vom suferi.

Generul Averescu merge prin zăpadă inspectând trupele din linia întâia

Ar trebui evaluată producțiunea totală obișnuită, a o intensifica prin măsuri bine chibzuite, a evalua consumațiunea și a subordona aceasta celei dintâiu, prin măsurile cele mai severe posibile.

Nu avem însă oameni pentru așa ceva. Sunt absolut convinși, că nu va ieși nimic.

5. III.

O adevărată catastrofă pentru noi: revoluția în Rusia!!

Aceasta înseamnă prelungirea războiului și dacă se produce o stare anarhică în Rusia, ceea ce nu este exclus, ori dacă Rusia face defecțiune, ceea ce deasemeni poate fi posibil, atunci pentru noi este o adevărată catastrofă.

Nu avem eșire decât prin Rusia și în plus, avem poate un milion de ruși în țară!

Norocul ne-a răsfățat până la acest războiu și de aceea poate trecem acum prin încercări atât de dureroase!

Ce va fi!

Dacă cei cari vor lua puterea vor fi înțelepți și energici în același timp, răul încă nu ar fi atât de mare.

Nu știu ce suprafață are Marele Duce Mihail și de câtă energie este animat. Marele Duce Niculai este homme à poing, dar nu are simpatii în Armată; din contră.

9. III.

Am fost eri noapte la Tescani, pentru ca să văd pe Prințesa Maruca Cantacuzino.

Acum câteva zile mi-a trimis vorbă prin Locotenentul Mețianu că ar dori să mă vadă. I-am scris că această dorință sună ca un fel de imputare pentru mine, căci am fost în casa D-sale aproape două luni și nici nu m'am dus, nici nu i-am scris măcar să-i mulțumesc de ospitalitate.

Pe un drum cât se poate de urât și după multe peripeții am ajuns de abia la 8 seara acolo. Am luat mai întâiu masa și apoi am avut o întrevorbire de mai bine de două ore.

În esență:

Crede că în starea în care ne găsim astăzi, scăparea nu o

vede decât într'un acord între Rege și mine. Uniți amândoi, am constitui o forță care să scoată țara din prăpastie.

I-am răspuns, că sunt gata să fac orice în folosul țarei; am făcut însă în modul cel mai explicit rezervele mele asupra reușitei proiectului D-sale.

Mai întâiu, mă îndoesc foarte mult să am calitățile necesare pentru a fi mai ales în așa grele împrejurări și fără nici un noviciat, un om de Stat.

Apoi sunt convins că o apropiere în adevăr sinceră și desbrăcată de ori ce restricție mintală, între Rege și mine, este de domeniul imposibilității, nu din cauza Regelui și nici din cauza mea.

În ori ce caz, ideia Prințesci este de un patriotism admirabil, ceea ce dovedește că în fundul sufletului are calități superioare.

Nu am voit să o descurajez, ci i-am promis că voi face tot ceea ce este posibil, pentru ca din partea mea să meargă totul înspre direcțiunea voită.

Am pomenit numele lui Știrbei.

Atunci m'a întrebat: est-ce qu'il travaille pour nous?

Nu am prea înțeles pe acel „nous“, dacă nu pe toți oamenii de bine cari nu sunt în contra prezumțioșilor de azi.

I-am răspuns: je pense qu'il travaille sincèrement pour le Roi, auquel je le crois réellement dévoué.

Trebue, în orice caz, voesc să pun punctul pe i în această chestiune. Am să-i scriu astăzi, pentru a preciza lucrurile.

Nu mi-ar plăcea să se creadă prin faptul că nu mă dau în lături de a face orice mi s'ar cere în folosul țarei, că eu însumi alerg după ceva. De asemenea nu aș dori să mi se exagereze însușirile, pentru ca în urmă să nu aibă lumea decepții.....

14. III.

Am fost chemat la Iași. Am ajuns după amiază și am avut o audiență la Rege. Mi-a vorbit de chestiunea Berindei-Lu-

pescu. Nu am putut să înțeleg în ce scop și nici nu am putut să deduc dacă este fixat într'un sens ori altul în această chestiune.

15. III.

Fapte importante astăzi. Mai întâiu Regele mi-a conferit Ordinul Mihai Viteazul cl. II. Pentru ce?

Mi-a spus că și o solidă rezistență este un strălucit fapt de arme.

Dar tocmai în perioada aceasta nu am făcut absolut nimic. Foarte curios.

Când am restabilit moralul unei Armate în debandadă și am oprit, cu adevărați fugari, înaintarea dușmanului pe fruntaria Carpaților, în loc de distincțiune, nu primeam decât imputări

Când am executat cea mai grea și mai penibilă retragere ce se poate închipui, din întreitul punct de vedere: strategic, tactic și moral, nu am avut un cuvânt de încurajare, ba dimpotrivă, dacă se prezenta ocaziunea unei înțepături, nu era scăpată!

Altora, pentrucă erau în bunele grații ale puternicilor dela Stavca noastră, li s'au acordat distincțiuni, fiindcă au știut să facă mult sgomot în jurul unor operațiuni, pe care eu le consideram ca episoade neînsemnate.

Răscolind în fundul conștiinței mele, nu găsesc nici o urmă de amărăciune pentru această nedreptate. Dimpotrivă, aveam un sentiment de mândrie, căci mi se rezerva dreptul de a spune odată că: „cu toate acestea” am ramas neclintit în seninătatea mea, în patriotismul meu și în încrederea mea în mine însumi.

Cea mai mare recompensă am găsit-o în iubirea ce am știut să inspir trupelor mele, sau mai bine zis întregii Armate și în încrederea ce au toți în mine și al cărui ecou răsună în toate unghiurile țării.

În fine, lucrurile s'au schimbat. În Ianuarie, Prințul Carol

a venit să-mi înmâne din partea Regelui și cu paradă pe piața Bacăului, marea Cruce a Coroanei României și acum Mihai Viteazul!

Doamna Cantacuzino mi-a povestit ce este dreptul, că în convorbirea ce a avut cu Regele despre mine, i-ar fi spus că El arc cele mai bune sentimente pentru mine și după câteva zile i-ar fi spus că m'a decorat cu Coroana României, ceea ce este o dovadă pipăită de sentimentele bune de care este însuflit față de mine.

Vor fi, dar eu tot mă mir și nu mă bucur de loc.

Dacă lucrurile nu vin la timp, nu mai au aproape nici o valoare.

De altfel, în chestiunea decorațiilor când a fost Brătianu în Rusia, a adus două cruci Sf. Gheorghe. Una a fost dată generalului Prezan și alta generalului Grigorescu!

Eroii noștri!

Nu au fost ei cei dintâi decorați cu Mihai Viteazul? Faptul este că rușii au rămas surprinși, aproape rușinați de excluderea mea și generalul Zaharov a făcut o propunere din propria lui inițiativă pentru mine.

Am avut o lungă conferință cu Regele și generalul Prezan, asupra unei viitoare ofensive a Armatei noastre.

Generalul Prezan propune a se forma o altă Armată română, Armata I-a. Să se puie această Armată în regiunea Nămolosa. De acolo împreună cu Armata a VI-a rusească, să pornească ofensiva principală, pe două direcțiuni: Armata I-a română spre Râmnicul Sărat pentru ca să arunce pe inamic în munți și deci să-l nimicească, iar Armata a VI-a rusească prin aceeași spărtură să înainteze spre Brăila pentru a deschide comunicația pe Dunăre.

Armata a II-a în timpul acesta va pătrunde pe la Oituz, în Transilvania și se va îndrepta spre Brașov. În modul acesta din o singură lovitură, curățim toată țara de dușmani. Am rămas literalmente înmărmurit auzind atâtea insaniități!

Mai întâiu spargerea frontului pe la Nămolosa și înaintarea divergentă spre Râmnicul-Sărat și Brăila ar crea două flancuri într-o regiune care permite manevra! Apoi cele două jumătăți

de Armate înaintând în direcțiuni divergente cu un flanc descoperit înspre baza inamicului, ar însemna ca înfrângerea uneia din ele să atragă un adevărat dezastru asupra celeilalte.

Generalul Prezan mi-a răspuns că între cele două Armate va arunca o masă considerabilă de cavalerie.

Nici până azi nu a priceput caracterul războiului actual și nu a parvenit să-și dea seama de adevărata valoare a dușmanului ce avem în față. Cu cavalerie să spulberi pe germani!?

Este adorabilă apoi ideia pătrunderii Armatei a II-a prin o singură trecătoare — Oituz —, care și acum cade în sectorul Armatei a IX-a rusă.

I-am opus la acest proiect, următorul:

Armata a II-a, întărită cu două Divizii, să înainteze spre Putna și apoi spre sectorul Focșani—R. Sărat, pentru a împinge pe inamic din munți spre șes, obligându-l a lua front, orientat cu flancul drept spre frontul nostru de pe Siretul de jos.

Această manevră de a cărei reușită sunt convins, ar înlesni trecerea Armatei I-a peste Siret și ar obliga pe inamic să-și rectifice frontul înapoia Râmnicului și poate chiar înapoia Buzăului, ceea ce ne-ar înlesni ducerea frontului pe Cricov-Ialomița.

Peste puțină să ne înțelegem. Vorbim două limbi diferite. Regele mi-a făcut impresia că înclină în spre ideile mele, deși cu siguranță este îndoctrinat în cealaltă direcție.

Cine să fie autorul acestui genial plan?

Cu siguranță va duce la un mare fiasco, dacă nu la ceva mai dureros.

Am făcut mai multe vizite azi.

Am văzut pe generalul Zaharov. Mi-a făcut impresiunea unui bun lucrător în birou.

Este foarte îngrijat de cele ce se petrec în Rusia. Probabil că nu este în grațiile celor tari azi.

Am văzut și pe Take Ionescu. Din convorbirea ce am avut cu el am dedus, că la Palat el este considerat ca o persoană în care nu se poate pune multă încredere.

Ar fi cotate deci ca periculos!

Aceasta le întrece pe toate!

Regele mi-a cerut să mă duc să văd pe Brătianu.

L-am văzut. Am stat de vorbă mai bine de trei sferturi de oră. Un adevărat duel de banalități.

M'am ales cu promisiunea că-mi va da sprijinul, să organizez un sanatoriu de convalescenți la Piatra.

Bine și atât. Cel puțin servește la ceva, această plimbare pe sub furcele caudine!

De altfel nu am avut Mihai Viteazul? Și nu mai am de înregistrat încă o distincțiune pentru ziua de azi? Am primit din mâna generalului Berthelot, în prezența Regelui, însemnele Legiunei de Onoare în gradul de mare ofițer!

Aș fi renunțat la toate onorificențele acestea, în schimbul adaptării planului meu pentru viitoarea ofensivă.

Am văzut și pe ministrul Italiei.

Mi-a aratat un document foarte important. La timp voi vorbi despre acest document.

Imi face impresia însă, că reprezentantul Italiei, însuflețit de prea multă bunăvoință pentru țara lui, se amestecă în treburile noastre interioare. Știu eu ce instrucțiuni are el?

16. III.

Am văzut pe M. Cantacuzino.

Conservatorii cred că au găsit în mine pe viitorul lor șef.

Nu știu ce va fi. Pentru moment sunt soldat și atâta tot; vom vedea ce va fi mai târziu.

Am dejunat la palatul Reginei.

Nimic de semnalat. Regele mi s'a părut de o extremă bunăvoință cu mine. Regina ceva mai rezervată, dar foarte amabilă.

M'a întrebat mai cu seamă, asupra situațiunei din Rusia. Nu am putut să-i spun ceva cu miez, pentru că nu cunosc lucrurile, decât necomplect și foarte superficial.

Dela Palat am plecat direct la Bacău.

Ir Roman am văzut pe Numa Frumușanu. Din cele ce mi-a spus el și din cele ce mi-a spus aseară generalul Vasilescu Pa-

raschiv, fostul Comandant al Armatei I-a, am putut în fine să mă lămuresc asupra evenimentelor dela Tg. Jiu.

Marea victorie, despre care mi-a vorbit generalul Berthelot, când a venit să mă vadă la Băicoi, și mulțumită căreia victorii, zicea el că s'a îmbunătățit definitiv situația în Oltenia, a fost o colorată bășică de săpun.

Divizia 11-a bavareză, care se zicea că a fost distrusă acolo, a fost aceea care l-a strâns de aproape și neconținut pe generalul Vasilescu, în timpul retragerii din Noembrie.

Strategia noastră!.....

19. III.

Ideile revoluționare din Rusia se întind cu repeziciune. Soldații poartă cocarde roșii. S'a suprimat salutul și actele de necuviință (nu mai zic de indisciplină, căci disciplina a dispărut) nu mai cunosc margini.

Am fost la Piatra și am dat acolo de o mare manifestațiune.

Am intrat în vorbă cu niște soldați (ruși) asupra înțeleșului acestei manifestațiuni și nu au știut ce să-mi spue. Știu numai că ei au acuma libertate și atâta.

Când au aflat cine sunt, mi-au făcut o călduroasă manifestație amicală.

22. III.

Regele a sosit din nou. Nici prin minte nu-mi putea trece adevăratul motiv!...

În orice caz, este o zi de mare însemnătate și denotă, că o stare de foarte serioasă îngrijorare domnește în cercurile înalte ale țării.

Probabil că au contribuit mult la producerea ei și evenimentele din Rusia, cari devin din ce în ce mai complicate.

M. S. Regele a inspectat centrul de instrucție, a asistat la

un mic exercițiu tactic la câmp și apoi s'au vizitat spitalele „Regele Ferdinand“ și „Cazarma 4 Obuziere“.

A fost mulțumit de modul cum sunt adăpostiți și îngrijiți bolnavii.

În realitate, la Obuziere totul este organizat foarte primitiv, dar pare că la Iași este ceva îngrozitor și de aceea modestia, ca să nu zic sărăcia, de aici, nu este băgată în seamă.

După amiază (masa a fost luată în vagon) am mers la cele două Divizii în refacere, a 8-a la Răcăciuni și a 1-a la Negri.

După revistă și defilare, în fiecare loc, Regele a pus a se

M. S. Regele însoțit de generalul Averescu pe frontul Diviziei a 8-a, la Răcăciuni

strânge trupa în careu și a ținut câte o cuvântare cam la fel.

În rezumat, după o introducere, cu care arată mulțumirile Sale pentru bravura desfășurată în trecut și nădejdea ce pune în bravura viitoare, prin care se va izbuti a se libera țara de dușmani, a dat soldaților făgăduiala că pământul, pentru care luptă, va fi al lor.

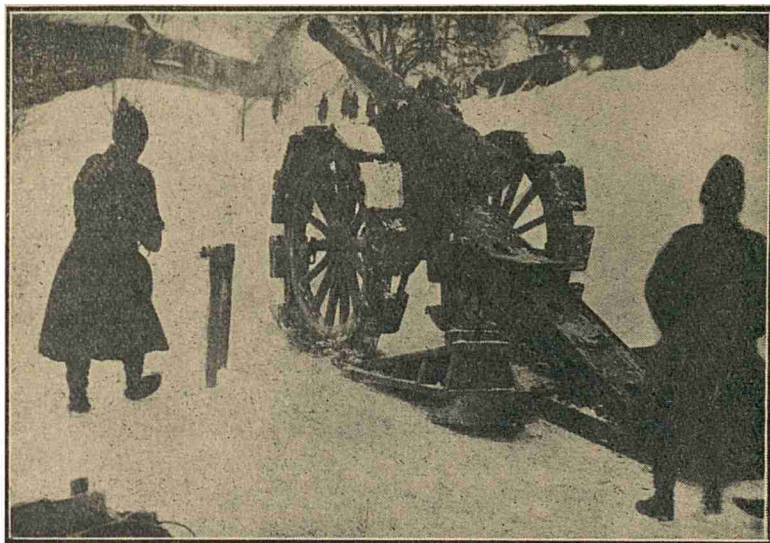
Cuvântarea, deși într'un mediu exclusiv militar, avea în partea ei finală, un caracter eminamente politic.

Am crezut că nu era în căderea mea, să răspund Regelui, căci ar fi fost o necuviință să ignorez în răspunsul meu partea politică a cuvântărei, iar pe de altă parte atingând acel punct, m'aș fi amestecat în lucruri cari ieșiau din sfera atribuțiilor mele.

Am tăcut.

23. III.

Am trecut noaptea în tren la Pufești.
Am mers apoi cu automobilele la Divizia a 12-a (general

Tun lung în poziție

Moșoiu) la Varnița. Revista, vizitarea unei baterii pe poziție și apoi dejun la Divizie.

Aspectul trupelor excelent. Oamenii bine sub toate raporturile, cu moralul foarte ridicat și foarte voioși. Generalul Moșoiu este un bun soldat.

După amiază am mers cu trenul până la Căiuți, iar de

acolo cu trenul pe frontul Diviziei a 6-a (general Arghirescu). Vizita a ținut până seara târziu.

La ora 11 noaptea am luat masa la Bacău, la mine acasă.

În această privință sunt necesare unele detalii.

Eri, în tren, maiorul Știrbei mi-a spus că Regele se aștepta să fie invitat la mine, la dejun.

Am spus că nu mi-aș fi putut închipui așa ceva, însă timpul nu este pierdut și dacă M. S. voește, poate lua masa de seară la trecere, azi prin Bacău.

Regele a primit și am telefonat imediat acasă, pentru pregătiri.

La sfârșitul mesei am ținut un toast, prin care mulțumeam Regelui de înalta cinste ce mi-a făcut și drept recunoștință li uram realizarea dorințelor și intențiunilor exprimate, în cuvântările ținute pe front.

După masă, Regele a plecat și mi-a spus în momentul despărțirii, că duce cu sine cele mai bune impresii.

Cu siguranță că așa era. Întrebarea este, cât vor ținea ele.

Sunt convins că amicii dela Iași nu dorm.

2. IV.

Am avut o foarte mare mulțumire sufletească, noaptea trecută.

Am mers la Garbovani să serbez Sfânta Înviere cu delegați din toate Corpurile Armatei.

La ora 12 s'a oficiat Sf. Înviere în parc, foarte frumos pregătit. La terminarea serviciului divin, am pus de s'a citit ordinul de zi dat Armatei pentru sărbătorile Paștelui și apoi am ciocnit cu oamenii așezați la mese în prelungirea mesei ofițerilor.

La sfârșitul dejunului am închinat în sănătatea familiei Regale și apoi a familiilor celor care apară cu pieptul moșia strămoșească.

Apoi am pus muzica să cânte dansuri naționale.

Mai bine de o oră am asistat la dansul oamenilor, cari s'au animat din ce în ce mai mult.

Simțeam foarte bine că ofițerii și soldații în strigătele lor de iubire pentru mine, vibra toată nădejdea și încrederea ce pun ei în mine.

Era o bucurie nesfârșită în sufletul meu, înconjurată însă de o deasă ceață de mâhnire, căci ei nu știu anume că: în afară de influența morală, nu pot nimic sau aproape nimic.

Dimineata am sosit acasă având încă în urechi ovațiunile spontanee ale soldaților, la plecare.

11. IV.

Eveniment important.

Ieri Regina a fost la Roman ca să viziteze spitalele, între altele și pe acela al soției mele.

Nevasta mea a mers și ea la Roman ca să întâmpine pe Regina.

Azi dimineată au sosit cu trenul la Bacău.

Intâmplător plecau 30 de noi companii de mitraliere pe front. Le-am făcut să defileze în fața Reginei.

S'a început după aceea vizita spitalelor.

La ora 1 s'a luat dejunul în casa noastră.

Când s'a pus temelia casei Perlberger își închipuia cineva, că vor veni Suveranii să ia masa și să găzduiască în ea?

Și bietul stăpân al casei, deținut în tabără, urmărit de o ură stupidă și neînțeleasă.

După dejun s'a continuat cu vizita spitalelor, iar la ora 5,30, ceaiu la noi acasă, unde am invitat familiile ofițerilor însemnați și mai mulți ofițeri francezi și ruși.

Destulă animațiune... Regina a fost foarte gentilă cu toată lumea.

Seara masa în tren.

12. IV.

Aseară am plecat cu trenul la Onești.

Dimineata, inaugurarea spitalului și apoi dejun, pregătit prin îngrijirea generalului Grigorescu.

Totul a fost foarte bine organizat. Nu mi-a plăcut numai cuvântarea ținută în urma serviciului religios. Era prea tălmăietor și de o fanfaronadă cam nepotrivită. Când mai mult decât jumătatea țării este cotropită și luptă alături cu un popor în efervescență, nu știu dacă sună bine cuvântul de Impărăteasă.

Tărie și curaj, da, cât de mult, dar cu belșug de fapte și sobrietate de cuvinte. Însă ce poți face, omul este cum este.

După dejun, vizită la Mănăstirea Cașinului.

M. S. Regina la Mănăstirea Cașin

Și aici primirea a fost nu se poate mai frumos organizată de colonelul Dabija, Comandantul Brigadei a 16-a.

Seara, plecarea spre Bacău. Masa în tren și apoi dela Bacău, Regina a continuat mai departe.

22. IV.

Extraordinar.

La 6 sunt înștiințat la telefon, de maiorul Florescu, că

voiu avea vizita a două persoane, cari îmi vor face mare plăcere.

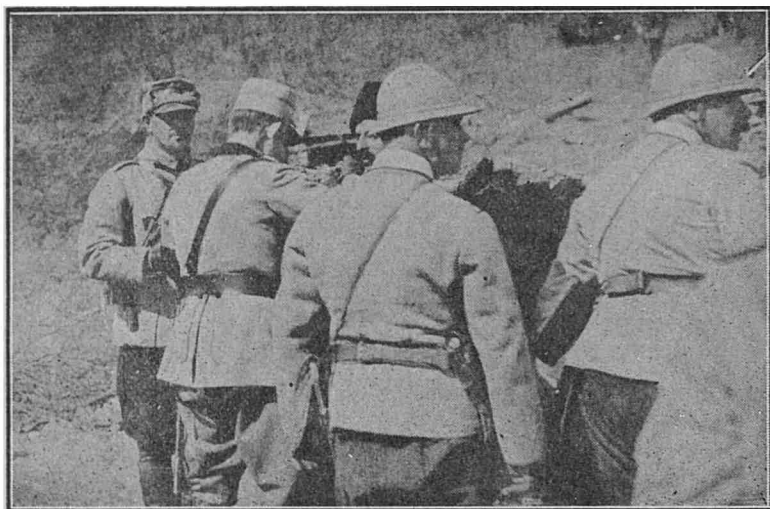
Comunicare enigmatică; totuși am pus a se lua în grabă măsurile necesare.

La ora 8, sosește Regele și Prințul Nicolae.

Au plecat incognito, din cauză că în Iași s'a bănuیت o mișcare antidinastică.

Ce farsă!

Zeloșii au exagerat lucrurile, iar panica a făcut restul.

M. S. Regele în mijlocul ofițerilor și soldaților

Incontestabil, un moment de slăbiciune.

Mi se va ierta oare, că am fost ales ca punct de sprijin, într'o situațiune crezută critică, dar care în realitate nu a fost decât o înscenare nedibace?

Ar trebui o anchetă din cele mai severe și sunt sigur, că se vor descoperi lucruri din cele mai interesante.

23. IV.

Am plecat la ora 9 din Bacău cu trenul spre front. La ora 11 am debarcat la Pufești. De aici cu automobilul până la Moșinoale, unde am găsit rezerva Diviziei a 3-a, Regimentul 4 Argeș.

Paradă și distribuire de decorațiuni.

Regele era fericit, simțindu-se în mijlocul trupelor.

Am mers apoi, până în apropierea postului de comandă al regimentului 2 Vânători. S'au distribuit decorațiuni și s'au ținut cuvântări.

Eu m'am oprit cu generalul Văitoianu la marginea pădurei, în fața Mărăștilor și am fixat cu terenul sub ochi, definitiv, direcțiunile de atac.

Terenul se prezintă foarte bine; cred că spărtura se va putea face între Mărăști și Incărcătoarea și apoi atacul se va îndrepta spre Vizantea Mănăstirească.

Am luat dejunul la Divizia a 3-a, la generalul Mărgineanu. Pe drum înapoi spre Moșinoale, m'am abatut cu generalul Văitoianu, spre a-mi alege observatorul, pentru timpul ofensivei proiectate.

L-am fixat pe Dealul Carpenului, în apropiere de cota 707. Noaptea în tren.

24. IV.

Am vizitat spitalul în construcție la Coțofenești.

Proiectul a fost făcut pe baza unei idei cât se poate de strâmtă.

Am spus arhitectului Hârjeu, un om foarte priceput, să lărgescă proiectul în socoteala Armatei și să comunice aceasta Direcțiunii Generale a Sănătății Publice.

Am călătorit apoi cu trenul, cale îngustă, din valea Bâlca și apoi șoseaua Coțofenești—Moșinoale.

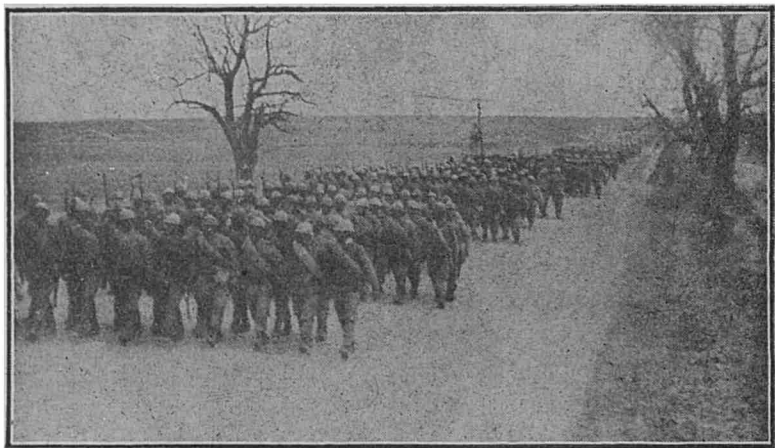
Toate aceste comunicațiuni, se datoresc activității și priceperii Comandantului Corpului II Armată, generalul Văitoianu.

Am mers apoi la Divizia a 7-a, cantonată la Valea-Seacă. Regimentul 14 a defilat pe ploaie. Aspect mediocru.

Regele a decorat pe colonelul Rujinski cu Mihai Viteazul.

Acum câțva timp, am primit o propunere din partea generalului Grigorescu pentru decorarea colonelului Rujinski cu Mihai Viteazul, pentru bravura desfășurată în „marea bătălie dela Oituz“.

Am cerut să mi se trimită o relațiune asupra acelei mari bătălii, pentru ca să văd dacă este cazul de a face propunerea ce mi se solicită.

Trupe din Divizia a 7-a defilând

Nu am primit nimic, până acum.

Totuși astăzi văd că se recompensează bravura semnalată, dar poate să fie bine meritată.

Atât cât cunosc eu pe colonelul Rujinski, mă tem foarte mult să nu fie și aici o exagerațiune, datorită acelei tacite și mutuale admirațiuni, de care am găsit îmbibată atmosfera în care a operat Armata de Nord.

Dupa amiază am avut parada la Divizia a 12-a, de sub comanda generalului Moșoiu.

Prezentarea recruților, revistă și defilarea la Copăcești.

Aspect în adevăr înălțător.

Seara, masă cu ofițerii și trupa Diviziei, pe un teren anume pregătit.

Am ținut o cuvântare, în scopul de a ruga pe M. S. Regele să aibă încredere nețărmurită în Armată.

Cred că aceste cuvinte, erau necesare în împrejurările de față, atât pentru Rege personal, cât și pentru acei cari și-ar închipui, că o sguduire a așezământului nostru politic, ar putea să fie încercată.

M. S. Regele decorează ofițerii și soldații din Divizia 12-a general Moșoiu

Generalul Moșoiu, Comandantul Diviziei, a ținut și el o cuvântare.

Putea face mai bine să se abție, cu atât mai mult că așa și era stabilit. Dânsul a vorbit când au fost prezentați recruții.

Lăsând la o parte că totul nu a fost decât repetarea frazelor sunătoare de ideal, victorie, împărății, etc., dar mi-a făcut impresiunea, că nu este tocmai omul pe care îl credeam.

Doresc să fie greșită această impresiune, de care de altfel mă voiu ține independent, până la o probă absolut sigură.

Seara a fost cât se poate de animată; la plecare, animația s'a transformat în entuziasm.

25. IV.

Am sosit la Bacău la 8. După două ore, am plecat în automobile la Piatra.

Am mers la mănăstirea Bistrița, unde am vizitat biserica și monumentul lui Alexandru cel Bun.

O părăsire neiertată și biserica și monumentul Domnitorului.

Am luat dejunul pe câmp. Regele a fost în cele mai bune dispozițiuni. Totul s'a petrecut în chipul cel mai simplu.

M. S. Regele însoțit de generalul Averescu primește defilarea trupelor din Divizia a 12-a

La întoarcere, am trecut pe dreapta Bistriței, și am arătat Regelui locul ce am ales pentru sanatoriul zis „Carpații“. Este încântător și cred că vom face acolo, ceva și util și frumos în același timp.

În oraș, Regele a vizitat spitalul Crucea Roșie, unde a decorat mai mulți ofițeri și oameni de trupă, răniți.

Masa acasă la mine, iar după masă, la ora 10, ceai pentru ofițerii străini, din garnizoană, și ofițerii superiori români.

Destulă animațiune.

Regele s'a liniștit cu desăvârșire.

Mai întâiu, atmosfera de pe front și din Bacău atât de asigurătoare, apoi știrile bune dela Iași au terminat prin a-L convinge, că totul s'a redus la o alarmă lipsită de temei.

Dar tocmai aici stă răul, cred, pentru mine.

26. IV.

Plecarea era hotărâtă pentru după amiază. În urmă s'a schimbat și s'a fixat pentru noapte. După amiază o excursiune în automobil până la Moinești.

În cursul dimineții pe care am petrecut-o acasă, am avut o lungă întreținere cu Regele asupra diferitelor chestiuni de ordin general și asupra simptomelor de unele mișcări socialiste la noi.

Plecarea din Iași s'a datorit mai cu seamă faptului că un grup de vechi socialiști și tineri liberali, sub G. Diamandi, s'ar fi pus în legătură cu revoluționarii ruși.

Între acei cari formează grupul este și Tilică Ioanid.

Am spus Regelui că-l voi chema la Bacău și sunt sigur că vom afla ceva dela dânsul.

Regele nu numai că a încuviințat, dar a părut chiar mulțumit de propunerea mea.

După dejun, o falsă alarmă, că într'un tren venind din direcțiunea Burdujeni, în două vagoane ar fi soldați ruși revoluționari cu femei și că ar fi decizi să vină la Bacău să atace pe Rege.

La Roman ar fi văzut în gară trenul Comandantului Armatei I-a și crezând că este trenul regal, ar fi încercat să-l atace.

După minuțioase cercetări, am putut constata că nu a fost decât exagerarea unor cuvinte, prinse de un impiegat inferior din Burdujeni, dela doi soldați ruși.

Voiu pune să se facă o anchetă minuțioasă, pentru a pedepsi pe cei cari fac exces de zel.

Excursiunea la Moinești nu a prezentat nimic interesant; era pur și simplu o trecere de timp.

La ora 11 Regele a plecat.

Despărțirea destul de călduroasă.

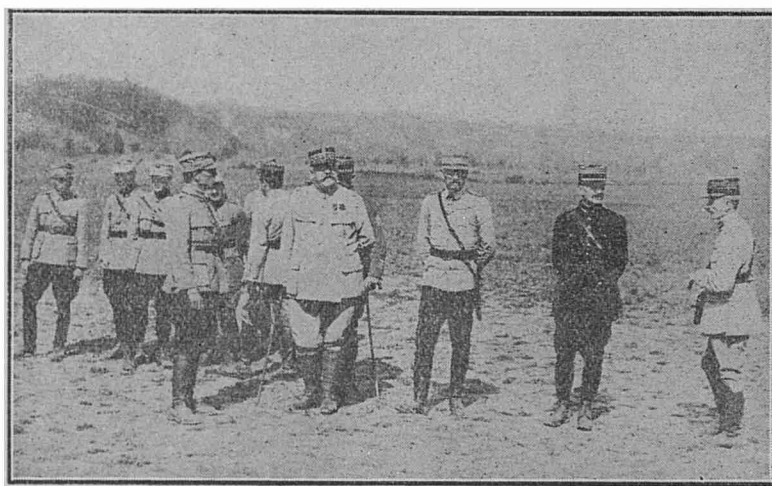
Atmosfera din Iași va scobori desigur termometrul dispozițiunii Suveranului.

6. D.

Am avut vizita generalului Berthelot, pe care l-am găzduit la mine, împreună cu adjutantul lui.

Am mers la centrul de instrucție, pentru ca să se asigure de activitatea ofițerilor francezi.

Pare că trebuie să plece în Franța, unde va primi comandamentul unei Armate.

Generalul Berthelot însoțit de generalul Văitoianu pe frontul Corpului II Armată

Independent de sentimentele lui față de mine, cred că vom câștiga, dacă va fi înlocuit.

Cu cât îl cunosc mai bine și de fapt îl cunosc foarte puțin, cu atât mă conving mai mult că alegerea comandamentului sau guvernului francez, nu a fost din cele mai fericite.

De o suficiență nemăsurată, căptușită cu o superficialitate uimitoare:

In Rusia, evenimentele nu au nici o importanță pentru el:
„Ça se tasseră bientôt“!

La noi, lucrurile merg de minune!

In Franța, germanii de abia mai rezistă!

În orice caz, este o natură fericită și aceasta se dovedește prin proporțiunile corpului sale.

Nu pune prea multe la inimă, vede totul în bine și în două cuvinte rezolvă chestiunile cele mai complicate.

Vom vedea ce va face în Franța, căci de activitatea lui în țară la noi, nu cred că vor fi încântați francezii, când se vor cunoaște lucrurile mai târziu.

Față de mine, de rândul acesta a fost foarte amabil și ce este curios, că în toate convorbirile a fost continuu de acord cu părerile mele.

Ne-am despărțit în termenii cei mai buni.

În realitate, cred că este un suflet bun și s'a lăsat a fi influențat de cei interesați în cauză. Eu nu regret atitudinea lui față de mine personal, ci numai că nu a văzut clar. Cu mai multă perspicacitate și prudență, poate că ar fi putut, prin influența lui, să ne cruțe cel puțin de unele părți din relele cari s'au abătut asupra capului nostru.

Îl cred foarte răspunzător de dezastrele dela Jiu și mai cu seamă de pe Argeș, unde Armata noastră a fost înfrântă, ceea ce s'ar fi putut cu siguranță evita.

Se poate să mă înșel, dar până la probe sigure, aceasta este credința mea.

18. D.

Sunt chemat la Iași pentru a da relațiuni asupra afacerii Wexler. Se crede că lucrurile au fost puse la cale de Armată.

Am fost să văd pe noul „ajutor al augustului Comandant al frontului român” generalul Cerbacief.

Mi-a făcut impresia unui om șters.

Are ticuri: dă din umeri, închide din ochi și când stă în picioare, are vârful unui picior întotdeauna în sus, iar călcâiul apăsător în jos.

Vorbește multșor și foarte neînțeles, pronunția încurcată; parcă ar avea ceva în gură.

Asupra situațiunei, mi-a spus că nu poate emite nici o părere, deoarece nu o cunoaște.

Nu cred că este omul care ne trebuia.

Avem toate noroacele!

23. V.

Vizita Generalului Cerbacief. A venit aseară la Bacău. L-am găzduit la mine. Am trecut seara împreună. După masă, am învitat ofițerii ruși, ofițerii francezi și ofițerii superiori români.

Azi am mers pe front. Mă instalam dar la postul meu de observație de pe dealul Carpenului, unde am pus două baterii să tragă asupra unuia din punctele sectorului ce va fi atacat.

Rezultatul a fost mai mult de cât satisfăcător.

Am mers apoi la Divizia a 12-a (general Moșoiu), care este în Suceava. A fost trecut în revistă. Defilare.

Impresia excelentă.

Am luat dejunul la Divizie și apoi am plecat îndărăt la Bacău.

Am avut o lungă și interesantă convorbire cu generalul Cerbacief.

Subiectul: viitoarea ofensivă.

A început prin a-mi spune, că-i este foarte penibil să amestece considerațiuni politice în proiecte de operațiuni militare.

A găsit stabilit planul ca lovitura principală să pornească de pe frontul Armatei a I-a, iar Armata II-a să facă numai un atac demonstrativ, sau mai bine zis, o acțiune cu *scop limitat*.

Mi-a spus, că chiar cu acest plan, el ar fi fost de părere, ca să conduc *eu* atacul principal, adică să fiu trecut la Armata I-a. I s'a spus însă că aceasta nu se poate, tot din considerațiuni politice.

I-am arătat defectele planului adoptat.

L-am pus în neplăcuta situațiune, să apere o chestiune, de a cărei raționabilitate nu era convins, de loc.

Am avut această impresiune cel puțin, căci la argumentele mele, dădea niște răspunsuri mai mult ca șubrede.

Când i-am spus, că împingând pe dușman cu spatele spre munți, îl punem în situațiunea de a ne rezista cu puține forțe și de a ne învălui apoi stânga, îndreptată spre R. Sărat, mi-a răspuns că în munți dușmanul nu poate să reziste.

I-am reamintit, că stânga ofensivei lui Brusilov a mers foarte bine, în Bucovina, până a ajuns în poalele munților și acolo s'a oprit.

Mi-a răspuns că acolo au fost alte motive. Nu am insistat... dar i-am spus că la finele lui Septembrie 1916 am luat comanda Armatei în debandadă și dacă am putut să opresc pe dușman, a fost numai mulțumită faptului că eram în munți.

Mi-a răspuns: „acolo l-ai oprit Dumneata, nu munții sau Armata“. Când ți se aduc astfel de argumente, orice discuțiune mai departe este de prisos.

29. D.

Sunt chemat din nou la Iași. Am fost primit de Rege, cât se poate de bine, aproape cordial. Mi-a spus că este o greșală din partea mea, că permit sublocotenentului Grigore Filipescu să facă politică pe numele meu.

Am asigurat pe Rege, că nu am dat sublocotenentului Gr. Filipescu nici o împuternicire a face așa ceva și că nici nu cred ca el să fi făcut o asemenea greșală. Cred mai degrabă că sunt născociri de ale rău voitorilor, cu care de altfel sunt foarte deprins.

Regele a insistat însă a-mi recomanda să mă țin departe de politică, spunându-mi că sunt o forță și nu trebuie să mă uzez și că El dorește ca raporturile între noi să fie amicale.

Desigur că în momentul acela era sincer, dar era și Dânsul ca și mine victima unei manevre, pe cât de abile, pe atât de perfide, care însă nu va reuși.

Toată istoria din cursul iernei a fost o simplă manevră. Au împins pe Rege a permite să mi se oglindească posibilitatea chemării mele în capul guvernului, în speranța că-mi voi băga cel puțin un deget în angrenajul intrigilor politice. Din

fericire am fost destul de circumspect și m'am ținut la distanță.

Neputându-mă învinui direct, au căutat a da probe indirecte și atunci au prezentat pe Grigore Filipescu ca pe un emisar politic al meu.

De fapt, lucrurile s'au petrecut în așa fel, că proba materială contrară era foarte ușor de făcut.

Acum câteva zile, sublocot. Gr. Filipescu, fiind în Iași, scrie maiorului Ressel, că acolo numele meu umblă din gură în gură și că, fiecare îl întrebuințează cum crede. Spunea că ar fi de părere să merg la Iași pentru a cere o audiență la M. S. Regele, în care să arăt că tot ceea ce se spune, este în afară de cunoștința mea.

Deci sublocot. Filipescu facea tocmai contrariul de ceea ce se presupunea, sau mai bine zis de ceea ce cu intențiune i se atribuia.

Am spus maiorului Ressel, că nu cred necesar a mă duce sa ma justific, de o vină pe care nu am. Ar însemna poate dimpotrivă, a mă învinui singur. Eram de părere, că sublocot. Filipescu sa se duca la maiorul Știrbei și să-i spuie ceea ce gândesc în această privință.

Sublocot. Filipescu s'a dus nu la maiorul Știrbei, ci la Henri Catargi. În orice caz, maiorul Ressel și cu Henri Catargi pot ori când atesta că Filipescu nu numai că nu a uzat în scopuri politice de numele meu, prin împuternicire dela mine, dar că atunci când a văzut că se abuzează de numele meu, m'a pus la curent și m'a consiliat să reacționez.

Concluzia practică a acestui incident, în care subloc. Filipescu nu avea absolut nici o vină, a fost că Regele l-a oprit dela înaintare!.....

Regele mi-a spus-o lămurit...

Regele mi-a mai spus între altele, că am vorbit cu Tilică Ioanid și cu D-l Ioan Cantacuzino (doctorul).

Era foarte bine informat!

I-am spus că era adevărat, dar cu Tilică Ioanid am vorbit prin autorizațiunea însăși a Regelui, iar cu Doctorul Ioan Cantacuzino, am vorbit numai chestiuni de serviciu și i-am pus o simplă întrebare politică.

Tilică Ioanid mi-a spus că sentimentele dinastice sunt unul din punctele principale ale programului lor. Mi-a spus însă că dacă guvernul va ieși din constituție, prin mijloace violente, atunci vor recurge și ei la mijloace violente.

L-am întrebat dacă pot spune aceasta Regelui și el mi-a spus că nu are calitatea de a-mi răspunde la această întrebare, dar că peste puține zile va veni D-l Cantacuzino și să-l întreb pe el.

Asta a fost totul.

Cu toate protestările de afecțiune ale Regelui, am plecat amărît, căci este mai mult ca transparentă urzeala perfidă în care a căzut și în care puteam să cad și eu, dacă nu eram atât de circumspect, încât să mă țin constant la distanță.

30. V.

Mare consiliu în vederea ofensivei proiectate.

Participă: M. S. Regele, Prințul Carol, generalii Cerbacev, Golovin, Prezan, Christescu și eu.

G-lul Prezan face o expunere a situațiunei și caută să explice atât motivele cât și dezvoltarea ofensivei, astfel cum este proiectată.

Când mi s'a cerut părerea, am început prin a spune, că nu înțeleg scopul acțiunei, deoarece în ordinul primit se pune ca scop:

A fixa forțele dușmane pe întregul front;

A nimici forțele dușmane ce se găsesc în fața sectorului Nămolosa, înaintând în direcția R. Sarat.

A fixa forțele este ceva concret, dar situațiunea generală nu face a fi necesară o ofensivă, pentru aceasta.

Pe nici un front al teatrului general de razboiu, situațiunea nu este de așa fel, încât să necesite o grabnică concentrare de forțe dușmane, prelevate de pe frontul din fața noastră.

Pe de altă parte, dacă ar fi chiar necesar, forțele dușmane pe întregul front român sunt atât de reduse, fața de ale noastre, că o preluare este aproape exclusă. În ori ce caz mare lucru nu s'ar putea lua.

Rămâne al doilea punct: nimicirea.

Această formulă teoretică, este și vagă și nerealizabilă. Nu se nimicesc forțele astăzi. Nu am fost nici noi nimiciți, cu atât mai puțin vom putea noi să nimicim pe germani, cari au dovedit că știu să facă războiul.

Am conchis că scopul trebuie să fie concret, bine definit.

Cerându-mi-se părerea am spus, că eu l-aș formula: ducerea frontului de pe Siret pe o altă linie, bună oară: Mostiștea-Ialomița-Cricovul sau o alta oarecare.

Golovin mi-a spus, că asta va depinde de modul cum se vor desfășura operațiunile.

Părerea mea, am raspuns, este că în desfășurarea operațiunilor trebuie să avem un front de orientare: obiectul material de atins. Silința noastră va trebui să fie constant să dominăm împrejurările și numai în caz de absolută imposibilitate să ne supunem lor.

A fost de prisos; au rămas în păreri lor.

Am trecut la detalii.

Am spus că dacă se sparge frontul, în câmpie vom avea două mari inconveniente.

Spargerea în centru ne va obliga să facem două converșiuni și în adevăr noi avem intențiunea ca, cu Armata a VI-a să facem o converșiune la stânga spre Dunăre, iar cu Armata I-a, o converșiune la dreapta, spre munți.

Creem două flancuri în aer, spre dușman.

Copleșirea uneia din aceste Armate se va traduce în dezastru pentru cealaltă.

Mi s'a raspuns de g-lul Prezan că flancurile vor fi apărate cu cavalerie!

Mai sunt oare posibile astfel de enormități?

Spargerea frontului în câmpie va duce desigur la operațiuni manevrate și ar fi o greșală enormă, a ne crede superiori germanilor în manevră.

Ei au și experiența lucrului și sunt mai bine încadrați și mai bine utilizați!

Generalul Golovin, cel mai de seamă dintre toți, mi-a spus că a ales acel sector, din cauza condițiunilor locale. Crede că spargerea este mai sigură pe acolo.

Sunt mai puține întariri ca în alte părți.

În adevăr am văzut această curioasă teorie dezvoltată în niște instrucțiuni eminate dela comandamentul rus.

Am cautat să arăt că este bine, neapărat a prefera punctele care, mulțumită condițiilor locale sunt mai ușor de atacat, cu condițiune însă *sine qua non*, ca atacul odată reușit să se poată desvolta și desvolta cu urmări corespunzătoare sacrificiilor, ceea ce nu pare ca va fi cazul în sectorul ales.

Am vorbit cu g-lul Prezan.

Generalul Cerbacev m'a întrebat atunci, care ar fi după mine direcția de dat atacului.

Am spus ca inamicul are în eșichierul româno-transilvan, doua fronturi: unul în Transilvania, care începe la Oituz și se termina în Bucovina și altul în Muntenia, dela Oituz pâna la Dunăre.

Intențiunea noastră este să ne îndreptăm eforturile, în contra acestui din urmă. Dacă isbutim să spargem linia dușmană în punctul de joncțiune al celor două fronturi menționate, putem arunca stânga inimică dela Kezdy Vasarhely spre Sud, iar dreapta lui din Muntenia, spre R. Sarat. Atât în contra stângei cât și a dreptei inamicului, acțiunea noastră va trebui să fie învăluitoare.

În spatele dreptei noastre învăluitoare, s'ar gasi partea neaccesibilă a munților, ușor de apărat și nefavorabilă unei concentrari mari de forțe dușmane, pentru a ne amenința serios.

Am aratat pe de alta parte că acțiunea noastră în munți va reuși cu siguranța, căci după ruperea frontului contra-manevra inamicului se va izbi de greutatea terenului și deci nu va putea să parze la timp loviturile acțiunii noastre de exploatarea primului succes, întotdeauna sigur dacă este bine pregătit.

Eram și trist și amarit, în același timp, să ascult obiecțiunile.

Cea mai puternică era, că nu voiu putea să mișc și să hrănesc trupele, în zona mea de operații.

Am răspuns că-mi asum toată răspunderea, deoarece cu-

nosc perfect regiunea. Am operat în toamna trecută retragerea pe acolo pe un timp foarte defavorabil și în condițiuni morale deplorabile.

Este interesant să reamintesc acum, după ce lucrurile au trecut, că trei luni după ce am expus proiectul meu de contră ofensivă, s'a petrecut o acțiune analoagă pe frontul italian, în sectorul Isonzo.

Germanii au ales ca punct principal pentru atacul lor, stânga italiană, care avea ca punct principal de sprijin, Caporetto. L-au învaluit cu dreapta lor, obligându-l să facă o ușoară converșiune la stângă înapoi și atunci au împins pe italieni până la Piave, menținându-se constant în pozițiune dominantă.

Evident că nu știam în Iunie la Iași, ce se va petrece în Octombrie la Caporetto! La situațiuni analoage, soluțiunile se înșiruie.

Din cauză că s'a făcut altfel decât ar fi trebuit, sforțările noastre au dus, tot numai în zona muntoasă, la un început de izbândă (la Maraști) pe când germanii în situație analoagă, au putut obține o strălucită victorie, care dacă nu s'a transformat în dezastru, este mulțumită faptului că italienii au putut să desfășure virtuți militare excepționale...

Totul era de prisos.

Am cerut să mi se lase cel puțin Armata neciuntită, adică toate Diviziile, caci mi s'au luat doua (7 și 12) spre a le da la Armata I-a.

Și aici rezistența absolută, deși Regele pare că înclină spre vederile mele.

Să le dea Dumnezeu noroc. Am convingerea că mergem orbește la o acțiune care se va sfârși prin o înfrângere dure-roasă pe frontul Armatei I-a.

Pe frontul meu sunt sigur că vom avea victorie, dar o victorie nefolositoare, din punctul de vedere strategic. Ne vom spala puțin, din cel moral.

Înainte de plecare am fost chemat la o parte de Rege și mi-a spus, că atunci când mi-a trimis un ordin observator că nu am rezerve, dându-mi ca exemplu Armata de Nord, a fost *indus în eroare!*

Pot să consider această mărturisire ca o satisfacțiune tardivă.

Rămâne însă în picioare, că un Comandant de Armată care izbutește prin influența lui personală să redea încrederea unei Armate în debandadă, primește un ordin dur, pentru un fapt care, dacă ar fi fost chiar just, încă nu justifica procedarea.

Ce atmosferă favorabilă mie, trebuie să fi domnit atunci la Marele Cartier General!

De altfel, azi, persoanele sunt altele, dar atmosfera nu s'a modificat mult.

Am fost foarte penibil impresionat de atitudinea generalului Christescu pe timpul consfătuirii.

Così va il mondo!

3. VI.

Vizita pe front a ministrului de razboi belgian, Wanderwelde.

Am fost la Divizia 1-a (g-l Stratilescu) pe frontul: Varnița-Racoasa.

Am văzut unele baterii, apoi recruții și în fine rezerva Diviziei.

Am luat dejunul la rezervă; cuvântari banale.

Wanderwelde socialist, nu numai convins, dar mi se pare chiar fanatic. A venit pe frontul nostru pentru a vorbi soldaților ruși. Nu știu ce rezultat practic va obține; cred ca nici unul.

Am profitat de ocaziune, sa vorbesc din nou cu generalul Cerbacev, care a venit și el cu Wanderwelde.

Mi-a spus că speră să capat cel puțin o Divizie, dacă nu chiar o Divizie și jumătate, dar știu că Marele Cartier General român este contra. I-am spus de ce nu vorbește el cu Regele, deoarece este de părere și am avut impresia că și Regele înclina în a nu mi se lua Diviziile.

Mi-a răspuns că nu poate să treacă peste Marele Cartier General român.

Curioasă organizațiune de Comandament!

Ce rol are Comandantul frontului, ce rol ajutorul, ce rol șefii de Stat Major, caci sunt doi?

16. VI.

Conferință la Domnești, sub președinția generalului Cerbacev, în vederea acțiunii ofensive proiectate.

Prezenți: generalul Ragoza, Comandantul Armatei a IV-a cu Șeful de Stat Major, Comandanții Corpurilor de Armată rusești, generalul Văitoianu, Inspectorii de artilerie, ofițerii francezi, etc. În total cam 30 de persoane.

Trebuia a se hotărî detaliile acțiunii.

Am emis părerea, că atacul Corpului VIII rusesc contra pozițiunii dela Momâia ar trebui să înceapă, după ce vom fi ajuns noi cu dreapta pe Șușița. Rușii au insistat să înceapă odată cu noi. Nu am putut să am ceva contra. Dacă le convine să faca sacrificii inutile, cu atât mai rău pentru ei.

Am arătat insuficiența artileriei mele; mi s'a promis două baterii de munte, dar mi s'a recomandat sa iau obuzierele dela Divizia a 8-a.

Am atras atențiunea, că ar fi imprudent a se face așa ceva. Nu trebuie exclusa posibilitatea unei contra ofensive germane, care de obicei nu se produce în punctul atacat, ci în apropierea lui. Direcția Oituz pare indicata pentru o astfel de contra manevră.

Generalul Cerbacev cu Șeful său de Stat Major, consideră ca puțin probabila o astfel de contra-manevra și în orice caz, ce influența ar putea sa aiba înaintarea unui Regiment sau cel mult a unei Brigade pe vreo direcție oarecare. De ce își închipuiesc ei ca nemții vor face o astfel de întreprindere cu un Regiment sau cel mult o Brigada, este greu de înțeles.

Dar surprinzător este că oamenii aceștia scapă din vedere importanța direcțiunii Tg. Ocna—Moinești.

Le atrag în aceasta privință atențiunea, dar cu foarte puțin succes.

Mărturisesc adevărul, că m'am săturat de atâtea discuțiuni fără folos. Am ajuns un fel de opozant permanent și întotdeauna în minoritate, dacă nu chiar izolat. Evident, exceptez pe ai mei, cari formați în vederile mele, văd lucrurile ca și mine.

Nu aş mai deschide gura de loc, dacă nu m'aş simți îm-

boldit de faptul că desfășurarea ulterioară a evenimentelor mi-a dat întotdeauna dreptate!

După masă ne-am fotografiat împreună.

La reîntoarcere spre Bacău, am întâlnit la Adjud pe generalul Grigorescu, care este mutat la Corpul al VI-lea, Armata I-a.

L-am întrebat dacă nu crede probabilă o contra lovitură a dușmanului pe la Oituz. Mi-a răspuns că este chiar convins că se va produce o reacțiune în acea direcție.

Cerbacev și cu Golovin gândeau la fel.

17. VI.

Diviziile 7 și 12 mi-au fost luate. Totul a fost în zadar. Tot concepția generalului Prezan (Antonescu) triumfă. Să fie numai cu folos!

M'am despărțit cu adevărată durere în inimă, în special de Divizia a 12-a, de care ma leagă atâtea amintiri, dacă nu frumoase, desigur însă foarte scumpe, din unele puncte de vedere.

Nu am avut curajul a merge să-mi iau ramas bun dela ele, temându-mă să nu mă pot stăpâni în cuvântarea mea de a înfiera faptul așa cum merita.

19. VI.

Conferință la Coțofenești asupra ofensivei, cu Comandanții până la Brigadă inclusiv și Șefii de Stat Major, cărora le-am dat ultimele instrucțiuni operative.

30. VI.

Totul gata, cel puțin la mine.
In ultimul moment, amânare.
Se putea altfel?

Ce simț al realității?

Ne pregăteam în realitate pentru acest important pas de 6 luni, iar dispozițiunile concrete de detaliu au început a fi fixate de mai bine de două luni și totuși când s'a fixat data începerii acțiunii, ezitare! Nu s'au îmbrățișat lucrurile cu aceea precizie de vederi, cari singure dau execuțiunei un curs ne-strămutat.

Ducerea unei piese grele pe front

Sa nadajduim totuși, ca lucrurile vor merge bine și ca aceasta va fi ultima amânare!

O monstruozitate! S'au redus în ultimul moment batalioanele la 3 companii. Este de neînchipuit așa ceva!...

9. VII.

In fine, ziua mult așteptata începe.

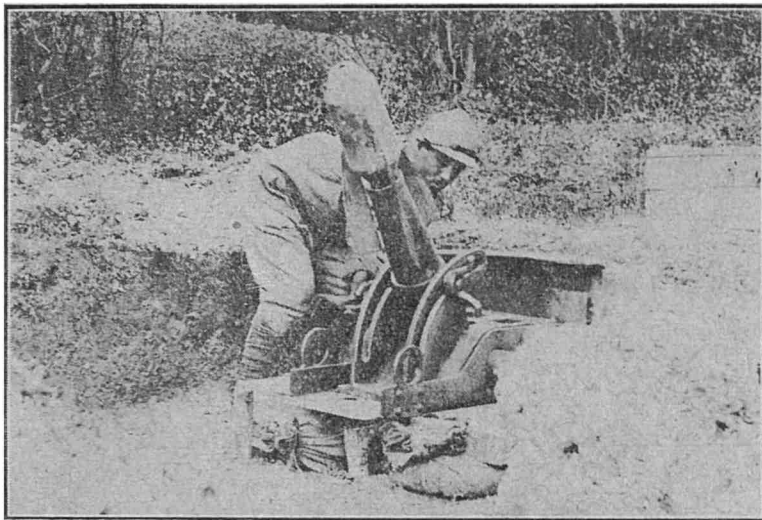
Zi mare, căci este în joc reputațiunea Armatei, sau cel puțin a valorii soldatului nostru. Nu cred în nimicirea dușmanului,

nu cred în ajungerea la R. Sărat, mai ales pe direcțiunea Nămo-loasa; dimpotrivă mă tem de o teribilă înfrângere în acea parte, după un ușor prim succes.

Am însă ferma încredere în succesul trupelor noastre pe frontul Armatei mele. Sunt convins că acțiunea care începe azi va fi pentru soldatul nostru un titlu de glorie și pentru țară de mândrie.

Ne măsurăm, în condițiuni aproape egale, cu cei mai buni soldați din lume.

Sunt convins că vom învinge.

Mortier de tranșee

Timp urît, posomorît, ploaie fină... Bombardamentul a început de dimineață, dar din cauza timpului nefavorabil a trebuit să fie întrerupt între orele 15—17.

Armata a IV-a, însă, l-a întrerupt de asemenea.

După ora 17 cerul s'a înseninat, bombardamentul a fost reluat și s'a prelungit până la căderea nopții cu rezultate cât se poate de bune.

Măine voi merge sus la observator; astă seară prefer să rămân aici la Gâlca.

Liniștea și încrederea se citesc și în ochii celor cari mă înconjoară.

Generalul Averescu la postul său de comandă

10. VII.

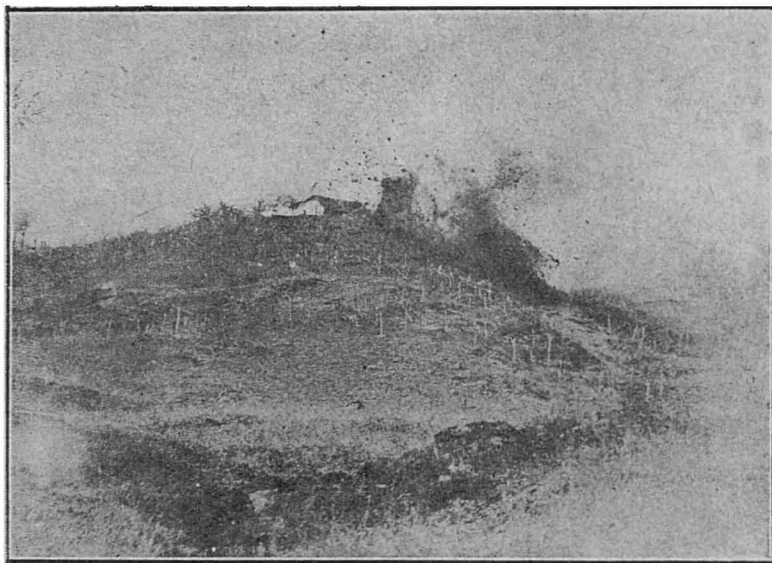
Bombardamentul a continuat toată ziua. Rapoartele din toate părțile sunt satisfăcătoare.

Am ordonat ca pe timpul întreruperii bombardamentului de după amiază, să se simuleze începerea atacului infanteriei, trimițându-se înainte patrule puternice.

Stratagema a izbutit complet, dușmanul și-a desvaluit cuiburile de mitraliere, cari au putut fi numaidecât reperate de artileria noastră.

Am întrebat Armata a IV-a rusa dacă este gata pentru atac și mi-a răspuns că da.

Armata I-a a cerut o prelungire de o zi a bombardamentului.

Efect de artilerie la Măruști

Noi vom începe însa acțiunea mâine în zori.

Voiu dormi în bubuitul tunului. dacă voiu dormi. căci am o baterie de 120, la 200 metri de baraca mea!

Sunt perfect liniștit. Vom avea victoria!

11. VII.

Nu am dormit deloc. A trebuit sa merg la postul de comanda al generalului Mărgineanu, Comandantul Diviziei a 3-a, pentru a fixa detaliile atacului, în acord cu rezultatele obținute până atunci. M'am întors pe la 1; am terminat ce mai aveam de ordonat pe la 2 și am intrat în baraca mea. Atât bateria grea din dreapta cât și cea de câmp din stânga au tras toată vremea. Peste puțină să închid ochii. De altfel nici nu m'am desbracat.

Fix la 4, am mers la observator; era încă întuneric, dar partea stângă a sectorului de atac era luminată, de satul Măraști. *in flacări.*

Exploziunile proiectilelor noastre acopereau întregul sector de atac, dela inclusiv Măraști la Incarcatoarea. Spectacol măreț, peste masura de emoționant. Incetul cu incetul se luminează de zi și ochiul poate distinge numai cu binoclu și cu mare greutate, coloanele noastre. Incep a se auzi armele infanteriei, apoi mitralierele și în fine grenadele; s'a ajuns deci corp la corp.

Din toate părțile rapoartele sunt favorabile; soldații noștri patrund în poziția inamicului și încep curățirea șanțurilor.

De altfel, pe unele puncte, se pot vedea distinct oamenii noștri, alergând în lungul șanțurilor și asvârlind grenade în ele.

La ora 8, întreaga linie este a noastră! Dușmanul se retrage, mai cu seamă la centru, în dezordine. Incep a se aduna prizonieri numeroși. Se raportează capturare de tunuri.

La aripa stânga, adica la Manăstioara, dușmanul opune foarte mare rezistență.

Aceasta nu mă îngrijorează; este deja stabilit de eri seara, ca la Sud de Maraști să fie numai o acțiune demonstrativă. Manăstioara trebuie sa cadă prin acțiune de întoarcere pe la Nord de Maraști.

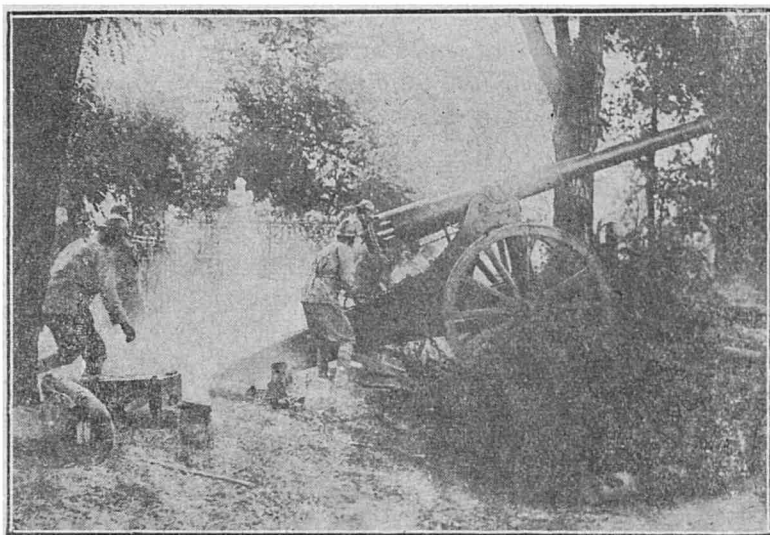
Mai îngrijitoare este vestea că Regimentul 11, care pătrunsesese în prima linie la Incărcătoarea, a fost respins de un contra-atac și toate încercările de a pătrunde iarăși în poziția dușmanului, au rămas fără nici un rezultat.

Am dat ordin Diviziei a 6-a (general Arghirescu), să înce-

teze ofensiva și să se mărginească în acel punct, la o acțiune vie de front, de fixare. Diviziei 1-a (general Stratilescu) i-am ordonat să trimită Regimentul 17 în ajutorul Diviziei a 6-a, îndreptându-se dela Sud spre Nord, pe dealul Mărăști, pentru a lua Incărcătoarea prin întoarcere.

Am dispus în același timp a se bombarda Incărcătoarea, cu toată artileria grea, care este la distanța necesară.

Acțiunea infanteriei va trebui să înceapă mâine dimineață, după o scurtă bombardare de artilerie.

Tun de 105 mm în acțiune

Primesc un ordin dela Marele Cartier General, că stânga mea ramâne înapoi și că este pericol pentru dreapta rușilor, cari nu sunt destul de susținuți de noi.

Enormități ridicule. Inimicul este în debandadă și ei se tem de un contra-atac!

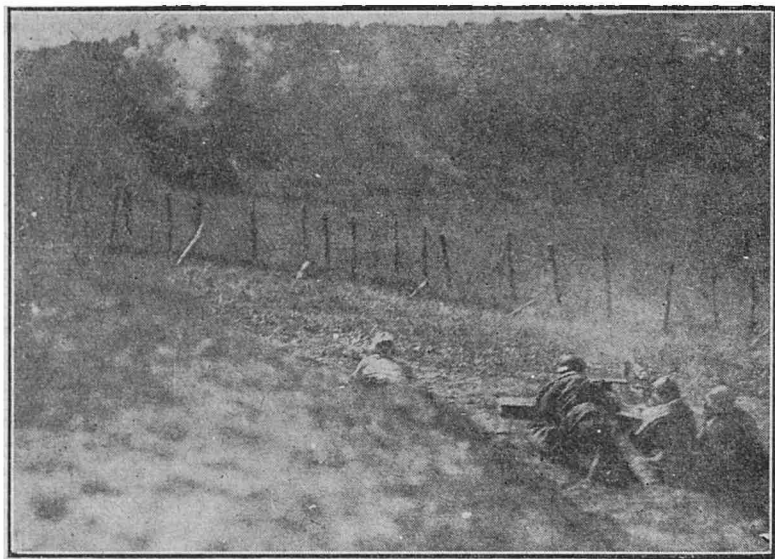
Centrul meu este pe dealul Teiș, iar dreapta pe dealul Mare. Am ajuns deci cu frontul pe Șușița. Dreapta la Incarcatoare a rămas înapoi și aceasta mă cam stingherește, deși sunt sigur că mâine se vor îndrepta lucrurile și acolo.

În fine, avem o zi frumoasă, o zi cum nu a avut Armata noastră până acum!

Se vor bucura oare toți, de victoria Armatei a II-a, căci sunt convins că victorie desăvârșită va fi?

Armata I-a a cerut o zi de pregătire. Așa dar 48 ore întârziere. Strategii noștri cari au ales pe acolo direcția principală de atac „pentru condițiunile locale“, pot să se felicite. Între aceștia a fost și generalul Christescu, Comandantul de azi al acelei Armate; ce crudă ironie a soartei!

Am apropiat rezerva (Diviziei 1-a) de noua linie de luptă mișcând-o în valea Limpejioarei.

Infanteria română în timpul atacului

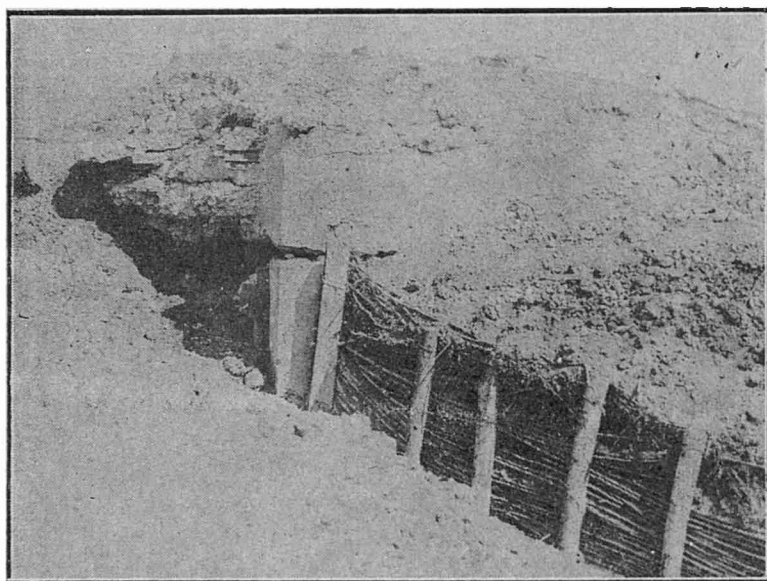
12. VII.

Înimicul fuge peste tot. La Încărcătoarea nici nu a mai fost nevoie de atac; simpla amenințare cu întoarcerea Regimentului 17, pe la Sud, a făcut pe dușman să se retragă chiar în cursul nopții.

De asemenea și la Mănăstioara, amenințarea pe la Nord și-a produs efectul.

Am oprit de aseară trupele pe linia Șușița, cu ordin de a duce artileria de câmp înainte și de a o instala până la ora 1 pe terenul cucerit. Ordin pentru reluarea acțiunii se va da la timp.

Imediat după dejun, am plecat cu generalul Văitoianu spre postul de comandă al Brigadei a 5-a (colonel Constantinescu Stan), la Alba.

Tranșee betonate distruse de artileria română

Am trecut apoi spre Mărăști, străbătând câmpul de luptă.

Un adevărat labirint de șanțuri și rețele de sârmă, dușmane. Nici nu-mi vine a crede, că o așa formidabil întărită poziție a putut fi părăsită de dușman.

Cadavrele voinicilor noștri soldați, alături în unele părți cu cadavre dușmane; prin șanțuri, prin rețele! Ce priveliște!

La Mărăști, am vizitat un post de comandă german și un depozit de munițiuni.

Totul, foarte bine organizat.

Am găsit pe generalul Mărgineanu; l-am felicitat și am hotărît cu el și cu generalul Văitoianu, reluarea înaintărei la ora 4 p. m.

Doream să ajungem cu coloanele dincolo de Vizantea, iar cu detașamentele înaintate până la Putna.

Am reintrat apoi la observator.

Seara, primesc ordinul dela Marele Cartier General, că se *suspendă* operațiunile ofensivei, din cauză că trupele ruse din Bucovina au făcut defecțiuni!

Ce concepțiune!

Nu ar fi trebuit oare ca acesta să fie un motiv mai mult, pentru a împinge viguros înainte și, deoarece se făcuse spartura pe la mine, să fiu întărit pentru a exploata până în ultima posibilitate succesul deja obținut?

Am dat ordin ca mișcarea să se continue neîntrerupt, pâna în Putna.

Am chemat la telefon pe generalul Mărgineanu și i-am explicat, ca este de toată importanța ca trupele noastre să ajunga pe Putna chiar în noaptea aceasta.

Această întorsătură, pentru Armata mea este aproape indiferentă, căci cu forțele de cari dispun desigur că nu aș fi putut merge mult mai departe de linia Putnei, pe care vreau să ajung. Pentru Armata I-a sunt convins că este o fericire. Mergea cu siguranță la o înfrângere, din cele mai dureroase.

Am aceasta convingere și nimeni nu mi-o va putea sdruncina.

13. VII.

Contrar celor afirmate de generalul Mărgineanu ieri seara, peste noapte am fost informat că aripa sa stângă s'a oprit înainte de a ajunge la Putna; am fost foarte contrariat. Vina este a colonelului Alexiu, comandantul Brigadei 6-a, care a obiectat ca trupele de sub comanda sa erau obosite. Se odihniseră până la ora 4 p. m.! Această părere a fost a ofițerilor francezi, cari nu cunoșteau încă puterea de rezistență a soldatului nostru.

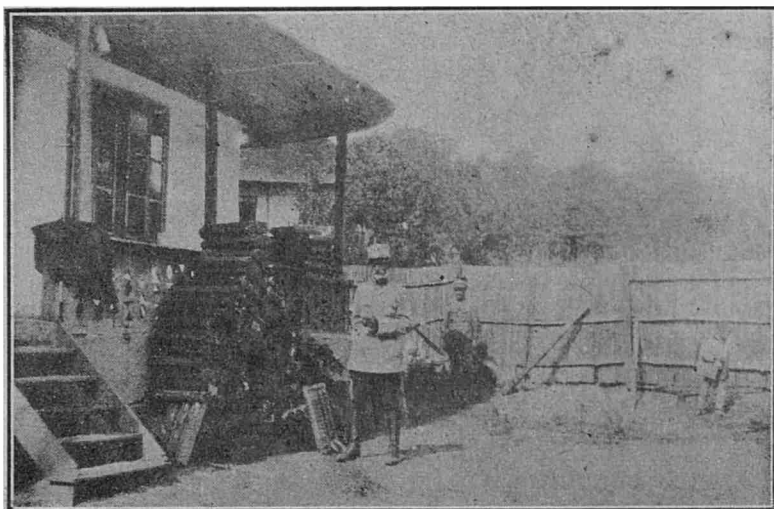
Greșeala a fost a colonelului Alexiu, că s'a lăsat ușor convins.

Am dat ordin să se continue azi mișcarea.

Până seara, Putna a fost atinsă, dar cu lupte. Dușmanul a avut vreme să-și restabilească ordinea în cursul nopții.

Am făcut să intre în linie restul Diviziei 1-a, oprit în rezerva Armatei și am constituit rezerva cu trupele cele mai încercate, din Divizia a 3-a.

Am început înaintarea și la aripa dreaptă a Armatei, cu Divizia 8-a (general Patrașcu); inamicul se retrage din valea Cașinului, împins de Brigada 16 infanterie, de sub comanda colone-

Generalul Averescu la Vizantea după bătălia dela Mărăști

lului Dabija. Pe Măgura Cașinului, rezistența e mare și rușii aflați la dreapta Brigadei 16 infanterie nu vor să miște.

Am mers după amiază cu generalul Văitoianu la Răcoasa, la Vizantea și la Câmpurile.

O victorie strălucită. În toate părțile material de războiu în cantități foarte mari.

M'am fotografiat la Vizantea, în curtea unui fost depozit de muniții de artilerie.

La Câmpurile am găsit pe generalul Stratilescu, comandantul Diviziei I-a, dela care primesc frumoasa știre, că parte din Regimentul 31 a intrat în Soveja și a făcut circa 1000 de prizonieri.

Acest nou avantaj îmi dă curajul să împing linia mea ceva mai înainte.

Generalul Văitoianu este de părere că în direcțiunea Lepșei, am putea merge până peste frontieră.

Mitralleră în prima linie gata să deschidă focul

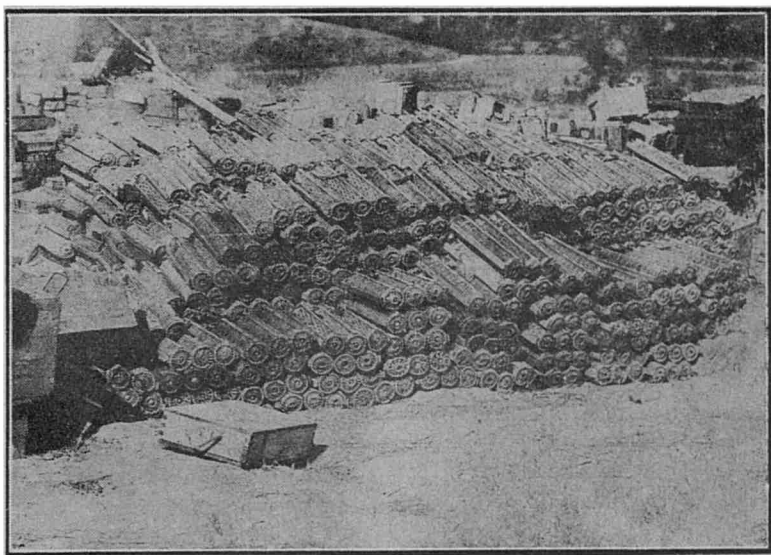
Ideia îmi surâde; mi-ar plăcea să pot planta un drapel pe un petec din pamântul ce voim să cucerim pentru a se simboliza aspirațiunile noastre. L-am rugat în acest sens și mi-a făgăduit ca dorința mea va fi satisfăcută.

14. VII.

După ordinul dat de mine, aseară trupele au ajuns pe linia pe care cred că ne vom opri, afară de o ușoară, dacă va fi posibilă, înaintare la centru spre frontieră.

Suntem pe linia Arșița Mocanului — Magura Cașinului — Sboina Neagră — Tuia Neagră — Geloasa — Negrileşti — V. Seacă.

În unele puncte, mai ales pe frontul Diviziei 8-a, situațiunea nu este încă limpede; linia fixată nu este încă atinsă și sunt lupte foarte serioase, mai cu seamă la dreapta, din cauza retragerii rușilor de pe Magura Cașinului, lăsând în vânt Brigada 16 infanterie (colonel Dabija), dela extrema mea dreaptă. Colonelul Dabija a luat măsurile necesare.

Munițiuni și material de război capturat la Vizantea

Din contra. pe restul frontului, dacă aş avea forțe disponibile, aş putea împinge, fie spre șoseaua Focșani—Râmnic, fie spre Keszdi Vasarhely.

Am vizitat din nou câmpul de luptă: observator. Maraști—Incarcătoarea — Coadă Babei Câmpurile.

Ce organizație extraordinară a avut dușmanul!

Alle Ehren!...

Am să dau ordin. pe de o parte, să se facă o calatorie de instrucție. cu reprezentanți din toate corpurile, pentru ca să vadă

cum se întarește dușmanul, iar pe de alta, voi pune să se facă o ridicare topografică amanunțită a întregului câmp de luptă, pentru ca să pun să se întocmească o descriere a lui.

Am ajuns cam târziu la Câmpurile; nu mai puțin am rugat pe generalul Vaitoianu să mă însoțească până la Soveja. Doream să pun piciorul în acea localitate.

Pe drum am depășit Regimentul 24. Soldații m'au recunoscut și m'au aclamat cu entuziasm. Am fost foarte viu mișcat.

În Soveja am găsit un spital german, evacuat de bolnavi, dar un depozit farmaceutic foarte bine aprovizionat a fost lăsat cum era.

Trupe merg spre front

Am mers pe șosea spre linia înaintată; am găsit în Dragoslave Brigada de calarași sub comanda colonelului Scărișoreanu, iar sub poalele Țiucei pe colonelul Stoenescu, comandantul Brigadei a 11-a, cu care m'am întreținut, asupra modului cum să dispue trupele.

Peste tot: încredere și avânt.

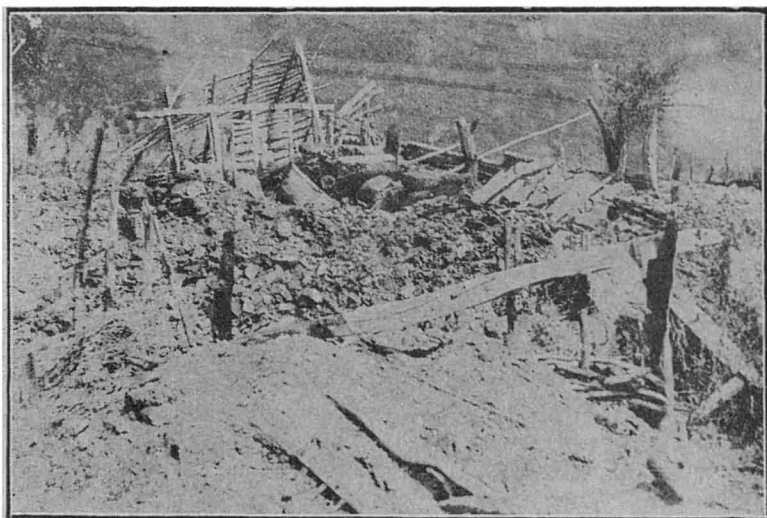
Este o adevărată crimă de a opri ofensiva, care se adaogă la aceea, de a nu-mi fi dat forțe suficiente spre a o exploata, așa cum prevazusem că s'ar putea!

Nepricepere ori rautate?

Am luat masa la Câmpurile, într'un local care a servit probabil de cazino germanilor. Toate localitățile ce am vizitat sunt în buna stare și se vede că germanii au ținut ordine.

15. VII.

Au reînceput atacurile Marelui Cartier General. Nici nu se putea altfel. Se spune că am înaintat prea mult; că am de-

Efecte de artilerie

pășit ordinele ce aveam, precum și libertatea de acțiune de care mă pot bucura!

Citesc și nu-mi vine să cred!

Este o adevărată rușine, căci e greu de închipuit o împerechere mai monstruoasă de neadevăr cu nepricepere.

Nu voi ceda nici un deget din terenul ce am luat afară de ordin taxativ, ci din contră, acolo unde situația locală va impune,

voiu merge până la atingerea liniei impusă de formele terenului.

Am reintrat la Bâlca.

Pe drum, am trecut pe la Domnești, pentru a vedea pe generalul Ragoza. Intrevederea noastră a fost cât se poate de cordială. El a avut cuvinte foarte elogioase la adresa mea și a trupelor mele, dar și el este foarte amărît că nu s'a continuat ofensiva prin spărtura făcută de noi.

Rolul Corpului VII Arm. rus a fost și mai limitat.

REZULTATELE BĂTĂLIEI DELA MĂRĂȘTI *)

„Instrucțiunile operative” Nr. 29 din 19/V spun în ceea ce privește Armata II-a:

1. „Operațiunile ofensive vor fi reluate pe întregul front român:

2. Scop:

a). Complecta imobilizare a tuturor forțelor inimice;.....

3. lit. b. Arm. II-a va trebui să înainteze până în Valca Putnei.

In scopul de a acoperi și înlesni operațiunile aripei drepte a Arm. IV-a, Arm. II-a va trebui să atace viguros și să puna stăpânire, repede, pe D. Momâia, cota 632.

*In raport cu succesul operațiunilor Arm. IX-a, Arm. II-a va trebui să pastreze neconținut legătura cu stânga acelei Armate.
.....“*

Cum prin Ord. Oper. Nr. 31 din 11 VI, M. C. G.L. rom. a modificat frontul Arm. II-a și linia de demarcație dintre această Armată și Arm. IV-a rusă, prin aceasta urma ca Momâia să fie atacată de Arm. IV-a rusă.

Așa dar, Arm. II-a rămâne cu trei însărcinări precise:

1. Să imobilizeze forțele inimice.

2. Să înainteze până în Vl. Putnei.

3. Să pastreze legătura cu stânga Arm. IV-a ruse.

Din descrierea acțiunilor Arm. II-a se constată că ea și-a îndeplinit însărcinările primite.

In adevăr:

**) „Rezultatele bătăliei dela Mărăști” le dau din importanta lucrare a generalului Gh. Dabija și anume „Armata română în războiul mondial”, vol. IV, unde sunt foarte clar și precis redată.*

1. Imobilizarea forțelor inimice. *Aci nu trebuie înțeles litera acestei prescripțiuni, ci spiritul ei. Imobilizarea forțelor se putea dobândi prin simulări de atacuri, ceea ce ar fi fixat, ar fi imobilizat numai forțele inimice ce erau în fața Arm. II-a.*

Dar aceasta nu rezolva decât în mod simplist însărcinarea dată. Aci nu era nevoie numai de imobilizarea rezervelor sale, ci de atragerea lor în cea mai largă măsură posibilă și din alte puncte ale frontului. Acest lucru nu se putea dobândi decât printr'o viguroasă ofensivă, cu caracter de ruptură, cu caracter de acțiune profundă. Așa a rezolvat generalul Averescu prima sa însărcinare. A atacat viguros, a rupt frontul inamic, l-a pus în retragere, apoi l-a urmărit, l-a zdrobit, desființând grupul Rui-
(Div. 1 Cav. Div. 218 I.) *silindu-l:*

a). Să-și aducă rezerve din toate părțile nu numai dintre acele ale grupului Gerok, ale Arm. I-a A—U, dar și din cele pe care le-a mai putut scoate Arhiducele Iosef și din alte părți. În total 41 btl., 45 btr., 41 esc. și anume:

UNITĂȚILE ADUSE	BTL.	BTR.	ESC.
Div. 117 I.	9	9	1
R. 3 Gr. (dela D. I. 1. germ.) . . .	3		
R. 13, 14 hv. (dela D. 37 hv) . . .	6		
btl. II/R. 373 I. (dela D. 225 I.) . .	1		
btl. I/R. 69 I. (dela D. 3 I) . . .	1		
btl. asalt	1		
Restul Div. 36 hv.	6	13	
Div. 7 Cav.		5	18
Div. 8 Cav.		6	19
R. 314 hv. (dela D. 70 hv)	3	3	
Dela Armata IX-a	11	9	3
Total	41	45	41

b). Inimicul a fost silit să nu mai execute cu Arm. IX-a proiectata și pregătită ofensivă pe la Est de Siret (între Siret și Prut) care reușea la sigur, pentru că Arm. VI-a rusă era pusă pe fugă; ci l-a silit să-și deplaseze întregul sistem la Vest de Siret, anume la Nord de Focșani, în îngusta zonă dintre munți și Siret, creîndu-și astfel o situație tactică foarte desavantajoasă;

c). Armata a IX-a a fost silită să înceapă contra-ofensiva între Siret, creîndu-și astfel o situație tactică foarte desavantajoasă tuturor forțelor de care dispunea; a fost pusă deci într-o situație de inferioritate operativă evidentă.

2. Armata a II-a prin viguroasa ofensivă luată, înaintează până în Valea Putnei, unde ajunge în ziua de 14/VII, pe care se fixează până la 17/VII.

3. Armata a II-a a ținut tot timpul legătura cu stînga Arm. IX-a și cu dreapta Arm. IV-a ruse.

Așa dar Arm. II-a a executat întocmai dispozițiunile M. C. G-l. român cuprinse în „Instrucțiunile operative” Nr. 29 din 19/V și a Ord. Oper. Nr. 31 și 32.

Prin aceste realizări, să vedem care au fost rezultatele dobândite de Arm. II-a, din punctul de vedere strategic, tactic și național.

a). Din punctul de vedere strategic:

a rupt frontul inamic (11 Iulie);

a desființat Grupul Ruiz (11—19 Iulie);

a silit pe inamic să-și aducă rezerve din toate părțile (16-24 Iulie) la Grupul Gerok;

a determinat oprirea ofensivei strategice a Arm. a IX-a pe la Est de Siret (16 Iulie);

a determinat mutarea ofensivei Arm. a IX-a la Vest de Siret (24 Iulie).

b). Din punctul de vedere tactic:

a respins inimicul;

iar prin desființarea Grupului de Armată Ruiz, îi ia:

prizonieri	oșiteri	32
	trupă	2716
material	tunuri de câmp	13
	tunuri de 105	1
	tunuri de 120	4
	tunuri antiaeriene	4
	obuziere de 105	21
	mortiere de 250	4
	mortiere de tranșee	18
	mitraliere	27
	aruncătoare de mine	4
	proectoare	4
	secții de t. f.	3
	arme	2500
	chesoane muniții	84
	multe munițiuni.	

Moralul oșiterilor și trupei Arm. a II-a rom. s'a ridicat foarte mult, caci pentru întâia oară după 11 luni dela intrarea României în războiu, ei au văzut că inamicul atacat fuge din fața lor, că el le cedează terenul, că-i iau prizonieri, că-i capturează material (arme, mitraliere, tunuri).

S'a câștigat o poziție de rezistență mai puternică decât aceea de plecare la ofensivă.

c). Din punctul de vedere național:

S'au liberat 30 sate;

S'au câștigat 500 km. p.

Armata a II-a română de sub conducerea generalului Averescu, dobândise deci o victorie decisivă, care în tactică înseamnă aruncarea inamicului înapoi, zdrobirea lui prin desorganizarea unităților sale, făcându-i prizonieri, luându-i material și panicându-l. Este fără nici o îndoială că această victorie, prezenta cele mai bune șanse de continuare, ea trebuia desăvârșită, dar aceasta nu mai era nici în voia generalului Averescu, nici în puterile Arm.

II-a, ci era sarcina Comandamentului Superior, ca să atace după 14/VII Arm. a IX-a germană, în direcția Irești—Valea Putnei, întorcând rezistența acestei Armate. Importanța succesului dobândit de Armata a II-a, a scăpat deci Comandamentului Superior român, altfel nu s'ar putea explica de ce nu face act de inițiativă și așteaptă 10 zile (14—24 VII), ca să-l atace inamicul în direcția Mărășești.

16. VII.

Strategicienii dela Marele Cartier General, sunt adorabili prin inconștiența lor!

Mi se redau Diviziile a 7-a și a 12-a. dar mi se impune a ocupa sectorul Corpului 24 Arm. rus, compus din trei Divizii. Ceva mai mult, mi se cere ca ocuparea să o încep cât de curând, adică înainte de sosirea Diviziilor. Ele vor sosi la 21 VII.

Am mers la Corpul IV Arm. și am dispus înlocuirea Diviziei a 6-a de tragatori rusă, cu trupele ce am în rezerva la dreapta Armatei.

Mi se va produce o adevărată perturbație în distribuirea trupelor. Oamenii aceștia uita că de abia ies dintr'o ofensivă și că nu este acum momentul a mă dilua pe front și a jongla cu unitățile.

În orice caz, am dispus ca Divizia a 7-a să meargă la extrema dreapta în locul rușilor, Divizia a 6-a să se intercaleze între a 7-a și a 8-a, iar Divizia a 12-a să intre în locul Diviziei a 6-a în sectorul Soveja.

17. VII.

Am lucrat la dispozițiunile pentru evacuarea trofeelor. Este o chestiune complicată. Trebuie a se proceda metodic, bine și repede, căci nu se știe ce poate aduce ziua de mâine.

Am împărțit câmpul de bătălie în patru zone și am dat fiecare zonă, pretorului Diviziei respective.

După amiaza am făcut o recunoaștere până la Moșoroaele, dincolo de Tg. Ocna, în porțiunea frontului în care trupele mele vor înlocui pe cele rusești.

M'au interesat în special dealul Măgura pe care este o biserică și dealul Căndea care, ambele închid gura Slănicului.

20. VII.

Am organizat un parastas la Soveja, pentru odihna celor cazuți în bătălia dela Maraști. A asistat și Prințul Carol.

Am ținut o cuvântare. Trupele cu ținută impunătoare.

Prizonieri germani luați la Mărăști

Am stat de vorbă cu locuitorii din vecinătate.

Se plâng de nemți ca le-au luat ce aveau ca provizii; ca erau supuși la unele vexațiuni, dar nu au fost maltratați și femeile pare ca nu au fost siluite. Același lucru mi-au spus și cele din Vizantea. Una chiar povestea ca a dormit în aceeași odaie cu un neamț și nu i-a făcut nimic. Este drept că trebuie să fi avut cam vreo 60 de ani.

Am ordin să merg la Iași...

21. VII.

La ora 11 am fost primit la Palat, și Regele mi-a înmănat Mihai Viteazul clasa a II-a. Am fost invitat la dejun la Regina, iar după amiază a avut loc o consfătuire, unde au participat generali: Prezan, Cerbacef și eu, sub președenția Regelui, privitor la evacuare. A asistat și Prințul Carol; mai târziu a venit și Brătianu. S'a discutat eventualitatea evacuării Moldovei. Era chestiunea, unde să se retragă Armata. Se prezentau mai multe soluțiuni: Kerson, Poltava, Charkov.

Am pus întrebarea: care va fi motivul retragerii? Acest punct este esențial, căci dela dânsul depinde modalitatea retragerii, deci și alegerea zonei.

Brătianu a înțeles întrebarea mea și a și spus: generalul Averescu ridica o chestiune nu numai de ordin militar, dar și politic.

Ne-am separat fără să fi conchis ceva.

24. VII.

Ordin de a rectifica frontul Armatei a II-a retrăgând centrul pe linia Vizantea!

Parăsim fara motiv ceea ce am câștigat cu atâta sforțare!

25. VII.

Am fost chemat din nou la Iași. La ora 11 Consiliu de miniștri. Participă generalul Prezan și cu mine.

În discuție: evacuarea Moldovei. D-l Porumbaru, după expunerea situațiunei de catre Brătianu, opinează că poate ar fi cazul, înainte de a face un pas atât de important, a se lua și avizul reprezentanților puterilor aliante. Bratianu spune că un astfel de aviz nici nu trebuie lăsat a se presupune, că ar fi în intențiunea noastră să ne retragem, căci aliații vor profita pentru a se ușura de noi.

Tot ce a fost în putința noastră am făcut pentru aliați, de aici încolo, noi suntem o povară pentru ei și vor profita de cea mai mică șovăire a noastră, pentru a nu se mai simți obligați față de noi.

Este și aceasta un mod de a vedea, de sigur însă că dacă este împărțit de aliați, atunci putem să ne felicităm de to-vărășia în care am intrat. Cred mai degrabă că este o părere personală a lui Brătianu, care nu ar voi cu nici un preț să se gândească cineva la o altă soluțiune, decât aceea a aliaților, oricum s'ar desfășura evenimentele.

Generalul Iancovescu, Ministrul de războiu, atrage atențiunea asupra stărei de anarhie din Rusia, asupra lipsei de proviziuni în unele părți și asupra transporturilor. Nu se primește nici 25 % din ceea ce este stabilit, iar pentru evacuare, deabia dacă ni se pune câte un vagon la dispoziție.

Din arătările generalului Iancovescu, transpiră un fel de pesimism asupra reușitei evacuării.

Atunci Ministrul Duca pune întrebarea, îndreptată cu siguranță, mie: pâna la ce punct sunt întemeiate unele șvonuri ca în caz de evacuare, ofițerii și trupele s'ar împotrivi de a trece Prutul.

Duca roagă pe domnii generali să informeze Consiliul în aceasta privință.

Eram singurul general de pe front și am luat aproape de drept cuvântul.

Am început prin a declara, că Armata a II-a și cred că și restul trupelor, adică întreaga noastră putere militară, este în-suflețită de un solid spirit de disciplină, că este cu desăvârșire devotată țarei și cum dinastia este identificată cu țara, se înțelege că ea este pe deplin devotată dinastiei.

Armata va executa ordinele ce va primi. Este însă o datorie a se examina urmările ordinelor date.

Aceasta nu înseamnă că poate fi șovăire în executare.

O astfel de presupunere este o jignire nemeritată adusă ofițerilor.

Evacuarea poate fi considerată sub două aspecte diferite.

Ea este datorită considerațiunilor strategice. În cazul a-

cesta lucrul este clar. Se rectifică frontul prin operațiuni pur militare, ducându-se înapoi de pe Siret pe Prut, pe Nistru sau și mai departe.

Dacă evacuarea nu se face din considerațiuni strategice, și ea se face și din considerațiuni de altă natură: de pildă defecțiunea Armatei rusești; în cazul acesta sunt de examinat 3 puncte:

1. — Unde ne retragem;
2. — Care va fi situația Armatei acolo;
3. — Care va fi perspectiva ei în viitor.

Sa începem acest examen, pentru că densitatea populației în Rusia este slabă și pentru a adăposti și întreține Armata, trebuie a o raspândi pe suprafețe întinse, ceea ce va slăbi eficacitatea comandamentului, deci trebuie avută în vedere contaminarea morala.

Dacă dimpotriiva se va cauta a se prezerva Armata de contaminare, va trebui ținută masată. în care caz, vor fi necesare adaposturi, aprovizionari, etc....

Apoi care va fi perspectiva, cum se vor desfașura în viitor evenimentele în Rusia?

Ministrul Duca observa ca se constata unele îmbunătățiri: s'a stabilit un acord între Kornilov și Kerenski și măsuri eficace au început a fi luate.

Am răspuns că instrucțiuni bune nu pot lipsi dela centru, este de vazut însă dacă unda pornita dela centru parvine să se propage până la periferie.

Nu știu pentru ce Take Ionescu a voit sa deducă din cele spuse de generalul Iancovescu și de mine ca voim pacea separată.

Am protestat numaidecât. ca nici în intențiunea camaradului meu, nici în intențiunea mea, nu a fost sa alunece pe panta politică a chestiunii. Am crezut necesar a releva dificultățile evacuării, dificultăți decurgând, evident. din cauzele care au determinat evacuarea și ca un rezultat bun nu este de așteptat,

decât numai dacă totul este prevăzut, în cele mai mici amănunte și pregătit din vreme.

Generalul Prezan mi-a făcut și de data aceasta o impresie deplorabilă. Zice că pregătește evacuarea părților sedentare și a familiilor ofițerilor din Basarabia.

Este aceasta o măsură? Dacă nu putem ține Siretul, nu vom putea ține cu siguranță nici Prutul.

Mi-a răspuns că este numai o măsură provizorie, va să zică o evacuare pe dibuitele. Repetarea ordinei din iarna trecută!

Să speram că evenimentele nu vor îngădui acest bis in idem și vor impune ele drumul de urmat.

După dejun, iarăși consfătuire militară asupra situațiunei Armatei a II-a.

Se discută retragerea frontului. Am arătat că această retragere nu este impusă de situațiunea operativă.

Generalul Prezan arată că Armata I-a este foarte violent atacata de dușman în direcția Mărășești și acest lucru periclitază situațiunea Armatei a II-a.

Mi-am menținut parerea că nu este nevoie să mă retrag, ci numai să mai întaresc stânga mea. Atunci generalul Cerbacev, care are planuri mari de a concentra forțe numeroase în Nordul Moldovei și în Basarabia, pentru a face, după cum spune, „un pumn sdravan” cu care să ia ofensiva spre Bucovina, arată că trebuie să ducă în acea direcție Corpul al VIII-lea și de aceea eu trebuie să-i ocup sectorul. Dacă cu forțele ce am, pot ocupa sectorul, Valca Sarei și menține frontul, el nu se opune la propunerea mea.

Evident, că mă pune într’o situațiune din cele mai rele, totuși am răspuns că primesc propunerea, cu condițiunea de a mi se reda Brigada de grăniceri, care-mi fusese dată și apoi de două zile, reluată.

Cu multă greutate am putut obține acest lucru.

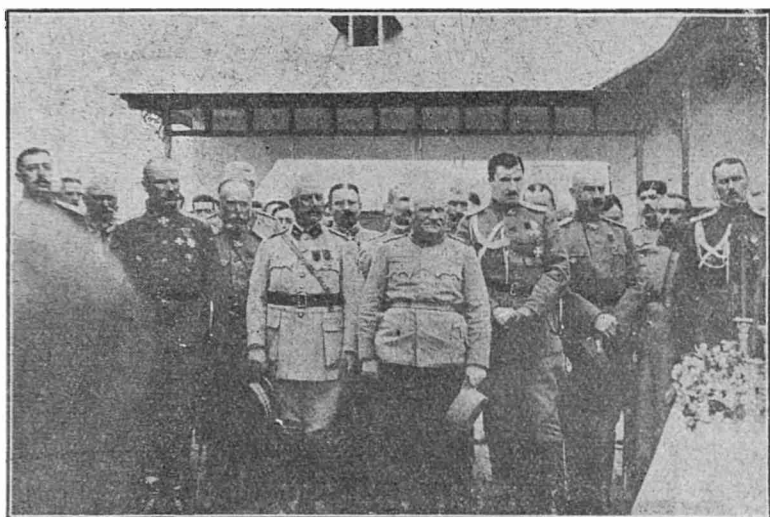
Generalul Prezan exercită o adevărată tiranie asupra Regelui, cu ajutorul generalului Berthelot și a maiorului Rosetti. Dar de astă dată M. S. Regele a rezistat. Am mers direct la Marele Cartier General și am dat de acolo ordinele pentru executare.

27. VII.

Inimicul ataca și dreapta mea în sectorul Diviziei a 7-a. Trupele noastre au cedat pe toată linia.

La cererea generalului Valeanu de a retrage dreapta înapoia Nanesei, i-am răspuns că nu încuviințez. Îmi raportează că mișcarea s'a executat deja!

Ordin dela Marele Cartier că Brigada de grăniceri nu se va mai da Armatei mele, ci rămânea tot la Armata I-a.

Generalul Văleanu însoțit de ofițeri români, francezi și ruși asistă la un serviciu religios pe front

Mi se largește frontul pe ambele aripi, front ocupat de 5 Divizii rusești și mi se adaogă numai două Divizii, tocmai în momentul când se desemnează pe acele sectoare o întoarcere ofensivă a dușmanului.

28. VII.

La aripa stângă se continuă cu înlocuirea Corpului VIII rus prin trupe trase din Corpul II Armată.

Situația schimbându-se, a trebuit să modific și proiectul de înlocuire, astfel că în loc de a forma un nou sector, al Vânătorilor, a trebuit să prelungesc sectorul Diviziei a 3-a spre stânga.

La aripa dreaptă, situația tot mai critică. Diviziile 6 și 7 serios atacate, sunt împinse mereu înapoi.

Ambii divizionari sunt sub apăsarea morală a presiunii inamicului.

Generalul Rujinski, Comandantul Diviziei a 7-a, este complet desorientat asupra situației, iar generalul Arghirescu, ca întotdeauna, de îndată ce lucrurile merg rău, este stăpânit de desăvârșita neîncredere în trupele sale.

Am dat ordin Batalionului de munte a forța marșul astfel, ca în dimineața zilei de 30, să fie la Tg. Ocna.

29. VII. 917*)

Generalul Mărdărescu a plecat pe front la Corpul IV Armata.

Am fost chemat la Palat pentru Dumineca, dar din cauză că am operațiuni în curs, am cerut amânarea deplasării mele. Se aproba amânarea deplasării până la o nouă chemare.

Mi se aproba din nou Brigada de Grăniceri; ea trebuie însă transportată în autocamioane dela Tecuci la Adjud și de aci cu trenul și autocamioane, la Onești.

S'au luat măsuri ca să se execute transportul astfel, ca Brigada să se găsească în Onești mâine la ora 5.

30. VII.

Am plecat, însoțit de colonelul Ressel, la ora 5, spre Onești. La Gura Vaii am găsit trenul regimentar al Batalionului de munte, care se gasește pe front. La Onești am găsit pe gene-

*) Dela 29 VII. până la 1. X. am scris notele mele pe foi volante, de pe care Șeful meu de cabinet, colonelul Ressel, și-a făcut însemnările sale în carnetul propriu. Pentru acest interval m'am servit de însemnările din carnetul colonelului Ressel.

ralul Schina, comandantul Diviziei I-a roșiori. Eri, roșiorii au avut o zi bună; au oprit pe înimic, l-au dat ceva înapoi spre Nicorești—Părgărești și i-au luat patru mitraliere. Am mai găsit și pe colonelul Cantacuzino, comandantul Brigadei de grăniceri, dar fără Brigadă, care urmează foarte încet.

Am hotărît:

1. — A se da generalului Schina două batalioane de grăniceri și două batalioane din Regimentul 22 infanterie, pentru ca să atace mâine dimineață în direcția cotei 789 (Coșna).

2. — Divizia a 7-a, întărită cu Batalionul de munte, să execute chiar azi un atac general în sectorul Tg. Ocna—Circșoaia. Divizia a 7-a are să fie susținută pe dreapta de trupe din Corpul XXIV rus.

3. — Brigada de grăniceri să se transporte la Sticlarie, pe Bătea carelor și să atace prin surprindere mâine dimineață înspre Dealul Arșița, apoi să facă o conversiune către Dealul Leșunțului.

Înainte de amiază, am trecut pe la postul de comandă al Diviziei a 6-a pentru a stabili cu generalul Arghirescu detaliile privitoare la atacul grănicerilor și al Diviziei de cavalerie. Mai târziu am trecut la postul de comandă al Diviziei a 7-a, general Rujinschi, și urcând pe un dâmb deasupra Tg. Ocnei, am urmărit atacul deja început în acest sector. Rezultatul obținut foarte satisfăcător. Înimicul este dat înapoi. Se recucerește cota 772, (Batalionul de munte face 400 prizonieri) reluăm Dealul Măgura și ieșirea de Vest a defileului dela Slanic—Gura Slanicului. Am urmărit partea aceasta a luptei de pe Dealul Piscu, cu binoclu.

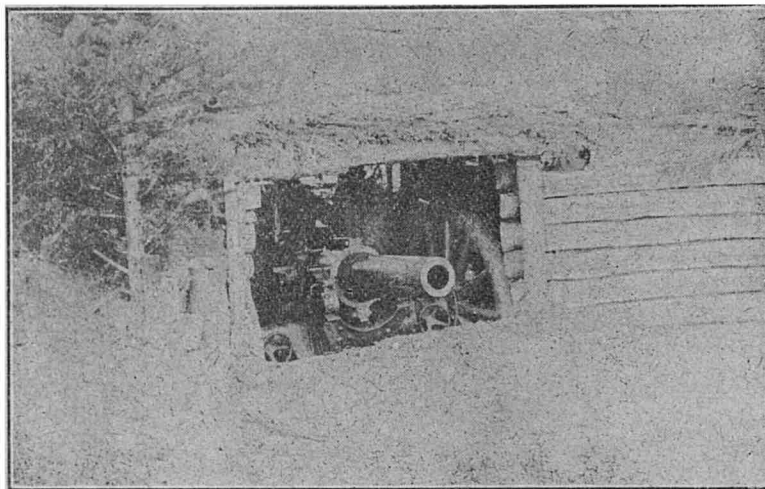
31. VII.

La ora 6, ne găsim la Postul de comandă al Diviziei a 6-a; atacul Diviziei de cavalerie s'a produs în condițiuni favorabile și progresează. Brigada de grăniceri nu începe atacul decât după ce se repetă ordine foarte severe. Acțiunea a început deabia la ora 10.

Atacul Diviziei de cavalerie, general Schina (Div. roșiori,

2 Batalioane grăniceri, 2 Batalioane (din 22 inf.) reușește pe deplin. Divizia cucerește cotele 789 și 703, după lupte înverșunate. În schimb la Sticlărie, atacul grănicerilor nu reușește, Brigada se reîntoarce înapoia vechii linii.

Seara ne întoarcem la Bacău.

Un obuzler de 155 mm. în adăpost

1. VIII.

La Sud (Focșani—Mărășești) lucrurile merg din ce în ce mai rău. De aseară am primit știrea că inamicul a ocupat Panciu, ceea ce periclitează stânga Armatei a II-a. Din comunicatul oficial al Armatei a IV-a rusă de aseară nu reieșea, dar azi se confirmă acest lucru.

Am luat măsuri de a se trage cât mai multe rezerve posibile în spatele Diviziei a 3-a, pentru a avea posibilitate ca la nevoie să-mi întăresc stânga.

S'a dat ordin de retragerea frontului Corpului II Armată pe stânga pârâului Vizante, scoțându-se Divizia 1-a, care va forma de aci înainte rezerva generală, cu o brigadă la Câmpurile și alta spre Verdea-Răcoasa.

Pe frontul nostru, liniște relativă. Grănicerii (4 batalioane) se retrag în rezerva Corpului IV Armată. Divizia 1-a este scoasă de sub ordinele Armatei a II-a și pusă la dispoziția operativă a Marelui Cartier General, urmând a se aduna pe valea Zabrauțului, între Verdea și Anghelești. Cartierul la Anghelești.

Am trimis detașamentul colonel Alexiu, compus din Regimentul 2 Vânători, Regimentul 1 Marș al Diviziei a 3-a, urmat de Regimentul 4 Vânători, spre flancul stâng al Diviziei a 3-a, pentru a susține flancul drept a Corpului VIII rus.

Montarea unui tun de 53 mm.

2. VIII.

Detașamentul colonel Alexiu a intrat în linia de luptă cu Regimentul 2 Vânători și Regimentul 30 infanterie (în loc de 1-ul Regiment de Marș) de oarece Regimentul 411 rus s'a debandat și nici Regimentul 412 nu ține mai bine. Detașamentul a înaintat până la Muncelu cu ordin să împingă spre Straoani Repede.

În cursul nopții Divizia 1-a este pusă iarăși la dispoziția Armatei a II-a.

Pe de altă parte, generalul Mărgineanu, trimis de mine pe stânga frontului, cere întărirea Detașamentului colonel Alexiu. Corpul VIII rus fiind în complectă debandadă, Divizia 12-a raportează că este atacată violent din direcția Soveja și că nu mai are rezerve.

Am dat ordin Diviziei 1-a de a trimite două batalioane la Câmpurile, în rezerva Diviziei a 12-a, iar 2 batalioane pe Dealul Mare, pentru întărirea Detașamentului colonel Alexiu.

După ce se vor liniști lucrurile, Divizia 1-a va fi împărțită în două grupe: o brigadă la Onești, rezervă generală și o brigadă la Poiana Renghia, tot în rezervă, dar la flancul stâng al Armatei.

3. VIII.

În urma cererii Corpului II Armată și a Diviziei a 3-a, am întărit Detașamentul colonel Alexiu dela extrema stângă a Armatei cu o brigadă din Divizia 1-a, un divizion de 75, una baterie grea și este pus sub comanda generalului Stratilescu, cu misiunea de a ataca în direcția Străoanii—Repedea. (Se cere generalului Stratilescu proiectul de atac). Am plecat la ora 15 pe front la Onești.

Aci am aprobat propunerea Diviziei 1-a de a schimba Regimentul 31 cu Regimentul 18 (de oarece Regimentul 31 mai avea un Batalion pe linia de luptă a Diviziei a 6-a). Restul de 2 Batalioane este lăsat la Brigada dela Onești (Malul) iar Regimentul 18 se trece Brigăzii dela flancul stâng al Armatei.

La Corpul IV s'a găsit la un capitan prizonier, ordinul de operații al sectorului însărcinat cu demonstrația din ziua de 26. VII. (Demonstrația a reușit, pe când atacul principal, a fost oprit).

4. VIII.

Dimineăța lucru la vagon, apoi la Corpul IV, unde am luat dejunul la generalul Văleanu. Pe front, în general, liniște. Câteva

atacuri înălnice cari au fost respinse. Pe la orele 11, Armata 1-a, unde se găsește Regele, face o întrebare curioasă: „pe ce bazează Comandamentul Armatei a II-a acțiunea Străoani—Repedea (cu Divizia 1-a?)“.

Am răspuns că acțiunea se bazează pe faptul că frontul trupelor rusești a fost rupt. Totuși, Armata I-a contestă că frontul rus a fost rupt, contestă deci și intrarea în linie a trupelor din Armata II-a. Atunci am arătat situația și am cerut că dacă nu este așa, cum raportez eu, să mi se comunice aceasta oficial, pentru ca să rectific o situație nejustificată de amestec de trupe, să retrag deci trupele mele din sectorul Armatei I-a. La această cerere lămurită dar foarte neplăcută pentru Armata I-a, Comandamentul acestei Armate mă roagă să las Detașamentul colonel Alexiu să mai rămâie pe loc încă doua zile.

Am dat însă ordin Diviziei 1-a ca până la noi dispozițiuni, să nu mai execute atacul. Regele mi-a comunicat prin colonelul Baliff, că considera reluarea punctelor: Străoani și Panciu ca o acțiune: „inoportună și inutilă“. Am regretat că Regele a fost indus în eroare.

5. VIII.

În timpul nopții, liniște. La Divizia a 6-a se mai reocupă o porțiune din terenul pierdut.

Chestiunea liniilor telefonice și telegrafice este o adevărată pacoste în Armata noastră. După opt luni de ședere pe loc, serviciul nostru poștal, nu a fost încă în stare să consolideze măcar direcțiunile principale. Sârma se menține tot pe copaci așa încât o furtună sau o ploaie, fac să se întrerupă comunicările.

Dejunul la Regimentul 17 infanterie, la Malul, comandat de colonelul Obogeanu. Moralul foarte ridicat.

Colonelul Baliff s'a întors de la Tecuci; va sta câteva zile la Onești.

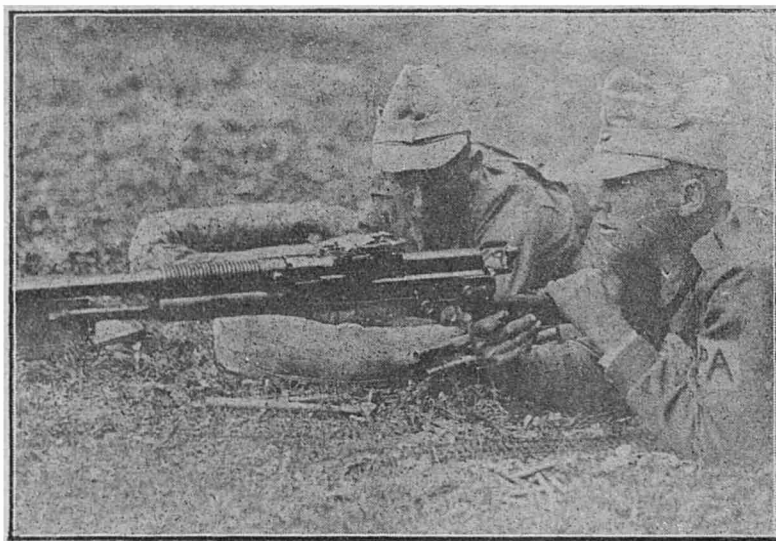
Ideia acțiunii Diviziei 1-a este *definitiv părăsită*. Aceasta constituie o evidentă eroare! Să sperăm că nu va avea urmări.

6. VIII.

Atacul dat de trupele Div. a 7-a pe Căndea și cota 789 nu a dus la rezultatul dorit. Inimicul a primit întăriri simțitoare. Atacurile sale au fost respinse.

7. VIII.

Situația neschimbata. Semne de stabilizarea frontului pe noua linie.

Pușcă mitralieră în acțiune

8. VIII.

Plecarea din Onești. Pe drum am aflat că Divizia a 7-a nu a ocupat cota 772, după cum raportase. Am pus pe colonelul Ressel să cheme la telefon pe generalul Rujinski. Acesta a convenit că a fost indus în eroare și că a raportat în scris de aseară.

La Comănești am vizitat și m'am întreținut cu Comandantul

Corpului 24 rus. Am discutat eventualitatea unei acțiuni comune între Oituz și Doftana. Nu pun însă mare temei pe concursul trupelor acestui Corp, căci, deși generalul este animat de foarte multă bunăvoință, în aer se simte suflul desorganizării în trupe. Nu mai există vechiul spirit, atât de cunoscut mie.

Dejunul cu ofițerii Corpului 24. După masă, înapoi la Bacău.

Am fost chemat la ora 18 și 15 minute la Hughes, de generalul Cerbacev și am luat înțelegere asupra posibilității unei acțiuni viitoare.

Totul prevestește o destrămare generală.

10. VIII.

Am avut vizita ministrului Franței, marchizul St. Aulaire. Diplomatul francez are încă moralul ridicat, bazându-se pe faptul istoric că Anglia nu a rămas încă la urma urmelor învinsa.

11. VIII.

Se anunță vizita M. S. Regina, pentru mâine.

12. VIII.

Am însoțit pe M. S. Regina dela Bacău la Piatra-Neamț.

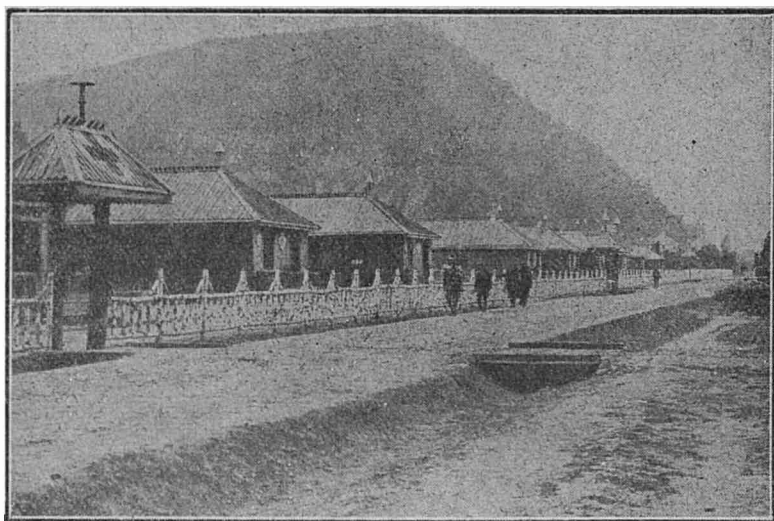
În cursul dimineții au fost vizitate spitalele Crucea Roșie și Casa franceză din Piatra.

Ora 11.30. Regina a vizitat sanatoriul „În Carpați”, iar în urmă a luat masa la sanatoriu. După amiază am însoțit pe Regina la spitalul rus din Piatra-Neamț și apoi la Centrul de triaj Gârleni. La ora 17 reîntrat la Bacău, unde Regina a binevoit a lua ceaiul, iar seara masă, la care a fost invitat și g-ralul Ragoza, cu Șeful de Stat Major, generalul Mankievici. Generalul Ra-

goza, comandantul Armatei a IV-a ruse este un ofițer eminent. El își dă perfect seama de nenorocirea care se întinde pe zi ce trece asupra țării sale și nu-mi ascunde prevederile sale foarte pesimiste.

14. VIII.

Sunt de eri în regiunea Corpului IV de Armată, unde am făcut unele mici recunoașteri cu generalul Văitoianu.

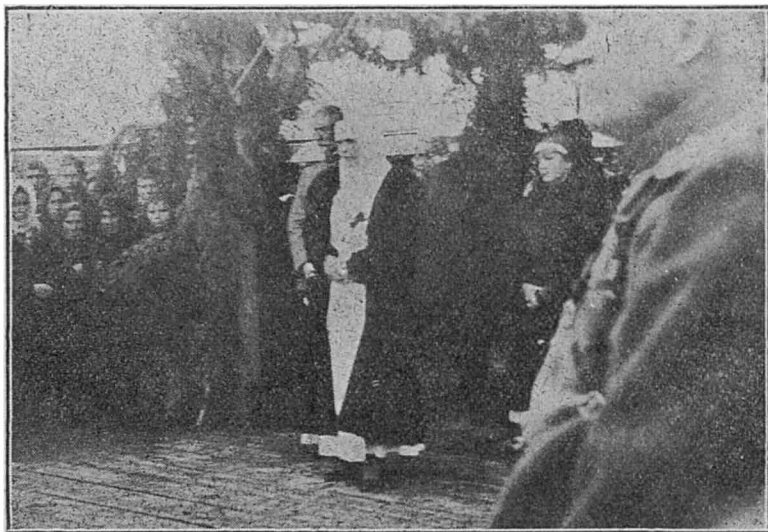
Vederea sanatorului „In Carpați” dirijat de D-na Clotilda General Averescu

A venit aici și primul ministru Brătianu, însoțit de ministrul Constantinescu Alexandru. Am luat dejunul cu toții la masa comună a ofițerilor comandamentului Corpului IV de Armată.

În timpul mesei o convorbire puțin plăcută pentru mine. Președintele Consiliului de miniștri, cu o suficiență absolut nejustificată în cazul acesta, a făcut în gura mare niște aprecieri cât se poate de puțin măgulitoare pentru Armata italiană. Știa totuși că eu îmi facusem studiile în Italia. Spunea că Italienii n'au făcut nimica și că nu sunt buni militari. Nu m'am putut

abține și i-am atras atențiunea asupra faptului că Italia este singura țară care a izbutit să ducă până acum războiul în afara frontierelor sale. Cam încurcat de această observațiune, mi-a răspuns: „da, au izbutit, pentrucă au avut de a face cu Austriacii, cari au o Armată și mai proasta”.

Domnule Prim ministru, când am stat pe frontul Câmpulung-Predeal-Buzău, am avut în fața mea și o Divizie austriacă (a 51-a). Aceasta din urmă mi-a dat mai mult de lucru decât oricare alta. Generalul Văitoianu, care a avut-o în fața, poate să ne spue lucruri interesante.

M. S. Regina la un serviciu diurn pe front

Am schimbat însă vorba pentru a scoate pe Președintele de Consiliu din încurcătura în care se vârise fără nici un rost. **singur.**

După masă, pe la ora 16 a sosit și M. S. Regina pe care am însoțit-o călare până la P. C. Straja, de unde i-am putut arăta frontul. Apoi am trecut împreună la Detașamentul din Batalionul de vânători de munte, din cari urmau să fie decorați pentru bravura arătată în ajun, câțiva ofițeri și soldați. M. S.

Regina a pus chiar personal decorațiile pe pieptul soldaților.

La ora 19 am plecat în automobil cu Regina la Bucium, la Divizia 1-a, pentru a lua masa cu ofițerii Diviziei. După masă ne-am întors la tren, unde am găsit (neanunțat) pe Primul ministru. Am plecat cu trenul Regal spre Adjud. Pe drum am avut o lungă și interesantă întreținere cu Regina.

M'am întors cu automobilul la trenul meu la Rădvana și am trimis de acolo la Marele Cartier General proiectul de operațiuni pentru acțiunea viitoare.

15. VIII.

Un an dela declararea războiului. Greșelele comise pe timpul neutralității s'au platit enorm de scump. Pare că nu am terminat. La Armata I-a lucrurile se încurcă din nou; la Divizia 124-a rusă, frontul a fost rupt, tocmai la punctul în care acum zece zile am voit să iau ofensiva cu Divizia 1-a pentru a restabili situația și a relua Străoanii și Panciu, dar mi s'a spus (la 4. VIII) că acca ofensivă ar fi fost „inoportună și inutilă“. A trebuit să trimit acum doua Regimente: 2 Vânători și 18 Infanterie, pentru a opri pe inamic.

Când am întrebat acum numai câteva zile și Marele Cartier General și Armata I-a, dacă nu este nevoie de Divizia 1-a înapoia flancului stâng al Armatei, pentru a coopera eventual cu Armata I-a, mi s'a răspuns din ambele părți că *nu*, afirmându-se că s'ar fi luat deja măsurile normale la punctele de joncțiune. Am întrebat în același timp, dacă nu era nevoie acolo de artilerie, mi s'a răspuns că *nu*; în fine, culmea! la întrebarea mea dacă pot lua Divizia 1-a spre a o întrebuința în altă parte, mi s'a răspuns de Marele Cartier General hotărît că *da*. Toate acestea dovedesc că nici Armata I-a nici M. C. G. nu și-au dat socoteala de gravitatea situației în acea regiune și nici nu știau de ce inamic trebuie să ție socoteală.

16. VIII.

La Armata I-a se agravează situația. Semn de zăpaceală este că Comandantul ei dă un ordin Corpului VIII rus, prin care se trece Divizia 124 rusească (fugită de pe front) sub ordinele Corpului II Armată român (?!) iar cele 5 Batalioane ale Corpului II român, care s'au intercalat între trupele Corpului VIII rus și trupele Armatei I-a română pentru a astupa un gol, le trece sub comanda celui Corp de Armata!

Ce ușor este să te lepezi de o Divizie rusă aflată în debandada și să iei în schimb trupe proaspete și disciplinate.

Din Divizia 124 mai ținea la Ivești Regimentul 496. Acum și acest Regiment a început a se debanda; a parasit fara luptă frontul și s'a retras în desordine și de pe linia doua și de pe linia treia. Desorganizare în toata puterea cuvântului.

Din această cauză, situația Diviziei a 3-a este periclitată la flancul stâng, care a fost retras pe a doua linie.

Toate cererile ce am adresat Armatei I-a pentru a pune în libertate trupele Armatei a II-a, care au reușit sa goneasca pe inamic în spărtura făcută de retragerea rușilor (din Armata I-a), au rămas fără rezultat. Marele Cartier General a fost înștiințat despre aceasta de aseară, iar Armata I-a a fost înștiințată de două ori în cursul după amiezei. Totul fara rezultat. Corpul II este cu drept cuvânt îngrijorat. I-am dat pe de o parte ordin să reziste până la ultima extremitate și numai atunci sa se retragă pe linia Puturoasei—Moțăul-Mare—Crețu—Poenile Popei; pe de altă parte, am supus cazul M. S. Regelui.

În noaptea de 16 17, în fine, vine un răspuns al Armatei I-a, prin care se îndrumază pentru mâine dimineață un atac general în acea regiune și o eventuală punere în libertate a trupelor noastre.

O hotărîtă schîmbare de atitudine la Armata I-a.

Se recunoaște că situația a devenit primejdioasă la Corpul VIII rus și la flancul stâng al Armatei a II-a, marturisind, în fine, că Divizia 124-a s'a debandat fără ca să lupte și că trupele noastre din Divizia a 3-a au oprit înaintarea inamicului.

17. VIII.

În fine, răspunde și Marele Cartier General.

Încercarea făcută de Armata I-a, de a trece o Divizie, aflată în debandadă (a 124-a rusă), în Comandamentul meu și de a-mi lua 5 Batalioane în schimb (Regimentul 2 vânători și Regimentul 18 infanterie), punându-le sub comanda Corpului VIII rus, a dat greș. Probabil aceasta ca rezultat al raportului meu personal către Rege. În orice caz acest rezultat favorabil, nu mi-a fost comunicat direct de Marele Cartier General, ci l-am aflat dela Armata I-a.

Astăzi primesc și ordinul Marelui Cartier General prin care se prescrie că trupele Armatei a II-a care luptă pe frontul Armatei I-a, să fie eliberate până la ora 7 seara, deoarece, prin fuga Diviziei 124-a rusă, aripa stângă a Armatei a II-a ar fi periclitată. De mult ar fi trebuit Marele Cartier General să ia o hotărâre în aceasta chestiune. De resortul lui era să combine conlucrarea celor 2 Armate, iar nu să lase la chibzuiala lor aceasta conlucrare; un desacord era inevitabil.

Acum pare că inamicul a fost în fine fixat; toate atacurile lui au fost respinse. Regimentul 18 infanterie din Armata a II-a s'a distins prin soliditatea lui, respingând patru atacuri din cele mai violente pe un spațiu întins (aproape 2 km.) și având și un gol în dreapta lui, care a fost umplut foarte târziu cu 2 plotoane și o secție mitraliere. De abia seara, la ora 9 au sosit doua batalioane din Regimentul 34 infanterie, pentru a umplea golul.

Cu tot ordinul Marelui Cartier General, până târziu noaptea încă nu am avut știre că s'ar fi eliberat Regimentul 18 de pe frontul Armatei I-a.

Spre seară 'au venit să mă vadă, medicul maior francez Reverchon și generalul Vinogradski, ambii ofițeri foarte distinși, fiecare în felul său.

18. VIII.

Întoarcerea la Bacău.

19. VIII.

Eri am avut o conferință la Șeful de Stat Major al Armatei a IV-a ruse, împreună cu Generalul Ragoza.

20. VIII.

Azi o nouă conferință tot acolo (la Domnești). La aceasta a luat parte și inspectorul artileriei Armatei a II-a, care a sosit în timpul nopții de pe front. După o amănunțită consfătuire,

Generalul Alerescu cu generalul Ragoza la Bacău

s'a hotărât ca atacul celor două Armate să aibă loc în ziua de 25 August.

La Armata I-a, cu toate că zilnic ordinul de operațiuni prevedea atacul frontului inamic, dela 18 ale lunii pâna azi nimic; nici o mișcare care să denote intențiuni agresive.

22. VIII.

Am reluat locuința în vagon pe front, în vederea ofensivei proiectate. Armata a IV-a însă, cere amânarea operațiilor pentru ziua de 27.

Generalul Ragoza spunea, că nici artileria grea, nici infanteria, nu vor putea sosi mai de vreme pe poziția inițială. A trebuit să consimt.

23. VIII.

Au venit la Onești, maiorul francez Cholet, comandantul Grupului I aeronautic, intendantul general Zaharia și intendantul general Leonte. Aceștia pentru a se informa asupra stării de lucruri pe front, căci după spusele Primului ministru, trupa și mai cu seamă ofițerii, ar suferi din cauza subzistenței. Primul ministru fusese îndus în eroare și ar fi fost o prea mare oboseală pentru el a le controla, imediat, fiind la fața locului.

24. VIII.

Azi dimineață două avioane inimice au aruncat două bombe fără efect, între gară și satul Onești.

M. S. Regele Ferdinand însoțit de generalul Averescu pe front, urmărind zborul unui avion inamic

Dejunul l-am luat la Coțofenești, unde am fost invitat de M. S. Regina, la pavilionul Majestății Sale. După masă, am mers la Corpul II Armată, unde m'am întreținut cu generalii Văleanu și Mărgineanu. La vagon a venit locot.colonelul Florescu Banu pentru a primi ordine privitoare la nouile legături telefonice în vederea ofensivei proiectate.

25. VIII.

La ora 6 au venit unul după altul, 5 avioane, care au aruncat în total vre-o 10 bombe spre Onești, fără efect. La Adjud însă, avioanele inimice au incendiat un tren de munițiuni, care a ars

M. S. Regina și A. S. Prințul Nicolae la sanatoriul dela Coțofenești

toata ziua. Pagubele, deși nu se pot încă preciza, evident sunt mari. La ora 11 s'au decorat numeroși răniți din spitalul Coțofenești. Decorațiile au fost puse pe pieptul lor, personal de M. S. Regina.

Am cerut Armatei a IV-a rusești, să ne dea Divizia Zamurskaia pentru o zi la Mănăstirea Cașin, în vederea posibilității vreunui atac. Generalul Ragoza mi-a pus-o la dispoziție, fără a-mi limita durata.

26. VIII.

Pagubele dela Adjud sunt destul de mari; vreo 80 vagoane cu muniții distruse; din fericire „se zice” că numai opt erau ale noastre. S'a putut restabili și circulația trenurilor.

La 7,30 a sosit M. S. Regele la Coțofenești. I-am expus situația, care în linii principale este destul de satisfăcătoare

Un avion inamic a fost doborât de locotenentul pilot francez, Brulard.

Divizia Zamurskaia a trebuit să fie mutată în cursul nopții dela Mănăstirea Cașin la Pătrășcani. Comandantul ei, generalul Polofzow, în trecere s'a oprit la mine. Ne cunoșteam din Dobrogea, unde a fost Șef de Stat Major la generalul Zaiontschikowski.

27. VIII.

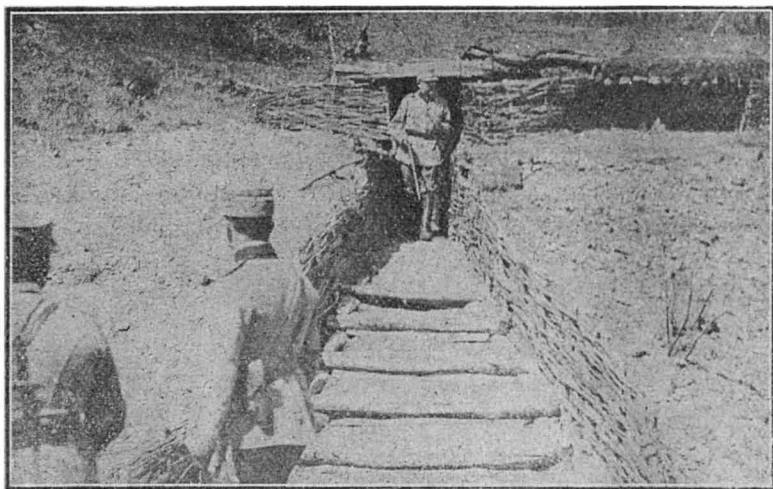
M. S. Regele a venit la vagon la ora 9,30 și am plecat împreună la postul de comandă al Corpului IV Armată (cota 429-Est Gioseni). Acțiunea ofensivă a început sub bune auspicii; numai Rușii dacă vor merge și ei, suntem siguri de reușită.

Dejunul la postul de comandă. Regele, foarte bine dispus. După amiază însă, acțiunea a trebuit să fie oprită. Divizia 49 rusă în loc să conlucreze cu Divizia 1-a a noastră, a luat o direcție divergentă. Cheia situației era Cireșoaia, iar Divizia a deviat la dreapta, mergând asupra satului Pravila, fără a face vreo ispravă. Această Divizie a mai fost pe front acum două zile și a refuzat să lupte. Probabil că alaltăeri când a refuzat să

lupte a fost sinceră, iar eri, când a declarat că va lupta, nu; poate să se fi pus între timp în legătură cu dușmanul, căci a intrat în linie dar n'a luptat aproape de loc. În orice caz, până seara, nici un rezultat.

28. VIII.

S'a continuat acțiunea începută eri, urmându-se același program. M. S. Regele a venit la Comandamentul Corpului IV. Nu s'a obținut însă nici un progres.

M. S. Regele inspectând un post de pe front

29. VIII.

Se rectifică pe cât posibil pozițiunile liniei înaintate și se lucrează cu mult zel, până seara târziu la întărirea punctelor pe care trupele noastre au izbutit a le câștiga.

30. VIII.

M. S. Regele a venit la vagon pentru a merge la postul de observație de pe Dealul Măgurci.

La scoborîrea din vagon, M. S. Regina, care era în automobil, m'a chemat și după ce m'a felicitat de ziua mea, luându-mă la o parte, Regina mi-a înmănat un plic și mi-a spus: „pour votre jour de fête, je vous prie d'accepter ces papiers; je ne puis pas les garder; ils me brûlent les doigts“.

Hârtiile din plic au o mică istorie, foarte interesantă, cel puțin pentru mine, și cred că merită să o reproduc aici.

Acum câțva timp, fiind în tren cu Regina, am vorbit mai pe larg și de unele chestiuni personale. Intre acestea, i-am spus Reginei că mă simțeam adânc jignit prin faptul că se puneau în sarcina mea unele bănueli, care au fost întotdeauna cu totul departe de sufletul meu. Astfel se creditează bănuiala că aș fi foarte ambițios, că aș avea aspirațiuni foarte înalte și că nu aș avea nici un scrupul pentru a realiza aspirațiunile mele.

Văzând că Regina s'a menținut într'o vădită reticență, i-am spus atunci că pentru a dovedi că toate aceste calomnii nu au nici o temeinicie, am să-i încredințez o demisie nedată, cu o declarație explicită că se va putea uza de demisia mea când se va voi. „Vous feriez celă?“, m'a întrebat Regina. „Mais certainement, Madame“, i-am răspuns eu și i-am trimis a doua zi prin colonelul Ressel plicul cu demisia și declarația promisă.

Acesta a fost plicul pe care mi l-a restituit drept cadou de ziua mea.

Colonelul Ressel mi-a relatat spre seară următorul fapt, iarăși destul de interesant. A avut un schimb de cuvinte cu un general din suita Regelui. Reproduc după notele personale din carnetul colonelului Ressel:

„Eh! ce este cu acțiunea, nu s'a făcut nimic și prevederile „au fost cam mari?“

I-am răspuns: „s'a făcut mult“.

1. — „S'a câștigat vreo 2 km. în adâncime, realizându-se dintr'o parte înconjurarea Cireșoaiei și avem astfel o nouă bază excelentă pentru viitoarea acțiune.

Pierderile sunt relativ foarte mici, la două Divizii, în total 1450 scoși din luptă, din cari numai vreo 160 morți.

În Franța, pe frontul englez sau francez, pentru a se realiza un astfel de succes se pierd zeci de mii de oameni și se cheltuesc înzecit munițiuni.

2. — „S'a obținut ceea ce doream: s'a smuls inamicului inițiativa acțiunii. Acum el este în defensivă și veșnic hărțuit de noi, pe când până acum a fost invers“.

M. S. Regele însoțit de generalul Văitoianu, dă acolada unui ofițer după ce l'a decorat

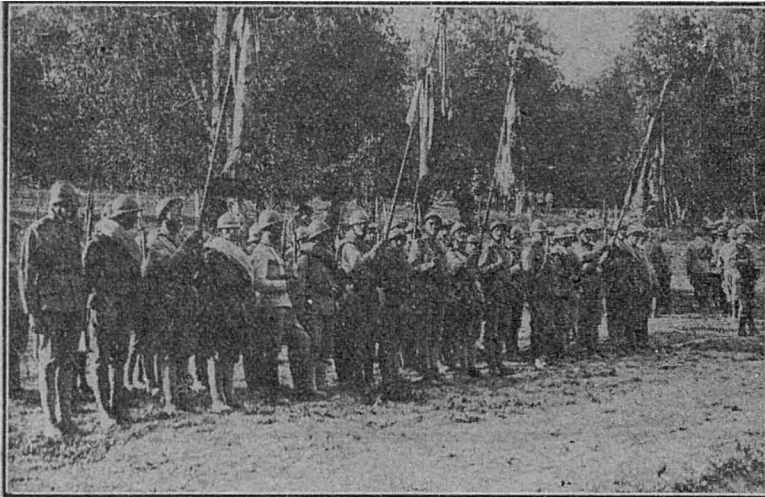
Colonelul Ressel termină astfel schimbul de cuvinte:

„După dejun am fost la Divizia 8-a pe Dealul Carpeniș, în sectorul Brigadei a 16-a de sub comanda colonelului Dabija. M. S. Regele a vizitat acolo vechile tranșee nemțești, pe care le-a găsit foarte bine organizate, apoi a mers înainte până la Poiana Seciu, de unde se descoperă perfect tot frontul Diviziei a 8-a“.

31. VIII.

La postul de comandă al Corpului IV Armată, M. S. Regele a decorat ofițerii și trupa din Divizia a 7-a și Divizia 1-a, cari au luptat la Cireșoaia.

Dejunul a fost luat la pavilionul Reginei, la Coțofenești. După dejun, Regele a mers la Mușunoele pentru a decora trupele și drapelele Diviziei a 3-a, iar eu cu generalul Văitoianu am mers la Filipești pentru a stabili planul acțiunii proiectate spre Runcul—Leșunțul. După masă, plecarea la Bacău, unde am sosit la ora 0,30.

In așteptarea M. S. Regelui

1. IX.

Este așteptată sosirea Regelui azi. ora 10.

Dimineața, lucru la birou.

Dupa masă, vizita sanatoriului „În Carpați” la Piatra-Neamț. Regele a rămas foarte mulțumit de cele ce a văzut acolo.

2. IX.

Suveranul vizitează toate spitalele din Bacău. Serviciul sanitar a fost găsit foarte bine organizat. Ordine și curățenie peste tot.

5. IX.

La ora 10 am plecat spre front și dela postul de observație al Diviziei a 6-a (Vârful Măgurei) am urmărit acțiunea Diviziei a 6-a, general Arghirescu, care a mers destul de bine la început, dar seara trupele s'au retras în vechile tranșee. Rezultat: cheltuială mare de munițiuni, mari pierderi cauzate dușmanului, 40—50 prizonieri, dar nici un câștig de teren, din cauză că au lipsit rezerve în apropiere pentru a exploata avantajele câștigate la începutul acțiunii.

La Divizia a 3-a, generalul Mărgineanu, s'a executat o acțiune ofensivă și s'a reușit a se rectifica frontul; s'au cucerit Dealul Porcului, Varnița și cota 406.

6. IX..... 29. IX.

Mai multe vizite pe front, unde am ținut diferite conferințe comandanților de unități, până la cei de regiment inclusiv, asupra modului cum trebuie să se procedeze în fiecare sector pentru a smulge inamicului inițiativa acțiunii și apoi asupra modului cum trebuie regulată rotația unităților pe front și în repaos.

Am insistat asupra activității metodice a exercițiilor trupelor pentru a se asigura conlucrarea infanteriei cu artileria în diferite faze ale unei lupte de poziție: pregătirea, executarea, atacul și exploatarea succesului.

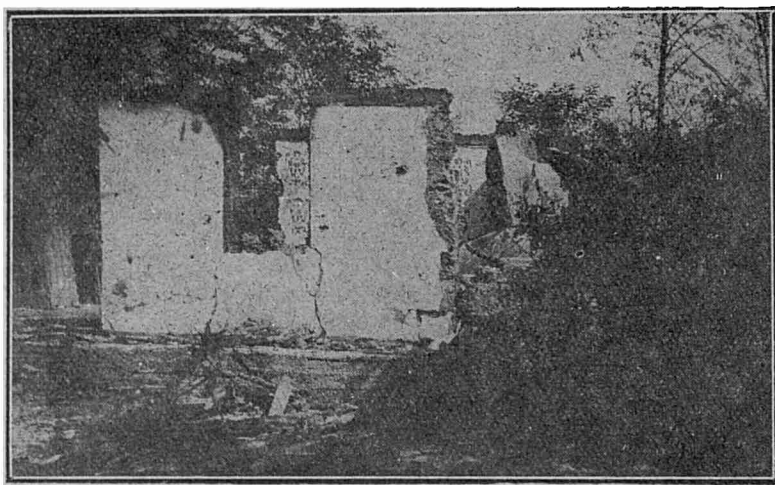
M'am ocupat în deosebi de pregătirea și întrebuințarea batalioanelor de asalt, pe care le organizam pentru prima oară în Armata noastră.

În ziua de 26 Septembrie, am asistat la Gura Văii la o

adevărată, manevră de regiment în războiul de tranșee, fără concursul efectiv al artileriei.

Manevra s'a repetat de trei ori, cu câte un batalion și odată cu o singură companie. Rezultatul a fost mulțumitor.

În seara acelei zile, am trecut, în drum spre Bacău, pe la Tețcani, unde am avut cu prințesa Maruca Cantacuzino o lungă convorbire asupra situațiunei politice. Foarte puțin ceva substanțial. Am putut să mă conving însă că la Iași tragedia din Rusia nu a rărit deloc atmosfera sufocantă de nimicuri și intri-

Ruine la Târgu-Ocna

gării care învăluia acolo și lumea politică și așa zisa societate!

Mi s'a pus și Divizia 1-a de cavalerie la dispoziție. Astă seară ea va sosi la Onești. Mâine o voi vâri în linie în sectorul Oituz—Slănic.

La Armata I-a lucrurile merg deasemenea cât se poate de prost; dușmanul înaintează pe tot frontul dintre Siret și stânga mea, dar mai cu seamă în direcția Panciu.

Ce s'ar fi întâmplat dacă la data aceasta, Armata I-a ar fi fost pe dreapta Siretului, dirijată spre R. Sărat?

Pare că trupele rusești din Armata a IV-a au o atitudine deplorabilă!

Am trimis azi pe generalul Mărdărescu pe front; îl voi trimite și mâine. Este nevoie să am o imagine fidelă a situațiunei, ceea ce nu-mi este cu puțință să obțin din rapoartele primite.

1. X.

Am plecat dela Piatra spre Mosoarele, pentru a face o recunoaștere în sectorul de atac, în vederea ofensivei proiectate.

Timpul nefavorabil. Nu am putut merge pe poziții, căci nu aș fi văzut nimic. Am amânat pentru o altădată.

Am trecut prin Tg. Ocna; o adevărată jale. Cea mai mare parte din case darâmate. În ce scop?

Nu înțeleg războiul în acest chip! Este o întoarcere la barbarie.

Am trecut prin Tețcani, unde m'am oprit vreo trei ore.

Lungă convorbire cu Prințesa Maruca Cantacuzino, complicea mea în uneltirile politice!... De ne-ar fi auzit cei cari m'au învinovațit, nu s'ar fi putut opri de a se rușina!

3. X.

Ce comedie nesăbuită. Am fost chemat aseară la Iași. Fel și chipuri de întrebări mi s'au pus.

Nici prin cap nu putea să-mi treacă adevăratul motiv!

Prințul Carol împlinește azi 24 de ani și va fi decorat cu Mihai Viteazul. Mi-am închipuit că M. S. Regele va decora pe Prinț. Neapărat, conferirea decorațiilor este o prerogativă Regală și nimeni nu are nimic de spus, mai cu seamă că era vorba de a se decora Prințul Moștenitor, viitorul Rege. Dar lucrurile nu s'au petrecut astfel.

La ora 12 suntem adunați la Palatul Reginei și acolo generalul Prezan face un discurs bizar.

În numele Armatei, oferă Prințului Carol ordinul Mihai Viteazul, drept răsplătă pentru vitejia arătată în cursul bătăliei dela Mărășești.

„Prin curajoasa prezență a Prințului între soldați, trupele au fost îmbărbătate așa încât se poate spune că s'a câștigat acea bătălie mulțumită Prințului“ (!).

Mai întâi, acest act săvârșit în numele Armatei, este lipsit de cea mai mică urmă de realitate și seriozitate.

Cine este Armata? Generalul Prezan?

Nu am cea mai mică cunoștință că s'ar fi făcut vreo consfătuire sau că ar fi pornit din vreo parte a frontului această idee.

În ce calitate vorbea apoi generalul Prezan? El nu este nici decanul Armatei, nici măcar cel mai vechiu dintre acei prezenți, în exercitarea vreunui comandament.

Este un prizonier moral, pe cât se spune al abilului Brătianu și un produs fericit al vreunei fericiri trecute.....

Victoria și batalia dela Marășești!... Suntem nu pe margine, ci în fundul prapastiei și tot cu meșteșugiri.

Un atac reușit al dușmanului este tradus într'o mare bătălie cu victoria de partea noastră.

Trupele dușmane, pe care presupuneam „să le nimicim” cu ofensiva dela Namoloasa, care din fericire nu s'a realizat, se arunca asupra stângei Armatei noastre pe care o asvârle înapoi dincolo de linia Muncel—Panciu și cu centrul reușește să atingă obiectivul, care probabil a fost interceptarea comunicației Mă-rășești—Tecuci. Inimicul este oprit — după ce-și atinge obiectivul, însa trei Divizii ale noastre sunt literalmente distruse!

Iata marea bătălie și victoria!...

REZULTATELE BĂTĂLIEI DELA MĂRĂȘEȘTI*)

Bătălia dela Mărășești, este continuarea în timp și spațiu a bătăliei dela Mărăști.

Bătălia dela Mărășești începe în ziua de 24/VII prin ofensiva Arm. a IX-a germane asupra Arm. a IV-a rusa, zi în care Arm. I-a română începuse mișcarea de pe malul stâng, pe malul drept al Siretului, în scop de a înlocui Corpurile VII și XXX din Arm. a IV-a rusă depe frontul Răcoasa—Clipicești—Tifești. Iar Arm. a IV-a rusă urmând să primească o altă destinație.

Zilele de 24—28/VII au fost zile de criză pentru Arm. I-a română, fiindcă a fost surprinsă în timpul mișcărei sale, mișcare care nu se putea termina în mod liniștit decât cel puțin în 4 zile. Dar criza nu venea numai dela faptul că Arm. I-a era surprinsă în timpul mișcărei, ci și dela faptul că Arm. a IV-a rusă, fiind atacată la 24/VII, nu rezistă, ci se retrage, parte fuge de pe front, motiv care a determinat intrarea în acțiune a Arm. I-a în mod succesiv și precipitat. Este fără îndoială că bătălia dela Mărășești s'ar fi desfășurat cu totul altfel dacă Arm. a IX-a germană nu ar fi atacat la 24 VII, ci la 28/VII sau și mai bine la 30/VII.

Condițiunile în care s'a dat bătălia dela Mărășești nu sunt

*) Capitol extras din lucrarea „Armata română în războiul mondial” Vol. IV de generalul G. Dabija. Ed. Stroilă.

cele ale unei bătălii de întâlnire, pentru că la 24/VII Arm. a IX-a germ. atacă de front Arm. a IV-a rusă ce era în defensivă, tocmai în timp când Arm. I-a română era în curs de mișcare spre Vest, pe la spatele și paralel cu frontul Arm. a IV-a rusă, în scop de a o înlocui, înlocuire care s'ar fi putut face în mod normal dacă Arm. a IX-a germ. nu ar fi atacat la 24/VII, ci după 28/VII; pe când așa, prin atacul Arm. a IX-a la 24/VII, a fost imperioasă nevoie ca Arm. I-a română să întărească succesiv Arm. IV-a rusă pe frontul ei defensiv, să reziste, să contra-atace, să se retragă, să reziste din nou; acest fel de a opera, nu se cheamă în tactică bătălie de întâlnire, ci bătălie de poziție, deci bătălia dela Mărășești este o bătălie defensivă pentru Arm. a IV-a rusă și Arm. I-a română.

Armata a IX-a germană a atacat și ea precipitat la 24/VII, pentru că grupul de Armate Arhiducele Iosef a cerut cu insistență acest lucru, din cauza ofensivei plină de succes a Arm. II-a rom. de sub conducerea g-lui Averescu (pag. 184). Atacul Arm. a IX-a a fost dat în convingerea nu numai că va rupe frontul Arm. a IV-a rusă, ci, că va trece și Siretul spre Tecuci. Atacul ar fi reușit la sigur dacă nu ar fi fost în apropiere și Armata I-a română, care prin întărirea frontului Arm. a IV-a rusă, a oprit înaintarea Arm. a IX-a germ. spre Adjud și nu a permis nici trecerea ei peste Siret.

Durata bătăliei

Bătălia dela Mărășești începe la 24 Iulie și se ține cu întreruperi până la 21 August, adică 29 zile.

Din aceste zile: 16 au fost de luptă și 13 de liniște.

Din cele 16 zile de luptă, Arm. a IV-a rusă și Arm. I-a română au luptat:

a) în defensivă, 10 zile:	{ 24 25 26 30 31/VII, 2 6
(44'80%)	{ 15 16 și 19/VIII
b) în contra-ofensivă 6 zile	{ 27 28 29/VII, 1 3 21/VIII
(34'50%)	
c) liniște, 13 zile	{ 4 5 7 8 9 10 11 12 13
(20'70%)	{ 14 17 18 și 20/VIII.

Liniștea pe front (deci nici atac și nici contra-atac), se explică prin faptul că Armatele austro-germane, au avut nevoie de repaos și refacerea unităților, prea dezorganizate, asemeni și din cauza timpului ploios.

Proporția forțelor pe tot timpul bătăliei

F r o n t u l	Divizii austro-germ.	Divizii rom.	Divizii ruse
ofensiv	10	2—7	7 l. 1. C.
pur defensiv .	1	1 D. C. 1 Brg. C. 2 Brg. pe jos	—
Total . .	11	2—7 D. l. 1 D. C. 1 Brg. C. 2 Brg. pe jos	7 D. l. 1 D. C.
Total general .	11 D. l. (2. A—U) (9. Germ.)	14 D. l. 2 D. C. 1 Brg. C. 2 Brg. pe jos	

Numărul unităților și proporția forțelor

U n i t ă ț i	austro-german	ruso—român
Batalioane . . .	102 <35%>	193 <65%>
Escadroane . .	10 <10%>	90 <90%>
câmp . .	101 <40%>	148 <60%>
baterii grele . .	41 <61%>	26 <39%>

Deci forțele austro-germane erau într-o proporție mult mai mică ca forțele ruso-române; numai în baterii grele erau în proporție de 3/2.

Conducerea forțelor austro-germane era unitară.

Conducerea forțelor ruso-române nu a fost unitară, ci greoaie și complicată (pag. 466—473, 475, 484, 503, 509, 510 din Vol. IV al g-lului Dabija).

Moralul a fost de partea Armatei austro-germ. La ruși, unde parte erau puși pe fugă și la români, surprinși și indignați de ceea ce vedeau, nu putea fi un moral egal aceluia a inamicilor lor.

Concentrarea forțelor în vederea bătăliei era mai bună la austro-germani și deci, cu toată inferioritatea lor numerică, erau mai în măsură să dea lovituri cu superioritate de forțe.

Rezultatele bătăliei

Din punctul de vedere	Pentru Arm. austro—germană	Pentru Arm. ruso—română
Scopul strategic	Scopul strategic nu este atins, pentru că Arm. IX-a :	Scopul strategic este atins pentru că :
	a) Nu reușește a respinge Arm. IV-a rusă și I-a rom., spre Nord	a) Inimicul (Arm. IX-a) nu și l-a realizat pe al său.
	b) Nu reușește a silii retragerea Arm. II-a rom.	b) El a fost oprit în înaintarea sa spre Nord
	c) Nu reușește a trece Siretul spre Tecuci, ceea ce ar fi realizat întoarcerea frontului Moldovei.	c) Nu i-a permis să pună picior pe malul stâng al Siretului și deci să înainteze pe Valea Bârladului.
		d) Silește Arm. IX-a germană să renunțe la atingerea scopului său strategic.

Scopul tactic	Scopul tactic nu a fost atins: a) Arm. IX-a nu a reușit să înfrângă rezistența Arm. rom. ruse. b) Forțele Armatei Germane pierd din ce în ce capacitatea lor de luptă, uzându-se în înțelegime. c) Terenul câștigat la început (168 km). și apoi (57 km.) a fost câștigat cu foarte mari sacrificii.	Scopul tactic a fost atins: a) Forțele româno-ruse, pierd teren, dar rezist bine pe poziție și opresc înaintarea. b) Forțele române își păstrează până la urmă capacitatea lor de luptă, păstrându-și tot timpul rezerve. c) Terenul pierdut a fost proporționat cu pierderile avute, ele ar fi fost și mai mici dacă rezista la început și Div. 34 l. rusă.																														
Pierderi în personal	Armata IX are în morți și răniți: ofițeri { 47 000 trupă { Se constată deci că: în general Armata IX-a pierde în morți și răniți: 47.000 Aceasta se datorește faptului că Arm. IX-a germ. s'a găsit tot timpul în ofensivă și contra-ofensiva care cer mult mai mari sacrificii.	Arm. I-a română are : <table border="1" data-bbox="667 694 993 894"> <thead> <tr> <th>FELUL</th><th>Ofițeri</th><th>Trupă</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>morți . . .</td><td>125</td><td>5000</td></tr> <tr> <td>răniți . . .</td><td>367</td><td>12100</td></tr> <tr> <td>dispăruți . .</td><td>118</td><td>9700</td></tr> <tr> <td>Total. .</td><td>610</td><td>26800</td></tr> </tbody> </table> Arm. IV-a rusă are : <table border="1" data-bbox="667 946 993 1145"> <thead> <tr> <th>FELUL</th><th>Ofițeri</th><th>Trupă</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>morți . . .</td><td>83</td><td>7000</td></tr> <tr> <td>răniți . . .</td><td>400</td><td>10000</td></tr> <tr> <td>dispăruți . .</td><td>167</td><td>8000</td></tr> <tr> <td>Total. .</td><td>650</td><td>25000</td></tr> </tbody> </table> Arm. IV-a și Arm. I-a rom. pierde în morți și răniți: 34.675 Aceasta se datorește: la ruși faptului că parte au fugit, când totdeauna pierderile sunt mari; la români, din cauza contra-ofensivelor și contra-atacurilor abuzive, la care fără o bună pregătire de artilerie, au fost puși.	FELUL	Ofițeri	Trupă	morți . . .	125	5000	răniți . . .	367	12100	dispăruți . .	118	9700	Total. .	610	26800	FELUL	Ofițeri	Trupă	morți . . .	83	7000	răniți . . .	400	10000	dispăruți . .	167	8000	Total. .	650	25000
FELUL	Ofițeri	Trupă																														
morți . . .	125	5000																														
răniți . . .	367	12100																														
dispăruți . .	118	9700																														
Total. .	610	26800																														
FELUL	Ofițeri	Trupă																														
morți . . .	83	7000																														
răniți . . .	400	10000																														
dispăruți . .	167	8000																														
Total. .	650	25000																														

ARMATA II-a ROMÂNĂ					ARMATA IV-a RUSA ȘII-a ROMÂNĂ					
Perioada	Acțiunea Oituz — Mărăști	Câte divizii au luptat			Câte divizii au luptat	Acțiunea Mărășești (dr. Siretului)	Perioada			
		inimice	ruse	rom.						
Perioada I-a (dela 9 Iulie — 24 Iulie)	Ofensiva Arm. II-a — Mărăști	Armata II-a pregătește cu artileria sa o- fensiva dela Mărăști.		—	9/VII		Perioada I-a (9 Iulie — 24 Iulie)			
		Armata II-a începe ofensiva dela Mărăști cu Div. 8, 6, 1 și 3, respinge grupul Gerok pe linia D. Arșiței—D. Teheraele—Păr. Șu- șița—V. Rotilești — între Vizantea Mănăsti- rească și D. Dudului—D. Teiușu—D. Colacu.	1 1/2/1	1	4	11				
		M. C. Gl. oprește cu Ord. No. 34 ofensiva Arm. II-a, dar g-lul Averescu urmează ofen- siva și cere M. C. Gl. continuarea ofensivei. Arm. II-a continuă ofensiva și respinge Grupul Gerok pe linia Fundul Lărguleț—1 km. S. 659—D. Răioasa—V. Păr. Netedei— 396—912—D. Dudului—D. China—D. Ghei- gheleu 850—D. Ceardac 760—D. Silu 665.	1 1/2/1	1	4	12				
		Armata II-a continuă ofensiva și înaintează.	1 1/2/1	1	4	13				
		Armata II-a continuă ofensiva și înaintează.	2 1/2/1	1	4	14				
		Armata II-a continuă ofensiva și înaintează.	3 1/2/3	1	4	15				
		Armata II-a continuă ofensiva și înaintează.	3 1/2/3	1	4	16				
		Armata II-a după ce a atins obiectivele, oprește ofensiva. Mgr. Cașin 1080—1125—919 —Mt. Războiu—685—962—1014—1171—D. Se- ciului 1234—Sboina Neagră 1375—Țiua Nea- gră—Rășchila—568—634—Pricopie (689) —D. Baba Maria—Vrt. Momăia—Pleșu—Cărălă— Pleșoara—459—1088—1046—950— Coza—585 —606—561—VI. Putnei—491—530 — 533 — 445 — 459.	3 1/2/3	1	4	17				
		Dela 18—22 incl. lupte grele la Div. 8-a pentru cucerirea Mgr. Cașinului și Cornul Măgurei.	3 1/2/3	1	4	18				
		Div. 8-a luptă.	4 1/2/3		5	19				
Luptele pentru consolidarea frontului Armatei a II-a	Ofensiva Armatei a IX-a Germană pe frontul Mărășești—Panciu—Irești	Div. 12-a înlocuiește pe front. Div. 6-a.					Perioada II-a (dela 24 Iulie — 6 August)			
		Div. 8-a luptă.								
		Div. 7-a intră pe front la dr. Div. 8-a în- locuind trupele C. 40 Arm. rus.	6/3		6	20				
		Div. 6-a înlocuiește parte din Div. 7-a.	6/3		6	21				
		Div. 8-a luptă.	6/3		6	22				
		Mici acțiuni pentru rectificări de front.	6/3		6	23				
			6/3		6	24		9	6/1	1/2
		Bombardament de art. și mici acțiuni. Arm. II-a primește Ord. No. 40 al M. C. Gl. ca să retragă centrul și stânga.	6/3		6	25		9	6/1	1
		G-lul Averescu cere să rămăe pe loc. M. C. Gl. cu Ord. No. 42 aprobă să rămăe pe loc, dar lărgeste frontul până la Irești. Gr. Gerok ia ofensiva la Oituz și VI. Slănicului cu C. VIII Armată.	6/3		6	26		10	6/1	1 1/2
		Ziua 2-a a bătăliei dela Oituz. Div. 7 și 6-a contra-atacă, dar fără rezultat. Div. 7-a e respinsă pe linia P. Doftana— Nineasa—657—Muncel—Mătușca.	6/3		6	27		10	6/1	2
Ofensiva Grupului Gerok pe frontul Armatei II-a la Oituz Mărășești	Mici acțiuni	Ziua 3-a a bătăliei dela Oituz. Div. 7-a e respinsă pe Coșna (789)—VI. Rea—Pietriș. Div. 6-a pe Mătușca.	6/3		6	28	10	6/1	2	
		Ziua 4-a a bătăliei dela Oituz. Div. 117 I. atacă între VI. Slănic și Oituz, cucereste D. Coșna. Arm. II-a contra-atacă cu D. 1 C. și 1 btl. R. 1 V.	6/3		6 1/2	29	10	6/1	3	
		Ziua 5-a a bătăliei dela Oituz. C. IV Arm. rom. atacă spre Cireșoia 772, dă înapoi D. 70 hv., ajunge pe frontul Po- iana—Fundul Bogata—772—764—Măgura.	6/3		6 1/2	30	10	6/1	4	
		Ziua 6-a a bătăliei dela Oituz. C. IV. Arm. contra-atacă cu D. 7, 6, 1 C. și Br. Gr.	6/3		6 1/2	31	10	3/1	4	
		Ziua 7-a a bătăliei dela Oituz. C. IV Arm. trece în defensivă. Pe baza Ord. No. 40 din 25/VII și Ord. No. 44 al M. C. Gl. din 28/VII, și față de retragerea dreptei Arm. IV-a rusă pe linia Irești—Dio- cheji, g-rul Averescu dispune ca D. 8, 12, 3, 1 să se retragă pe D. Rășboiului—Slăni- nei—Matei—Runcu—Răchitașu — Munteanu —Irești. S'a alcătuit pe stg. Arm. II-a deta- șamentul col. Alexiu cu R. 2 V., R.4 I., R. 30 I.	6/3		6 1/2	1/VIII	10	3/1	4	
		Ziua 8-a a bătăliei dela Oituz. Lupte pe frontul Div. 7, 1 Cav., 6, 8, 12 și 3. Detaș. col. Alexiu intervine și oprește înaintarea stânger C.18 Arm.Rez. pe liziera S. Muncelul—D. Podișu.	7/3		6 1/2	2	9	3/1	4 1/2	
		Ziua 9-a a bătăliei dela Oituz. Div. 71 atacă Div. 6-a și o dă înapoi, contra-atacă fără reușită. Div. 218 I, atacă D. 12-a, care respinge atacul. Detașam. col. Alexiu luptă contra stânger C. 18 Arm. Rez. germ.	7/3		6 1/2	3	9	3/1	5	
		Ziua 10-a a bătăliei dela Oituz. Lupte pe frontul Div. 7, 1 Cav. 6,12 și 3. Gl. Averescu vrea să ia ofensiva în direcția Muncelului cu Div. 1-a, dar g-lul Grigorescu se opune.	7/3		6 1/2	4	—	—	—	
		Bombardament reciproc de artilerie.	—		—	5	—	—	—	
		Perioada III-a (dela 7 August — la 21 August).	Lupte pe frontul și stânga Armatei II-a	C. 8 Arm. A. U. (Div. 70, 71, 117), atacă D. 7, 1 Cav. și 6-a. Div. 117 I. cucerește D. Coșna (789)—703 dela Div. 1 Cav. Atacul executat pe VI. Cu- rilei și Cireșoia a fost respins de D. 7-a.	7/3		6 1/2	6	9	4/1
Arm. II-a execută un contra-atac pe fron- tul D. 1 C. pentru recucerirea poziției pier- dute în ajun, dar nu reușește. Div. 6-a nu reușește a recuceri D. Sticlăria. Div. 12-a pierde 767—891—896 (Răchitașu).	7/3				6 1/2	7				
Div. 12-a rom. contra-atacă pentru a re- cuceri pozițiile pierdute, dar nu reușește decât să recupe cota 891.	7/3				6 1/2	8				
Bombardament de artilerie și mici incur- sioni reciproce.						9				
						10				
						11				
						12				
						13				
						14				
Perioada III-a (7 August — 21 August)	Stagnare			Div. 117 I. atacă Div. 6-a la Oituz, pierde cotele 383 și 408, le recâștigă prin contra- atac.	7/3		6 1/2	15	9	4/1
		Div. 124 I. rusă a fost respinsă, stânga Arm. II-a intervine la Podișul—Muncelul și Mangalaciu și oprește pe inimic pe linia Mangalaciu — D. Rotunda — Marcu — P. T. Pietriș— 441.								
		Div. 6-a atacă de două ori și nu reușește a recuceri cota 383. Div. 124 I. rusă părăsește poziția Irești— Mangalaciu, Div. 3-a din Arm. II-a inter- vine și oprește pe inimic la 1 km. N. de Irești—Mangalaciu. Div. 124 se retrage pe linia 554—406—461.	7/3		6 1/2	16	9	4/1	5	
		Div. 216 I., Div. 76 R. germ. atacă Div. 3-a dela stânga Arm. II-a spre Obârșia— D. Porcului, atacul a fot respins.	8/3		6 1/2	17	—	—	—	
		Atacul asupra Brg. 12 I. (Div. 6-a) la castelul Negroponte a fost respins. Inimicul atacă D. 3-a pe D. Puturoasa—Fundul Rup- turei, apoi dispre D. Voloșcani—D. Obâr- șia și P. Porcului, atacurile au fost res- pinse. Inimicul ocupă Varnița, dar e scos.	8/3		6 1/2	18	—	—	—	
		Pe frontul C. IV Arm. bombardament de artilerie. Div. 3-a lucrează ofensiv cu grupul g-l Popescu, în direcția D. Drumul Perilor și D. Porcului, fără rezultat; două atacuri in- mice au fost response.	8/3		6 1/2	19	8	4/1	5	
		Pe frontul C. IV Arm. bombardament de artilerie. Inimicul atacă puternic D. Porcului și pe V. Sușitei, a fost respins de Div. 3-a, nu- mai la ora 17 pierde D. Porcului, dar prin contra-atac îl recucerește și respinge 2 noi atacuri.	8/3		6 1/2	20	—	—	—	
		Inimicul atacă Div. 6-a între P. Sărat și 383 dar e respins. Div. 12 și 3-a ajut ofensiva grupului Gl. Popescu. Div. 3-a respinge un atac asupra D. Porcului și pe V. Irești.	8/3		6 1/2	21		4/1	5	
			206 1/2/100	8	208/18	—	141	74/16	56 1/2	
		Totalul „Diviziilor zile” amice și inimice pe frontul Arm. II-a rom.	306 1/2		226	—	—	90	—	
	306 1/2	234	—	141	146 1/2					

Pierderi în material		Românii : arme — 10.300 puști mitr. — 290 mitraliere — 140 guri de foc — 29
Teren câștigat	Arm. IX ^a câștigă 225 km. p.	
Teren pierdut		Arm. IV ^a rusă pierde 169 km. p. Arm. I - a rom. pierde 57 km. p.
Capturări		Arm. I-a rom. capturează 9 — ofițeri 11 — cadeți 720 — soldați 1400 — arme 20 — mitraliere

CONSIDERAȚIUNI GENERALE ASUPRA BĂTĂLIILOR MĂRĂȘTI-MĂRĂȘEȘTI. *)

Bătălia dela Mărășești nu este o bătălie izolată; ea este continuarea bătăliei ofensive dela Mărăști. Dacă nu ar fi fost aceasta, nu ar fi existat nici bătălia dela Marășești, pe care Arm. a IX-a germana nu o dorea; ca probă evidentă este faptul că această Armată pregătea ofensiva contra Armatei a IV-a ruse între Siret și Prut, deci înainte de ofensiva Armatei a II-a plină de succes dela Mărăști (9—16/VII), Arm. a IX-a germ. nici nu se gândea la ofensiva între munți și Siret.

Dar ceva mai mult, M. C. Gl. român de coniuin acord cu M. C. Gl. rus studiasse și dispusese la Mai 1917 cu Ord. Oper. Nr. 29 din 19/V ofensiva pe direcția:

Arm. a II-a spre Vl. Putnei;

Arm. a IV-a rusă pe direcția Poiana—Balotești—Focșani;

Arm. a I-a rom. pe direcția Olăneasca—Râmnicul Sărat;

Arm. a VI-a rusă să arunce catre Dunare forțele inimice care operează în regiunea Brăila.

Așa dar, cele două proiecte ofensive amice și inimice, nu indicau o ofensivă dela Adjud spre Focșani și viceversa.

Intrebarea ce se pune este următoarea:

1. Se pot despărți bătăliile dela Mărăști și dela Marășești una de alta?

Din punctul de vedere al conducerii superioare ele se pot

*) Capitol extras din lucrarea: „Armata română în războiul mondial”
Vol. IV de generalul G. Dabija, Ed. Stroilă.

despărți, dar din punctul de vedere operativ în timp și spațiu, ele nu se pot despărți și nu trebuiesc despărțite una de alta; asemenea din punctul de vedere didactic, din punctul de vedere al înțelegerii lor, este mai bine de a le despărți. Deaceea, deși eram convins că aceste două bătălii nu alcătuiesc în timp și spațiu de fapt decât una singură, eu le-am despărțit în două. Nu văd un alt motiv, deaceea nici nu vreau să discut argumentele invocate de alții, care pun anumite interese personale și anumite ambițiuni, mai presus de adevărul istoric, care este numai unul. Pentru a satisface acest adevăr istoric românesc, poate că acele două bătălii, ar fi mai bine dacă s'ar numi:

„Bătălia dela Oituz—Mărăști—Mărășești”, indicând astfel frontul adevărat pe care s'a dat această bătălie cu începere dela 9 Iulie la 21 August. Sau mai bine dacă i s'ar da denumirea generică, de „Bătălia Moldovei”.

Dar și aci istoricul militar independent, deci neoficial, animat însă de un mare simțământ al adevărului istoric, va întâmpina o greutate și va fi pus într'o mare încurcătură, căci, „Bătălia dela Oituz—Mărăști—Mărășești”, sau „Bătălia Moldovei” nu a fost condusă în întregul ei de M. C. Gl. dela începutul și până la sfârșitul ei. Bătălia s'a condus de Armatele II și I rom., (deparțite între ele de Arm. a IV-a rusă), aproape independente, legate însă în mod permanent numai prin timp și prin spațiu, nu însă și printr'o conducere permanentă superioară, care nu s'a manifestat continuu, ci sporadic și succesiv, producând din când în când dificultăți — desigur fără voință, când într'o parte, când în alta, lucru ce am arătat în cuprinsul acestui studiu.

* * *

Se știe că Brussilof ia ofensiva la 18 Iunie cu direcția Lemberg; la 26 Iunie Rușii sunt opriți, la 6 Iulie sunt dați înapoi, iar la 11 Iulie cu mare greutate g-lul Kornilof a putut opri ofensiva germană pe frontul Brody—Skalat—Boian—Câmpulung (Bucovina).

Dar la 9 Iulie g-lul Averescu ia cu Armata a II-a ofensiva plină de succes, rupe la 11 Iulie frontul inamicului, împinge

înapoi grupul Ruiz (Brg. 8 Mun., Div. 1 Cav. A-U și 218 germ.) îl distruge, îl desființează, ajungând în ziua de 14 VII în Valea Putnei.

În acest timp se întâmplase la 12 VII pentru Armata a II-a română un lucru straniu. M. C. Gl. român ordona cu Nr. 34 din 12 VII încetarea ofensivei Armatei II-a; acest lucru era pentru această Armată un ce neexplicabil și o imposibilitate, pentru următoarele trei motive:

1. Nu executa Ord. Oper. Nr. 29, 31 și 32 al M. C. Gl., adică:

a) De a imobiliza forțele inamicului;

b) De a ajunge în Valea Putnei și

c) De a ține legătură cu Arm. a IX-a și a IV-a rusă.

2. S'ar fi oprit pe o poziție foarte desavantajoasă, dominată de poziția pe care fusese împins inamicul; era deci absolută nevoie de a ajunge pe o poziție care să ofere mai bune mijloace defensive.

3. Ofensiva plină de succes a Arm. a II-a ridicase foarte mult moralul ofițerilor și trupeii acestei Armate. Dacă, însă, deabia după două zile de succes (11, 12 VII) s'ar fi oprit ofensiva, ar fi devenit ceva neexplicabil pentru trupa, i-ar fi scăzut moralul, i-ar fi adus în suflet neîncrederea în comandamente, care după ce dă drumul ofensivei, ea luptă cu succes, sângerează și totuși același comandament oprește ofensiva.

Pentru aceste trei motive, g-lul Averescu protestează imediat contra ordinului de oprire a ofensivei. De fapt el nici nu o oprește, face raport cerând continuarea ofensivei, iar M. C. G-L. se vede nevoit a dispune continuarea ofensivei față de argumentele g-lului Averescu, dar numai „până la ocuparea liniei bune defensive”. De fapt ofensiva Arm. a II-a a ținut până în ziua de 17 VII.

Faptul însă că g-lul Averescu nu a oprit ofensiva la 12 VII, imediat ce a primit ordinul M. C. Gl., ci a continuat-o până în ziua de 17 VII, a avut un considerabil și decisiv efect. Într'adevăr, Arhiducele Josef, comandantul frontului, speriat de această ofensivă, cere:

1. Ajutoare urgente. I s'a trimis: Div. 117 I. Germ. Rgt.

3 Grenad. germ. (dela Div. 1 Inf. germ.), Div. 37 hv., btl. II/R. 373 I. (dela Div. 225 I), batal. de asalt, Div. 7 Cav., Div. 8 Cav., btl. I/69 (dela Div. 31 I.), Rgt. 314 honv. cu 3 btr. (dela Div. 70 hv.), iar dela Arm. IX-a i-s'au trimis 11 btl. 3 esc. și 9 btr. pe înalțimile Putnei.

În total i s'a trimis deci în ajutor: 41 btl., 45 btr. și 41 escadroane.

Numai din cererea și trimiterea acestor ajutoare egale cu 4 Div. Inf. și 2 Div. Cav., se poate ușor constata perturbarea pe care a pricinuit-o ofensiva g-lului Averescu la Grupul Gerok și la Comandamentele superioare.

2. Cere ca Arm. a IX-a să atace pe dreapta Siretului, dela Focșani spre Panciu-Adjudul Nou, ceea ce s'a aprobat în ziua de 16 VII. Această dispoziție a avut de rezultat că de unde Arm. a IX-a germ. pregătise ofensiva între Siret și Prut, contra Armatei a VI-a ruse, care reușea la sigur, acum, după cererea Arhiducelui Josef și insistența M. C. Gl. Austro-Ungar, Arm. IX-a germ. trebuie să-și mute Diviziile la Nord de Focșani, dar această mutare cerea timp, iar rezultatul operativ, nu mai putea fi atât de sigur ca ofensiva dintre Siret și Prut.

Dacă, însă, g-lul Averescu ar fi executat ordinul M. C. Gl. dela 12 VII și ar fi oprit ofensiva, atunci nu ar mai fi împins înainte, nu ar fi distrus complet Grupul Ruiz, nu se mai speria nici M. C. Gl. Austro-Ungar, și deci nici M. C. Gl. german nu ar mai fi ordonat mutarea centrului de greutate al Arm. IX-a germ. la Vest de Siret. În acest caz, această Armată, ataca între Siret și Prut, înainta spre Tecuci—Bârlad și întreaga apărare a Moldovei ar fi fost întoarsă. Tenacitatea g-lului Averescu de a continua ofensiva dela 12 VII înainte, contrar ordinului primit, a avut deci un rezultat foarte bun, un rezultat pe care faptele ce au urmat, l-au confirmat în modul cel mai evident posibil. Caci Arm. IX-a presata de M. C. Gl. A-U și de Arhiducele Josef, părăsește ideea ofensivei de la Est de Siret și toate pregătirile făcute aci și ia la 24 VII ofensiva la Mărașești. După un prim succes avut asupra Arm. a IV-a rusă, își consumă mult forțele în fața Arm. I-a rom. (Div. 5 și 9); văzând că aci nu poate dobândi un rezultat decisiv, mută centrul

de greutate mai spre Vest, atacă zadarnic și stânga Arm. a II-a rom., dar nereușind nici aci, este în fine nevoit a opri la 21/VIII definitiv ofensiva.

Deci, dacă g-lul Averescu nu lua ofensiva dela Mărăști și mai cu seamă dacă o oprea conform ordinului Nr. 34 din 12 VII al M. C. Gl. român atunci totul ar fi fost pierdut. apararea Moldovei ar fi fost întoarsă prin ofensiva Arm. a IX-a germ. între Siret și Prut și soarta cea mai tragică s'ar fi abătut asupra armatei și poporului românesc. Pe când așa, ofensiva Grupului Gerok spre Tg. Ocna și a Arm. a IX-a spre Muncelul, s'au lovit de o dârje apărare în prima linie pe dreapta și stânga Armatei a II-a și pe dreapta Arm. I-a română.

Dacă se au în vedere cele două direcții de atac ale Grupului Gerok și Arm. a IX-a, atunci se ajunge la convingerea că cele două atacuri aveau mai mult un scop tactic, care era greu să poată fi realizat; decisiva s'ar fi dobândit mai ușor dacă Grupul Gerok în loc să atace spre Tg. Ocna unde nu avea o influență directă asupra acțiunilor Arm. a IX-a germ., ar fi atacat spre Valea Putnei. Adică în loc să atace spre NE., ar fi atacat direct spre E., lucrând astfel în contact mai intim cu Arm. a IX-a germ.

* * *

Dau alăturatul „Tablou” în care am împărțit perioada dela 9 VII—21 VIII, adică cele 44 zile în trei perioade:

- a) Perioada 9—24 VII, când luptă numai Arm. a II-a;*
- b) Perioada 24 VII—6 VIII când ambele Armate luptă un număr de zile aproape egal;*
- c) Perioada 6—21 VIII în care Arm. a II-a luptă un număr de zile mult mai mult ca îndoit decât Arm. I-a.*

Din acest tablou se deduce:

- 1. Numărul de zile ce au luptat Armatele a II-a și I-a rom.*

Armata	Perioada 1-a 9-24 Iulie		Perioada 2-a 24/VIII-6/VIII		Perioada 3-a 6-21/VIII		Total 9/VII-24/VIII	
	Durata 16 z. din care :		Durata 13 z. din care :		Durata 15 z. din care :		Durata 44 z. din care :	
	luptă	nu lupt.	luptă	nu lupt.	luptă	nu lupt.	luptă	nu lupt.
II.	14	2	12	1	10	5	36	8
I.	—	16	11	2	4	11	15	29

Prin urmare, în timpul de 44 zile (9 Iulie—21 August).

Armata a II-a luptă 36 zile;

Armata I-a luptă 15 zile.

Diferența este foarte mare, căci Armata a II-a luptă mai mult ca un îndoit număr de zile, ceea ce face că din 100 zile Arm. a II-a luptă 82 zile, iar Arm. I-a numai 34 zile.

Dacă facem însă socoteala de Diviziile de infanterie și Cavalerie amice și inimice ce au luptat în timp de 44 zile pe frontul și în fața Arm. a II-a și Arm. I-a, atunci ajungem la următoarele:

Armata	Zilele de luptă dela 9/7—21/9 — (44 zile)	Diviziile ce au luptat efectiv pe front			
		Inimice	A m i c e		
			ruse	rom.	Total
II.	36	306 $\frac{1}{2}$	8	226	234
I.	15	150	90	56 $\frac{1}{2}$	146 $\frac{1}{2}$

Se constată din acest tablou: nu numai că Arm. a II-a a luptat un număr mai mult ca îndoit de zile ca Arm. I-a, dar ținând seamă de Diviziile ce au luptat zilnic, adică ținând seamă de elementul „Divizii zile”, atunci se vede că pe frontul Arm. a II-a au luptat 226 de „Divizii zile” române și pe frontul Arm. I-a au luptat numai 56 $\frac{1}{2}$ „Divizii zile” române, adică 80%, pentru Arm. a II-a și 20% pentru Arm. I-a. Prin urmare activi-

tatea română la Oituz-Mărăști, a fost cu mult mai mare ca activitatea dela Mărășești.

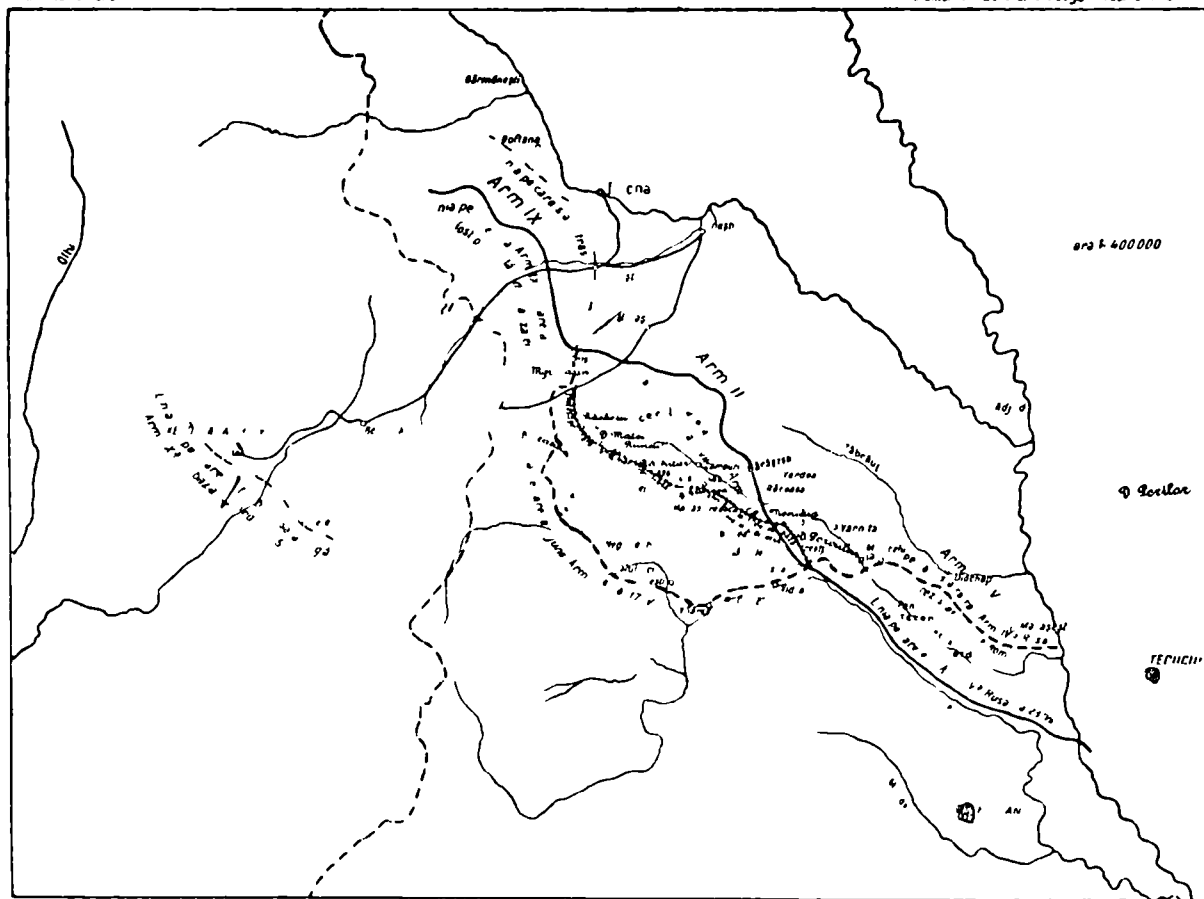
3. Dacă ținem seamă de ajutorul dat ambelor Armate de Diviziile ruse, atunci se constată că Armata a II-a a fost ajutată de 8 „Divizii zile” ruse, iar Arm. I-a de 90 „Divizii zile” ruse. Diferență colosală. Deci revine că dintr'un total de 100 Divizii ruse, 92⁰/₁₀ ajută Arm. I-a și 8⁰/₁₀ ajută Arm. a II-a. Trebuie ținut însă seamă că Arm. a II-a avusese o misiune ofensivă, iar Armata I-a numai una defensivă.

4. Dacă se observă tabloul de mai sus se mai constată:

Că în fața celor 234 (8+226) Divizii zile ale Arm. a II-a au luptat 306¹/₂ Divizii zile ale inamicului; deci cu o mare superioritate, adică cu 72¹/₂ Divizii zile în plus din partea inamicului; iar în fața celor 146¹/₂ (90+56¹/₂) Divizii zile ale Armatei I-a au luptat 141 Divizii zile ale inamicului, deci inamicul are 5¹/₂ Divizii zile în minus.

Bătăliile dela Mărăști și Mărășești rămân pentru poporul românesc glorii neperitoare, care vor arăta generațiunilor viitoare, cum generația marelui război și-a făcut datoria față de neamul său. Slavă și închinăciune vecinică se cuvine să se ridice Regelui Ferdinand al României Comandantul frontului ruso-român, generalilor Cristescu Constantin și Grigorescu Erenia, Comandanții Armatei I-a și g-lului Averescu Alexandru, Comandantul Armatei II-a, cum și ofițerilor și soldaților ce și-au varsat sângele și au știut să moară eroic pe sfântul altar al Patriei, deasemeni se cuvine recunoștință adâncă tuturor ofițerilor și soldaților ce au luptat în aceste două mari și decisive bătălii, care au asigurat viitoarea existență și definitivă întregire a neamului românesc.

Ofițerii și soldații dela Mărăști și Mărășești, nu vor uita nici pe pământ și nici în cer pe Regina Maria a României, mama celor răniți și descurajați în acele momente; nu O vor uita, ci O vor proslăvi vecinic pentru că Ea le-a alinat durerile fizice și le-a micșorat suferințele morale. Pentru aceasta, întregul neam românesc trebuie să poarte marei Regine o recunoscătoare și caldă dragoste, iar generațiunile viitoare o vecinică amintire.

Crochiu comparativ între terenul cucerit la Mărăști și terenul pierdut la Mărășești

3. X.

Dupa dejun am avut o scenă foarte neplăcută cu marele strategian. generalul Berthelot.

În prezența Prințului Carol a voit să mă convingă, bazat nu știu pe ce și în ce scop, că pe frontul Armatei mele am numai 4 Divizii dușmane, iar pe frontul Armatei I-a sunt 8!

Pentru ce are omul acesta o așa de mare simpatie pentru Armata mea și pentru mine personal, nu, pot sa-mi dau seama.

Și de ar avea măcar bunul simț a se ține în cercul afirmațiunilor academice. Dar trece și în domeniul faptelor concrete care își iau întotdeauna sarcina de a-i da cea mai formală desmințire.

18. X.

Am putut în fine să fac recunoașterea mult dorită, în vederea acțiunii ofensive pe frontul Corpului IV.

Încă odata am putut constata, spre marea satisfacție a amorului meu propriu, ca vederea terenului nu aduce cu sine vreo schimbare, în cele hotarite pe hartă.

Ca și la Maraști, recunoașterea nu a avut alt efect decât a mă încredința în mod. să zic, definitiv, că proiectul conceput este corespunzător situațiunei.

Am mers cu generalul Văitoianu în tranșeele de prima linie dela cota 443 unde este Cireșoaia.

Vederea asupra terenului de atac foarte interesantă. În față valea Slănicului cu adaposturile și tranșeele ie, cam la 900—1100 m. de noi, iar în dreapta tranșeele de pe linia Fundul-Fâneța.... cam la 200 m. de noi.

Cum se prezintă de fapt lucrurile, pregătirea de artilerie se poate face în perfecte condițiuni și atacul va putea să înainteze cu mult mai mici dificultăți decât la Maraști.

Aici va fi însa necesar a se face paralele de pornire cât mai aproape de fundul văii Slănicului.

Interesantă va fi pregătirea asupra punctului Cireșoaia.

Pentru ca sa vad aceasta parte a câmpului de luptă, am

mers la Poiana Popei. Nu se vedea decât foarte puțin. Ar fi trebuit poate sa mergem ceva mai sus, dar era deja prea târziu. De altfel harta era precisă.

Am avut pe drum o lungă convorbire cu colonelul Darvari, Comandantul Brigadei a 13-a.

El zice că ar fi fericit să reia Cireșoaia și este convins de reușita atacului.

Am hotărît chiar pe data că brigada lui, întarită cu un regiment de Vânători să opereze la extrema dreaptă și să aibă ca primă însărcinare, cucerirea Cireșoaiei.

Am hotărît chiar pe data că brigada lui, întarita cu un determinat pierderea pozițiilor noastre, la finele lui Iulie dintre Slănic și Doftana.

Mi-a spus că a primit ordin în ziua de 27 Iulie, că a fost mirat pentru ce se ordonă retragerea, că a doua zi ar fi putut relua pozițiile parșite, căci nu a fost măcar urmărit.

Am avut prin urmare foarte mare dreptate când nu am încuviințat atunci retragerea!

Generalul Rujinski! unul din eroii Armatei de Nord, membru cu vaza al societății de mutuală admirațiune.

Sunt bune legendele, dar cred că ele trebuie să se mărgineasca la soldați, sau pentru comandanți, cel mult la bravura personală. Legendele privitoare la capacitatea de conducere sunt un pericol, chiar dacă se creiază după războiu, dar cu atât mai de temut pe timpul însuși al războiului.

19. X.

Am asistat la o foarte interesantă experiență, pe care doream sa o fac de multă vreme.

Artilerişti susțin că bătaia prea lungă nu este de întrebuințat, în tragerea de distrugere.

Am susținut că atunci când pozițiile dușmanului sunt pe panta, efectul tunurilor lungi nu poate diferi de acela al obuzierelor contra pozițiilor pe teren orizontal.

Am avut mai mult decât dreptate.

Nu numai că tragerea tunurilor lungi nu este inferioară,

dar chiar superioară, din cauza preciziei lor mai mari. Ceva mai mult, efecte mai bune s'au obținut chiar și contra pozițiilor în teren orizontal.

Tunurile lungi au tras la distanța bătaei maxime (8500), iar obuzierele la circa 3000. Unghiul de cadere era simțitor același, dar efectul material al loviturilor și gruparea lor superioară la tunurile lungi.

Am ordonat a se face o tragere împotriva pozițiunii orizontale dela distanța de 3000 m. cu tunuri lungi și a face aceeași tragere cu tunuri de câmp.

Voiesc să constat care este raportul de efecte și consum de munițiuni între cele două feluri de artilerie.

În orice caz odată mai mult vad că propria experiență este tot cea mai instructivă...

23. X.

Am trimis acum două zile pe Int. general Dimitriu, intendentul Armatei la Iași, pentru ca să arate Marelui Cartier General și Ministerului de război, care este atitudinea Armatei din punctul de vedere al aprovizionamentelor pentru iarnă.

Răspunsul ce mi-a adus intendantul general este cel puțin foarte curios.

Cu toate împiedicările ce am avut dela centru, primăvara trecută, căci orice masură de prevedere ce luam era urmată de un ordin ca se vor lua masuri dela centru, masuri ce în parte nu au fost luate, iar în parte s'au luat altfel de cum trebuia, totuși izbutisem să-mi asigur aprovizionările necesare, cu propriile mele mijloace, până la recolta viitoare.

Ordine au fost date acum în urma, ca din propriile noastre aprovizionări și din recoltele lucrate de Armata. să se dea Armatei I-a și Marelui Cartier General!

O procedură comodă, însă injustă și umilitoare pentru cei cari abuzând de puterea ce au, își dau singuri pe fața lipsa de prevedere.

S'a dispus a se distribui rezervele destinate pentru însă-mânşare! Vom vedea urmările.

Am foarte mare teamă că iarna aceasta vom trece printr'o criza mai serioasa decât anul trecut.

S'a crezut că dacă se înlătorează o dificultate politică, se amelioreaza şi starea economică fara a se ţine seama că, cu acciaşi oameni, aceleaşi procedee şi deci aceleaşi rezultate.

Ofensiva Austro-Germanilor pe frontul italian pune într'o lumina din cele mai strălucite, capacitatea strategică a celor cari prezida la conducerea operaţiunilor noastre.

Când se proiecta ofensiva noastră, propuneam ca lovitura principală să fie dată pe frontul Armatei mele şi ceream pe o întindere de 30 km. sa mi se dea 6—7 Divizii (în loc de 4, caci mi s'au luat 2).

Intre alte obiecţiuni puerile cea mai hotărîtoare a fost, ca nu vom putea mişca şi hrăni atâta lume!

Comandamentul austro-german, dimpotrivă, nu s'a temut sa ingramadeasca într'o regiune mult mai aspră, mase enorme şi a avut dreptate.

Aş fi curios să ştiu, dacă i-a izbit acest lucru pe iluştrii strategi Berthelot-Prezan (Antonescu) şi Golovin, la care, spre marea mea surprindere, se asociase şi Christescu!...

24. X.

Buletinul misiunii franceze face loc în Nr. 53, unui articol publicat în „Le Petit Parisien“, intitulat „La Bataille de Marasesti”.

Francezii au voit să facă, din o luptă desigur serioasa o adevarata „batalie” şi din respingerea unor atacuri, deja în parte reuşite şi fără restabilirea situaţiei, o victorie!

Pentru a umfla lucrurile s'a vorbit de numeroasele divizii aduse de duşman pentru a sparge frontul nostru, de superioritatea sdrobitoare numerică, etc., etc.

Se va vedea mai târziu ce a fost adevărat şi ce nu. Se ştie însa, ca Armata I-a, ajutată de parte din Armata a IV-a rusă,

a pierdut mult din teren la centru și aripa stângă, a avut două (dacă nu chiar trei) Divizii, literalmente scoase din lupta și a absorbit întreaga rezervă generală, de care dispunea Marele Cartier General.

Nu știu până la ce punct la o asemenea acțiune, cu rezultate atât de modeste, pe prețul unor sacrificii atât de mari, se poate da numele de victorie.

Mi-am pus adesea întrebarea: care să fie motivul?

Buletinul misiunii franceze îmi dă explicațiunea. În articolul pomenit, se spune că lupta dela Mărăști nu constituie decât „une belle promesse” proba definitivă s’a făcut la Mărășești, unde Armata română (în realitate Armata I-a și rezerva Marelui Cartier General), reorganisée, équipée, bien conseillée, fût capable de très belles choses, etc. etc...

Da, la Armata I-a francezii au jucat un foarte mare rol și la reorganizarea ei și la conducerea operațiunilor de pe timpul ofensivei, dela începutul lui Iulie, cât și în luptele defensive următoare, din August.

Când se va scrie istoria, va trebui să nu se treacă sub tăcere valoarea și rolul autoritar, ce au avut aceste consilii, în spargerea frontului nostru la Tg. Jiu și în dezastrul de pe Argeș...

În urma constatărei ce am făcut cu ocaziunea luptelor din Iulie, August și Septembrie, că trupele noastre nu posedă tehnica asaltului pozițiunilor întărite, am dispus ca în fiecare regiment un batalion să fie mai în special exercitat, asupra acestei părți a luptelor de poziții.

Marele Cartier General a aflat de acest lucru și natural am fost întrebat.

Am dat relațiunea cerută și am primit un ordin că M. S. R. nu admite să se constituie unități de asalt, că toate unitățile trebuie să se compue din trupe de asalt; va trebui evident să revoc ordinul dat.

Este un frumos exemplu de centralizare și de anihilare a inițiativei.

Aș voi să știu de unde provine ordinul...

25. X.

Știri foarte îngrijitoare din Rusia. Guvernul provizoriu a fost atacat și răsturnat de revoluționarii maximaliști, în cap cu Lenin și Trotzki. Kerenski a putut să fugă spre Stavca.

Ce va fi? Războiul civil?

Ce vor face Germanii?

Ce vom face noi?

Când am spus în consiliul de miniștri, că trebuie să deschidem bine ochii, dacă ne vom hotărî să evacuăm restul țării, pentru motive altele decât strategice, deoarece în Rusia este o atmosferă foarte periculoasă și un teren absolut nesigur, mi s'a răspuns de ministrul Duca, foarte categoric, că lucrurile merg din ce în ce mai bine.

Și de astă dată s'au arătat guvernanții noștri cât de profund cunoscători ai marilor evenimente sunt ei, căci nici unul nu a făcut cea mai mică rezervă la afirmațiunile ministrului Duca!

26. X.

Am fost la Coțofenești, ca invitat la dejun de Regina.

Foarte gentilă. Conversațiune banală. Oarecare îngrijorare de cele ce se petrec în Rusia. Prevede posibilitatea unui desnodământ catastrofal. Pentru cine? Desigur m'am abținut să întreb.

Am constatat prin zarea acestei gentilețe, o mică deosebire, o mică deosebire în comparație cu trecutul apropiat.

Oricât de tare să fie cineva, tot nu poate să reziste cu desăvârșire mediului înconjurător; și desigur mediul înconjurător din Iași nu este de natură a face să prindă rădăcini și să se desvolte, bunele dispozițiuni față de mine.

Am văzut în sat la Coțofenești pe generalii Văitoianu, Valeanu și Margineanu; am discutat chestiunea restaurării satului Mărăști și ridicărei unui monument în amintirea „succesului” dela Marăști.

Propunerile mele au fost acceptate.

14. IX. 917.

P. C. Dealul Curmătura

Domnule General)*

Nequitățile clipe ale marelui bătălii dela Mărăști, urmată de viguroasa ofensivă spre Putna, în care bravele noastre trupe au operat sub înalta directivă a comandamentului D-voastră — au lăsat urme neșterse în inimele noastre.

Totul se spulberă cu vremea din cadrul amintirii, afară de ceea ce rămâne în sufletul trupelor după biruință.

Astfel, Domnule General, numele D-voastră rămâne pentru totdeauna legat de sufletul eroilor dela Mărăști.

Cu inima plină de cel mai desavârșit devotament și cu credința nestramutată în viitorul nostru glorios, ofițerii și trupa Diviziei a 3-a vă trimit alaturatele daruri, făurite din materialele cucerite de ei, strigând cu toată puterea: „Să trăiască Domnul general Averescu Al comandantul Armatei a II-a, care ne-a dus la biruință“.

*Comandantul Diviziei 3-a**General Al. Mărgineanu.*28. X.

Am primit răspunsul, la o intervenire a mea, pentru a reîncepe publicarea ziarului „In Carpați“, arătând ca la Armata I-a se imprima un ziar.

În răspuns mi s'a spus, că cu data de 14 Octombrie, Armata I-a a solicitat autorizarea și Marele Cartier General a refuzat-o.

Nu înțeleg refuzul Marelui Cartier General nici pentru Ar-

*) Scrisoare primită dela generalul Mărgineanu.

mata l-a, cum nu l-am înțeles nici pentru mine; este curios însă cum cererea de autorizare este pornită la 14 Octombrie, pe când ziarul a apărut la 8 Octombrie și la 12 Octombrie!

30. X.

Colonelul de Roince a fost la Iași, pentru a interveni să mi se puie la dispoziție o Divizie pe timpul ofensivei proiectate în sectorul Tg. Ocna.

Mi-a adus rezultat favorabil. Este însă ceva de notat.

Colonelul de Roince a vorbit cu generalul Berthelot și după ce l-a convins, generalul a mers la Marele Cartier General, de unde s'a întors, spunând că a găsit pe maiorul Antonescu, care a opinat favorabil; deci chestiunea este rezolvată în sensul dorinței Armatei. Așa dar, de propunerile Armatei au a hotărî întâi generalul Berthelot și în ultima instanță, maiorul Antonescu!

În orice caz, personal sunt mulțumit că pot obține ceea ce trebuie.

De Roince este un bun ofițer, pentru care am toată considerațiunea! De ar fi toți ca el și asemeni colonelului Marie.

1. XI.

Azi a venit colonelul Pétin, trimis de generalul Berthelot, pentru a ști dela mine ce concurs doresc să am, pentru ca să poată stărui în acest sens.

Mă surprinde această schimbare de atitudine, dar desigur nu numai că profit de ea, dar fac tot ce-mi stă în putință a o fixa.

Vor ajunge oare să înțeleagă ce mare greșală au comis când, fără nici un motiv, au luat o atitudine ostilă față de mine, făcându-se jucăria intriganților dela Marele Cartier General?

7. XI.

Din ziua de 2 am trimis lucrările privitoare la ofensiva din sectorul Tg. Ocna și până azi nici un răspuns.

Le-am trimis anume prin colonelul Pétin, pentru ca sa am rezultatul mai neîntârziat, dar nu a folosit la nimic.

Nu-și dau seama, că strămutarea unei linii, în cursul iernei este o operațiune, cu atât mai grea și periculoasă, cu cât se face mai târziu.

Dacă survine un ger sau o zăpadă mare, înainte de a ne fi săpat noile șanțuri?

9. XI.

Situația în Rusia din ce în ce mai încurcătă și pentru noi, prin urmare, mai primejdioasă.

Pare ca situațiunea este în mâinile maximaliștilor. Ridicolul Kerenski, *comandantul de capetenie al Armatei* (!) s'a făcut nevăzut (ori l-au făcut nevăzut).

Azi am primit un ordin telegrafic, direct dela Stavka, prin care se spune ca noul guvern a hotărât să se invite comandanții trupelor dușmane, sa înceapa tratativele de pace. Se pune la îndoială autenticitatea acestui ordin. In orice caz, ne găsim într'o situațiune fără ieșire.

Ce hotărîre se va lua de autoritatea noastră centrală?

Am comunicat imediat ordinul primit, Marelui Cartier General. Desigur ca chiar de ar' fi perfect autentic, tot nu cred că se va ținea seama de el. Dar nu mai puțin se pune teribila întrebare: ce vom face?

Am ajuns iarăși la o cotitură, în care pacatele din trecut își arată efectele într'un mod neîndurat.

In fundul conștiinței mele îmi pun întrebarea daca am ceva a-mi imputa.

Cred că nimic.

Am fost incontestabil pentru razboiu, *dar pregătit* și la momentul prielnic.

Asupra pregătirii, am vorbit, am scris chiar și nu am fost ascultat.

Asupra momentului intrării în războiu, nu am fost întrebat.

Am convingerea că, cu o altă pregătire, cu o bună alegere a momentului, cu o altă organizare a Comandamentului, am fi fost în masura, dacă am fi și intrat în războiu înainte de revoluția din Rusia, să ne putem găsi totuși într-o situațiune cu eșire.

Imi sângereaza inima în fața catastrofei a cărei apropiere o simt și de care nu cred că putem scapa decât prin o adevărată minune.

Mereu îmi revin în minte cuvintele lui Brătianu că, atunci când vom intra în războiu, nu vom avea de a face cu trupe, mai bine condiționate ca ale noastre.

Ce bine i-am răspuns că: o pregătire judicioasă trebuie să aibă în vedere toate posibilitățile!...

Glasul meu nu l-a putut convinge pe Brătianu care pentru partea militară avea pe cei mai luminați și încercați organizatori și conducători: pe Iliescu, pe Rașcanu și pe Rosetti!

10. XI.

Situațiunea aceeași. Inotăm în necunoscut.

O schimbare brusca a raporturilor dintre Ruși și dușman ar periclita situațiunea noastră foarte serios. O retragere poate să devie imposibila.

M'am gândit să-mi asigur aripa dreaptă și de aceea am hotărât să fac un detașament de 3 arme, pe care să-l pun în zona Tescani.

Am cerut să mi se aprobe această dislocare, căci zona cade în afara liniei mele de demarcație spre Armata a IV-a rusă și în același timp am cerut să mi se dea Batalionul de munte.

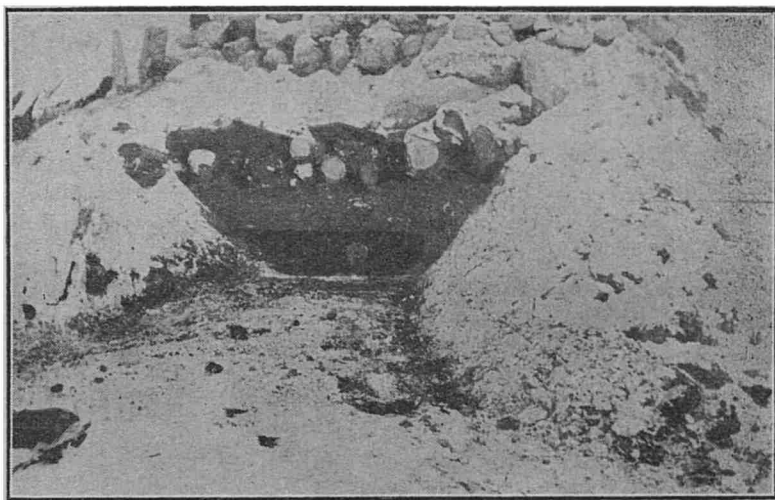
- Mi s'a aprobat cererea, dar Batalionul nu mi se da, pentru că este în curs de reorganizare.

Dacă Germanii ar fi pus luni de zile pentru reorganizarea batalioanelor lor, foarte înaintate ar mai fi azi!

Batalionul are 5 companii. Celelalte Batalioane ale noastre au numai câte 3. Spre a-l face Regiment de doua Batalioane, după tipul Regimentului de vânători, trebuia să i se mai adauge o companie.

Operațiunea s'ar fi putut face pe front, într'o singura săptămâna.

Suntem cum suntem și tot ce vine asupra capului nostru este bine meritat.

O mitralieră în adăpost

12. XI.

O bombă de aeroplan a căzut la 12,30 în grădina casei unde locuiesc. Nici o stricaciune, pamântul fiind moale, bomba s'a înfundat și când a explodat nu a avut putere sa arunce sfărâmurile. Numai bulgări de pamânt carbonizat au ajuns pâna la fereastra, lângă care mă găseam cu un colonel, venit de pe front.

Prezan a facut inovația de a da și o linie îngusta, con-

struită de Armata, în exploatarea cailor ferate, deși linia mergea până aproape de frontul poziției. Când i-am atras atențiunea că este cotra tuturor principiilor admise, mi-a răspuns că așa s'a făcut în 1913.

Polemica deci în toată puterea cuvântului. Dar polemică proastă, căci în 1913 nu s'a făcut astfel, deoarece în 1913 nu am ajuns la contact propriu zis cu inamicul!.

S'a revocat ordinul pentru ofensiva dela Tg. Ocna. Era de așteptat, din cauza evenimentelor din Rusia. Ramâne însă faptul ca dacă nu s'ar fi făcut atâta strategie diletantă, ofensiva ar fi putut avea loc acum o lună.

Teama unui atac în Bucovina și pe frontul Armatei a VI-a rusă, chinuește pe strategii noștri dela începutul lunii lui Septembrie. I-am spus atunci colonelului Pétin, că nu cred în posibilitatea unei ofensive în Bucovina și că mă îndoiesc de una spre Nordul Basarabiei. În orice caz, cu o Divizie pe care o ceream eu, nu s'ar fi restabilit o situație, amenințata de un atac în stil mare.

17. XI.

Pe la ora 4 p. m. sunt anunțat dela Palatul Regal că mâine la ora 11 să mă prezint la Iași.

Nu-mi dau seama pentru ce, desigur nu pentru ceva plăcut.

Seara, când lucram cu generalul Mărdărescu, mi se anunță că generalul Iancovescu, ministru de războiu, este la Cartierul Armatei.

L-am invitat imediat la mine.

Am avut cu el o lungă întreținere. M'a pus la curent cu motivul chemării la Iași.

Rușii au început deja în cele mai multe părți ale frontului, tratativele pentru armistițiu; pe alocurea a fost chiar încheiată.

Este vorba: ce facem noi?

Da, ce facem!

- A trebuit să vie apa la gât, pentru a ne pune această întrebare.

Acum câțva timp. când a aflat Marele Cartier General că iau masuri a creia depozite în spatele Armatei, până în valea Bârladului, în vederea retragerii, mi s'a pus în vedere să încetez, că doar nu s'a dat ordin de retragere și că atunci, când se va da un asemenea ordin, se va aviza și la mijloacele necesare!

Zaharia și cu Lupescu.

Da. ce facem?

Analizând situațiunea, am ajuns la trei soluțiuni:

- retragerea în Rusia,
- dizolvarea Armatei,
- tratativele cu dușmanul.

Pentru prima, generalul Iancovescu îmi afirmă că trecând peste Prut, Armata nu va putea să subsiste nici 24 ore. Nimic pregătit!

Pentru a doua. dificultățile organizării și apoi primejdia urmarilor morale. Ce se va face cu această masa de oameni, parasiți fara mijloace de existență?

Ce vor deveni familiile ofițerilor?

A treia soluțiune este incontestabil necunoscutul, dar tocmai pentru aceea poate ca este cea mai indicată. Adică ar trebui mai întâiu știut dacă și ce se poate obține prin tratative, este sau nu acceptabil și apoi a hotărî asupra soluțiunei.

Dar este fapt cert, ca soluțiunea tratativelor înseamnă nimicirea lui Brătianu, cu o ora înainte și pentru el totul se reduce acum a-și întârzia sfârșitul cât mai mult, cu nădejdea într-o minune.

18. XI.

Consfătuire la Palat sub președinția Regelui; Brătianu, generalii Berthelot, Prezan, Grigorescu, Iancovescu și cu mine.

S'au pus 4 chestiuni, față cu atitudinea Rușilor (despre cari se știe, ca au încheiat armistițiu în multe părți ale frontului).

Chestiunile au fost, care va fi situația Armatei române în următoarele presupuneri:

1. — Armistițiul este încheiat independent de Înaltul Comandament.

2. — Armistițiul este încheiat, chiar de Înaltul Comandament.

3. — Cari ar fi măsurile militare de luat imediat, potrivit cu atitudinea impusă nouă?

4. — În cazul retragerii trupelor ruse, care ar fi condițiunile de stipulat, pentru efectuarea ei și care ar trebui să fie măsurile de luat în acest sens de trupele noastre?

A început a vorbi Brătianu în intențiunea de a face să reiasă că este o datorie pentru noi, să ne ținem de angajamente, pentru ca sa ieșim din razboiu fără cea mai mică micșorare morală.

Este convins că victoria va fi a aliaților și că Germania va fi zdrobită.

Nu am înțeles partea practică a cuvântărei.

Am pus de aceea chestiunea cu totul pe un alt teren.

Am spus, că în calitate de Comandant de Armată, nu am căderea și nici obligațiunea de a emite o părere în ceea ce privește partea politica a situațiunii. Sunt dator a-mi da însă părerea asupra părții militare.

Trebue să știu pentru aceasta, care este scopul politic avut în vedere sau intențiunile urmărite?

Brătianu spune ca scopul politic este să învingem pe dușman.

Am raspuns ca aceasta este o formulă generală, teoretică. În cazul nostru, trebue să concretizăm.

Vazând ca se ține mereu alături cu chestiunea și voește ca alții să intre în ea, l-am întrebat:

Rușii încheie armistițiu; guvernul nostru are intențiunea să încheie și el armistițiu sau nu?

Atunci a fost nevoit a spune, că dacă situațiunea militară îngăduie, guvernul nu vrea să încheie armistițiu.

Am răspuns că situația nu impune încheierea armistițiului pentru noi, întrucât pe timpul cât va dura armistițiul, trupele ruse vor păstra pozițiunile lor.

Am făcut o mare deosebire între cele două prime puncte, caci dacă armistițiul este încheiat de trupă, noi avem mână liberă să facem ce voim, dar dacă este încheiat de Inaltul Comandament, noi suntem înglobați în Comandamentul rus. Regele comandă trupele ruso-române și este sub Comandamentul superior rus. Dacă acel Comandament încheie armistițiul și noi nu urmăm aceiași cale, este o ruptură cu rușii, ruptura care trebuie să o hotărască și să o traducă în fapt, guvernul.

În fine, după multe discuțiuni, s'a putut hotărî că deoarece guvernul nu are intențiuni sub nici un cuvânt de a intra în tratative cu dușmanul, în caz că Rușii încheie armistițiu, sub orice formă, noi păstrăm pozițiunile; dacă suntem atacați, rezistăm. Dacă se retrag Rușii, ne retragem și noi până pe linia Bârladului cu aripile sprijinite pe Prut, cuprinzând și Iașul.

Mi-a făcut o impresiune din cele mai penibile generalul Berthelot, care când a luat cuvântul a vorbit exclusiv în interesul aliaților, fara a se preocupa câtuși de puțin de soarta noastră.

Vede în Rusia toate în roz. Se va forma acolo un stat ucrainian, care va avea o Armată credincioasă pentru continuarea războiului, iar o misiune franceză care a plecat din România, va lua în mâini transporturile pe caile ferate! Era omul, poate din cauza gravității momentului, mai mult ca oricând, în nervi!

19. XI.

La ora 2 primesc telegramă de a merge mâine la Iași, trebuind a fi la Palat înainte de 10,30.

După 2 ore se revoacă ordinul.

Comandantul Corpului 24 rus a fost arestat de soldați, iar la Corpul 30 s'a ținut consfătuiri în același scop. Nu s'a luat însă nici o hotărîre.

Totul merge spre completă dizolvare, și la noi mai sunt oameni care-și fac iluziuni...

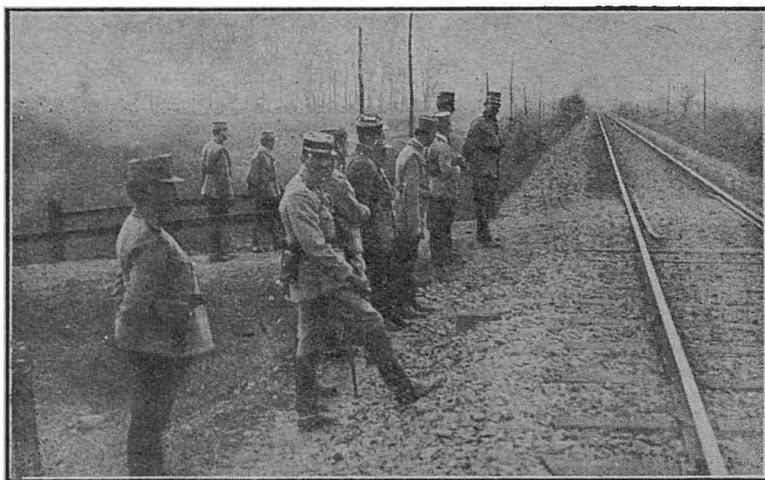
20. XI.

Comandantul Armatei a IV-a a fost arestat, în urmă însă pus în libertate!

Bietul general Ragoza!

21. XI.

Astă noapte pe la ora 24,30 a venit la mine colonelul Ressel să-mi spue, că după informațiunile primite dela Moinești,

*M. S. Regele însoțit de generalul Averescu asistă la un exercițiu
pe frontul Armatei a II-a*

ar fi pornit de acolo vreo 100 de căruțe și câteva automobile cu soldați ruși, cari ar avea intențiunea să vie la Bacău, să manifesteze pentru pace și contra Regelui.

Am dat ordin a se pune trupe la barieră și a opri intrarea trăsurilor dacă vor veni; cred însă că este o exagerațiune, dacă nu o invențiune pe de-antregul.

La ora 5 dimineața a venit generalul Mărdărescu, cu o telegramă dată de generalul Cerbacev, prin care ordona a se în-

ceta ostilitățile. pentru că se va încheia armistițiul. Zice că măsura este luată de acord cu guvernul român.

Am raportat Mareșului Cartier General telegrafic și în același timp am dat ordin pe front să nu se ia vreo măsură fără ordine explicite, de la mine sau de la Mareșul Cartier General.

Seara am fost înștiințat că mâine ora 10,30 trebuie să mă găsesc la Iași, la Palat.

Mai în urma două telegrame, una prin care se ordonă încetarea ostilităților de mâine ora 8, în vederea încheierii armistițiului, iar alta prin care mi se face cunoscut că până la noi ordine. se însărcinează cu comanda Armatei. generalul Prezan.

22. XI.

Mare Consiliu de miniștri și 4 generali.

Se discută numirea delegaților, cari vor merge să încheie armistițiul.

Misiunea delegațiunii este să încheie armistițiul, pe aceleași baze ca Armata rusa, fără a se angaja câtuși de puțin în vederea păcii, deoarece, în intențiunile guvernului nu stă să încheie pacea. cu nici un preț

Am pus unele chestiuni.

Deoarece nu voim, pe de o parte, să încheiem pace cu nici un preț, iar pe de alta primim armistițiul, pentru a înlesni Rușilor încheierea armistițiului, la ce este nevoie să mai trimitem noi delegațiuni? Ar fi destul să fim cuprinși în tratativele delegațiunii ruse, pe baza faptului, că noi facem parte din grupul aliat de pe frontul român, care de fapt a fost sub *Înaltul Comandament rus*.

Mi s'a spus de Brătianu că a apucat să se angajeze deja în acest sens fața de generalul Cerbacev și aceasta după ce consultase pe reprezentanții puterilor aliate.

Aceștia ar fi răspuns, că nu au instrucțiuni de la puterile respective, dar ca personal, recunosc necesitatea în care se găsește România, de a se alipi la demersurile Rusiei.

Eu știu până la ce punct era îndreptățit Brătianu să

face ceea ce a făcut, în orice caz, am spus că deoarece s'a angajat a participa la armistițiu. să numim un ofițer care să facă parte din delegațiunea frontului.

Nu s'a primit propunerea pe motivul, că trebuie să ne păstrăm independența!

Am răspuns ca probabil dela dușman va fi o delegațiune și nici decum câte o delegațiune din cele patru state aliate.

A fost de prisos.

Am obiectat asupra mandatului delegațiunei, părăndu-mi-se puțin probabil ca delegațiunea dușmană să se mulțumească cu răspunsuri evasive. S'a recunoscut oarecum temeinicia obiecțiunei mele, dar nu s'a schimbat nimic din rezoluțiunea luată.

S'au mai discutat alte chestiuni secundare, asupra carora nu am emis nici o parere.

Am pus întrebarea: în caz de retragere ce se face cu familiile ofițerilor, cu formațiunile sanitare, cu depozitele, etc... și nu am avut un răspuns precis; aceste chestiuni au a fi studiate, de aici înainte!

În fine, consfătuirea s'a sfârșit și am plecat cu impresiunea ca acum, când suntem în rostogolire spre fundul prăpăstiei, nu facem decât a urma, cu același sistem nenorocit de pâna acum al subtilităților și al arguțiilor.

Unul. cel mult doi, hotărăsc ceea ce este de făcut și apoi, ceilalți sunt chemați nu să-și dea părerea, ci să asculte meșteșugitele apărări ale hotărârei proiectate.

Doi sau trei, mai independenți, își spun vederile, pentru a nu fi luate în considerațiune; ceilalți tac întocmai ca și când ar fi pierdut darul cuvântului.

Cumpătuire, în momentele grele ale neamului!

S'a hotărât armistițiul.

Pentru ce?

Pe cinste, nu am înțeles!

Pentru a servi personal pe Cerbacev?

Mi s'a răspuns de Brătianu, hotărât că nu.

Atunci în speranța că se va produce un miracol care să schimbe starea de lucruri în Rusia; un stat Ucrainian? Un mănunchiu de forțe doritoare de a lupta? Cazacii?

Am spus lămurit, că atât cât cunosc eu sufletul rusesc, posibilitatea unei puteri militare organizate, pentru operațiuni militare, este de domeniul fanteziei.

Soldatul rus nu mai vrea să se bată și nimic nu-l va mai readuce — în starea lucrurilor de astăzi — în fața dușmanului.

S'a convenit că am dreptate și totuși s'a persistat în hotărârea ambiguă, luată.

O adevărată și foarte tristă comedie.

Am fost invitat să dejunez la Palat.

După ce ne-am sculat dela masă, am rugat pe Rege să mă desărcineze de Comandamentul Armatei, de oarece nu pot rămâne sub comanda generalului Prezan.

M'a rugat să rămân la postul meu și să fac asta pentru El.

„Faites ça pour moi“.

I-am spus atunci, că-L rog să-mi dea un concediu. Mi-a răspuns că ar putea să se interpreteze ca o protestare și ar fi în defavorul meu. I-am răspuns că sunt obișnuit cu interpretările calomnioase.

În fine, a convenit să-mi dea un concediu tacit, fără a face formalitate.

Stilles, schweigendes, Urlaub.

În toate, jumatați de măsuri. Vorbind apoi de situație, am întrebat pe Rege dacă știe care ar fi condițiunile ce ne-ar împune Germanii. Mi-a răspuns că nu. Deasemenea nu știe nici vederile aliaților asupra situațiunei noastre!...

I-am spus că după ce ne vom retrage și se va dizolva Armata, desigur că se va stabili o stare de lucruri în România, o stare de lucruri cu aparența cel puțin, dacă nu cu realitatea, de a fi cea voită de țară, adică de cele 7 milioane de români.

Să admitem că războiul după un an, doi, trei, etc... se termină cu victoria aliaților și că aliații nu ar fi mulțumiți cu ceea ce a făcut România reală și ar voi să se readucă România

oficiala din Decembrie 1917, în drepturile ei. Prin ce mijloc material s'ar realiza aceasta?

În România va exista atunci un guvern, o Armată, un aparat administrativ complet! Cum ar putea fi răsturnată această stare de lucruri?

Pe cale militară, cu neputință materială. Pe cale diplomatică?

Regele Ferdinand al Bulgariei a domnit șapte ani, fără să fie recunoscut de Europa!...

Mi-a spus ca s'a gândit la acest lucru, precum și la alte situațiuni și are pentru fiecare o soluție.

Am mers în urmă la Regina în audiență și I-am spus același lucru. M'a întrebat dacă am vorbit și Regelui în același mod.

Bilanțul zilei de azi este că ne sbatem în întuneric.

Cei cu frânele țarei nu văd realitatea. orbiți de povara greșelilor comise.

Am plecat din Iași cu inima plină de amaraciune, durere și scârba!

Totul este de mulțumit ficțiunei parlamentare, poate chiar regimului parlamentar însuși!

În teorie poate să fie judicios, în practică se dovedește, cel puțin în țările nepregătite ca educațiune civică și temperament. că poartă în sine germenul ficțiunei care duce la corupție și decădere.

26. XI.

Rușii au început să intre în tratative cu germanii. Ostilitățile au fost suspendate mai întâiu sporadic pe întregul front, prin inițiativa trupelor, iar în ziua de 22 s'a încheiat o convențiune pentru suspendarea ostilităților în vederea încheierii armistițiului.

În convenție este spus pur și simplu, că ostilitățile se suspenda pe tot frontul dela Baltica la Marea Neagră.

Abilitățile noastre nu vor duce la nimic. Vom fi târiți de evenimente, în mod fatal.

În ziua de 27 este hotărâtă a doua întrunire a delegațiilor, la Brest-Litowski, în scopul de a începe tratativele pentru încheierea armistițiului.

28. XI.

În ziua de 26 s'a încheiat pe frontul român o convențiune pentru un armistițiu provizoriu de fapt, pentru suspendarea ostilităților. Un bis in idem, din cele mai copilarești! Important este însă următorul fapt: Armatele ruse încheie un armistițiu provizoriu până ce chestiunea războiului sau păcii va fi decisa de Adunarea constituantă a întregii Rusii, „iar Armata română de sub ordinele generalului Prezan“ încheie convențiunea, pentru timpul cât va dura armistițiul Armatelor ruse.

Este foarte instructiv mai întâi de toate cu unitatea de organizare a dușmanului: o singura comisiune cu reprezentanți din toate Armatele aliate, dar o singura comisiune și cu perfecta unitate de vederi.

La noi, pe același front, doua comisiuni. Slăbiciunea alianței noastre este perfect pusă în evidență.

Pe aceeași porțiune de front într'un act pur militar, fiecare cu velleitate de independență.

Ce unitate de vederi și deci de acțiune poate să fie pe întregul teatru de războiu?

Oamenii noștri politici cred, în aceasta convențiune, a fi găsit o soluțiune, care să-i ducă la încheierea păcii.

Vom vedea dacă vor izbuti și în caz că vor izbuti, vom vedea care vor fi sacrificiile și care foloasele!

Abilitatea ne-a prăpădit!

Încă ceva interesant. Delegațiunea dușmana, reprezentând doua Armate (frontul Makensen și frontul Arhiducelui Iosef) și patru naționalități, se compune din șapte membri.

Delegația noastră, reprezentând o Armata (frontul român) și numai două naționalități, se compune din 20 membri, din care numai patru români!

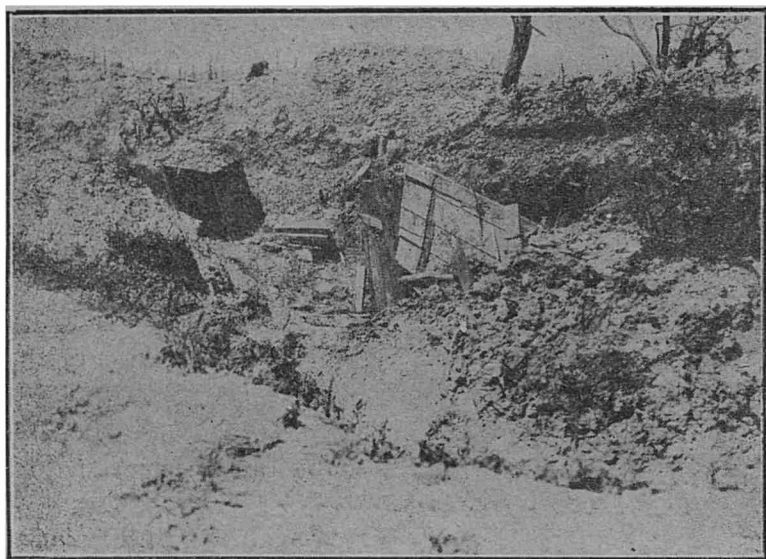
Simplicitatea a fost întotdeauna o probă de soliditate, iar complicațiunile, de slăbiciune.

Mai este de mirat ca am ajuns la aceste strălucite rezultate?

Am umblat după o Românie Mare, ca teritoriu. Avem nevoie de o Românie Mare, ca organizație socială și politica.

Un popor care suferă corupția și imbecilitatea, în capul său, greu poate realiza fapte mari.

Înainte de a se gândi ca să amputeze alte state în favoarea lui, trebuie să se gândească să-și amputeze el însuși din propriul său corp, ceea ce este atins de cangrena.

Tranșee inamice distruse de artileria noastră

Mai este oare timpul să putem întreprinde această salutară operație și se vor găsi operatorii necesari?

Să nădăjduim că da.

30. XI.

Am întrunit la Bălca pe Comandanții de Corp de Armată, de Divizii și de Brigazi din toată Armata, precum și câțiva din Comandanții de Regiment.

Am pus bazele „Societății Mărăști” cu scopul de a perpetua amintirea victoriei dela Mărăști.

Prima activitate a societății va fi îndreptată în sensul de *a restaura satul Mărăști și de a ridica o criptă-monument în amintirea biruinței noastre.*

M'am întreținut cu ofițerii asupra spiritului trupelor.

Impresia produsa de încheierea armistițiului a fost peste tot cam aceeași. Un fel de indiferență la început și apoi necaz. Privesc pe nemți cu dușmănie și nu sunt deloc înclinați a fraterniza cu ei.

Soldații nu au fost până acum atinși de propaganda rusa: nu se poate garanta însă ca cu timpul sa nu înceapă a se simți efectele ei.

Cei mai mulți din comandanți cred că prelungirea armistițiului poate să amorțească spiritul războinic al trupelor și la reluarea ostilităților să nu mai prezinte soliditatea morală de azi. mai ales în cazul unei retrageri.

Am luat ma-sa împreună.

Am rostit câteva cuvinte pentru a le exprima mulțumirile mele, pentru cele ce au savârșit până acum și deplina mea încredere pentru viitor.

Mare și calduros entuziasm.

Generalul Margineanu a răspuns în câteva cuvinte la adresa mea. Exploziuni de urale.

Dupa masa am avut o lungă întrevorbire cu generalul Gîrgorescu, care a venit să mă vadă.

A mărturisit. că tensiunea care a fost între noi în Iulie și August. se datorește instigațiunilor generalului Prezan și soției sale.

Acum a avut indicațiuni dela Palat. pentru o apropiere de mine.

I-am spus, ca mă simt destul de solid pe picioarele mele pentru a primi ca să fiu mântuit de sfori, oricine le-ar trage.

Mi-a promis că în viitor va fi, în orice împrejurare, alături de mine. Să sperăm că va fi așa.

Nu a fost. S'a purtat foarte urît cu colonelul Ghenciu, ofițerul de legătură între Armata a II-a și Armata I-a. A voit să-l

traducă înaintea Consiliului de războiu, pentru că făcând perchezițiune acasă la el, a găsit un carnet din timpul neutralității; ofițerul exprima acolo păreri pesimiste.

Pe timpul guvernării mele a avut iarăși o purtare cât se poate de urită.

I-am atras atențiunea asupra seriozității timpurilor în care trăim și i-am declarat, că steaua mea polară este: interesul exclusiv al țării.

Ne-am despărțit în comunitate de idei și de sentimente.

Aceasta este cel puțin impresiunea mea.

S'a dovedit în urmă că a fost foarte greșită această impresiune. Nu cunoșteam încă la acea dată starea lui mintală.

Lungă convorbire cu Tavernier (ofițer francez de rezervă, ziarist de profesiune).

Ar dori să-i spuî, ce consilii pot să dau Ministrului Franței asupra celor de făcut.

I-am răspuns că asupra soluțiunei politice nu pot exprima nici o părere.

Să vie Ministrul său, fie la Bacău, fie în altă parte unde ar dori să ne întâlnim; să-mi spue acolo ce soluțiuni politice crede că ar fi de adoptat și-i promit că-i voi spune dacă militărește sunt sau nu realizabile.

1. XII.

Am fost pe frontul Diviziei a 6-a, în sectorul Grozești, Regimentul 11 Siret.

Am vorbit cu mai multe grupuri de soldați. Moralul foarte bun. Animați încă de spirit războinic. Dorința lor este să recucerim partea pierdută din țară.

Echipamentul, dar mai cu deosebire încălțăminte, în stare deplorabilă.

Am luat apoi dejunul cu reprezentanți din toate Corpurile de trupă ale Diviziei.

Am ținut o cuvântare, pentru a exprima satisfacțiunea mea deplină de modul cum trupele Diviziei au știut să înfrunte

privațiunile și să lupte cu greutatea războiului până acum și că pun mare nădejde pe soliditatea Diviziei în viitor.

Generalul Arghirescu mi-a mulțumit pentru cuvintele de încurajare ce am rostit și care îl obligă a reveni asupra unor aprecieri severe de detaliu, astăzi, când aude și pe Comandantul Armatei, că rezultatul total a fost satisfăcător.

I-am dat mijlocul să repare unele jigniri nedrepte aduse trupelor sale, jigniri datorite naturei sale, cam prea impresionabile.

Am mers apoi la spitalul dela Coțofenești unde am vizitat pe ofițerii și soldații răniți. Pe toate fețele iubire!

Se poate o mai mare satisfacțiune?

Am avut o lungă întrevorbire cu Cella Delavrancea. Vede clar, că cei cari duc destinele țării sunt desorientați.

Mi-a spus că Regina a fost foarte amărită că s'a trecut peste mine la Comandamentul Armatei.

Prințul Carol ar fi spus Reginei că așa trebuia făcut, după regulile erarhiei!

Fără a mă explica cam mult, am lăsat-o să înțeleagă bine că tot ce se face în cercurile înalte, mă lasă rece.

Am aflat în urmă, că după explicația Prințului, ordinea erarhică se stabilește luându-se de bază data înaintării la gradul de sublocotenent, nu aceea a înaintării în ultimul grad sau aceea a înaintării în gradul imediat anterior. La gradul de general de Divizie, eu eram cu doi ani mai vechiu; iar la gradul de Brigadă, eu l-am propus la înaintare cu insistență, fiind ministru de războiu. Regele Carol I nu voia să-l admită.

2. XII.

Am fost la Divizia a 3-a. Am distribuit unele decorațiuni la ofițeri, în Regimentele 4 și 22 infanterie.

Am vizitat sectorul Regimentului 4. Admirabil organizat. Lungă convorbire cu soldații de pe front.

Spirit excelent. Doritori de lupta și condamnă purtarea

Rușilor. Au făcut rău că au stricat rânduiala în Armată și este urît din partea lor că ne părăsesc tocmai acum!

La masa la care au luat parte ofițerii din toate Corpurile Diviziei, am făcut elogii Diviziei pentru admirabila ei purtare din cursul războiului, numind-o Divizia „Stânca“.

În răspunsul generalului Mărgineanu, am fost asigurat de iubirea trupelor care văd în mine izbânda și nădejdea neamului.

Sunt anunțat că mâine vom avea în Bacău vizita Prințului Carol, care va trece noaptea la mine în casă.

3. XII.

Regele și Regina mi-au trimis prin Prințul Carol, ordinul „Regina Maria“.

Poate este decorațiunea din acest războiu, care îmi va face mai puțină dispreț și voi fi în stare să o pun la trebură.

Prințul mi-a mai făcut o comunicare din partea Regelui, privitor la concediul meu probabil, pe care însă nu am înțeles-o bine. Dacă este a se prelungi starea actuală de lucruri nu era nevoie de nici o comunicare, dacă dimpotrivă, Regele reia comanda, ar trebui să dea un ordin pe Armată.

Seara am avut iar o lungă întrevorbire cu Cella Delavrancea.

Mi-a spus că Regina Maria este dezolată și că vede limpede lucrurile, dar este ceva care o împiedică să exercite asupra Regelui toată influența ce ar trebui.

Posibil să aibă dreptate. Pozitiv este în orice caz, că una din caracteristicile Palatului azi, este precipitarea soluțiilor și neînțelegerea lor.

6. XII.

Situațiunea nelămurită continuă. Regele nu a reluat comanda.

Sunt chemat pentru mâine ora 11 la Iași, de Regina.

Înainte de plecare primesc dela Roman comunicarea că

Comandantul Armatei a IV-a (pare a fi un locot.-colonel) a hotărât să retragă Armata de pe front. Retragera va începe în ziua de 8.

Intențiunea Comandantului este de a duce trupele sale împotriva Ucrainenilor pe cari guvernul maximalist, îi consideră ca rebeli.

7. XII.

Zi foarte complicată.

La ora 11 întrunire la Regina; Comandanții de Armată, generalul Văitoianu, Miniștrii Franței, Englierei, Statelor Unite. Italiei, câțiva medici, D-nii Balș, colonelul american Anderson.

Se discută regularea distribuirii ajutoarelor în natură, populației nevoiaș.

S'au luat unele măsuri confuze, cu toate eforturile Reginei de a proceda metodic și a trage concluziuni lamurite.

Caracteristic: Anderson îmi spune că de 2 luni a vorbit cu diferite persoane la noi. În toate părțile intențiuni excelente exprimate în fraze cât se poate de frumoase, dar nu a putut face încă nimic real!

Am fost oprit la dejun de Regele și Regina, foarte binevoitori cu mine.

După dejun, Regele mi-a făcut unele confidențe cu privire la atitudinea ce și-a fixat față cu evenimentele din ultimele zile.

Să nu survie numai vreo schimbare.

Am avut o lungă audiență la Regina. Foarte grațioasă cu mine. Și-a deschis inima. Simte că totul se prăbușește fără ca să aibă putere de a împiedeca răul. Are convingerea, că a făcut tot ceea ce-I stă prin putință.

Cu tot respectul, i-am spus că nu sunt de aceeași părere.

Mi-a spus că a lucrat continuu din răspuțeri și când pregătea lucrurile într-o direcție și părea a fi sigură de Rege, interveneau alții și schimbau totul. Atunci valurile criticilor sau ale nemulțumirilor ajungeau până la Dânsa și avea sentimentul că nu poate găsi scăparea decât în sinucidere.

Pozitiv că trebuie să sufere mult. Cauza suferințelor, să nu fie oare în vecinătatea imediată?

Am motive să cred că da.

M'a dus la ceainăria înființată pentru soldați. Foarte bine organizată. Alături, este un azil pentru soldații fără gazdă. Am promis că voi face și eu unul în Bacău. M'a rugat să-i dau numele „Principele Mircea“.

M'a condus până la Brătianu, unde eram chemat pentru ora 4. La despărțire i-am promis că-i voi fi devotat. Mi-a răspuns că mă crede.

La Brătianu, Consiliu de miniștri cu 4 generali: Iancovescu, Prezan, Grigorescu și eu.

Prima chestiune a fost pe cine trebuie să susție Armata noastră pentru restabilirea ordinii în Rusia: pe Leniniști sau pe Ucrainieni?

Am ridicat numaidecât chestiunea de principiu, dacă trebuie și avem noi căderea să ne amestecăm în luptele intestinale din Rusia. Brătianu mi-a răspuns că ajutând pe Ucrainieni, noi servim cauza aliaților cari recunosc Ucraina.

I-am răspuns că puterile aliate au recunoscut oficial guvernul provizoriu (Kerenski). De unde urmează că toate celelalte formațiuni politice din Rusia sunt revoluționare, în contra guvernului provizoriu și noi nu putem să ne amestecăm.

Chestiunea de altfel a căzut prin cele ce s'au discutat mai în urmă.

În noaptea trecută, generalul Prezan, invitat de generalul Cerbacev și, cu consimțământul guvernului nostru, hotărîse a trimite trupe de ale noastre pentru ca să atace și să dezarmeze pe maximaliștii cari erau la Socola. Generalul Iancovescu a intervenit și a oprit acest pas imprudent. Câteva ceasuri mai târziu, Cerbacev declară că el se dezice dela orice luptă, depune Comandamentul și că pleacă în Rusia!

Ce ar fi fost dacă atacul proiectat s'ar fi produs!...

S'a discutat apoi măsurile de luat pentru împiedicarea devastărilor, față de hotărîrea luată de Armata a IV-a de a re-trage trupele.

Generalul Grigorescu se arată optimist. Nu crede că tru-

pele se vor retrage, căci de multe ori a auzit acest lucru și totuși trupele au ținut frontul; că în orice caz noi trebuie să fim credincioși aliaților, luptând până la ultima extremitate.

Generalul Iancovescu spune că acestea sunt fraze; realitatea este că nu avem subzistențe și acestea nu se pot înlocui cu optimism.

Generalul Grigorescu face o eșire din cele mai nenorocite. Spune că cu optimismul lui a realizat lucruri mari, că deși i s'a dat ordin a se retrage el nu s'a retras și a făcut ceea ce toată lumea știe și că generalul Christescu care voia să se retragă era greșit, etc., etc...

Uimire din toate părțile și murmure; nu suntem în chestiune.

Am reluat cuvântul și am spus că este o iluziune a crede, că trupele rusești, în starea actuală, mai sunt un element de luptă. Trebuie să ne fixăm asupra soluțiilor de adoptat ținând seamă de această tristă realitate.

S'au emis diferite păreri, fără a se ajunge la vreo concluziune.

La ora 6 am plecat cu toții la Palat.

Pe drum Mișu Pherekide mi-a cerut pentru căpitanul Stan ca să meargă să stea cu sora lui (Domnișoara Mustață) la Odesa!

La Palat, Brătianu face o expunere foarte încurcată; generalul Prezan dă niște lămuriri și mai încurcate.

Totul se reduce la ce facem și cum împiedecăm pe ruși să devasteze țara?

Asupra primei chestiuni Take Ionescu spune: noi trebuie să rămânem fideli până la ultima extremitate.

Brătianu spune că trebuie să facem orice sacrificiu, care ar servi aliaților, dar este de cântărit bine, ce sacrificii facem și ce ajutor aducem aliaților prin ele.

Chestiunea a fost pusă clar de d-l Brătianu, dar deși foarte judicioasă, după credința mea de adevărat om de stat, ea nu a fost sau nu s'a voit a fi înțeleasă.

Ministrul de interne face o lungă expunere de cele petrecute în Nordul Moldovei și trage concluzia că rușii fac propagandă, ca să tulbure ordinea internă din țara noastră.

Am luat atunci cuvântul și am spus, că toate acestea sunt detalii, chestiunea mare este cea pusă de d-l Brătianu, comparația între sacrificiu și câștig.

Armata va fi nevoită a se retrage și când va veni la punctul extrem, va trebui să luăm o hotărîre; care hotărîre va fi aceea a desnodământului?

Cât timp se va câștiga prin această întârziere?

Am arătat că după calculele mele din momentul retragerii și până la desnodământ, ar fi cam 23 de zile; 13 pentru retragere și 10 pentru ca inimicul să ne reducă la ultima extremitate. Va să zică, de o parte un câștig de 23 zile, de alta, restul țării supus grozăviilor războiului.

Se pune chestiunea atunci, dacă nu este preferabil a primi desnodământul din capul locului și acesta se prezintă sub împătrită formă:

1. — Capitularia
2. — Imprăștierea Armatei
3. — Trecerea în Rusia
4. — Tratarea cu dușmanul.

Guvernul să hotărască soluția de preferat, examinându-le în parte pe fiecare.

Am adăugat că fără ordine superioare eu nu capitulez. Este o desonoare a capitula.

Gl. Prezan spune că imprăștierea s'ar putea face după ce vom ajunge la Bârlad.

Gl. Iancovescu arată că chiar dacă ajungem la Bârlad, nu vom avea hrană nici pentru o zi; cum dăm drumul oamenilor atunci?

Am reluat cuvântul și am spus că *dacă se adoptă* soluțiunea dispersării, atunci este preferabilă dispersarea din pozițiile în care ne găsim și să ne subțiem continuu în retragere și cât mai repede pentru a cruța țara.

De altfel dispersarea între Bârlad și Prut, adică în ultima extremitate, va prezenta dificultăți de execuțiune.

Brătianu are un strigăt de indignare și spune că, atunci este mai bine să facem o eșire spre inamic și să terminăm cel puțin eroic.

Sunt dintre aceia cari găsesc în această soluție un gest frumos.

Sunt și dintre aceia cari își închipuie că în războiul de azi se mai poate vedea, ca în trecut, o falangă de viteji, cari se aruncă în dușman! (Planul generalului Vimpfen la Sedan).

O încercare de natura aceasta ar însemna un eșec formidabil, pierderea întregului material de războiu, iar pentru dușman, o nouă victorie strălucită!

S'a hotărît a se face o nouă întrunire la care să ia parte și generalul Berthelot. Am arătat că nu înțeleg ce rol ar avea generalul Berthelot în hotărîrea noastră, care devine mai mult politică decât militară. Brătianu a dat unele explicațiuni, care nu m'au satisfăcut, dar a rămas așa.

Am cerut Regelui audiență; era aproape 9.

L-am rugat să rezolve chestiunea mea, căci era vorba ca după 4—5 zile să reiau comandamentul și sunt deja 15 zile fără ca să fi făcut vreo schimbare. Mi-a răspuns că să-I mai dau timp să reflecteze.

I-am spus că-I voi înainta raport pentru concediu.

8. XII.

Alea jacta est. Nu știu ce va fi.

Am înaintat raportul prin care cer, sau un concediu de boală de o lună socotit dela 22 Noembrie, sau să fie numit un alt general în locul meu.

După amiază primesc o telegramă dela generalul Râmniceanu, că sunt chemat la Iași, unde este posibil să stau mai multe zile. Am răspuns că din cauză de boală nu pot merge.

Altă telegramă: dacă nu este ceva grav, să viu la Iași căci prezența mea este necesară.

Nu voi merge. De ce necesitate poate fi un om umilit și maltratată, fără cruțare, dela începutul războiului și până azi? Și apoi, cel puțin de s'ar ține seama de cele ce spun! Un simplu figurant cu răspundere și fără înrăurire.

10. XII.

Eliza Soutzo a mers la Iași. Am rugat-o să vorbească cu Regina, pentru a-i spune cât sunt de afectat de faptul, că una mi s'a promis și alta se face. Să O roage a interveni pentru ca să mi se aprobe ceea ce am cerut.

Regina i-a spus, că știe că am dreptate, că-I pare foarte rău de cele ce se întâmplă și că va face tot ce-I stă în putință. I-a spus în același timp, că mi se impută, de *a nu fi spus nici odată ceea ce gândesc* și că am evitat responsabilitățile.

Este oare cu puțință, a se inventa asemenea lucruri. Din fericire sunt probe contrarii scrise. Cred că dacă am avut o vină este aceea de a fi spus prea des și prea pe față ceea ce gândeam, și nu gândeam la fcl cu factorii determinanți.

De altfel mai mi-a spus Regina acest lucru, când m'a primit pentru prima oară în audiență în vagon, pe când mă întorceam dela Onești. Sunt însă unele idei care le desrădăcinezi foarte cu greu, chiar din unele spirite luminate ca acela al Reginei.

11. XII.

Oroare! S'au apucat să se amestece în certurile Rușilor. S'ar fi arestat și desarmat un grup de maximaliști la Socola!

Vom plăti scump, în viitor, acest pas nesocotit!

12. XII.

Mi se telegrafiază din Iași, că îndată ce voi fi bine, să merg acolo, fără să mai aștept altă invitație.

Am scris o scrisoare lungă Reginei, pentru a-I dovedi că nici nu am tăcut și că nici nu mi-a lipsit vreodată curajul răspunderii. I-am arătat în același timp, în ce chip am fost maltratat.

Am trimis pe col. Ressel la Iași pentru a face să se insiste pe lângă Regele, să rezolve chestiunea mea.

Măine vine Prințul în Bacău și va sta o zi la noi.

Eu sunt de trei zile în pat...

13. XII.

Am văzut pe Cella Delavrancea, care trece la Iași.

I-am spus cât de amărit sunt, de modul cum am fost și sunt încă tratat. Este și dânsa de aceeași părere, crede că totul se rezumă în: *teama ce inspir eu*.

Înțeleg teama să fie o piedică a mi se da lucrurile pe mână, dar nu văd pentru ce ar fi un motiv de maltratare.

Va vorbi și cu Regele și cu Regina, pentru a-I influența să rezolve chestiunea mea în mod favorabil.

Convorbirea cu Prințul a fost absolut banală.

I-am spus ce greșală se face cu intervenirea noastră în luptele dintre Ruși. Nu l-am convins deloc. Am avut impresia că este de altă părere cu mine.

A venit și generalul Anghelescu Paul, care mi-a spus că este indignat de ceea ce fac Francezii. Că toată chestiunea cu Ucraina este o nebunie.

14. XII.

Azi a plecat Prințul. Nu am vorbit deloc de chestiunea mea personală, fiindcă nu m'a întrebat. Ambii aghiotanți ai Prințului, colonelul Găvănescu și colonelul Anastasescu, văd chestiunea Ucrainei, cu mult optimism și în orice caz, ei sunt de părere că chiar de s'ar face sacrificii foarte mari, va trebui să ținem cu aliații până la sfârșit.

Sunt, îmi pare, mai aliați decât aliații!

O fi și acesta un fel de patriotism, dar eu nu-l înțeleg.

Din nou convorbire cu Cella Delavrancea. Și dânsa înoată în aceleași ape, chiar dacă s'ar ruina țara, noi nu trebuie să ne despărțim de Franța.

În caz că evenimentele vor fi mai tari, dânsa se va expatria.

A venit Rășcanu, avocat, din Rusia și spune că Radna Ucrainiană este ceva ridicol. Vreo 60 de persoane cumpărate se agită. Atât.

17. XII.

A fost generalul Iancovescu. Este statornic în părerile sale. După convingerea sa, ceea ce se face în guvern este o nebunie și că cel mai înțelept lucru ar fi să luăm contact cu puterile centrale, pentru a ști care sunt condițiunile lor.

Din informațiunile sale, însă, pare că Germania este dispusă a ne face toate avantajele posibile. În privința *Regelui și Prințului Carol*, se arată intransigibili.

18. XII.

Am primit o scrisoare dela Regina. Este aproape jignitoare. Mă consolează, mă face să sper în viitor și mă invită să nu pierd curajul!

Nu am nevoie nici de consolare, nici de promisiuni, căci nu aspir la nimic și nici de încurajare, căci slavă Domnului, am curaj și de dat altora.

I-am răspuns, cam în sensul acesta, desigur însă sub o formă acceptabilă.

Dela Cella Delavrancea nu am avut nici o știre, deși mi-a făgăduit ca chiar în ziua sosirii va merge la Palat și seara îmi va scrie.

Nu i-am dat mai multă importanță decât se cădea? Mă tem, că am făcut această greșală.

21. XII.

Am venit la Iași, unde am fost chemat din nou, eri, când am comunicat că starea sănătăței îmi permite să călătoresc.

Am ajuns la 11^{1/2} și am mers direct la Palat. Un automobil mă aștepta la gară când am sosit.

Consfătuire politico-militară : Regele, Brătianu, generalii Prezan, Iancovescu, Grigorescu, Văitoianu și eu.

Brătianu face o expunere a situației politice, din care rezultă pe de o parte, că știrile privitoare la constituirea Ucrainei și mai cu seamă a unei Armate nu sunt edificatoare, iar pe de alta că atitudinea Rușilor, în urma amestecului nostru armat în luptele lor, a devenit ostilă nouă.

Cere apoi avizul nostru asupra temeiului, ce se poate pune militărește pe Ucraina.

Cu toții am fost de părere că nici unul.

A cerut apoi avizul asupra timpului cât ar mai putea să se ție o ficțiune de front în Moldova, pentru ca Armata noastră să nu fie nevoită a se retrage.

Părerile au diferit.

Generalul Grigorescu crede că în orice caz poate să se menție frontul și 2 luni.

Am opinat, că în caz că nu se încheie pace în acest interval, se poate conta pe o lună, mulțumită dificultății însăși a retragerii.

În fine, s'a pus și chestiunea retragerii în Basarabia; gl. Iancovescu și cu mine am fost pentru imposibilitatea și pericolul acestei operațiuni. Ceilalți nu au avut opinii bine lămurite. Gl. Prezan a fost însă hotărât pentru.

În timpul discuțiunilor am putut constata, că amestecul în luptele cu bolșevicii a fost încuviințat de guvern, după cererea reprezentanților puterilor aliate.

Dispozițiunea de a desarma unitățile constituite, întrebându-l chiar focul, este datorită generalului Prezan. Brătianu a fost surprins și nemulțumit. Prezan a căutat să atenueze faptul, spunând că măsura era numai pentru oameni în cete mici și că unitățile se desarmau până la îmbarcare.

I-am răspuns că în ordin s'a spus:

1. — A se dezarma orice trupă care nu are ordinul generalului Cerbacev,

2. — A se retrimite la front, desarmata.

3. — A se depozita armele.

A contestat existența unui asemenea ordin, dar Grigorescu a sprijinit afirmațiunea mea.

Am dejunat la Palat; Regele și Regina de o amabilitate excepțională cu mine.

S'a vorbit mult de Sturdza.

Să fi fost aceasta în intențiunea de a-mi ști părerea? Mai era nevoie? Am avut impresia că se tem de părăsire.

S'a vorbit mult de cele ce se petrec în Rusia. Prințul Carol se miră că o revoluție așa de mare s'a putut face cu atât

M. S. Regele decorând ofițeri și soldați din Divizia a 7-a

de puține victime. Suntem de abia la începutul ei și nu se pot trage deja concluziunile finale.

După masă lungă convorbire cu Regele, despre înaintări și de situația politică.

La înaintări mi-a spus că toată lumea se plânge și că ar voi să facă ceva pentru a împuțina nemulțumirile.

De situația politică am vorbit mai mult. În rezumat, avem

datoria să considerăm situația din punctul de vedere românesc. Este posibil să aibă nevoie de serviciul meu în afară de Armată.

După amiază am avut vizita lui Tilică Ioanid. Voește a merge la Paris pentru a face propagandă.

I-am spus că este o dezertare.

Convingerea lui este că trebuie să rămânem cu aliații până la sfârșit, oricare ar fi sacrificiile. El personal însă, pleacă la Paris!...

Imi dă știrea că via mea este în bună stare, dar că atât casa de acolo cât și cea din Craiova au fost devastate.

22. XII.

Dimineța convorbire cu Ionaș Grădișteanu. Aceleași vederi în ceia ce privește linia noastră viitoare de conduită; a rămâne fideli aliaților cu orice preț. Victoria va fi a lor și atunci vom avea compensațiuni. Speră în lichidarea Austriei. Dacă dimpotrivă — ceea ce nu crede — aliații vor fi învinși, nu se va creia României o soartă mai rea, decât aceea ce s'ar obține acum cu pacea.

La ora 3, audiență la Regina.

I-am spus mai întâi că sunt jignit în suflet știind că Regele ar putea să mă creadă în stare să fac la un moment dat ceva în afară de marginile stricte ale loialității.

A convenit că așa este. Am trecut mai departe.

Pentru prima oară am examinat chestiunea unei eventuale păci. A pus foarte net chestiunea dinastiei.

Am spus că este singura dificultate serioasă, dar cred că va putea fi înlăturată.

Regina crede că dacă se pune chestiunea dinastiei, ar trebui adoptată o soluțiune, care să dea dreptul M. S. Regelui să revendice mai târziu tronul.

Ar voi pacea, dar este torturată de ideia, de a reintra la București, în mijlocul acelor cari au fost contra razboiului și cari vor avea aerul triumfător.

I-am spus că așa ar fi, dacă nu va reintra înconjurată de acei cari au luptat și au și azi credința că au făcut bine.

Am mers la Matei Cantacuzino. Am avut un lung schimb de idei. Avem comunitate de vederi. Am plecat cu impresiune foarte bună. Privește lucrurile exclusiv din punctul de vedere românesc și real.

La ora 6 am văzut pe ministrul Franței. Convorbire de 2 ore.

Am isbutit a-l face să înțeleagă, că în Rusia orice măsură militară este de domeniul fanteziei.

A terminat prin a se convinge, totuși crede că se mai poate prelungi rezistența, căci, zice dânsul, pe timpul iernei Germanii nu vor putea întreprinde ceva serios, cu atât mai mult, că au retras artileria grea.

Din punctul de vedere politic ar avea importanță, căci în timpul acesta, s'ar putea încerca unele demersuri diplomatice, în scopul de a induce pe Turcia și pe Bulgaria la pace separată.

Asupra Bulgariei, spune că mijlocul ar fi de a i se ceda Cadrilaterul. I-am spus că Bulgaria nu a intrat în războiu pentru Cadrilater și nici chiar pentru Dobrogea, ci pentru Macedonia. A convenit.

Adevărate copilării.

În fine a terminat prin a spune, că dacă vom fi puși în imposibilitate de a mai lupta, s'ar putea încheia o pace nelegală, pentru ca la încheierea păcii generale, să ne putem valora drepturile noastre.

Zice că acest lucru este important, chiar dacă acum aliații ar da deplină libertate României de a face ceiace voește, căci la conferința de pace va influența mult opinia publică, la care prevalează sentimentul. I-am amintit, că în 1878 la conferința dela Berlin, deși ne făcusem pe deplin datoria, Europa ne-a maltratat. A răspuns că atunci era pacea guvernelor, acum este a popoarelor. În realitate a fost pacea lui Wilson. I-am amintit atunci cum ne-a judecat opinia publică în 1912 pe noi și cum pe Bulgari (în Franța, Anglia și Italia).

Mi-a răspuns cam ambarasat, că se întâmplă și variațiuni de felul acesta, când este indusă în eroare!

Seara am fost la d-na Cantacuzino, pe care am văzut-o și în timpul zilei. Este în aceleași vederi ca și Grădișteanu!

Era și Regina, cu care m'am întreținut foarte mult. I-am relatat cele vorbite cu ministrul Franței.

În urmă a povestit foarte mult din trecutul ei. Copilăria, primii ani ai măritişului, Regele Carol, Regina Elisabeta. Spunea că a depins de voința sa, că nu este azi Regina Engliei.

23. XII.

La ora 12 am mers la Palat, pentru a revedea chestiunea înaintărilor.

Am constatat odată mai mult, că Regele este victima și prizonierul celor care îl înconjoară.

În orice caz, când voește să facă un pas greșit, nu găsește în jurul său piedici, iar pornirile bune sunt exploatate pentru a duce la rezultate dăunătoare.

A venit după amiază la mine, g-lul Iancovescu; este statornic în păreri sale, care sunt și ale mele.

Se accentuează tot mai mult indiciile, că în condițiunile de pace probabile ale Germanilor ar fi eliminarea dinastiei.

Mă întreb ce atitudine va trebui să aibă, acela care va fi însărcinat cu tratativele de pace, de către Rege însuși.

Urîtă dilemă.

Totul va sta în mâna Regelui. Lui singur îi va reveni dreptul și datoria de a hotărî.

Seara, lungă convorbire cu Mihai Cantacuzino, dela ora 9 la 1 noaptea. Este pentru mergerea cu sacrificiile până la extrem. Crede încă în posibilitatea prelungirii rezistenței și în orice caz consideră ca o necesitate absolută să nu pierdem prietenia cu puterile aliate, ceea ce este convins că s'ar întâmpla, dacă am face pace separată.

Este dureros lucru a vedea, că chiar oameni de stat români cred a fi ceva moral și perezvoltător, că dacă nu am face și ultimul sacrificiu, de un folos foarte relativ pentru aliați, am

pierde drepturile câștigate, prin sacrificiile anterioare. Nu este aceasta o adevărată tiranie?

Cantacuzino crede că sunt în teritoriul ocupat curente defavorabile Regelui. Carp este pentru schimbarea dinastiei, Stere pentru republică, Marghiloman pentru menținerea dinastiei, dar la nevoie cu sacrificarea Regelui.

Toată convorbirea noastră nu a dus la nici o concluziune practică. Am rămas fiecare în ideile sale.

24. XII.

Audiență la Rege. Mi-a acordat concediu. În fine!

Crede și El, că în condițiunile de pace, va fi pusă de germani și chestiunea dinastiei.

Nu știu dacă este fixat asupra celor de făcut; din convorbire nu a rezultat nici un indiciu.

În cursul audienței mi-a spus, că nu a fost niciodată neîncercător în mine, dar că a avut impresia că nu spun ce gândesc! Aici deci origina legendei!

Amintindu-î însă atitudinea mea, la toate consfăturile avute, nu a putut să nu convie că am fost acela, care mi-am exprimat părerile în modul cel mai explicit.

Astfel am făcut când s'a vorbit pentru prima dată de evacuarea Moldovei, spunând că este de examinat unde ne retragem și care va fi situația noastră acolo.

Astfel am făcut când s'a vorbit de organizarea rezistenței în Ucraina, astfel când s'a discutat amestecul nostru în luptele intestinale din Rusia, etc....

Am plecat mulțumit, că mi s'a lămurit situația, dar trist că nu vad nici o hotărîre luată. Se poate să fie luată și să nu știu eu.

Seara am avut o lungă întreținere cu Duca, ministrul cultelor, care a venit cu o zi înainte, să mă caute la vagon.

Când am dat mâna, a căutat să facă aluzie la trecut. De sigur era un moment penibil pentru el. I-am ușurat situația

spunându-i: să lăsăm trecutul și să ne ocupăm de prezent, care este mai serios, mai important și mai interesant.

Sincer sau nu, în toate punctele a fost de acord cu mine. Are însă convingerea că din chestiunea dinastiei, trebuie a se face condiția sine qua non. Eu cred că în această privință, nu trebuie să fim mai catolici decât Papa. Regele trebuie să aibă cuvântul hotărîtor.

Dacă am un mandat îl voiu îndeplini cu sfințenie, sau îl depun. Dacă am libertatea alegerii, nu am dreptul să ezit între țară și orice altă considerațiune.

Am plecat spre Bacău.

Măine este Crăciunul: fără pom!

27. XII.

În comunicatul misiunii franceze Nr. 66 din 23. XII este reprodus un discurs al ministrului Pichon, în care spune, vorbind evident de Armata română: „C'est un Général Français qui a réorganisé son armée — aidé dans cette tâche par des officiers français“.

Chiar dacă ar fi fost astfel, încă este o necuviință a se spune aceasta de înșiși cei interesați direct.

Am avut intențiunea să protestez împotriva acestei afirmațiuni jignitoare, cel puțin pentru Armata mea, la reorganizarea căreia nu a participat decât ofițerii români și care a fost mai la timp gata, deși a ținut ea singură și frontul.

Puteam trimite protestul: Regelui, sau lui Brătianu, ori generalului Prezan?

M'am gândit însă că situațiunea este deja destul de urită și că orice complicație, oricât de mică, poate fi vătămătoare. Pe de altă parte, nici nu cred să aibă vreun rezultat practic, acum.

Imi rezerv a face un protest public după trecerea hopului în fața cărui ne găsim¹⁾.

1) Vezi rezumatul asupra misiunilor străine.

28. XII.

Nu am citit, dar mi se spune că Lloyd George ar fi făcut o declarație, în care precizează condițiile de pace. Intre acestea ar fi, ca o condițiune sine qua non, retrocedarea Alsaciei și Lorenei și că ar fi de dorit ca ținuturile din Austria, locuite de Italieni, Sârbi și Români, să fie anexate țărilor respective.

Nu este aceasta o greșală politică? Nu vor putea spune Germanii lumii, dar mai cu seamă națiunii germane, că ei fac un războiu de apărare și că aliații fac un războiu de cucerire? Nu se va produce un reviriment în opinia publică germană, în favoarea războiului, până la ultima extremitate și unul contrar, în unele țări aliate?

30. XII.

S'au afișat și condițiile de pace ale Președintelui Wilson.

Nu știu, dacă sunt autentice, dar pentru noi vor avea efectul unui duș răcoritor, foarte salutar celor cari sunt mai mult francezi decât români.

Pentru noi, în acele condițiuni se prevede pur și simplu, evacuarea. Pentru Italia, rectificarea frontierei pe naționalități, pentru Serbia, eșirea la Mare. Se spune că naționalităților din Austro-Ungaria să se dea o primă organizare; care să le îndrumeze spre autonomie.

Urările de Anul Nou, făcute trupelor Armatei a II-a.

Iubiți ostași ai Armatei a II-a

Intrăm în anul 1918 sub un cer posomorit. Imprejurările au adunat nori groși peste capetele noastre și nu putem ști ce va scăpăra, din ei, dintr'un minut într'altul, asupra țărișoarei noastre scumpe.

Faptele mărețe săvârșite însă de voi, în cursul anului ce am trăit, este o garanție sigură, că orice ne așteaptă în viitor, Armata a II-a prin soliditatea ei neîntrecută și prin spiritul ei de sacrificiu, mai presus de orice laudă, va ști a se menține neconținut și neclintit la înălțimea gloriosului ei trecut din acest războiu.

Dela prima împușcătură, santinelă neclintită în fața dușmanului, după o retragere din cele mai grele, cum puține cunoaște istoria războaielor, de îndată ce flancurile voastre nu au mai fost descoperite, v'ați oprit în fața dușmanului: hotărâți, cu fruntea sus și brațul vânjos.

Deși istoviți de oboseală, deși bântuiți de boale, deși lipsiți de cele trebuincioase, nu v'ați mișcat o palmă din loc și toate eforturile dușmanului au fost zadarnice; s'au izbit de liniile voastre ca de o adevărată stâncă.

Cu baioneta neconținut spre pieptul dușmanului și în bătaia neîntreruptă a tunurilor lui, ați început, călăuziți de Comandanții voștri și numai de ei, de Comandanții voștri tot atât de scumpi vouă ca și mie, să vă refaceți și în capăt în trei luni ați putut spune: „suntem gata, mai tari și mai încrezători în izbândă ca oricând, așteptăm numai semnalul pentru a rostogoli orice din calea noastră“.

Imprejurările ne-au silit să mai întârziem, dar când s'a dat semnalul, ați dovedit cu prisosință, că încrederea ce aveți în tăria voastră este întemeiată.

Cu un avânt care a înscris pentru vecie în Istoria neamului o pagină glorioasă, v'ați aruncat în luptă, masurându-vă cu trupele încercate ale unei Armate din cele mai puternice din lume și ați împodobit drapelele voastre cu laurii biruinței. Ați făcut prizonieri, ați liberat sate, ați luat bogată pradă de războiu. Ați avut adevărate victorie!

Nu ați apucat apoi bine să ieșiți din ofensivă, când deodată ați fost chemați să faceți față la două atacuri înseminate ale dușmanului, la aripile voastre, în sectoare ocupate până atunci de alte trupe și pe care ați trebuit să le apărați voi.

Nu numai că ați izbutit a pune stavilă eforturilor dușmanului și pe aceste noi fronturi ce vi s'au dat, dar ați putut, la ne-

voie, să alergați frățește în ajutorul Armatei vecine, când a fost în strâmtoare.

Acestea sunt faptele voastre din cursul anului încheiat, fapte mărețe care vor trece în poveste, căci de glorioasele voastre isprăvi dela Mărăști, Soveja, Măgura Cașinului, Muncelul, Cireșoaia și altele, vor povesti fii din fiii voștri, spre gloria neamului.

O Armată cu un astfel de trecut, nu se mai poate arăta altfel!

Mândru peste seamă de a vă fi fost în frunte, închinându-mă cu recunoștință, ca tot ce este român, înaintea voastră, și, încrezător pe deplin în statornicia, credința și soliditatea voastră în viitor, vă urez cu neșărmurită iubire vouă și la ai voștri: sănătate, zicându-vă din adâncul inimei: La mulți ani, sub un cer senin.

General AVERESCU

1 9 1 8

1. I. 1918.

Am primit o foarte frumoasă telegramă dela Brătianu, ca răspuns la o telegramă a mea, în care îi spuneam că cea mai bună urare ce-i pot face este să ne ajute Dumnezeu, să ieșim cu bine din greaua încercare prin care trecem.

3. I.

Intrunire la D-l Brătianu: Generalii Berthelot, Prezan, Iancovescu, Grigorescu, Văitoianu și cu mine.

Chestiunea de discutat era dacă trebuie să trimitem sau nu trupe în Basarabia pentru a păzi depozitele de acolo și căile ferate.

Pe de altă parte, este necesar ca operațiunea de ocupare să se facă cu forțe suficiente, pentru ca ea să nu fie compromisă, iar pe de alta, este de avut în vedere că după plecarea Rușilor, trupele noastre vor trebui să ocupe întreg frontul dela Galați la Noua Suliță.

Am arătat că ocuparea unui asemenea front cu forțele de care dispunem, nu este ceva serios și de aceea cred că se pot duce în Basarabia oricâte trupe se va crede, căci nu schimbă nimic în ceea ce privește organizarea rezistenței noastre, care tot aceeași va fi, cu o Divizie mai mult sau mai puțin.

Generalul Berthelot a voit să demonstreze că noi putem organiza o rezistență serioasă cu o dispersare a forțelor, cu atât mai mult cu cât pe de o parte forțele inimice din fața noastră sunt în desorganizare complectă, iar pe de alta, transportul de noi forțe ar cere un timp îndelungat.

Ei au pus două luni pentru a lua 12 Divizii de pe frontul oriental și în orice caz, transportul unei Divizii, cere 15 zile.

Am rămas foarte uimit de cele spuse de generalul Berthelot și am intrat în oarecari detalii cu el, punându-l într'o penibilă încurcătură.

Am discutat mai întâiu transportul. I-am pus chestiunea: ce randament atribue unei linii ferate? N'a știut să răspundă. L-am ajutat. Am ajuns la 16 trenuri pe zi. L-am întrebat atunci câte trenuri crede că are o Divizie; a răspuns că 60. I-am spus atunci că socoteala este simplă și foarte departe de 15 zile.

Mi-a obiectat că sunt mișcări preparatorii, îmbarcarea, debarcarea, etc. I-am admis un oarecare timp mort, nu însă de 10 zile și în orice caz el este de atribuit numai primei Divizii.

Atunci ca să mă convingă, mi-a spus, că: l'état major français compte 15 jours, et, ce ne sont pas des imbéciles.

I-am răspuns, că dacă întrebuițăm: *des gros mots, toute discussion est impossible.*

S'a mai potolit.

I-am explicat apoi că apărarea frontului nostru cu forțe puține, ar duce la o dispunere în cordon.

Mi-a răspuns că trebuie numai o linie de supraveghere și în spate rezerve eșalonate în adâncime.

I-am spus că pierde din vedere configurația geografică a țării. Nu avem adâncime proporțională cu extensiunea frontului și rețeaua de comunicațiuni nu este de natură a favoriza o astfel de manevră.

I-am atras atenția și asupra situațiunei inamicului, amintindu-i, că bazați pe aceleași izvoare, acum câtva timp, cei dela misiunea franceză, în special colonelul Pétin, se temeau de un atac, sau prin Bucovina, sau pe la Galați și tocmai atunci în realitate Germanii pregăteau atacul contra Italiei, fără a se ști de el.

Mi-a răspuns: on le savait!!

Nu am voit să relevez această afirmațiune extraordinară și desigur nu de natură a întări simpatiile dintre Francezi și Italiani.

Am arătat în fine, că trupele nu sunt în stare să execute mișcări repezi, din cauza stărei cailor și a încălțăminte.

Aici generalul Berthelot a avut un fel de explozie. A strigat că sunt 600.000 perechi de bocanci la Nicolaev și noi ne văităm de încălțăminte: — „Ou sont, Monsieur le Ministre, ces chaussures?”

În furia lui a aruncat niște hârtii pe masă, strigând: je suis navré.

I-am răspuns: toate acestea nu schimbă faptul, că soldații nu sunt încălțați.

Am rămas cu desăvârșire edificat, că este un impulsiv absolut necunoscător al meseriei.

Luând cuvântul, generalul Grigorescu a început prin a spune că noi am convenit odată că trebuie să ne ținem cuvântul față de aliați și este de mirat cum generalul Averescu și generalul Iancovescu mai fac obiecțiuni. O eșire curioasă și prost dezvoltată.

Am răspuns pur și simplu că niciodată nu am fost întrebat asupra părții politice a situației noastre. Convingerea mea este că am fost întrebat exclusiv asupra chestiunilor militare și atunci când aceste chestiuni erau în strânsă legătură cu cele politice, am pus întotdeauna chestiunea a mi se arăta mai întâiu care sunt vederile politice ale guvernului și numai când am știut care sunt acele vederi, am arătat întru cât acțiunea militară este sau nu posibilă.

Am atras atențiunea generalului Grigorescu, că a spus că o măsură militară poate sau nu duce la bun sfârșit, nu înseamnă că ea nu se va executa dacă situația politică o va impune, chiar știind că se vor lega de ea mari sacrificii.

Impresiunea celor de față a fost că eșirea lui Grigorescu s'a întors împotriva lui.

În cursul ședinței a sosit o telegramă dela Petrograd, prin care se pune guvernului nostru un ultimatum.

I se impută că a arestat revoluționari (militari) ruși și că a desarmat trupe.

Se cere a se pune în libertate cei arestați, a se pedepsi cei cari au făcut arestări și dacă nu se va răspunde în 24 ore, se vor lua măsuri militare în contra noastră.

Brătianu a răspuns că informațiunile nu sunt exacte și ca s'au luat de noi numai măsuri de poliție, pentru garantarea siguranței și bunurilor populațiunii.

4. I.

Invitat la dejun de Brătianu. Am trecut mai întâiu pe la Berthelot, pentru a primi Crucea de războiu. Azi l-am găsit mai liniștit. A voit să-mi explice enervarea lui de eri, prin vorbele care umblă din gură în gură, că ar fi o mare dușmănie între mine și el, din cauză că aliații nu ne dau ajutoare.

I-am spus că face rău a se lua după cele ce se spune. Eu nu mă ocup de șvonurile care circulă și nici nu citesc ziare.

Revenind asupra întreținerii de eri a trebuit să convie la urma urmei că situația militară în România nu mai poate să depindă de ceea ce voim sau vom voi să facem noi, ci numai de intențiunile și hotărârile inamicului.

Situația noastră geografică și forțele de care dispunem, ne paralizază orice acțiune necesară.

La Brătianu am găsit Consiliu de miniștri și am fost chemat să iau și eu parte.

Am repetat cele spuse eri și cuvintele mele au fost foarte favorabil primite.

S'a hotărît a se trimite trupe în Basarabia, știindu-se că o rezistență serioasă nu se poate organiza.

Mai sunt miniștri cari mai înclină în spre o ultimă rezistență, într'o pozițiune extremă.

Am spus că este de competența guvernului să judece și să hotărască, dacă această jertfă va găsi compensațiuni, chiar dacă din punctul de vedere militar nu va duce la nici un rezultat.

La masă era și D-na Brătianu; convorbire asupra Rusiei: revoluție, mentalitate, psihologie, Tolstoi, Korolenko, etc....

După masă am făcut pace cu D-na Brătianu. Mi-a spus, că îi pare bine că mă vede în casa Domniei-sale și eu i-am spus că-mi pare bine, că o aud spunându-mi aceasta și că aş dori să am o întrevedere mai lungă cu D-sa.

Cu Brătianu am vorbit mai mult. Impresia lui este că Germanii vor primi pacea fără a separa dinastia de țară și cu integritatea teritoriului, exceptând Cadrilaterul.

Nu trebuie grăbit, pentru a obține consimțământul aliaților;

eu am spus că nu trebuie, nici prea întârziat, pentru a nu ne da cu totul, pe mâna dușmanului.

El mai vede încă o dificultate: pregătirea spiritelor și mai cu seamă a oamenilor politici în special, parte din conservatori fiind foarte intransigenți.

După masă am avut iarăși o întrevedere cu Mihail Cantacuzino, de aproape două ore. Este o mare luptă în sufletul său. Cel puțin am această impresie. Pe de o parte, nu se poate despărți de ideea, de a fi cu aliații, iar pe de altă parte nu se împacă deloc cu ideea, de a fi de altă părere cu mine, pe o chestiune atât de importantă.

Care din aceste două idei va ieși biruitoare, nu pot să prevăd. Pare totuși a înclina spre mai puțină intransigență. Înainte de plecare am văzut și pe generalul Petala, care a venit în tren la mine.

Foarte războinic: trebuie să facem orice sacrificii, pentru a nu ne pune rău cu aliații.

Același cântec, prin urmare. Dacă nu-ți dai și ultima suflare, pierzi tot ce ai făcut, ba ești chiar privit ca: lacheur!

Trebuie a ne mai mira, că spiritul general începe a fi contra Francezilor?

Este trist, dar faptul e acesta!

După unele explicațiuni, am avut impresia că Petala s'a mai calmat. Este însă mult sub influența generalului Prezan și a generalului Grigorescu, care de altfel, nu știe dacă are o convingere în adevăr personală.

6. I.

Reprezentatie la teatru sub patronajul meu. În sală manifestatie de simpatie, iar la sfârșit, manifestatie cu torțe și muzică, prost organizată.

19. I.

Am întrunit comitetul de patronaj al coloniilor de copii.

Am pus bazele organizațiunei. Cred că va prinde. Am văzut pe toți animați de foarte multă bunăvoință.

20. I.

Conferință la Iași: Regele, Brătianu, Take Ionescu, generalii Berthelot, Prezan, Iancovescu, Grigorescu și cu mine.

Din cauza mișcărilor noastre de trupe, Mareșalul Makensen a trimis un mesaj în care arată că s'a derogat dela 2 articole din armistițiu și cere explicațiuni.

Brătianu face o expunere și conchide că este sau o amenințare sau un bluff.

S'a alunecat în o discuție încurcată asupra întreprinderii noastre în Basarabia și complicațiunilor cu Rușii.

Indată ce am avut cuvântul, am căutat să reintrăm în adevăratul subiect al consiliului.

Am spus că nu văd nici amenințare, nici bluff; este numai dorința de a reglementa o nouă situațiune, creiată prin mișcările trupelor noastre.

Am opinat că dacă Germanii ar avea cea mai mică intențiune să ne atace, pot să o facă oricând, prin simpla denunțare a armistițiului, fără nici o explicațiune. Ar fi putut, pentru ca să arate că au fost siliți la aceasta, să denunțe armistițiul în ziua în care s'au început mișcările noastre. Este mai degrabă de presupus, că pentru motive politice ori militare, nu au interesul ca să atace, dar nu pot să lase, în același timp, să se producă schimbări în fața frontului fără să ceară explicațiuni.

S'a discutat apoi a doua parte a chestiunei, că dacă ne-ar ataca, ce măsuri militare ar trebui să luăm.

Asupra acestui punct, Brătianu a arătat că în Germania se produc acum unele lucruri care vor duce la o nouă hotărîre. Sunt serioase turburări în favoarea păcii și atunci, este posibil ca guvernul să recurgă la o energică acțiune militară, sau să ia față de aliați o atitudine mai conciliantă.

Această hotărîre s'ar putea produce în două săptămâni și ar fi important pentru noi, să ținem frontul până atunci. Ce dispozițiuni militare ar fi de luat?

Generalii Berthelot și Prezan spun că amenințarea este numai pe la Nord mai de temut și că ar fi necesară gruparea a trei Divizii de nouă formațiune, dar că acestea nu vor fi gata decât

în trei săptămâni. Când le vom avea vom fi în stare să facem față dușmanului.

Am răspuns că chiar dacă am avea tot ceea ce putem organiza și dacă am presupune că prin miracol în cursul acestei nopți am putea distribui forțele noastre în modul cel mai judicios posibil, încă nu vom fi în stare să rezistăm unui atac serios.

Este inadmisibil, ca mareșalul Makensen să se îmbarce într-o întreprindere, înainte de a fi în măsură să o ducă în mod sigur la bun sfârșit.

Înțeleg, cum a spus primul ministru, rezistența pentru un scop determinat până se lămurește situațiunea în Germania, dar nu organizare de rezistență nedefinită, căci aceasta înseamnă sacrificii fără semnificație practică.

S'a convenit în fine, în sensul arătatelor mele. Se va lua contact cu mareșalul Makensen, pentru a vedea care este scopul mesajului său.

Take Ionescu a întrebat dacă în situația actuală se poate ca o parte din trupele noastre să-și deschidă drumul spre Est, chiar peste Nistru.

Am răspuns Anabasi!

Am văzut, după ședință, pe Brătianu. Vede situația ca mine. Dacă este sincer, suntem în comunitate de vederi.

Ieri, am scris D-lui profesor Xenopol, care a luat inițiativa să ofere o sabie de onoare generalului Grigorescu; în urma unei scrisori a acestuia, a hotărât să-mi dea și mie o asemenea sabie.

L-am rugat să-mi spuie dacă hotărîrea pornește din inițiativa personală, sau este o delegație și în acest caz de la cine o are.

24. I.

Sunt chemat din nou la Iași de Brătianu pentru mâine.

25. I.

Am dejunat la Brătianu. Mi-a spus că s'a primit dela inamic un ultimatum prin care se cere ca în termen de 4 zile, să se dea lămuriri asupra mișcărilor de trupe.

Brătianu vede 3 soluțiuni: reluarea ostilităților, începerea tratativelor de pace, sau tergiversarea.

Prima soluție este și el convins că nu poate duce decât la ruina completă.

A doua, trebuie să o respingă deoarece, el care a început războiul, nu poate să facă și pacea.

Singura soluție de adoptat pentru actualul guvern, este a treia. Crede însă că nu se va izbuti, căci se vor opune conservatorii.

M'a rugat să rămân în Iași pe a doua zi, căci nu știe ce întorsătură vor putea lua lucrurile.

26. I.

Am dejunat din nou la Brătianu. Guvernul a demisionat din cauză că nu a fost acord asupra hotărîrii de luat.

Am primit chiar la Brătianu în casă, comunicarea marelui Curței că voi fi primit în audiență, de Rege. Brătianu mi-a promis că-mi va da tot concursul fără să ceară să se amestece în hotărîrile guvernului, care este răspunzător de actele sale.

Am fost în audiență la Rege și am primit însărcinarea de a forma guvernul.

Am întocmit o listă, pe care am prezentat-o Regelui. Mi-a sugerat unele nume: Manolescu, Președintele Curței de Casație și Garoflid, Inspector agricol.

Mulți lipsesc din cei puși pe listă: Generalul Culcer, Mișu Seulescu, Garoflid.

Sper sa-i văd mâine.

Am văzut seara pe d-l Manolescu. care a refuzat de a intra în guvern, pentru că simpatiile sale sunt pentru Franța!...

Și aceasta poate fi un aspect al patriotismului, dar pe care eu nu-l înțeleg.

A judeca interesele țării, în momente în adevăr tragice după simpatiile și legăturile personale, este ceva care trece peste marginile priceperei mele.

27. I.

Am combinat ministerul; sunt însă doi lipsă: g-lul Culcer care va sosi mâine sau poimâine și Mișu, dela care nu am avut încă răspuns.

Am trimis o notă adversarului arătând, că a survenit schimbare de guvern și că nu se poate da încă rezultatul cerut. Am arătat că o prelungire a termenului se impune prin forța lucrurilor.

A răspuns că acordă o prelungire de 48 ore, dar speră că în noul guvern nu vor fi membri din cel vechiu.

28. I.

Am venit la Bacău pentru a-mi lua din lucruri. Când am plecat, crezusem că voi sta puține ore.

Am primit știrea că Mișu Săulescu și cu Garoflid, nu mai voesc să intre în guvern, pentru că-i deconsiliază amicii politici și pentru considerațiuni personale.

Patrioți!...

Pare că știrea venirii mele la Guvern, a umplut mai pe toți de bucurie.

Pe soldați, în special.

29. I.

Am depus jurământul. Regele a ținut o mică cuvântare. Am putut lua la Finanțe pe Fotin Enescu, aproape cu sila.

L-am văzut la Palat, o jumătate oră înaintea depunerii jurământului și după multă stăruință din partea mea și a Regelui, a sfârșit prin a primi.

Compunerea guvernului a fost următoarea:

— *General Averescu, Președinte fără portofoliu, dar ad-interim la Externe.*

— *C. Sărățeanu, Interne.*

— *C. Argetoianu, Justiția.*

— *General Culcer, Lucrări publice.*

— *Matei Cantacuzino, Instrucția publică.*

— *Luca Niculescu, Comerț și Industrie.*

— *C. Garoflid, Domenii.*

— *Fotin Enescu, Finanțe.*

— *General Iancovescu, Războiul.*

— *Mișu, titular la Externe, dar lipsă din țară.*

Ceva caracteristic în compunerea guvernului: C. Sărățeanu, magistrat de profesiune și judecător la Curtea de Casație, este numit la Interne. C. Argetoianu, om politic este numit la Justiție.

Mișu, funcționar al statului în cadrele ministerului de Externe (dar în politică liberal de marcă), în loc de a veni imediat la post, a stat cu dela sine putere în străinătate.

Toate acestea datorite abilității acelor care aveau putința de a-și impune voința în conducerea supremă a țării.

Am mers la Ministerul de Externe împreună cu Brătianu și am făcut cunoștință cu personalul.

Am avut un consiliu de miniștri, după amiază la ministerul de Externe, iar seara consiliul a fost prezidat de Rege.

Politica guvernului va fi a începe negocierile de pace dar desigur nu pacea cu orice preț.

30. 1.

Azi au plecat la București d-nii: Papiniu, colonel Ressel și maior Mitilineu.

Papiniu are însărcinarea de a comunica vederile guvernului, în ceea ce privește pacea și a cere o prelungire a armistițiului de cel puțin 20 zile, pentru a ne completa ministerul.

Colonelul Ressel avea însărcinarea de a spune Mareșalului Makensen că doresc să am o întrevedere personală cu el.

Maiorul Mitilineu are însărcinarea de a lua contact cu oamenii noștri politici din București, în special cu Marghiloman, pentru a vedea, dacă nu poate să știe dela ei, cam pe ce baze s'ar îndruma negocierile de pace.

ORDIN de ZI Nr. 6956 din 31 Ianuarie 1918

Iubiți Ostași ai Armatei Române,

Chemat de M. S. Regele la cârma trebilor țarei, sunt nevoit a părăsi comanda Armatei a II-a.

Înainte de a mă despărți de voi, vin să vă arăt încă odată din adâncul sufletului, mulțumirile și recunoștința mea nemărginită, pentru statornicia și devotamentul cu care ați stat la sfânta voastră datorie, în mijlocul celor mai mari greutăți.

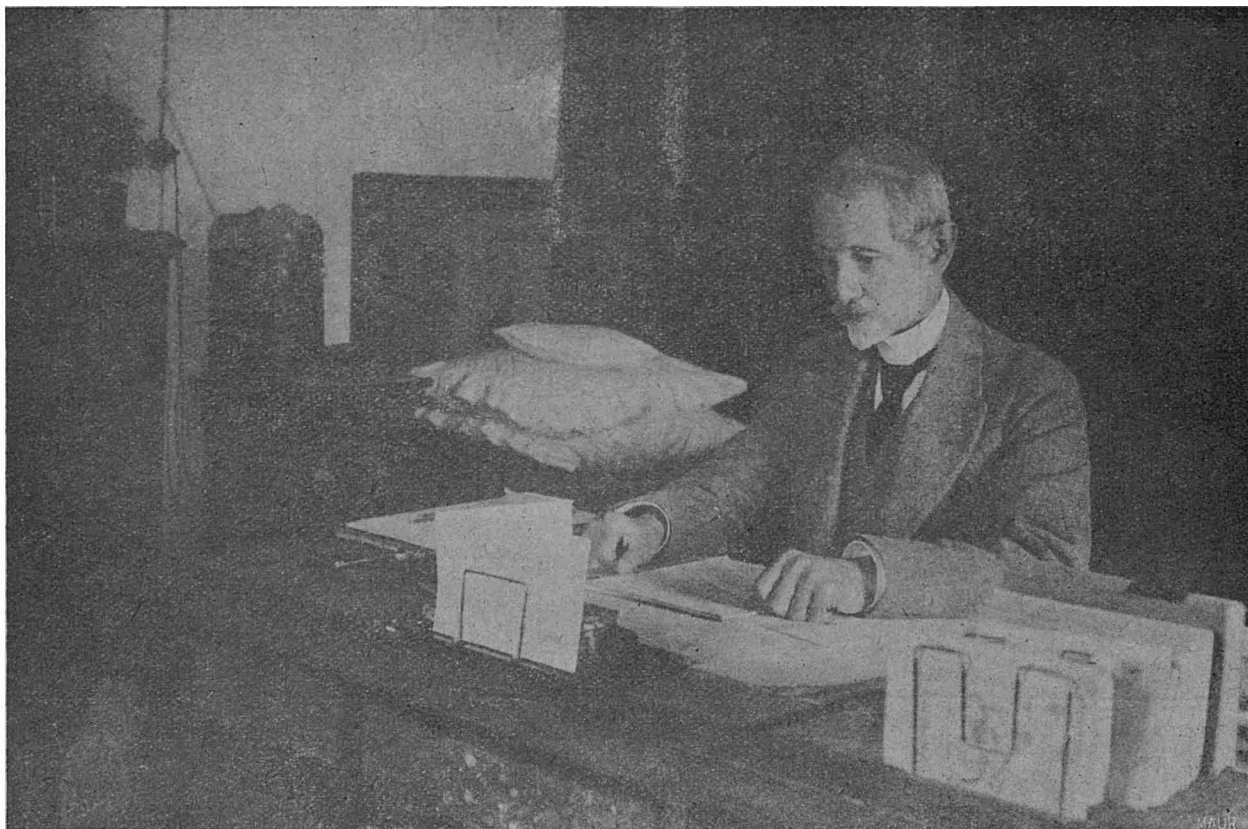
Doresc să mai știți totdeodată, că iubirea ce mi-ați arătat neconținut și de care mi-ați dat atâtea dovezi, a găsit necurmat un răsunct călduros în inima mea.

Mă despart deaceia de voi, scumpii mei tovarăși de luptă, prin legăturile de comandament, căci cu gândul și cu sufletul voiu continua a fi în mijlocul vostru și vă voiu urmări pretutindeni cu mândrie, cu dragoste și plină încredere în virtuțile voastre ostășești și românești.

Sunt convins, că atât cât țara va avea nevoie de brațul vostru, fiecare mișcare a voastră va fi un act de bravură, oricare ar fi jertfele ce vi s'ar cere.

Să mai știți în sfârșit că una din grijile mele de căpetenie de aci înainte, va fi ca răsplata virtuților și jertfelor voastre să fie înălțuită, așa cum s'a hotărât și cum v'a fost chezăuit prin viul grai al M. S. Regelui.

General (ss) AVERESCU

1918

289

Generalul Averescu fotografiat în 1918 la biroul d-sale de lucru din Piatra-Neamț.

1. II. 1918.

Am fost azi la Camera și am făcut o declarațiune din care a reeșit linia de conduita ce va avea guvernul. Am cerut sprijinul Parlamentului, pentru a mi se da curajul necesar sa eșim cât se va putea mai puțin rau din situațiunea inextricabila, în care ne găsim.

Am fost viu aplaudat. Primire cât se poate de simpatica.

A vorbit Bratianu, declarând că va sprijini guvernul; cerea numai să fie ținut la curent, cu mersul evenimentelor.

A vorbit Cuza și apoi Trancu. Ambii favorabil pentru guvern și în special pentru mine și au atacat cu violența fostul guvern.

S'a ridicat ședința căci amenința să devie foarte încordata.

Situațiunea lui Bratianu era din cele mai penibile.

2. II.

S'au întors delegații dela București.

D-l Papiniu a constatat o mare satisfacțiune la Mareșalul Makensen, când i-a spus ca noul guvern este hotărît de a păși pe calea negocierilor.

Nu a voit sa admita prelungirea armistițiului. Dupa multe discuțiuni, s'a convenit ca în ziua de 7 sa se comunice numele delegati or noștri pentru negocieri, iar în ziua de 9 Februarie sa aiba loc prima întâlnire a delegaților.

Mitilineu nu a putut aduce nici un rezultat.

Col. Ressel îmi spune din partea lui Makensen, ca primește sa ne vedem, dar nu crede ca vor putea fi schimbate condițiunile.

Delegații noștri au avut contact cu oamenii politici din teritoriul ocupat: Carp, Lupu, Nențe cu. Beldiman, Virgil Arion, toți hotărâți pentru îndepartarea Regelui.

Am trimis pe Crainiceanu cu o telegrama prin care cer lui Makensen întâlnirea.

3. II.

Rezultatul dela Makensen afirmativ, pentru Luni 5.
Plec la Bacău.

4. II.

Mi-am luat ramas bun dela ofițerii Armatei a II-a. Colonelul de Roince mi-a adresat câteva cuvinte din cele mai cordiale, la care i-am raspuns foarte calduros.

5. II.

Plecat dimineața din Bacău. Ajuns la liniile noastre, am fost așteptat de colonelul Lișcu, înlocuitorul Comandantului de Divizie. La liniile germane, am fost așteptat de capitanul de cavalerie Scholtz, atașat pe lângă mine și alți ofițeri ca să mă ducă la Focșani.

Am fost duși direct la Cercul Militar, unde am fost primit de Șeful de Stat Major al Corpului I de rezerva, colonelul Krenrab; am dejunat, iar la 12,15 (ora veche) am plecat cu trenul spre Buftea. Mi s'a pus la dispoziție un vagon din parcul imperial (al Principesei Luise).

Am fost primit la Buftea de Makensen, care mi-a eșit la scara înainte. M'a condus la apartamentul ce mi-a fost destinat și am avut o lungă convorbire cu el.

I-am spus ca dorința mea era să știu, pe ce baze se vor face negocierile. Rezultatul:

I-am spus ca, chestiunea dinastiei este de ordin privat. Nu va intra deci în tratativele de pace. Cred că a înțeles. Mi-a spus însă ca Armata va fi respectata cu toate onorurile, ca o vom putea ține mobilizata și întrebuința în Basarabia, împotriva bolșevicilor. Eventual am putea fi ajutați prin o cooperare în Rusia.

În privința teritoriului vor trebui facute cesiuni.

Dobrogea se va ceda, cu acces însă la mare. El crede totuși, că s'ar putea ajunge la o înțelegere, cedând numai Cadri-laterul și o fâșie locuită de Bulgari până la linia Mangalia Adam Klissi.

Austria cere o rectificare de frontieră, dar nu va fi nimic.

Mi-a promis tot sprijinul lui, dar mi-a repetat că întreținerea noastră are un caracter privat.

Văzând că nu mă poate pune la punct în mod explicit și sigur, cu bazele tratativelor, l-am rugat să-mi înlesnească o întrevedere cu Kühlmann și Czernin. Mi-a răspuns că va putea obține aceasta.

Tot în convorbirea cu caracter privat, mi-a spus că prima chestiune de regulat va fi aceea a dinastiei.

Mi-a făcut confidența că este hotărâtă schimbarea dinastiei, lucru la care au convenit și fruntașii noștri din București.

Am spus Mareșalului că pentru mine, acesta este punctul cel mai greu; că deoarece am primit mandatul de Șef de guvern dela actualul Rege, nu pot sub nici un cuvânt conveni la decapitarea Suveranului meu.

Mareșalul a convenit că situațiunea nu este plăcută, dar știe ca Împăratul este fixat asupra acestui punct. I-am spus că în cazul acesta voi merge personal și imediat la Berlin.

L-am rugat pe el să-mi solicite o audiență la Kaiser.

Mi-a spus că la miezul nopții, va da prin Hughes raportul zilnic direct Împăratului. Va profita de această ocazie și-i va supune cererea mea.

Am trecut apoi jos în salon, unde am avut o conferința mai precisă cu generalul Hell, Șeful de Stat Major al Mareșalului Makensen, un secretar de legăție și un căpitan de Stat Major. A asistat și Mareșalul Makensen, fără a se amesteca în convorbire.

Conferința a luat un caracter oficial. Generalul Hell face o expunere a situațiunii și cere să admitem condițiunile preliminare pentru începerea tratativelor de pace.

Pe de o parte, cererile formulate erau neadmisibile, iar pe de alta nici generalul Hell nu a putut să mă orienteze

precis, asupra bazelor pe care se vor face tratativele de pace. Am refuzat de aceea a lua orice angajament și am insistat a-mi spune hotărîrea, după ce voi fi văzut pe miniștrii de externe.

Am trecut apoi la masă.

În timpul ei, cum ședeam la dreapta Mareșalului, a revenit aproape în șoaptă asupra chestiunii cu dinastia, spunându-mi că fac rău să nu profit de ocazie pentru ca să scăpăm de actuala dinastie, căci toți cei din București afirmă că este o pacoste pe țară și doresc îndepărtarea ei.

I-am spus că aceasta poate să fie părerea lor, dar am și eu pe a mea și nu mi-o schimb, de aceea îl rog încă odată să-mi înlesnească audiența la Împărat. De altfel, l-am întrebat în locul meu ce ai face? A tăcut mai întâiu și apoi mi-a spus: poate că ai dreptate, voi vorbi chiar noaptea această cu Împăratul, prin Hughes.

După masă convorbirea a mai fost reluată, privitor la preliminarile păcii, dar am rămas în aceleași margini.

Generalul Hell crede că în chestiunea Dobrogei s'ar putea ajunge la soluțiunea, de a o lăsa deschisă până la pacea generală.

Fiind mare agrarian, el crede că dacă am fi bine călăuziți, în 5 ani am îndoii producția noastră.

Și el este de părere că asupra trecătorilor în munți nu trebuie să fim prea îngrijorați.

9. II.

Primesc o telegramă prin care mi se spune că întâlnirea cu Czernin și Kühlmann se întârzie cu 24 ore.

10. II.

Am sosit la Buftea unde am găsit pe Mareșalul Makensen. Din nou foarte amabil personal cu mine și foarte bine voitor pentru noi.

Am avut o lungă convorbire și a repetat aceleași lucruri, dar am observat o mica schimbare în ceea ce privește exigențele formulate în chip de condițiuni, pentru începerea tratativelor.

Mi-a spus în același timp, confidențial, ca el a vorbit prin fir special Impăratului și că Impăratul are încredere că intențiunile mele de a încheia pacea sunt sincere și de aceea ma consiliază sa merg fara șovaire înainte, să nu am grija de chestiunea dinastiei și sa contez pe sprijinul Germaniei în toate tratativele și pe al lui în special.

A plecat apoi la București.

La conferința cu cei doi miniștri de externe: von Kühlmann și contele Czernin, m'am găsit dela început în fața unei situațiuni schimbate. Icest lucru, fara sa ma desorienteze, m'a indispus foarte mult.

Nici macar nu am dat răspuns direct, ci am spus pur și simplu: eu am primit sa formeze guvernul, bazat pe declarațiunile publice făcute de guvernele Dvs., ca vor sa încheie pacea fără despăgubiri sau anexiuni; mă găsesc acum în fața unei noi situațiuni. Este firesc sa modifice și eu hotărîrea mea. Voi aduce aceasta chiar azi la cunoștința Suveranului meu. M'am sculat și conferința noastră a luat sfârșit, dela sine.

În momentul plecării, contele Czernin mi-a spus ca avea însărcinarea sa faca o comunicare personala Regelui, din partea Impăratului Austriei. I-am promis ca-i voi da raspunsul îndutla ce voi ști hotărîrea M. Sale, ceea ce am și facut.

14. II.

Întâlnirea Regelui cu Czernin. Era hotărît ca Regele sa vie în automobil la Bacau și sa primeasca pe Czernin în casa mea. Regele ar mai fi stat peste noapte la mine.

Tot programul a fost schimbat însa. Regele a sosit la mine azi. la ora 12.30. Eu l-am precedat cu trenul, sosind aseară la Bacau.

Am luat loc în trenul Regal și am continuat spre Sud. Întâlnirea va avea loc în gara Răcaciuni, deci Regele era

înaintea lui Czernin. După întrevvedere, Suveranul se va întoarce la Iași.

Pe timpul audienței, am convorbit cu colonelul austriac Hranilovici. Mi-a spus ca nu trebuie să ne speriem de cere-rile lor și sa începem tratativele căci vom ajunge la înțelegere.

După plecarea trenului am fost chemat la Rege și am vor-bit până în gara Bacău.

Rezultatul audienței defavorabil. Regele foarte abătut. Czer-nin a fost inflexibil și lipsit de deferență.

A cerut a se da rezultatul definitiv în 48 de ore.

15. II.

Audiența la Rege. L-am consiliat a convoca un consiliu de Coroana*) A încuviințat.

Este de parere ca un trimis al Regelui să meargă la Im-paratul Austriei. Ideia este a colonelului Știrbei care mi-a ex-primat-o eri în tren.

Dupa amiaza, am telegrafiat prin Ressel care este la Di-vizia a 5-a, pentru audiența la Impăratul Carol al IV. Regele a revenit asupra consiliului de Coroana; este de părere să m'î așteptam. Cred ca face o greșală.

Parerea mea este ca. cu toate că condițiunile sunt grele, nu mai puțin soluțiunea pazei este încă singura cea indicata.

Am pus în curent pe Brătianu, pe Take Ionescu și pe reprezentanții aliaților întruniți, de situațiunea în care ne gasim și am conchis că tot soluțiunea păcei este favorabilă. Din partea lor am vazut o atitudine rece.

Le-am spus că nu este nici just și nici în interesul alia-ților a fi atât de exigenți cu noi, căci cu o astfel de atitudine vor arunca țara în brațele Germaniei. Le-am dat a înțelege ca nu am intențiunea a duce eu lucrurile mai departe, căci cred ca nu am reușit în misiunea mea.

*) Acest consiliu l'am cerut Regelui încă din ziua de 13 dim. după ce avusesem o convorbire cu Fasciotti.

Mi-au răspuns mai îndulcit, arătându-mi că în declarațiunea dată lui Brătianu, că atunci când România nu va mai avea nici un mijloc de rezistență, vor considera că ne-am făcut datoria.

Am răspuns: da știu, dar cine va hotărî asupra posibilității sau imposibilității rezistenței?

Eu consider că de mult rezistența nu poate duce decât la sacrificii inutile și poate materializeze rezultatul ar fi va-tămător aliaților, prin faptul că materialul nostru de războiu ar cădea în cea mai mare parte în mâinile dușmanului și-l va întrebuința pe frontul occidental.

Ne-am despărțit cam rece.

Am rămas a vorbi în urmă în particular cu Fasciotti, care mi-a spus că în limitele instrucțiunilor ce au, ei nu pot vorbi, decât cum au vorbit.

16. II.

Am trimis răspunsul nostru prin care arăt că primim bazele tratativelor, însă nu cu condițiuni *sine qua non*.

Mi se răspunde că rezultatul meu nu este satisfăcător și că dacă nu dau un răspuns categoric și necondiționat până mâine la ora 12, armistițiul va fi denunțat.

Am văzut pe Saint Aulaire. Personal este foarte bine dispus pentru noi. Pricepe situația în care ne găsim, dar evident că trebuie să se ție în marginile instrucțiunilor ce avea.

Mi-a vorbit cu multă afecțiune și i-am mulțumit; cuvintele lui mi-au făcut mult bine.

17. II.

Consiliul de coroană. Am expus situațiunea și am aratat că neisbutind a obține o pace așa cum speram, era natural să consider misiunea actualului guvern încetată.

Brătianu este pentru reluarea rezistenței. Take Ionescu pentru retragere.

Am arătat că nu-mi iau răspunderea nici uneia din aceste soluțiuni *).

Pe de altă parte, propunătorii celor două soluțiuni nu-și iau răspunderea lor în mod exclusiv, ci vor să mă asocieze la ele, ba chiar să prezidez eu guvernul.

Am refuzat categoric.

Mi se cere ceva monstruos. Să prezidez și să asum răspunderea unei soluțiuni, care după adâncă mea convingere ar duce țara la dezastru!

S'a hotărît în orice caz, că orice soluțiune s'ar adopta, actualul guvern trebuie să rămâe la cârmă.

Nu s'a hotărît însă care soluție se va alege.

De o importanță deosebită este faptul, că Brătianu a spus, în cursul discuțiunilor, că poate ar fi bine ca Regele să recurgă la oamenii politici, din teritoriul ocupat.

Dupa amiază am mers la Regina.

Scena de lacrimi, foarte neplăcută. La un moment dat, când am căutat să-I explic, că în desfășurarea evenimentelor mari, este câte odată nevoie a se primi situațiunile așa cum sunt, oricât de grele ar fi ele, mi-a răspuns că în vinele ei nu curge sânge de sclav. Am tăcut. M'am înclinat și am eșit!

După o lungă convorbire cu Regele, în care s'a hotărît a se adopta politica păcei, Mi-a spus că este necesar să convoc iarăși consiliul de coroană, pentru a comunica hotărîrea luată, ca Rege constituțional.

*) La începutul ședinței, Generalul Iancovescu a voit să ia note după cuvântările ce se vor ține.

Ion Brătianu a spus, că după consiliile de coroană nu se încheie procese verbale și deci nu este nevoie a se lua note pe timpul ședințelor.

Mai târziu s'au pus în circulație relațiuni asupra consiliilor de coroană. Mi-a intrat și mie un exemplar în mână revăzut și corectat de însăși Ion Brătianu. Erau niște relațiuni, *ad usum Delfini*. Nu au deci nici o valoare istorică, decât aceea de a fi dovadă mai mult de moravurile politice din acea vreme.

18. II.

Consiliul de coroană. Regele a început a ceti declarațiunea sa, prin care arată că deși soluțiunea păcei este dureroasă, dar este în orice caz preferabil a suferi o rană, decât a primejdui existența.

Imediat după aceasta mi se aduce un plic, din partea inamicului.

Din cauza ca nu i s'a dat răspunsul la timp și armistițiul a fost întrerupt, pentru a restabili armistițiul, înainte de scurgerea celor 3 zile dela denunțare, pune condițiuni noi, pe lângă cele existente ca: demobilizarea a 8 Divizii, trecerea trupelor germane prin nordul Moldovei, transporturi pe căile ferate, etc...

Efectul acestui mesaj a fost din cele mai deprimante, rezultatul însă a fost același: condițiunile trebuiesc primite.

Iata unde ne-a dus tactica balcanică a tergiversarilor.

În orice caz, hotărîrea totuși nu a fost definitivă și s'a amânat pentru mâine când se va reuni din nou consiliul de coroană.

Dupa amiaza consiliu de miniștri la care am chemat și pe generalii Prezan, Vaitoianul, Grigorescu și intendantul Zaharia, pentru ca sa lumineze consiliul asupra posibilităților și rezultatului unei reluări a operațiunilor.

G-lul Prezan a facut o expunere ca de obicei foarte grandilocventa, dar consistând numai din considerațiuni strategice; generalul Grigorescu, nedesmințit, poate sa reziste și să învinga, el vrea sa fie consecvent cu angajamentele luate fața de aliați. L-am rugat să se men'ce în limitele considerațiunilor militare. G-lul Vaitoianu a spus ca el poate sa apere frontul sau, deși are 14 km. de Divizie!

A fost pentru mine o dureroasă decepție.

Intendantul Zaharia a expus documentat situația, aratând ca din punctul de vedere al subzistențelor, rezistența este o utopie.

Am rezumat cele spuse în aceea ca rezistența este posi-

bilă, dar va fi de durată limitată și se va termina prin nimicirea Armatei. Armata ar scăpa de acest sfârșit fatal, numai dacă inimicul nu ar voi sau nu ar putea să ne atace sau dacă s'ar produce, pe timpul rezistenței, vreun eveniment care să schimbe fața lucrurilor, pe teatrul general de războiu.

Iarași nu s'a luat nici o hotărîre.

19. II.

La consiliul de coroană de azi, au fost chemați: generalii Prezan, Văitoianu și Grigorescu fără știrea guvernului. O ade-vărată anomalie. Joacă șoarecii pe masă, deși biata pisică este acasă.

În primul consiliu de coroană, Brătianu și-a exprimat mi-rarea, că nu vede și generali.

I-am raspuns ca atât cât știu, la nici un consiliu de co-roana nu au fost chemați generali. Acum însă întâmplător în minister se gasesc trei generali (Culcer, Iancovescu și cu mine), pe câtă vreme înainte nu era nici unul!

Se înțelege, a tăcut din gură; totuși rezultatul a fost că astăzi s'au chemat generali.

Nu este a se conchide, că Brătianu guverneaza și când este afara din guvern?

Regele a făcut o expunere aproape plângând, conchizând ca trebuie să ne supunem împrejurărilor și că din sacrificiul ce facem, poate va ieși recompensa meritată.

Eu am arătat că condițiunile sunt foarte grele, dar că o rezistența ar fi totuși mai dezastruoasă.

Am arătat concluzia la care am ajuns, consultând pe ge-nerali.

Prințul Carol ia cuvântul și spune, că deși nu este con-stituțional, din partea Reginei declară în numele femeilor ro-mâne, ca este trist că nu se rezistă până la ultima extremi-tate și se spera ca se va găsi un bărbat de stat destul de patriot care să împiedice pe Rege de a semna o astfel de pace.

Regele l-a mângâiat și a spus câteva cuvinte pe care nu le-am înțeles!

S'a ridicat ședința; atunci generalul Prezan, fără a fi întrebat, ia cuvântul și spune, ca Armata a fost chemată și declară în numele ei, că este gata a-și face datoria, până la ultima extremitate.

Am observat numaidecât, că sunt convins de aceasta și că sunt sigur, că și-o va face, indiferent de persoana care ar fi în capul guvernului.

G-lul Prezan a răspuns: cu siguranța!

Foarte curioasă această intervenire a generalilor neîntrebați.

Se pregătise ceva, dar nu a reușit.

Am strâns pe miniștri într'un colț și am spus, ca noi trebuie să părăsim guvernul. Toți am fost de acord.

Am intrat la Rege și i-am spus că în urma declarațiunilor Prințului Carol, noi nu mai putem sta la guvern, gasindu-ne între două politici!

Regele a exclamat, foarte consternat: Mă parasiți și Dvs.? Lasați toată raspunderea asupra mea?

— Sire! Noi nu vă parăsim, dar nu voim să fim crezuți de nepatrioți, atunci când facem dovada de cel mai mare patriotism și de o abnegație fără margini.

— Da, dar nu luați în seamă avântul tinereței.

Am revenit asupra demisiei și am plecat la consiliul de miniștri, unde mi-am gasit colegii foarte agitați. Cu mare greutate i-am liniștit; cei mai agitați erau generalii Culcer și Iancovescu. Mult mai liniștit și mai obiectiv a fost Matei Cantacuzino.

Ne-am promis să rămânem și am promis că voi face o expunere lămurită la Camera, pentru ca sa se știe situațiunea noastră.

20. II.

Intrevedere cu Știrbei caruia i-am spus greșala mare ce se face la Palat cu două politici, una a Regelui și alta a Reginei cu Prințul Carol.

Mi-a promis că va face tot posibilul să înceteze această stare de lucruri, căci toată lumea cu judecată este convinsă, că ceea ce fac este singura soluțiune rațională.

21. II.

Am prânzit astă seară la mareșalul Curței, Henri Catargi. Era și Știrbei. La plecare l-am întrebat dacă are trăsură, mi-a spus ca da, ar dori să meargă însă cu mine și că ceea ce fac este patriotic.

Deasemeni și Prințul Carol va căuta la prima ocaziune sa faca astfel ca să șteargă impresiunea produsă cu eșirea lui din ziua de 19 la consiliul de coroană.

Delegații noștri au sosit eri la Buftea și azi au luat contact cu Czernin și Kühlmann.

Intre condițiunile pentru armistițiu, era și aceea, ca misiunile militare străine să părăsească țara.

Evident am pus pe generalul Berthelot în cunoștință despre aceasta, precum și de itinerarul pe care ar putea călători.

În cursul zilei a venit colonelul Pétin, pentru a-mi arăta condițiunile sub care ar putea să călătorească prin Austria. Mi-a spus în același timp, ca ei pregătesc plecarea și prin Rusia. pentru cazul că guvernul francez nu ar încuviința, sau că Germanii nu ar conveni la condițiunile puse.

Am primit dela Argetoianu răspunsul, că condițiunile cum sunt formulate se vor satisface*).

23. II.

O complicație care pune odată mai mult în evidență starea noastră de nervozitate și lipsa totală a judecății reci.

Eri am primit o comunicare dela Argetoianu prin care îmi spunea că condițiunile pentru misiunile străine rămân aceleași, dar că vor trebui să facă o carantină de 4 săptămâni.

Toată lumea alarmată că este o călcare a cuvântului, ca este o cursă pentru a-î ține prizonieri, etc...

Eu am întrebat numaidecât, care este motivul acestei măsuri. Bănuiam că este o măsură sanitară.

Francezii s'au hotărât să meargă prin Rusia. Nu cred ca

*) A se vedea anexa A.

exclusiv din acest motiv, dar și pentru că guvernul francez nu aprobă prin Austria.

Se întâmpla însă că Germanii înaintea spre Odesa și că au cerut și trenuri pentru ca să ajungă mai repede.

A venit colonelul Pétin foarte alarmat și cu un aer cât se poate de necuviincios, mi-a cerut sa le garantăm ca nu vor fi suparați de Germani.

I-am raspuns că, deși nu cred ca este cazul a se alarma, totuși voi lua masuri astfel, ca primul tren german sa nu ajunga la Bender decât 24 ore mai târziu: dupa ultimul tren francez. Mi-a spus ca ei în Odesa nu se opresc deloc.

Am chemat pe generalul Iancovescu și l-am rugat sa dea instrucțiuni, pentru transportul Germanilor, în sensul aratat.

24. II.

Astazi am avut ziua cea mai penibila, prin ridiculul ei, din câte am trait.

Cele ce s'au petrecut, bate recordul celei mai fecunde imaginațiuni umoristice.

Dupa o zi foarte încordata, caci de abia la 10 am putut sa-mi iau masa, pe la 11.30 m'am culcat, când ma pomenesc chemat la telefon. Colonelul Stârcea îmi comunica sa merg la Palatul Reginei, caci Regele vrea sa-mi vorbeasca.

Am mers, am gasit pe Rege jos și-mi spune foarte alarmat ca misiunile straine nu mai pot pleca, fiindca le este taiat drumul de Germani, cari au trimis la Reni 140 de camioane cu ordin de a pleca la destinațiune necunoscuta.

Nu am avut cunoștința de aceasta noua complicație, pe care Marele Cartier General nu a gasit cu cale de a mi-o comunica. In cursul zilei întrebând pe g-lul Prezan pentru ce nu mi-a comunicat-o, mi-a spus că, credea ca are caracter operativ. *Francezilor și Regelui însa a comunicat-o!*

In ceea ce privește plecarea cu destinațiune necunoscuta, am avut mai târziu, în cursul zilei de azi, convingerea ca daca nu a fost o invențiune rautacioasa, a fost desigur o infor-

mașiune greșită, care nu putea să reziste, la cea mai mică critică serioasă.

În orice caz, am avut eri un răspuns dela Argetoianu, prin care îmi spunea ca cheștiunea misiunilor straine se aranjează.

Am cautat să liniștesc pe Rege, să-i spun că nu cred ca este o vânătoare din partea Germanilor ci o pura coincidență, dar ca în tot cazul voi lua măsuri, ca o întâlnire sa fie exclusa. De va trebui voi face sa se distrugă poduri, pentru a întârzia mersul Germanilor, iar la nevoie voi întrebuința chiar forța.

Am spus, ca am telegrafiat dela București, că pentru noi este o cheștiune de onoare, sa asiguram libera trecere a misiunilor straine.

La plecare am ținut sa văd și pe generalul Berthelot care era la Regina, împreuna cu mulți ofițeri francezi. Îmi închipui ce atmosfera de calm și încredere în sine, trebuie sa fi domnit acolo.

G-lul Berthelot contrar de ceea ce mi-a spus din partea lui colonelul Pétin, îmi cere un interval de 3 zile, între ultimul tren francez și primul tren german!

L-am întrebat prin ce mijloc aş putea obține rezultatul voit. Am pus aceasta întrebare, numai ca să-mi dau seama de taria judecății lui.

Mi-a raspuns ca în adevăr îmi cere ceva exprimat în termeni generali, dar nu revine lui de a gasi soluțiuni, ci noua. Este destul sa știm ca puterile înțelegerii nu vor icrta nici odata României, de a fi cauzat cel mai mic neajuns misiunilor.

I-am raspuns, ca nu știu ce vor gândi puterile înțelegerii, știu însa ca ceea ce ma preocupa pe mine este. ca noi înșine nu am voi sa se întâmple așa ceva. I-am adaogat, sa fie sigur ca tot ceea ce omenește este posibil se va face, pentru ca drumul sa fie la adapost de orice suparare.

Ne-am despartit cu impresia, ca s'a liniștit și ca incidentul este închis.

La ora 2¹/₂ noaptea ma pomenesc cu colonelul Stoicescu la mine, ca sa-mi comunice din partea Regelui sa telefonez

din nou la Bufta și să convoc consiliul de coroană a doua zi la ora 9.30.

I-am spus că voi telegrafia, dar ca nu gasesc necesar a convoca consiliul de coroană, căci este o chestiune pur de guvern și că măsurile necesare sunt luate.

S'a întors la Palat spre a vorbi în acest sens Regelui și a-mi telefona rezultatul.

Peste trei sferturi de ora îmi telefonează că Regele menține parerea.

Am chemat pe col. Ressel, am dat telegrama și în același timp am spus a se convoca consiliul.

25. II.

La consiliul de coroană, au venit și generalii. Convocați de cine? Se zice de Regina!... S'a discutat ce?

Am expus situațiunea, măsurile și intențiunile guvernului.

A vorbit Brătianu găsind natural că a fost greșit cum s'a procedat, însă conchizând cu niște masuri, care nu erau decât măsurile guvernului, exprimate cu alte cuvinte.

A voit să alunece și pe terenul politicii generale exteriore; am obiectat că era în discuție chestiunea misiunilor straine.

A vorbit Mișu Cantacuzino cu fraze frumoase și foarte aprins, dar după ce a terminat, i-am spus că era de prisos un asemenea discurs, căci cu toții suntem de acord asupra celor de făcut.

La începutul consiliului un ușier aduce o însemnare din partea reprezentanților aliaților, veniți la Palat în corpore pentru a face acest demers!

Brătianu, cu mare dreptate, a rugat pe Rege să nu citească biletul, ca să putem discuta mai liberi.

După ce s'a văzut că suntem de acord, Regele a mers pentru a comunica miniștrilor străini rezultatul.

Am plecat cu generalul Prezan la Marele Cartier General, unde am chemat și pe Berthelot, pentru a-l asigura că poate să plece.

A formulat dorințele lui, le-am încuviințat mai adăogând și alte garanții, pentru mai multă siguranță și ne-am despărțit rămânând să-l mai văd acasă la el, înainte de plecare, căci nu voia să viu la gară. Trenul pleca târziu și el avea intenția să se ducă la gară mai de vreme și să se culce înainte de plecare.

Seara am cinat la legația italiană și apoi la 10^{1/2} m'am dus la g-lul Berthelot. Am stat de vorbă cu el o jumătate de oră, pe un ton foarte cordial. Când ne-am despărțit, l-am rugat să se intereseze de soarta Românilor din Odesa.

Bilanțul:

Pe o simplă bănuială, panică.

Precipitarea plecării, consiliu de coroană, demersuri diplomatice, etc., etc...

La plecarea Francezilor, manifestație pentru războiu, organizată de câteva fete sub egida Principesei Elisabeta, manifestație care a mers la Palat. Regele și Regina au eșit în balcon.

Au fost luați la manifestație schilози din spitale, cari au terminat prin a se înjura și bate, unii fiind pentru pace alții pentru războiu.

Chestiunea cu vânătoreea Francezilor s'a lămurit.

Am primit lucrările subcomisiunilor pentru demobilizare și pentru schimbul prizonierilor. Din ele se vede, că măsura carantinei este generală, se întinde chiar și la prizonierii germani.

De altfel Argetoianu a venit și ne-a comunicat că Germanii consimt la următoarele:

1. — Misiunile să plece, când vor voi.
2. — Pot să meargă prin Austria spre Elveția; prin Bulgaria spre Salonic; prin Rusia.
3. — Carantina se suprimă.
4. — Dacă merg prin Rusia, vor fi protejați contra bolșevicilor.

Iată pentru ce ne-am alarmat și s'a convocat până și consiliul de coroană!

Înainte de ameză am fost la Cameră, unde am făcut o complectă expunere a situațiunii. Născuse unele curente ostile. Se zicea chiar că voiui fi atacat.

Cuvântarea mea a liniștit pe toți; am simțit că parlamentarii, în mare majoritate, erau satisfăcuți.

După amiază, am mers la Palat, unde Argetoianu a făcut în consiliul de miniștri, sub președinția Regelui, o expunere amănunțită a mersului tratativelor.

Rectificarea frontierei se va reduce la foarte puțin lucru. Chestiunea Dobrogei este cu puțință să se rezolve favorabil, adică cedarea Cadrilaterului și a unei porțiuni pe frontiera de Sud, până la linia Mangalia—Adam Klissi.

În ceea ce privește celelalte stipulațiuni, cele patru puteri cu care tratăm și-au formulat cererile. Trebuie examinate și vom da instrucțiuni asupra fiecărui punct plenipotențiarilor noștri în ce mod pot fi ele rezolvate.

Am ales ca delegat juridic pe Petre Missir și este hotărât că mâine după amiază, să studiem în consiliu toate cererile dușmanilor.

Aveam de gând să cer Regelui să arate dacă are sau nu încredere în guvern, caci după modul cum s'au desfășurat evenimentele, impresia generală este că nu.

Regele arată că este obosit și pentru aceasta, am amânat. Totuși după terminarea ședinței, am trecut la Rege, care mi-a reînnoit dorința de a vedea pe Marghiloman, — dorință exprimată deja de când a plecat Argetoianu prima dată ca delegat al guvernului pentru negocierile de pace.

I-am spus că dacă este pentru motive politice ar fi o greșala.

Mi-a răspuns că *nu*. Atunci i-am repetat ca Regele, ca Suveran, poate să vadă pe ori cine, dar că în cazul acesta special, dacă întrevederea are legătură cu situația politică, ar fi o eroare. Mi-a repetat că nu are nici o legătură cu politica.

Mi-a vorbit de Cocea, despre care îmi vorbise cu o zi înainte. Este foarte supărat de opiniile sale și de stilul ziarului ce publică.

I-am spus că a fost amnestiat fără știrea mea, dar ca nu era nici o vină în sarcina lui. Vina, mi-a răspuns Regele, este însăși persoana lui. I-am spus atunci, că avem legi și dacă însăși guvernul nu respectă legile, atunci mergem spre anarhie.

I-am promis că va fi supus unei cenzuri foarte severe.

26. II.

A venit St. Aulaire azi la mine și mi-a spus că marinarii francezi, cari veneau cu arhiva din Odesa prin Chilia, s'au întâlnit la Belgrad cu Germanii, dar nu au avut nici o supărare.

Eri era foarte alarmat în această privință și mi-a cerut să-i luam sub protecțiunea noastră. Am dat numaidecât ordinele necesare, dar desigur erau de prisos. Incă o dovadă că numai la ofițerii straini nu se gândeau Germanii, în mersul lor spre Odesa. Tot interesul era pentru ei, să apuce înaintea Austriacilor.

Am explicat lui St. Aulaire, că noi avem interesul chiar sa facilitam înaintarea Germanilor asupra Austriacilor, pentru că primii ne garantau depozitele noastre din Rusia, pe când cei din urmă nu.

Toata ziua mi-a fost peste putință să am o audiență la Rege; și totuși era așa de necesară.

27. II.

Azi a sosit Marghiloman. A avut, în cursul dimineței audiența la Rege.

La ora 4 d. a. am fost primit și eu în audiență.

Explicația a durat o oră și jumătate. Am început prin a arata Regelui, că din cauza ultimului eveniment, impresia generala este, ca Regele nu are încredere în noi. Eu sunt deprins cu aceasta, dar colegii mei nu; ei simt că nu au autoritatea necesara, mai ales în momentele de față și sunt hotariți a ma părăsi.

Daca Regele mai are încredere în noi, îl rugăm ca la primul consiliu de miniștri, ce trebuie să aibă cât de curând loc, să spue câteva cuvinte de încredere miniștrilor; dacă nu, suntem gata să lasam locul liber.

În momentele de față, este necesar să fie o perfectă încredere, reciproca. După ce mi-a facut diferite obiecțiuni care nu stăteau în picioare, căci le-am răsturnat rând pe rând, fără cea

mai mică sforțare, a terminat prin a spune, că este o chestiune de sentiment, că trebuie să fie un fluid între El și guvern și, dacă *robinetul* nu funcționează, atunci lucrurile nu merg.

În fine, după multe încercări de derobare, l-am făcut să spue pe față, că nu mai are încredere în noi și că ne primește demisia.

Venind la Consiliu și anunțând aceasta, am fost salutat de colegii mei cu un strigat unanim de ușurare. Generalul Iancovescu mi-a adus o foaie de hârtie și mi-a spus: te rog scrie demisia, să nu se răzgândească.

Am trimis demisia, iar noi am discutat situația și micile chestiuni la ordinea zilei și ne-am despartit, cu un sentiment real de vie satisfacție.

28. II.

Astăzi a plecat Argetoianu la București. I-am dat instrucțiuni după hotărîrea luată în consiliul de miniștri, să anunțe criza, să nu mai lucreze, ci să dea delegație D-lui Papiniu, care să continue lucrările, sub rezerva aprobării noului guvern.

Seara am avut masă la Cercul Militar, la care au luat parte doi fruntași basarabeni, Președintele republicii (Domnul Inculeț) și Președintele consiliului de miniștri (Domnul Ciugurcanu).

Am fost chemat pe la 10, dela masă, la Rege, pentru a-mi spune că ar fi bine să nu mai trimit pe Argetoianu. I-am arătat inconvenientele cărora ne-am expune și i-am explicat cu ce instrucțiuni l-am trimis.

A profitat de ocaziune ca să-mi arate un articol din „Chemarea” a lui Cocea, intitulat „Lovitura de Stat”. I-am spus că s’a publicat prin fraudă, trecând peste cenzură, că ziarul va fi suspendat pentru 15 zile, iar girantul raspunzător și tipograful vor fi dați judecății.

Sunt chestiuni care preocupă foarte mult pe Rege.

Am chemat încă odată pe Argetoianu la mine și i-am repetat instrucțiunile relatându-i convorbirea avută cu Regele.

In privința fruntașilor basarabeni, trebuesc următoarele lămuriri:

Acum câteva zile a venit la mine D-l Inculeț, Președintele republicei, să-mi spue că Parlamentul lor (Sfatul Țării) este aproape în unanimitate pentru unirea cu România. Când voim să venim, se va face imediat, căci ei sunt gata.

I-ai spus că trebuie făcute mai întâiu demersurile necesare pentru a li se recunoaște calitatea de stat independent, putând a dispune, cu deplină libertate de sine însăși.

Pentru aceasta voi da pe de o parte instrucțiunile necesare Comisarului nostru dela Chișinău (Duiliu Zamfirescu, de profesiune diplomat), ceea ce am și făcut și comisarul a dat instrucțiunilor guvernului cursul necesar, iar pe de alta, voi face să fie invitați la Buftea pentru a participa la negocierile de pace, în calitate de reprezentanți calificați ai Basarabiei, ceea ce echivalează cu o recunoaștere de fapt a suveranității Basarabiei.

Am dispus și în această privință prin Argetoianu. Cei doi fruntași au primit invitația formală.

2. III.

Criza continuă.

A venit St. Aulaire ca să-mi spuie, că nu are nici un amestec în chestiunea Marghiloman și că nu o poate privi cu ochi buni.

Am primit o telegramă dela Argetoianu în care-mi spune ca, din cauza crizei, dușmanul crede că are nevoie de noi garanții și că, dacă până Marți la expirarea armistițiului, nu se stabilește un acord, va fi nevoit să schimbe condițiile și poate să rupă chiar negocierile.

Am trimis copie Regelui.

În consiliul de miniștri impresia a fost adâncă.

Am mers la D-l Porumbaru, Președintele Senatului, să-l rog a se duce la Rege, să-I spue că situația este destul de serioasă.

3. III.

Asta seară a sosit D-I Argetoianu și mi-a spus, că impresiunea produsă la Buftea de demisia noastră a fost din cele mai deplorabile. Condițiunile care se vor face, vor fi foarte grele.

Retragerea noastră se impune, căci desigur că Germanii au pierdut încrederea în taria guvernului și deci perspectiva sigură a unei relațiuni viitoare bune și de aceea, vor apăsa mai mult asupra prezentului și vor cere și garanții.

În cursul după amiezii am fost la Rege, pentru a-I prezenta niște lucrări curente, dar în special pentru a protesta contra ștergerii dela înaintare a colonelului Buzetescu, admis de comitet, dar contra căruia s'a pronunțat defavorabil noul Comandant al Armatei, general Văitoianu.

Mi-a spus ca nu l-a admis:

1. — Pentrucă pe vremea contrabandelor, s'ar fi compromis.
2. — Pentruca s'a ocupat de moșie.
3. — Pentrucă în procesul Berindei a fost prea aspru.

În fine, după lungi explicații, mi-a promis ca îl va admite.

4. III.

În ședința de azi a Consiliului de miniștri, Argetoianu a făcut o expunere detaliată a rezultatului mergerii sale la București.

Sinteza acestei expuneri pentru mine este că: din ceea ce izbutisem a lega strâns și a pune în același curs, interesele țarei cu ale dinastiei, acum de când cu criza, aceste interese mi se pare ca încep a se desparti. Se pot scapa unele, numai în detrimentul celorlalte.

Se poate să mă înșel, dar așa vad eu azi situațiunea.

Măine vine Marghiloman.

Miniștrii voiau sa ma duc numaidecât la Palat ca să spun Regelui să rezolve imediat criza, fiindcă poimăine este termenul scăderii armistițiului.

M'am opus, deoarece Regele știa prea bine aceasta. Am plecat la Bacău.

5. III.

Marghiloman a venit.

A fost însărcinat imediat să formeze guvernul și la ora 6, am primit decretul pentru contrasemnare.

Am avut în cursul zilei, vizita D-lui Mavrocordat, deputat. Imi propune să mă pun în capul unei mișcări de asanare.

Sunt dispus a-mi închina restul energiei, pentru binele țării. Nu cred că va ieși ceva din sforțările mele; suntem prea viciați în viața noastră politică.

La Mărăști : ofițerii din Armata II-a prezintă domnului Mareșal AVERESCU un baston cu frunze de stejar pe care sunt gravate numele localităților unde au avut loc luptele la cari a luat parte Armata II-a

ANEXA A.

MISIUNEA MILITARĂ FRANCEZĂ

În cursul luni Septembrie 1916, guvernul nostru a cerut guvernului francez „să detașeze pe lângă Comandamentul de căpetenie român un ofițer general calificat, care și-ar spune la fața locului, punctul său de vedere și ar colabora la direcțiunea operațiunilor”^{)}.*

Generalul Joffre a ales în acest scop pe generalul Berthelot, Comandantul Corpului 32 Armată, la Marna, căruia i-a atașat circa 12 ofițeri superiori, cei mai mulți locot. coloneli, cari să fie detașați pe lângă marile noastre unități, „ca agenți de legătură și de informație și mai târziu ca agenți de execuțiune”^{)}.*

La instrucțiunile sale scrise, generalul Joffre adăoga verbal: „rolul de consilier este întotdeauna foarte delicat; înainte de toate, trebuie să câștigați încrederea și inimile lor” (Românilor).

La 3 16 Oct. 1916, generalul Berthelot descindea în stația Periș, întâmpinat fiind de I. I. C. Brătianu, președintele Consiliului cu vorbele:

„Fiți bine venit, Domnule general. Salut în Dvs., dacă acceptați, „pe Șeful Statului major general al Armatei române”.

Ulterior, generalul Berthelot a declinat această onoare, rezervându-și rolul de consilier.

Ofițerii francezi din misiune au fost trimiși la Armate și Corpuri de Armată, cu misiunea de ofițeri de legătură.

Odată cu retragerea Armatei noastre și în urma intervențiunei făcută de generalul Berthelot dela începutul lui Noembrie 1916, misiunea militară franceză primește un supliment de ofițeri (circa 12 ofițeri superiori, 200 ofițeri subalterni, 60 medici, etc...), care să dea posibilitatea misiunii să asigure o colaborare intimă și zilnică până la eșalonul regiment de infanterie (Brigadă de artilerie).

^{*)} „Le drame roumain” de Generalul Pétin, pag. 18.

La începutul anului 1917, generalul Sakarov fiind numit ajutorul Regelui Ferdinand, Comandantul de căpetenie al Armatei ruso-române din Moldova, generalul Berthelot rămâne atașat pe lângă Marele Cartier General român.

La 24 Februarie (9 Martie) 1918, misiunea militară franceză părăsește țara, pentru a se reîntoarce în Franța.

* * *

Care a fost rolul misiunii militare franceze?

Acest rol nu are un aspect uniform și nu formează un întreg. Pentru a-l defini, trebuie să privim rolul șefului misiunii separat de rolul membrilor componenți ai misiunii.

Șeful misiunii. În aparență rolul său era acela de „consilier”, atașat persoanei Regelui, Comandantul de căpetenie. Acest rol a crescut însă și a luat proporțiuni, care, în special în prima parte a campaniei, conduceau la o substituție a Comandamentului de căpetenie. „Notele” pe care Șeful misiunii le supunea Regelui, se transformau în ordine imediat executorii.

Această quasi substituție, fără nici o răspundere însă în fața consecințelor așa ziselor sugestii, își are originea, pe de o parte, în actul lipsit de demnitate și inexplicabil — dacă considerăm că Armata noastră avea încă generali săi de valoare —, al primului ministru, care oferind generalului Berthelot, la sosirea în țară, șefia Statului major general al Armatei noastre, a dat acestuia măsura sferei sale de intervențiune posibilă, iar pe de altă parte, de interesul pe care Franța îl avea, de a menține energic prin acțiunea misiunii, interesele franceze de pe frontul oriental, care constau în păstrarea echilibrului necesar în Balcani și în opunerea sa la o hegemonie oricare ar fi fost ea, având ca mijloc Armata română.).*

Rolul cu totul preponderent al șefului misiunii, care lucra înlocuindu-l pe un ajutor al Comandamentului de căpetenie și pe deasupra M. C. G. român, a făcut ca aprecierile generalului Berthelot asupra ofițerilor români — oricare ar fi fost comanda pe care o exercitau — să fie adesea hotărâtoare, sau să creeze cel puțin o atmosferă nefavorabilă acestora.

Generalul Berthelot nu a procedat așa fel ca să câștige încrederea noastră și inimele noastre — cum i se recomandase de generalul Joffre — ci, în fața slăbiciunii Comandamentului nostru, și-a impus fără nici un menajament felul său de a vedea.

Spiritul acțiunii Șefului misiunii a fost transmis și membrilor

*) „Le drame roumain” de Generalul Pétin pag. 150.

misiunii, delaşaţi pe lângă Comandamente, unde însă nu au găsit întotdeauna acelaşi ecou.

Membrii misiunii. Rolul acestora a îmbrăcat trei forme bine distincte.

1. — În prima parte a campaniei, membrii misiunii au jucat rolul de ofiţeri de legătură şi informatori ai M. C. G.

Anumiţi ofiţeri francezi au primit şi misiunea de a se deplasa la Diviziile care erau atacate şi de a asigura executarea ordinului ca acestea să nu se retragă sub nici un motiv (Anexa Nr. 1) M. C. G. creia astfel organe de Comandament — fără răspundere şi având grad inferior Comandanţilor de Divizii — în afară de acelea ce în mod natural trebuiau să conducă operaţiunile în spiritul intenţiunilor M. C. G. Această deformare a concepţiunii exercitării comandamentului era consecinţa firească pe de o parte a presiunii şefului misiunii şi pe de altă parte a slăbiciunii M. C. G.

2. — În prima jumătate a anului 1917, când Armata noastră reorganiza şi când misiunea militară franceză înlărită, avea ofiţeri până la Corpurile de trupă, rolul acestora era de a lucra la refacerea unităţilor şi la instrucţia trupei şi cadrelor, deci rol de instructori şi consilieri tehnici.

3. — Cu începerea dela 7/20 Iunie 1917, rolul de mai sus s-a fost extins la acela de controlori ai acţiunii Comandanţilor, cari erau obligaţi să-i ţină la curent cu tot ce vine în legătură cu organizarea, pregătirea şi executarea operaţiunilor.

Felul cum ofiţerii francezi şi-au îndeplinit rolul defînit mai sus a variat după temperamentul fiecăruia şi după puterea de apreciere a situaţiunei delicate în care se găseau, ca o consecinţă a ordinului M. C. G., date sub inspiraţia directă a şefului misiunii.

Acei cari au fost prezumţioşi, au trezit în sufletele noastre sentimentele ce natural trebuiau să provoace o asemenea atitudine acei cari au avut însă discernământul şi tactul necesar, au făcut să nască sentimente opuse şi au lăsat impresiuni din cele mai bune.

* * *

Compunerea misiunii. La finele anului 1916, locot. colonel De Roince, mai apoi locot. colonel Marchal, au avut rolul defînit mai sus (a se vedea şi anexa 1, 2).

La începutul anului 1917, gruparea ofiţerilor francezi era cea arătată la anexa Nr. 3.

La Statul Major al Armatei a II-a se aflau:

— Locot. colonel Hucher, şeful grupărei şi

— Căpitanul Cravoisier, ajutorul său.

Activitatea cea mai pronunțată pe care a avut-o misiunea franceză la Armata a II-a, este aceea a grupărei conduse de locot. colonel Hucher; asupra ei vom insista deci mai mult.

Gradul de pregătire și raporturile de serviciu.

Ofițerii francezi detașați la Armata a II-a erau proveniți, în mare parte din rezervă și aveau o pregătire militară destul de sumară. Experiența războiului îi ajutase să se perfecționeze în comenzile pe care le exercitau pe frontul francez, comenzi de un ordin sensibil inferior însărcinărilor ce primeau pe frontul român.

În general prezumțioși, aduceau în Corpurile de trupă totuși o notă de demnitate, devotament în serviciu și eroism pe câmpul de luptă.

Au colaborat cu trăgare de inimă la instrucția unităților și mai ales la cunoașterea și utilizarea armamentului ce ne sosise din Franța.

Atât locot. colonel de Roince, cât și locot. colonel Hucher, șeful grupului francez, aveau legături de serviciu foarte restrânse cu mine, întrucât lucrau în cadrul Statului major. Mai strânse au fost legăturile cu locot. colonel Marie, care, în calitatea sa de consilier pentru artilerie, lucra direct cu mine.

Dădusem ordinul necesare Șefului de Stat major, ca ofițerii francezi să-și poată îndeplini însărcinarea ce aveau anexa 2 și 4) în condițiunile cele mai bune.

Locot. colonel Hucher mi s'a plăns într'un anumit moment că nu este întrebuințat. Întrebând pe Șeful de Stat major, acesta a justificat insuficiența utilizării a locot. colonelului Hucher prin insuficiența pregătirii a acestui ofițer francez.

În ceea ce privește pe locot. colonel Marie din artilerie și locot. colonel Dumont, din geniu, atașați la Comandamentele respective din Cartierul Armatei, aceștia au știut să creeze o ambianță favorabilă.

Sentimentele pe care le-am trezit în sufletul ofițerilor francezi, cari m'au cunoscut și înțeles în împrejurările pe cât de grele, pe atât de glorioase prin care a trecut Armata a II-a, și-au găsit o fericită expresiune în persoana locot. colonelului Dumont din geniu, care cu ocazia sărbătoarei naționale franceze — 14 Iulie 1917 — mi-a dedicat versurile „Voeux et projets pour un proche avenir dans la Patrie roumaine” (anexa Nr. 5).

După plecarea misiunii franceze, la începutul lui 1918, în ordinul de zi ce am adresat ostașilor din Armata a II-a (Anexa Nr. 6), într'un pasagiu spuneam:

„Cu baioneta neconținut spre pieptul dușmanului și în bătaia

neîntreruptă a tunurilor lui, ați început, călăuziți de Comandanții voștri și numai de ei... să vă refaceți.....“

Aceste cuvinte au fost interpretate, de o anumită presă, ca o intenționată negare a activității misiunii franceze, de pe lângă Armata a II-a, ceea ce a trezit protestul unui francez, Domnul Tavernier, de pe lângă Legațiunea Franței din Iași, în scrisoarea sa dela 13/26 Ianuarie 1918 (Anexa Nr. 7), care a avut la timp, răspunsul său (Anexa Nr. 8), unde respingeam cu energie acea insinuațiune.

* * *

Raporturile locot. colonelului de Roince cu Șeful de Stat major au fost mai mult decât corecte. Acest ofițer francez lucra chiar în biourourile Statului major. În ceea ce privește pe locot. colonel Hucher, acesta, stimulat de succesul șefului misiunii, a sperat să poată disloca din funcțiunea sa pe șeful de Stat major al Armatei a II-a, substituindu-i-se.

Reacțiunea naturală provocată de o asemenea atitudine, a condus la raporturi destul de încordate între generalul Mărdărescu și șeful grupului francez.

Două situațiuni bine cunoscute, ilustrează această intenție de dislocare.

1. — Intr-o notă, adresată de locot. colonel Hucher, șefului serviciului intendenței Armatei, prin care solicita bocanci pentru ordonanța sa, ofițerul francez semna în calitate de „șef de stat major al Armatei a II-a“.

Aceasta a condus la explicațiuni neplăcute și mai apoi la evitarea ofițerului francez de către Șeful de Stat major.

2. — Cu ocazia vizitei la Armata a II-a a lui Vandervelde, care era însoțit de generalul Berthelot, acesta prezintă celui dintâiu pe locot. colonelul Hucher ca „le chef d'état major de l'Armée“. A fost necesară intervențiunea mea, pentru a pune lucrurile la punct, în sensul că mi-am prezentat pe Șeful de Stat Major efectiv, menționând calitatea generalului Mărdărescu.

Această împrejurare evidențiază că răul pornea de sus și el tindea la acapararea Comandamentelor și la exercitarea acestora, fără însă a-și asuma și răspunderea unei asemenea acțiuni.

Locot. colonelul Hucher nu era întotdeauna leal cu șeful de Stat major al Armatei. Astfel cu ocaziunea bătăliei dela Mărăști, după ce generalul Mărdărescu îi comunicase ordinul general de operațiuni înainte de a fi lansat la trupe, locot. colonelul Hucher nu a făcut nici o observațiune; după ce ordinul a fost comunicat trupelor, a început să-l critice.

Raporturile dintre locot. colonelul de Roince cu ofițerii din Statul major al Armatei, au fost din cele mai bune. Afabil și curtenitor, a trezit sentimente de simpatie.

Locot. colonelul Hucher care i-a urmat, nu a continuat pe călea deschisă de predecesorul său. Insinuant, producea îndoială în sufletul ofițerilor români. Deși gentil, totuși o anumită răceală pătrunsese în raporturile sale cu ofițerii din cartierul Armatei.

În schimb, locot. colonelul Dumont din geniu și locot. colonelul Marie din artilerie, stabiliseră cele mai bune raporturi cu acei cu care aveau contact mai des. Prietenoși și de largă cultură, au știut să inspire încredere și simpatie.

În rezumat, locot. colonelul Hucher este singurul dintre ofițerii francezi atașați Armatei a II-a, care nu a știut să cucerească inima ofițerilor români. Prin faptul că era șeful Grupului de ofițeri francezi, destinați Comandamentelor de mari unități și Corpurilor de trupă, resentimentele sale erau transmise și găseau ecou la Șeful misiunii franceze.

* * *

În ceea ce privește activitatea lor, ofițerii de pe lângă Statul major al Armatei a II-a aveau deplină libertate să se informeze în birourile Statului major, asupra tuturor chestiunilor ce îi interesau. În această privință nu a existat nici o restricție pe care să o fi impus.

Deoarece misiunea franceză a sosit la Armata a II-a în cursul lunii Februarie 1917, opera de reorganizare a Diviziilor era pe cale de terminare, iar instrucția trupelor se urma cu asiduitate, încât contribuția ofițerilor francezi a fost redusă.

Cu prilejul bătăliei dela Mărăști, generalul Mărdărescu a cerut locot. colonelului Hucher să înlocmească un memoriu operativ, în care să trateze această acțiune. Lucrarea ofițerului francez a fost apreciată de șeful de Stat major al Armatei a II-a ca fiind de o valoare redusă.

Ofițerii dela Comandamentele de Corp de Armată, Divizii și Corpuri de trupă au depus tot zelul pentru îndeplinirea rolului lor, în raport cu situațiunea găsită la sosirea lor.

În ceea ce privește raporturile lor cu ofițerii noștri și cu ofițerii ruși, este interesant să relevăm cazul maiorului Legros: „chef d'état major adjoint” la Divizia 12-a. Raportul său, datat din 29. I (11. II) 1917, către locot. colonelul Marchal, atașat pe lângă C. II A. cu privire la cazul Sturza, conține aprecieri și insinuațiuni (Anexa Nr. 9), care m-au obligat să le relev în raportul meu către M. S. Regele, dela 5. II. 1917 (Anexa Nr. 10).

După ce expuneam cazul Sturza, încheiam astfel raportul meu:

„În orice caz, colonelul Sturza conta pe un ce real, căci o stare de încordare dacă nu generală, dar destul de răspândită există între ofițerii noștri și ruși; soldații pare că se înțeleg foarte bine între ei, evident exceptând pe cei din Divizia Tuzemna, care de altfel erau rău văzuți chiar de soldații ruși.

Starea aceasta de lucruri este alimentată și de numeroși ofițeri francezi, ce avem la Armată. Pe de o parte, ei sunt foarte reci cu cei ruși; unii chiar țățis neprietenoși. Am avut ocaziunea să aud însumi observațiuni foarte incisive la adresa Rușilor, în prezența lor chiar, și trebuie să marturisesc pentru respectul adevărului, că în cea mai mare parte de cazuri, atitudinea Rușilor, față cu noi cel puțin, este mai la adăpost de critică. Pe de altă parte, mulți ofițeri francezi au o atitudine care face pe ofițerii noștri să devie reci și neprietenoși cu toți ofițerii străini în general. Ofițeri capabili, ofițeri devotați, ofițeri pătrunși de patriotism, nu pot a se desface de un sentiment de umilință, când văd pe unii ofițeri francezi care prin atitudinea lor, cuvintele și modul lor de a fi, lasă a se înțelege că ei nu sunt veniți pentru a le aduce tributul experienței din acest războiu, ci să le facă școală, a-i supraveghea și controla“.

Într'un raport al maiorului Legros dela C. II A. (Divizia 12) către colonelul Marchal, este relatat cazul Sturza cu următoarele reflexiuni:

„ce qui paraît a retenir c'est la façon dont a été établi l'ordre de bataille, qui est très critiqué. Le commandant Lanchot a reçu à ce sujet des indications sur des faits qui ne paraissent pas exceptionnels: avec des traîtres d'une part, d'incapables de l'autre, le succès de notre oeuvre pourrait être compromis, disent-ils“ (qui ?).

Toți acei cari au putut avea cunoștință de acest raport, între cari citez pe generalul Văitoianu, nu au putut să reprime un adânc sentiment de indignare, căci desigur nu pentru a emite astfel de aprecieri sunt veniți acești ofițeri în mijlocul nostru. În orice caz, fapt pozitiv este că și-a făcut drum un sentiment de răceală față cu ofițerii străini, între cari natural sunt cuprinși și Rușii, deși atitudinea acestora este caracterizată prin o excesivă modestie.

În raportul menționat mai sus, vorbind și de animozitatea dintre români și ruși, maiorul Legros zice:

„il ressort le sentiment que j'ai déjà signalé: la haine du russe, provoqué surtout par ses excès.“

Din această exagerațiune, căci nu suntem încă la punctul de a fi ajuns la „ură“ și nici rușii nu au ajuns la exces, ca linie generală de purtare, se poate deduce că maiorul Legros nu este un factor temperant în raporturile dintre ofițerii aliați. Este extraordinar că acest ofițer se crede îndreptățit de a insinua o umbră de bănuială la

adresa generalului Mannerheim, căci după ce arată că colonelul Sturza ura pe ruși, spune:

„toutefois il s'entendait parfaitement, avec son voisin de gauche, le général Mannerheim. Il m'en a fait l'éloge. Je ne puis évidemment tirer aucune déduction de ce fait“.

Este bine ca Majestatea Voastră să cunoască această stare de lucruri, precum și cauzele cărora presupun că se datoresc, cel puțin în mare parte. Mai îmi permit să adaug, totodată, că am dispus a se face totul pentru înăbușirea animozităților și pentru strângerea raporturilor de cordială camaraderie, cu ofițerii străini.

Am dat ordin ca acolo unde se găesc la un loc ofițeri străini și români, să se provoace ocaziuni ca ei să fie cât mai des împreună, ca ofițerii noștri să fie prevenitori, la trebuință, îngăduitori, iar Comandanții de toate treptele, am cerut, să reprime cu cea mai mare severitate orice urmă de atitudine nerespectuoasă față de aliații noștri, explicându-le că numai cu ajutorul lor vom fi în măsură, după reorganizare, să curățim țara de invaziune.

* * *

Raporturile mele cu generalul Berthelot

Raporturile dintre mine și șeful misiunii militare franceze, dacă au păstrat întotdeauna aspectul de curtenie, au fost în schimb destul de reci.

Explicațiunea se găsește: pe de o parte în rezistența ce am depus față de acțiunea de dominare a ofițerilor francezi, pe de altă și mai ales în conflictul de păreri asupra conducerii operațiunilor și în fine atmosfera defavorabilă creiată mie de către Șeful guvernului.

Dacă la M. C. G. generalul Berthelot a reușit cu o surprinzătoare ușurință să domine complect și definitiv situația, nu același lucru i s'a întâmplat cu mine.

Eu nu puteam accepta amestecul ofițerilor francezi în exercitarea Comandamentului. Acest amestec era nejustificat, deoarece pregătirea Comandanților noștri de mari unități era mult superioară ofițerilor francezi atașați pe lângă Statul lor major și era imorală, fiindcă nu se împărțeau și răspunderile.

Așa, generalul Berthelot, care a fost inspiratorul continu al operațiunilor ce au avut loc dela sosirea sa în țară, nu a avut să suporte nici o consecință din rezultatele nefaste ce au urmat acestor inspirațiuni (sacrificarea detașamentului Cerna, bătălia de pe Neajlov, etc....). Istoria va îngriji ca această responsabilitate să revină acelor

carl, în doctrina exercitărei Comandamentului, aveau obligațiunea să conceapă, să pregătească și să conducă operațiunile.

Eu nu am putut accepta domnia mediocrităților, nici chiar când acestea erau franceze.

Conflictul de păreri a început cu bătălia dela București, pentru a continua crescând, în concepția operațiunilor ofensive din 1917 și cu triumghiul morții.

Bătălia dela București a fost inspirată (conseillé)*) de generalul Berthelot, contra concepțiunei M. C. G. care, în locul unei acțiuni ofensive, dăduse ordin de rezistențe succesive, până la Neajlov, ca să acopere concentrarea C. 30 A. rus după care să se procedeze potrivit situațiunei.

Când mi s'a cerut părerea asupra acestei operațiuni în proiect, răspunsul meu a fost: „este o bătălie pierdută înainte de a fi angajată“. Această părere — confirmată apoi de realitate — nu putea fi primită „d'un coeur léger“ de către generalul Berthelot.

În 1917, deși detronat aparent din situațiunea preponderentă pe care singur și-o creiase, de către generalul Sakarov și deși în lucrarea generalului Pétin, nu se face nici o mențiune despre contribuțiunea generalului Berthelot la așezarea concepției operative asupra ofensivei din 1917, totuși influența Șefului misiunii franceze a continuat, deducând aceasta din următoarele rânduri din „Le drame roumain“, scrise în legătură cu hotărîrea guvernului francez de a rechemisa pe Șeful misiunii franceze:

„Le roi Ferdinand s'en montra très affecté. Il ne manqua pas de dire avec force à notre Ministre, le prix qu'il attachait aux conseils du Général Berthelot, et sa confiance absolue en lui. Le gouvernement de M. Brătianu partageait ce regret, il sentait le bénéfice technique et moral de notre coopération, non seulement pour les prochaines opérations, mais surtout aussi en escomptant l'avenir“.

La consiliul de războiu convocat la Iași la 30 Mai (12 Iunie) 1917, sub preșidenția Regelui Ferdinand, având ca obiect discutarea planului acțiunii ofensive, mi-am exprimat și susținut părerea că acțiunea principală să fie dusă în regiunea muntoasă, în apropierea punctului de joncțiune a Grupurilor de Armate Arhiducele Iosef și mareșalul Mackensen, în opoziție cu părerea susținută de generalul Berthelot a unei acțiuni principale pe direcțiunea Nămolosa — R. Sărat.

Și ideea triumghiului morții a fost o idee franceză. Am combătut-o cu ultima energie.

În acest conflict de idei, generalul Berthelot mi-a spus că el se găsește în țara noastră pentru a apăra interesele Franței, iar nu

*) „Le drame roumain“ (pag. 150)

pe acelea ale României și că va cere orice sacrificiu, atunci când este vorba să cruțe un strop de sânge francez.

Pe când eu apăram cu îndârjire interesele patriei mele, căutând a-mi impune punctul meu de vedere, care conducea la salvarea oștirei și la evitarea unor sacrificii inutile, generalul Berthelot apăra interesele țării sale, cari cereau după convingerea sa realizarea triumghiului morții.

* * *

Ion I. C. Brătianu, președintele consiliului, vedea în persoana mea un motiv de îngrijorare, o posibilitate de proiectare a unei umbre asupra operei sale politice, dacă nu chiar întrevedea ascensiunea Comandantului Armatei a II-a la rolul politic pe care l-am jucat după părăsirea oștirii.

Aceasta a făcut ca să inventeze un om al său generalul Iliescu — căruia să-i încredințeze soarta Armatei române și deci a țării. Oferta făcută generalului Berthelot la sosirea în țară, ca să ocupe postul de Șef al Statului Major General al Armatei, confirmă hotărârea ce luase de a face ca eu să nu joc un rol important în acest războiu.

Generalul Berthelot a găsit deci în sfera în care lucra, o ambianță vădit defavorabilă mie. Cum interesele Franței cereau ca Șeful misiunii să fie în cele mai bune raporturi cu Șeful guvernului român, s'a putut stabili cu ușurință un acord sufleteș tacit în ceea ce privește felul cum trebuia să fiu apreciat.

Rezistența naturală pe de o parte, conflictul de idei și ambianța de sus pe de altă parte, au creat în spiritul generalului Berthelot, convingerea că aș fi francofob, pe când în realitate nu eram decât filoromân — dacă s'ar putea spune astfel.

Această convingere a generalului Berthelot, s'a desvăluit cu ocaziunea misiunii lt. col. Odone; ea a luat apoi proporțiuni din ce în ce mai mari.

Misiunea lt. col. Odone

Prin ordinul Nr. 1568 din 2 Martie 1917 al M. C. G. către Armata a II-a (Anexa Nr. 11), lt. col. Odone „chef conseiller du bureau d'informations” din M. C. G. era însărcinat să viziteze cartierul unui Corp de Armată, a unei Divizii, unei Brigade, precum și 1 2 regimente.

Ofițerul francez mi s'a prezentat, după care am însărcinat pe

Şeful de Stat Major, să ia dispoziţii pentru executarea ordinului M. C. G.

Generalul Mărdărescu a cerut atunci lt. col. Odone să aleagă singur Corpul de Armată pe care doreşte să-l viziteze. Ca urmare, a dat ordinul 4195 din 4 III. 917 către C. V. Armată (Anexa Nr. 12), care era o reproducere a ordinului M. C. G.

După ce lt. col. Odone îşi îndeplineşte misiunea ce avea, depune la 29. III. 1917 raportul său (Anexa Nr. 13) transmis Armatei a II-a în copie cu ordinul confidenţial personal Nr. 34 din 4 IV. 917 — în josul căruia adăoga nota următoare:

„A mon départ, je comptais voir plusieurs Etats-Majors et régiments des deux Corps d'Armée, sur le front, et je croyais que l'ordre de service qui m'avait été donnée mentionnait cette mission.

Monsieur le Chef d'Etat Major de la II-ème Armée a jugé au contraire, que cet ordre ne concernait qu'un Corps d'Armée et une seule Division, et c'est dans cette opinion qu'il m'a délivré l'ordre de service ci-joint (remis à M. le général Presan)”.
 Nota lt. col. Odone nu putea privi decât pe M. C. G., al cărui ordin către Armata a II-a preciza că este vorba de vizitarea unui Corp de Armată, a unei Divizii, unei brigade, precum şi 1—2 regimente, în orice caz ea nu putea fi îndreptată contra organelor Armatei a II-a. Deşi adevărul era altul decât cel menţionat în nota lt. col. Odone, totuşi generalul Berthelot însoţeşte acel raport de următoarea apostilă:

„Je constate qu'on traite souvent nos officiers à l'Etat Major de la II-e Armée comme des gêneurs et qu'en certaines circonstances on les considère comme étrangers”.

Deşi reflexiunea făcută de generalul Berthelot viza pe generalul Mărdărescu şi în ea se reflectau raporturile dintre acesta din urmă şi lt. col. Hucher, totuşi ea era o îndelicateţă faţă de mine.

Prin raportul din 7. IV. 1917 (Anexa Nr. 14), am pus la punct acest conflict şi încheiam astfel:

„In ceea ce priveşte afirmaţiunea d-lui general Berthelot că ofiţerii francezi la Statul Major al acestei Armate sunt consideraţi ca „gêneurs”, am însărcinat pe lt. col. Hucher a-l ruga să sublinieze cu fapte concrete alegaţiunea d-sale. Că-i considerăm ca străini, este drept, căci numai sub acest titlu unii din ei, de mentalitatea lt. col. Odone, îşi pot permite şi le permitem, ceea ce ofiţerii noştri nu şi-ar permite şi nu le-am permite”.

Sub o aparenţă de cordialitate (vezi scrisoarea generalului Berthelot, Anexa Nr. 15) Şeful misiunii franceze se lăsa dominat de resentimente faţă de mine.

* * *

La 31 Ianuarie 1918, prin ordinul de zi Nr. 6956, mi-am luat rămas bun dela Armată, încredințându-mi-se președinția Consiliului de Miniștri.

În această din urmă calitate, am avut a mă ocupa de pregătirea plecării misiunii militare franceze din țară, atât în tratativele ce se duceau la Bufta cu foștii inimiți, cât și ulterior după ce prin aceste tratative s'a stabilit condițiunile de repatriere a misiunii franceze.

Prin telegrama Nr. 13 din 20. II. 1918 adresată d-lui Argetoianu ministru, la Bufta, unde aveau loc tratativele de pace, ceream:

Pentru repatrierea misiunilor puterilor antantei, este de dorit a obține:

- 1. Plecarea lor cel mai târziu peste 3 zile.*
- 2. Personalul misiunilor, circa 1200 oameni, ofițeri, grade inferioare, combatanți și personal sanitar.*
- 3. Transporturi în trenuri întregi directe, fără transbordări.*
- 4. Tratament strict neutru, în tot parcursul.*
- 5. Ofițerii să aibe dreptul să rămăde cu armele, iar ca bagaje 100 kgr. de ofițer și 50 kgr. de om de trupă.*
- 6. Cei câțiva ofițeri și oameni de trupă actualmente bolnavi în spitale, la însănătoșirea lor, să beneficieze de același tratament.*

Cum în urma intervenției d-lui Argetoianu, se admisesse trecerea misiunilor prin Austro-Ungaria, însă cu obligațiunea carantinei, misiunile străine au refuzat acest aranjament, preferând să plece prin Rusia.

Prin telegrama Nr. 42 din 24. II. 1918, am comunicat această hotărâre d-lui Argetoianu la Bufta, astfel:

„Misiunile străine nu acceptă să fie oprite în carantină. Preferă să plece prin Rusia. Insistați să se dea ordine precise trupelor Austro-Germane ce vor înainta dela Reni spre Odesa, a lăsat liberă trecerea misiunilor militare străine. Arătați că este o chestiune de onoare pentru noi, să le asigurăm repatrierea și că în angajamentele ce am luat în această privință față de ofițerii înțelegerii, ne-am bazat atât pe promisiunea verbală a Mareșalului Mackensen, cât și pe condițiunile armistițiului.

La 25. II. 1918, colonelul Mircescu, de pe lângă Comandamentul Mackensen, prin telegrama Nr. 40 comunică:

„Comandamentul german roagă cât mai urgent să i se indice care este itinerarul urmat de misiunea franceză prin Rusia, pentru a i se da tot sprijinul și a nu fi cu nimic stânjenită”.

Din cele de mai sus rezultă grija deosebită pusă de mine pentru asigurarea deplasării în toată siguranța misiunii franceze.

* * *

Toate măsurile fuseseră luate pentru plecarea misiunii franceze.

La o întrevedere ce am avut cu generalul Berthelot, discutându-se această chestiune, mi-a spus că dacă se întâmplă ceva misiunii franceze, aliații nu vor ierta aceasta niciodată României, la care i-am răspuns:

— Nu știu ce vor face aliații într-o asemenea eventualitate, dar știu că eu însumi nu mi-aș ierta-o mie niciodată.

Pe când trenurile cu misiunea franceză începuseră să fie dirijate dela Socola spre Chișinău, M. C. G. — fără știința mea — autoriză pe Germani, să înceapă transporturile cu autocamioane dela Reni spre Tighina, cu destinația Odesa.

Sesizat fiind de aceasta, am raportat cazul M. S. Regelui Ferdinand și am luat următoarele măsuri:

1. Să se interzică cu orice preț trecerea trupelor germane spre Tighina și la nevoie să se recurgă la aruncarea în aer a podurilor, ceea ce s'a executat.

2. Am dat d-lui Argetoianu telegrama Nr. 49/918 cu următorul conținut:

„Rog cereți a opri pe loc autocamioanele care înaintază dela Reni cu trupe în Basarabia, precum și transporturile pe calea ferată, până la scurgerea trenurilor cu misiunile streine.

Refuzul acestei cereri ar putea să compromită continuarea negocierilor.

Sub nici un cuvânt nu putem admite ca repatrierea misiunilor, admisă prin condițiunile armistițiului, să fie cătuși de puțin stânjenită”.

Măsurile luate la punctul 1, au alarmat pe Mareșalul Mackensen, care, prin colonelul Mircescu, mi-a făcut următoarea comunicare telefonică cu Nr. 42 918.

„Chiar acum mi se raportează că transporturile trupelor pe calea ferată au fost oprite în Bolgrad, iar coloanele ce se transportă cu autocamioane au fost împiedecate a-și continua marșul, la Borodinskaia. Rog pe Excelența Voastră a ordona ca să se ridice aceste măsuri, care sunt în contrazicere cu stipulațiunile tratatului preliminarilor de pace și rog pe Excelența Voastră să-mi comunice până mâine, ora 6 dim. despre cele ce ați dispozat. În caz că această comunicare nu îmi parvine, mă voi vedea forțat, spre marea mea părere de rău, a lua măsuri în consecință”.

Misiunea franceză a trecut fără incident Nistrul. Din cele de mai sus se vede loialitatea și stăruința deosebită ce am pus ca să apăr misiunea franceză, mergând până la întreruperea negocierilor, dacă Comandamentul german nu ar fi respectat angajamentele luate.

Este interesant să vedem cum era judecată în același timp acțiunea mea de însuși generalul Berthelot.

Pentru aceasta ne referim la articolul publicat în ziarul „Adevărul” de generalul Alexe Anastasiu, care, în calitatea sa de Comandant interimar al Diviziei a XI-a din Chișinău, a văzut și a vorbit cu generalul Berthelot, în momentul când trenul său trecea prin gara acelui oraș cu direcția Tiraspol și a putut deci culege informațiuni la fața locului în această privință.

După ce vorbește de aranjamentul intervenit pentru plecarea misiunii franceze prin Rusia și de intențiunea lui Mackensen de a ocupa cât mai repede Odesa cu trupe dirijate dela Reni prin Tighina, continuă astfel:

„Cu toate măsurile luate de guvernul român, ca preparati-vele plecării trenurilor cu trupele franceze din gara Socola să precede îmbarcarea și plecarea trupelor germane din gara Reni, Mackensen a isbutit să facă să coincidă zilele de îmbarcare. Ori, dela Reni la Tighina nu era calea mai lungă decât dela Socola la Tighina.

„Când generalul Berthelot a luat cunoștință de aceasta, a devenit furios, mergând până a bănuî și a impuța generalului Averescu, conivența asupra acestui aranjament.

„Ori cum, trebuia încercat să se strecoare trenurile cu francezi măcar cu câteva ore înainte. De aceea transporturile începură imediat. Generalul Berthelot avea să plece cu ultiul tren.

„Treî din ele făcură drumul până la Tighina și de acolo la Tiraspol fără nici un inconvenient, fără nici o împiedecare.

„Prin un capriciu al întâmplărei însă, trenul în care se afla generalul Berthelot, cel din urmă, avu la scurt interval după plecare, între Socola și Ungheni, o pană de mai bine de o oră.

„Generalul, care fusese informat în ultiul moment, că cu toată graba ce se pusese pentru a devansa plecarea Germanilor din Reni, primele lor trenuri plecaseră deja, fu cuprins de o profundă consternare și cum FUSESE MONTAT CONTRA GENERALULUI AVERESCU, nu mai avea nici o îndoială acum de trădarea acestuia, calificând-o evident, ca infamă, căci atingea în primul rând pe buna soră a României, Franța.

„Nu mai era însă nimic de făcut și trenul cu Berthelot, imediat după reparare a plecat cu mare viteză spre Tighina.

„În gara Chișinău, unde ieșisem să-l salut, ca interimar la comanda Diviziei a XI-a, și unde a trebuit să se facă o oprire a trenului de o oră, pentru reprovizionarea storului de pâine și alimente, pe unde mai erau locuri în vagoane, generalul Berthelot preumblându-se în tot acest timp pe peron, foarte agitat și nemulțumit de evenimentele care aduseseră plecarea precipitată a franczilor, ne acuza vehement.

„L-am asigurat că nu are să se întâmple nimic, întrucât o

devansarea a nemților la Tighina și Tiraspol, trebuie exclusă. Numai asigurarea că-i stau la dispoziție, pentru a-l însoți până la Nistru, putând acolo să se răsbune contra mea, dacă i se va întâmpla ceva, l-a mai liniștit. Cred totuși, că nici dincolo de Tiraspol, nu se va fi încredințat deplin că Armata Română n'avea generali mișei și că în nici un caz nu merita o asemenea ofensă generalul Averescu".

* * *

Teama generalului Berthelot era însă justificată, căci informațiunile sale despre plecarea coloanei germane cu trenurile din Reni, odată cu plecarea francezilor, erau riguros exacte.

Străduințele guvernului român pentru a evita coincidența plecării, au fost înfrânte de ordinele severe secrete ale lui Mackensen.

Dar eu, în calitate de Șef al guvernului român, conștient că în cauză sunt sentimente de iubire și loialitate ale țării noastre față de Franța, nu m'am lăsat bătut de Mackensen.

Un ordin secret al ministrului de războiu, dispusese ca trecerea trupelor germane dincolo de Bolgrad, să fie cu orice chip împiedecată, până ce toate cele patru trenuri cu francezi vor fi pus între ei și Tiraspol, pe teritoriul rus, o distanță astfel ca o eventuală tentativă militară germană de a captura acele trenuri, să fie imposibilă.

Ca urmare a acestui ordin, o perdea de trupe române supraveghea cu consemn strict de interdicere, orice trecere între gara Bolgrad și gara Basarabeasca; iar un pod mare între aceste două gări, „ca din întâmplare", s'a prăbușit.

Continuarea mișcării mai departe a trenurilor germane era cu neputință, până la repararea serioasă a aceluia pod; iar executarea marșului pe jos, oricât de accelerat, pentru ca trupele germane să pună stăpânire pe gările Tighina și Tiraspol, mai înainte de trecerea trenurilor cu Francezii, nu era posibilă, distanța de parcurs fiind prea mare față de timpul util al strecurării în siguranță a trenurilor franceze.

Parc de automobile germane nu exista nici la Bolgrad, nici la Reni, iar la rigoare, se putea face imposibilă trecerea accelerată a acestora, căci, câte poduri de pe șoselele și drumurile utilizabile din acea parte, nu se puteau prăbuși „din întâmplare"!

* * *

Din compararea atitudinii ce am avut cu ocazia repatrierei misiunii franceze și impresiunea cu care Șeful acelei misiuni pă-

răsea România, din acest punct de vedere, se poate măsura până la ce grad de tensiune ajunseseră raporturile dintre noi.

Generalul Berthelot ducea în Franța o apreciere defavorabilă asupra loialității mele, apreciere care nu avea la bază decât vechi resentimente — acelea înseși nefondate — pe care realitatea faptelor, bazate pe documente, le înlătură cu ușurință, restabilind adevărul.

* * *

Din expunerea de mai sus rezultă următoarele:

Parte din ofițerii din misiunea militară franceză au procedat în general, cu autoritate, fără menajamente și decl fără tact. Apărând în țara noastră interese franceze, nu au știut să-și apropie sufletul ofițerilor români. Acei cari totuși au făcut-o și-au văzut pierdut în parte efectul unei asemenea acțiuni, din cauza atitudinii adesea jignitoare a celorlalți camarazi francezi. Aceasta nu le poate micșora meritele pe care le-au avut în reorganizarea și instrucția armatei noastre.

Pe cât mă privește, m'am străduit să mențin bunele raporturi între ofițerii străini și cei români, fără însă a consimți la concesiuni, care veneau în contradicție cu interesele acțiunii de comandament. Am acoperit cu autoritatea mea fricțiunile dintre lt. col Hucher, Șeful grupului francez de pe lângă Armata a II-a și Șeful meu de Stat Major.

Deși raporturile mele cu Șeful misiunii franceze au fost destul de reci — și aceasta nu e din vina mea — totuși nu am confundat niciodată Franța cu generalul Berthelot și nu mi-am schimbat sentimentele de simpatie pentru această țară, pentru că aprecierile mele asupra Șefului misiunii franceze îi erau poate defavorabile.

Pentru că generalul Berthelot a confundat sentimentele pe care credea că le am pentru dânsul, cu sentimentele ce aveam pentru Franța, a dus și răspândit în patria sa acest straniu fel de a vedea, creind acolo o situație pe cât de apăsătoare, pe atât de nedreaptă pentru mine.

Imprejurările au vrut însă ca eu să fiu acela care să pecelesc raporturile postbelice de amiciție între România și Franța, prin semnarea tratatului de alianță dintre cele două țări.

De o parte deci, demnitate și fapte elocvente, de alta, resentimente bazate pe date imaginare.

Adevărul, stabilit cu documente, este că am fost prevenitor și leal față de misiunea franceză. În ceea ce privește sentimentele mele pentru Franța, au rămas aceleași, de inalterabilă admirațiune și recunoștință pentru serviciile pe care această țară le-a adus României în realizarea idealului său național.

A N E X A B.

R A P O R T

Asupra retragerii Armatei a II-a de pe frontiera muntoasă pe linia Cricovului

(9. XII. 1916)

I.

Preliminări (6—15 Noembrie).

Încă de înaintea declarării războiului, am putut fi informat de un husar ungar, de naționalitate român, care a servit mai multă vreme la Comandamentul Corpului al XII-lea prin biurouri, că primul obiectiv al Austro-Germanilor va fi ocuparea Olteniei.

Am dat crezământ acestei informațiuni, căci corespundea unui plan judicios și de aceea când s'a produs eforturile cele mari contra grupului Nămăești prin concentrarea a 3¹/₂ divizii inimice, am presupus că se urmărea izolarea Olteniei, prin ocuparea Piteștiului.

Am hotărât atunci, că în caz de retragere, Divizia a 22-a să urmeze direcția Pitești, pentru a disputa stăpânirea acestui punct cât mai mult, iar Divizia a 12-a să se retragă spre Târgoviște.

Când au început însă a lua lucrurile o întorsătură defavorabilă pentru noi în Oltenia, Piteștiul pierduse importanța lui primitivă, ceea ce și explică renunțarea inamicului de a mai face presiune pe la Câmpulung în această direcțiune.

Nu numai atât, dar progresele realizate de Germani în Valea Oltului m'au făcut să mă gândesc nu numai la inutilitatea, dar chiar și la imposibilitatea unei retrageri în direcția Pitești.

În acest scop, în ziua de 6 Noembrie am dat Corpului II Armată ordinul No. 1658 prin care-i puneam în vedere să pregă-

tească o linie de rocadă între văile R. Târgului și a Dâmboviței care să permită mișcări mari de trupe (anexa No. 1).

În ziua de 9 Noiembrie am întocmit un plan general de retragere pentru întreaga armată (anexa No. 2), de pe frontiera Nord pe linia Cricovului.

Mișcarea trebuind a se face prin o conversiune înapoi, cu presiune pe front și amenințare în flanc, se prezenta ca una din cele mai grele operațiuni strategice. Rezultatul în asemenea condițiuni putea să depindă în parte de puterea de rezistență a trupelor, dar mai cu seamă de perfectul acord în mișcările părților componente ale armatei.

Era nevoie de aceea ca totul să fie prevăzut și fiecare parte să se pue în mișcare exact la timpul hotărât, nici prea de vreme, nici prea târziu.

Un punct esențial era determinarea începerii mișcărei. În orice caz, pregătirile trebuiau făcute, și în ziua de 10 am chemat dela Corpul III de Armată pe căpitanul Ionescu G. Ștefan împreună cu inginerul șef al Județului Buzău, am luat cunoștință de starea drumurilor ce aveau să fie urmate de divizii și am hotărât lucrările de îmbunătățire.

În ziua de 11 Noiembrie, generalul Mărdărescu, Șeful de Stat Major al Armatei a fost chemat la M. C. G. pentru a i se spune să ne gândim la eventualitatea unei retrageri. Generalul Mărdărescu a răspuns că ne-am gândit deja și că am întocmit și un proiect chiar. Nu a intrat însă în fondul chestiunii.

Pus la curent de acest lucru, am cerut a doua zi chiar, 12 Noiembrie, prin raportul No. 1844 (anexa No. 3) să mi se precizeze anumite puncte indispensabile pentru ca operațiunea să se poată face la timp, în bune condițiuni și cu bun rezultat.

Ceream să mi se precizeze: direcția retragerii pe noul front de ocupat, sectorul armatei mele pe acel front și mai cu osebire voiam să știu dacă retragerea avea să fie ordonată, sau se lăsa la inițiativa mea, în care caz ceream să mi se arate *„la ce anume situațiune a celorlalte armate ar dori comandamentul de căpetenie ca să înceapă retragerea”*.

Această din urmă cerere era motivată de Înaltul Ordin observator No. 2263 din 11. X. în care se spune explicit că „inimicul fiind obosit, dacă caută să întoarcă vre-o poziție a noastră poate și el fi întors la rândul lui”; de aceea ordinul nu admite a se vorbi de retragere, și eram făcut personal răspunzător „de neexecutarea până la limitele putinței omenești a ordinului” (anexa No. 4). Cererea menționată mai era motivată și de ordinul de operațiuni No. 2978 (anexa No. 5) din 8. XI prin care se anunța formarea unei mase de manevre compusă din 4 divizii, care se va concentra la

Vest de Pitești în scopul unei bătălii decisive pentru a zdrobi pe inamicul care operează în văile Oltului și Jiului; se prescria Armatei I și II să procure prin o rezistență îndârjită *timpul necesar grupărei forțelor*, destinate a forma masa de manevră.

Se mai adăoga în fine, că rezistența Armatei a II-a va fi ușurată „prin ofensiva ce vor lua în curând Armata a IX-a rusă și Armata noastră de Nord”.

Fără cu asemenea ordine și proiecte, îmi era indispensabil să știu în caz că alegerea momentului retragerii se lăsa la facultatea mea, la ce anume situațiune generală începerea retragerii nu ar mai fi zădărnicit proiectele avute în vedere, dat fiind că Armata nu avea să se retragă din cauza presiunii directe împotriva ei, ci tocmai din cauza situațiunii generale.

Nu am primit însă nici un rezultat direct la raportul meu atât de precis. În ziua de 13 primesc în schimb ordinul de operațiuni No. 19 (anexa No. 6) în care arătându-se că situațiunea devenind alta, s'a făcut o. nouă grupare a forțelor, creindu-se un grup sub comanda generalului Prezan cu misiunea de a opri înaintarea inamicului dela Vest și Sud-Vest.

„În acest scop — zice ordinul — Armata I-a va căuta pe deoparte să-și retragă forțele, *pivotald în jurul aripei sale drepte*, astfel ca să nu descopere flancul stâng al Armatei a II-a... etc...”

„În operațiunile care vor urma din această însărcinare. Corpul I de armată (Diviziile 14, 8 și 13) vor servi de pivot, retrăgându-se pas cu pas în zona dintre Argeș și râul Bratia, păstrând comunicația *Mușetești—Domnești—Berevoești—Câmpulung*”.

Armatei a II-a se prescria a-și „menține frontul pe care-l ocupă actualmente. Retragerea grupului Nămăești, în cazul când din mișcările aripei drepte a Armatei I-a ar fi nevoit să o facă, se va executa astfel încât să acopere rezistența de pe Valea Prahovei, care nu trebuie părăsită decât prin ordinul M. C. G.”

Rezultă din acest ordin că retragerea grupului Nămăești era subordonată situațiunii dreptei Armatei I-a. Această însă avea să slujească de pivot întregei manevre a Grupului Prezan și avea să păstreze comunicația Mușetești — Domnești — Berevoești — Câmpulung.

O retragere intempestivă a grupului ar fi putut compromite întreaga manevră chiar dacă ea ar fi isbulit în modul cel mai strălucitor. Dar și o întârziere ar fi periclitat propria lui siguranță. Pentru a nu greși nici într'un sens, nici în celălalt, era necesar să fiu ținut la curent nu numai cu mersul aparent al operațiunilor, dar și cu intențiunile viitoare precum și cu cauzele lor.

Mai mult decât atât, caracterul însuși al retragerii era încătușat de vederile și intențiunile ce se aveau, în afară de Armata mea..

În adevăr, prescriindu-se ca în nici un caz grupul Predeal să nu fie retras decât după ordinul M. C. G., era natural să presupun că se spera în o repede restabilire a întregii situațiuni; n'ar fi fost exclusă, independent de orice altă considerațiune, imposibilitatea unei stăpâniri mai departe a pozițiunilor grupului Predeal, de îndată ce grupul Nămăești s'ar fi retras chiar numai atât cât i-ar fi fost necesar de a ieși din strâmtoarea cleștelui format de forțele inimice provenite dela Curtea de Argeș de o parte și cele ce ar fi înaintat pe urmele grupului prin Văile: R. Târgului, Argeșul și Dâmboviței.

Ca simplă orientare asupra situațiunei generale am avut comunicatul grupului generalului Prezan No. 1244 din 14. XI în care după ce se descrie situațiunea și sunt arătate diferitele operațiuni din ajun, se spune:

„după ce concentrarea tuturor forțelor va fi terminată, când? nu se știe nici aproximativ măcar) voi trece la ofensivă. Pentru realizarea acestei intențiuni doresc să constituiesc o *masă de manevră*, cu care să pot ataca pe inamic fie în direcția Costești, fie către Alexandria”.

Tot prin acel ordin se prescria Armatei I de a se scobori cu flancul drept la Dărmanești în Valea Argeșului.

Deși dispuneam de puține date, pentru a judeca situația generală în perfectă cunoștință de cauză, totuși numai din elementele menționate am căpătat convingerea că operațiunile proiectate nu aveau la bază realitatea stărei de lucruri.

O ofensivă, fie spre Costești, fie spre Alexandria, nu putea să aibă nici o urmă serioasă chiar în cazul celui mai strălucit succes local, dacă nu se puteau stăvili forțele inimice care strângeau de aproape Armata I.

Starea de fapt a acestei armate, atât cât am putut judeca după aspectul mișcărilor ei, nu mi se pare că mai prezenta garanțiile necesare pentru o rezistență definitivă și de aceea în aceeași zi, am și început a lua dispozițiunile în vederea retragerii grupului Nămăești.

Cu ordinul No. 1940 (anexa No. 7) din 14. XI, dispuneam „a se lua toate măsurile necesare în vederea unei mișcări înapoi”. Indicam ca direcție de retragere pentru întregul grup Târgoviștea, prescriam ca măsură preliminară a se îndrepta „chiar de acuma” coloanele de trăsură pe direcțiile de retragere, și ordonam a începe „imediat” a se scoate mortierele de 210 de pe poziție, operațiune care știam că cerea 36 de ore.

Tot în ziua de 14 am dat ordinele No. 1915, 1916 și 1917 (anexa No. 8 prin care prescriam fiecărui grup în caz de retragere, ce anume drumuri aveau să urmeze și ceream a se trimite de îndată companiile de pionieri, pentru a fi revăzute și puse în stare de practicabilitate.

În fine, tot în acea zi am dat instrucții detaliate cu privire la poliția marșului (anexa No. 9).

Deși am luat aceste măsuri preliminare, față însă cu intențiunile ce rezulta atât din ordinul de operațiuni al M. C. G. No. 19 din 15. XI, cât și din comunicatul generalului Prezan din 14. XI, sus menționat, nu mă simțeam de loc îndreptățit a începe retragerea, căci părăsirea pozițiunilor ce ocupam ar fi descoperit dreapta Armatei I-a și virtual spatele masei de manevră, cu care se spera a se restabili situația generală.

Am cerut de aceea, la ora 7,20 seara cu telegrama No. 1939 (anexa No. 10) a mi se da rezultatul la raportul meu No. 1844 din 12, în care ceream, după cum am arătat, să mi se indice, care anume situație generală ar îndreptăți începerea mișcării mele înapoi.

Mi s'a răspuns de abia în noaptea de 15 spre 16, și atunci nu precis. În orice caz, data indica deja că la M. C. G. nu se judeca situațiunea ca impunând o soluțiune urgentă.

În noaptea zilei de 14, fără nici o explicațiune din nici o parte, am primit simpla comunicare a generalului Prezan că în seara de 15 frontul Armatei I-a va fi pe linia Dănești — Golești — Bradu — Costești.

Era aceasta o retragere voită sau silită? Se prevedea sau se excludea posibilitatea unei rezistențe pe noua linie?

Atâtea chestiuni de care trebuia să depindă atitudinea grupului Năməești și la care nu aveam date suficiente, pentru a mă orienta în cunoștință de cauză.

Mai mult, în dimineața zilei de 15 primesc confirmarea dela Armata I-a a retragerii (telegrama No. 1217, anexa No. 11) pe linia Golești, dar adăoga „cu misiunea de a ține cât mai mult pe loc forțele inimice aici, pentru a se înlesni operațiuni importante ce se pregătesc spre Alexandria”.

Pentru a se stabili și mai precis cum era apreciată atunci situațiunea și care erau vederile (mie însă necunoscute) este destul să arat că generalul Prezan, prin ordinul de operațiuni No. 11 din 16 Noembrie, adică două zile mai târziu, prescria că Armata I-a se va menține cu orice preț pe linia prevăzută prin ordinul de operație anterior. Pentru a împiedeca pe inamic să deplaseze forțele sale către Sud, Armata I-a va avea o atitudine foarte agresivă.

Ordinul se termina cu injoncțiunea: „Lupta care începe mâine fiind singura de care depinde soarta neamului, nu admit retragerea. Dela soldat până la general trebuie să moară atacând”.

Se presupunea deci, în ziua de 16, că Armata I-a era în stare nu numai să reziste, dar chiar să fie foarte agresivă. De fapt însă am avut impresiunea din ziua de 14 că realitatea era cu totul alta și prevedeam deja mari neajunsuri că nu am putut să am elementele

necesare mai din vreme, pentru a-mi da seama de ea cu un moment mai înainte.

De aceea cu toate pregătirile în vederea unor mari evenimente la Nord și cu toate așteptările efectelor ofensivei ruse pe frontiera Moldovei, de îndată ce mi s'a anunțat retragerea aripei drepte a Armatei I-a spre Golești am și luat, cu orice risc, hotărîrea a ordona retragerea.

Pentru ca să las timpul necesar a se realiza preliminările deja ordonate, adică îndrumarea coloanelor de trăsură și scoaterea mortierelor de 210, am dat în ziua de 15 ordinul de operațiuni No. 1962 (anexa No. 12), fixând începerea mișcării, în dimineața zilei de 16.

În același timp, am adresat generalului Prezan o cerere de a mă ține la curent (No. 1968. 15. XI, anexa No. 13 cu dedesubtul operațiunilor pentru a nu mă găsi pe neașteptate iarăși în fața unei situațiuni, asemenea celei în care m'a pus retragerea pe neașteptate, de la Dărmănești la Golești.

Mi se răspunde deabia a doua zi cu telegrama No. 574 (anexa No. 14) prin care mi se arată că, deoarece inamicul a reușit să arunce pod la Zimnicea, Armata I-a nu mai putea rămâne pe frontul Curtea de Argeș—R. Vâlcea—Slatina. Nu mi se explică însă deloc motivul precipitărei înapoi a dreptei Armatei care trebuia să fie pivotul întregii manevre, și apoi nu am putut să-mi dau socoteala, cum pe de o parte se cere a se ține valea superioară a Prahovei, iar pe de alta pe Valea Argeșului retragerea se face cu o grabă foarte periculoasă pentru Grupul Nămăești și, în fine, iarăși nu am înțeles, dacă numai acela era motivul retragerii, de ce mai înainte de a se ordona, nu s'a ținut seama și de situațiunea Grupului Nămăești.

Între preliminările care au precedat retragerea, este necesar a se menționa că în ziua de 13, XI, s'a primit ordinul de operațiuni No. 20, prin care se anunța că în ziua de 15 Noembrie va începe ofensiva Armatei de Nord în legătură cu Armata a IX-a rusă, (anexa No. 15).

Armata a II-a (mai puțin Grupul Nămăești) se prescria să caute a fixa pe inamic „executând atacuri violente”, iar în ziua de 14 printr'un Înalt Ordin de zi se prescria Armatelor de Nord și a II-a să treacă împreună cu trupele ruse la ofensivă „pentru a înainta și zdrobi tot ce vor găsi în cale”.

În fine, mai este de adăugat că în noaptea de 15 spre 16 Noembrie ora 11,30, am primit ca răspuns la întrebările mele privitoare la modalitatea retragerii, o comunicare semnată de subșeful de Stat major (anexa No. 16).

Prin această comunicare:

1. Mi se reamintește că prin ordinul de operațiuni No. 19 s'a indicat direcția de retragere a Grupului Nămăești, lucru pe care cu toată bunăvoința nu am putut deduce din citatul ordin, căci acolo

se spune numai că retragerea se va face acoperind Valea Prahovei, care nu trebuie părăsită decât prin ordinul M. C. G.

2. Mi se spune că începerea retragerii se lasă la inițiativa mea, dar cum această retragere nu era să fie urmarea situațiunei locale pe frontul Armatei mele, ci a situațiunei generale, nu se indica la care anume fază a situațiunei generale ar fi trebuit să înceapă mișcarea.

3. În fine, mi se pune în vedere că M. C. G. nu poate să arate încă noul front ce se va ocupa, la terminarea retragerii! Pur și simplu mai rău decât diletantism; curat joacă de-a războiul!

II.

Retragerea grupului Nămăești, până la începerea retragerii grupului Predeal

(16—21 Noembrie)

Prin ordinul de retragere menționat (No. 1962, anexa No. 12) dat în seara de 15 Noembrie, în urma comunicărei că dreapta Armatei I-a se va retrage în cursul zilei de 15, dela Dărmănești la Golești, se prescria ca grosul grupului să se retragă, Divizia a 12-a în spațiul Bădeni—Cotinești, iar Divizia a 22-a în spațiul Cotinești—Jugurul—Boteni. Detașamentele de siguranță să fie lăsate pe linia Mățău—Sonești.

Brigada a 3-a de călărași să se menție la Aninoasa, păstrând contactul cu inamicul (provenit din spre Vest).

Coloanele de trăsuri, potrivit ordinului din ajun, ar fi trebuit să aibă un câștig de aproximativ o etapă asupra trupelor și anume acele ale Diviziei a 12-a la Lăicăi, iar ale Diviziei a 22-a la Hârșiești.

Dispuneam, în fine, ca mișcarea să înceapă înainte de a se lumina de zi, pentru a evita ca trupele să fie bombardate de artileria grea. Nu am prescris a se începe retragerea de cu seara, pentru a da timpul necesar scurgerii coloanelor de trăsuri și scoaterea artileriei grele de pe pozițiuni.

Ca o dreaptă răsplată pentru rezistența ce au ținut să desfășure trupele Grupului Nămăești, timp de o lună și jumătate contra unui inamic superior în număr, în material și excesiv de întreprinzător, am dat ordinul de zi No. 1982 (anexa No. 17). Mă achitam de o adevărată datorie, către aceste brave trupe.

Retragerea a început a se executa în condițiuni cât se poate de defavorabile, din cauza presiunilor atât pe front, cât și pe flancul

stâng și din cauza formelor terenului, care facilitau acțiunea inamicului prin aceea că nu înlesnea ruperea contactului prin o mișcare repede înapoi.

La toate celelalte condițiuni defavorabile, inerente unei retrageri prin conversiune, în fața unui inamic superior sub toate raporturile și într'un teren dificil, având obstacole topografice orientate în sensul de a îngreui mișcarea fără ca să ușureze rezistența, s'a mai adăugat una care a fost, pot zice, determinantă în provocarea debandadei trupelor.

Încă din luna Octombrie, când au fost semnalate trupe inimice în valea superioară a Argeșului, am luat Brigada a 3-a de călărași din Valea Buzăului și am transportat-o în regiunea Domnești (valea Râul Doamnei) cu misiunea de a supraveghia intervalul dintre Armata I-a și a II-a.

Când mai târziu, pe la finele lui Octombrie, inamicul a izbutit să învâluie stânga Grupului Nămăești, ocupând Căndeștii și Albeștii, precum și să rupă frontul în zona Lerești, am ordonat a se aduce Brigada de călărași la Berevoești, atașându-i și o baterie, iar la Domnești pentru supravegherea intervalului au fost lăsate două escadroane.

Brigada a intervenit în lupta dela 3 și 4 Noembrie, pe flancul stâng al Grupului în contra dreptei vrăjmașului; la svârlirea înapoi, a contribuit în modul cel mai lăudabil.

Îndată ce a început să ia un aspect accentuat de îngrijitor situația Corpului I de Armată, Comandantul Corpului II de Armată dispune retragerea restului Brigadei a 3-a calarași de pe front, ca să o aibă la îndemână la Godeni, de unde eventual să întărească Divizionul dela Domnești (raportul No. 924, anexa No. 18).

În ziua de 14, sunt semnalate două Batalioane cu mitraliere, îndreptându-se spre Domnești. Comandantul Corpului II Armată cu telegrama No. 951 (anexa No. 19) îmi raportează că a dat ordin Brigadei a 3-a de călărași să oprească înaintarea inamicului pe această direcție.

Pe baza situațiunei rezultate din aceste informațiuni, am prescriș Brigadei pentru ziua de 16, prin ordinul de operațiuni din ziua de 15, a se ține la Aninoasa, pentru a supraveghia de flanc direcțiunea amenințătoare: Domnești—Schitu Golești.

Situațiunea era însă mult mai gravă, căci contrar dispozițiunilor ordinului de operațiuni citat No. 19 (anexa No. 6) din ziua de 13 Noembrie, prin care se impunea Armatei I-a să pivoteze astfel încât să nu lase descoperit flancul stâng al Armatei a II-a și să păstreze comunicația: Mușetești—Domnești—Berevoești—Câmpulung, în mișcarea ei precipitată înapoi a lăsat complet descoperită această comunicație.

Inimicul s'a grăbit, se înțelege, să profite, și a defalcat imediat o

parte din forțele sale din valea Argeșului, îndreptându-le spre flancul Armatei a II-a.

În ziua de 15, ora 2,35 p. m. Corpul al II-lea raportează cu No. 960 (anexa No. 20) că inamicul, semnalat pe flancul stâng, este în forță de 4 Batalioane cu artilerie și mitraliere, că a ocupat deja Domneștii și că Brigada a 3-a de călărași rezistă la Vest de Stănești. Comandantul Corpului de Armată a dispus întărirea Brigadei, care avea deja cu sine o baterie, cu singura rezervă ce mai avea la aripa stângă, un Batalion.

Speram ca aceste măsuri, precum și distanța, vor înlesni aripei stângi a Corpului de Armată de a se sustrage atacului de flanc.

La ora 5,30 p. m. primesc însă un nou raport prin care mi se face cunoscut că: inamicul este în forță de 5—6 Batalioane, cu artilerie grea și că a înaintat deja până la Est de Berevoeștii—Pământeni, respingând Brigada de călărași cu bateria și compania ei de bicicliști până aproape de Godeni, unde s'au trimis întăriri.

Situațiunea se arată din ce în ce mai defavorabilă în această parte. Nu era nimic însă de făcut, căci nu se dispunea de nici o rezervă. Totul rămânea să depindă de apărarea directă a trupelor, lucru ce încă părea posibil, din cauză că Divizia a 22-a, odată cu începerea retragerii avea să-și resfrângă stânga în baza ordinului de operațiuni, pe linia Jugurul—Cocenești, adică direct front spre Vest.

Marșul din dimineața zilei de 16 s'a executat deci în aceste condițiuni. Situația impunea pe de o parte a grăbi mișcarea pentru a ieși din axa atacului de flanc, iar pe de alta era necesar a se cere timp artileriei grele și coloanelor de trăsură a se scurge.

După ora 5 p. m. la terminarea marșului, Corpul al II-lea de Armată informează Comandamentul Armatei (anexa No. 21) că „ambele Divizii s'au oprit pe pozițiunile prevăzute în ordinul de operațiuni al Armatei”.

Corpul de Armată raportează în același timp că, coloana care venea dela Vest în flancul stâng al Grupului era de 7 Batalioane cu artilerie grea și cavalerie, și că ea a respins detașamentul nostru spre Poenari.

Pentru a opri această amenințare, Corpul de Armată a dispus ca pe lângă întăririle deja date, să se mai trimită 4 Batalioane și 2 baterii.

Amenințarea de flanc se dovedea a fi mult mai serioasă decât ceea ce se raportase la început. Nu mai puțin posibilitatea de-ai face față nu era exclusă.

Direcția mișcării de retragere a coloanelor grosului, le permitea să iasă din raza atacului de flanc, iar pe de altă parte, orientarea dela Nord la Sud a obstacolelor topografice înlesnea flancgardei, devenită deja destul de puternică, să dispute terenul în condițiuni favorabile, pas cu pas.

Prin ordinul de operațiuni No. 1987 (anexa No. 22) se prescria pentru a doua zi a se continua retragerea, fixându-se ca obiective: pentru Divizia 22 Gemenea—Cândești, iar pentru Divizia 12-a Miclăușanii Mici—Capul Coastei.

Delașamentele de siguranță trebuiau să fie instalate pe linia: dealurile Cucilor, Tuțuianului și Perilor pentru Divizia a 22-a (front spre Vest) și Văleni-Lăicăi pentru Divizia a 12-a (front spre Nord).

Divizia a 22-a trebuia să continue a se acoperi pe flancul amenințat, iar Brigada a 3-a de călărași să se retragă la Bărzesti pentru a se ține în legătură cu dreapta Armatei I-a, care se găsea la Beleji.

La ora 7,25 p. m. primesc raportul No. 969 al Corpului II prin care arată că nu va fi în măsură a executa ordinul de operațiuni din cauza dificultăților terenului și a obligațiunei impuse de mine de a executa ordinele primite (anexa No. 23).

Această obligație a fost provocată de următoarea împrejurare:

În orele a. m. Șeful de Stat major al Corpului II a comunicat prin telefon generalului Mărdărescu posibilitatea ca Diviziile să nu se oprească pe linia indicată, ci să meargă mult mai la Sud.

Gaba mișcării ar fi putut compromite scurgerea artileriei grele și a coloanelor de trăsuri; de aceea am dat ordin a pune în vedere Corpului de Armată să execute întocmai ordinele ce primește.

La arătarile din raportul menționat No. 969, i-am dat cu No. 2002 (anexa No. 24) autorizare să modifice itinerariile. I-am explicat și sensul ordinului de mai sus, arătând că obiectivele de marș sunt obligatorii atât cât presiunea inamicului nu cer a se face altfel.

După comunicarea acestui ordin, am primit la ora 10,30 ordinul No. 3058, care mă punea în fața unei situațiuni întru câțva diferită de aceea luată de bază la alcătuirea ordinului meu de operațiuni.

S'a prescria Armatei a II-a ca pentru ușurarea ofensivei Armatei a IX-a ruse și Armatei de Nord (începută în bune condițiuni — zice ordinul) „va continua nu numai acțiunea sa de fixare a inamicului, ordonată prin ordinul No. 20, dar va căuta să câștige teren cu grupele Tabla-Buții, Bratocea, Predeluș și Prahova, pe măsură ce rezistența inamicului va slăbi, din cauza presiunii din ce în ce mai mare a Armatelor de Nord și a IX-a rusă”.

Deja din aceste prescripțiuni se deducea în chipul cel mai lămurit, că nu se avea în vedere o schimbare profundă și generală a situațiunei. Ofensiva considerată ca începută sub auspicii favorabile, era privită prin o prismă cât se poate de optimistă și aceasta îndreptățea nu numai speranța de a păstra Valea Prahovei, dar chiar și de a câștiga teren pe acea direcție.

Ordinul prescria apoi mai departe ca Grupul Nămăești „în mișcarea de retragere va pivota pe aripa sa dreaptă și se va opri ocupând o poziție între Râul Târgului și râul Argeșel”.

Se prescria deci o simplă pivotare pe când în realitate, prin ordinul dat pentru ziua de 17 eu dispusesem o adevărată retragere.

Nu m'am crezut obligat a reveni asupra dispozițiunei luate, mai întâiu pentru că amenințarea din flancul stâng, precum și depărtarea de dreapta Armatei I-a făceau obligatorie continuarea mișcării de retragere spre Sud, pivotând asupra flancului drept la Miclăușani.

Prescripțiunea de a ocupa o pozițiune între Râul Târgului și Râul Argeșelul ar fi dus, în caz de aplicațiune, la o catastrofă atât pentru Grupul Nămești cât și pentru Grupul Predeal, căci o întreagă Divizie germană (a 76-a) înainta pe valea Dâmboviței. Am considerat de aceea această prescripțiune ca o scăpare din vedere și nu am schimbat întru nimic dispozițiunile hotărâte prin ordinul de operațiuni.

În fine, ordinul M. C. G. prescria misiunea Grupului Nămești în modul următor: „1) de a asigura dreapta Armatei I-a, al cărei gros acționează către Sud; 2) de a acoperi apărarea Văii Prahovei a cărei părăsire nu intra deloc în intențiunile M. C. G.”

Extrema dreaptă a Armatei I-a se găsea la Beleții, iar Grupul Prahova la Sud de Azuga. Între aceste două puncte sunt în linie dreaptă 70 de km. Cele două Divizii în retragere aveau pe urme și în flanc două Divizii germane și două Brigăzi de munte. Terenul permițând covârșirea flancurilor, superioritatea numerică avea o importanță hotărâtoare.

În orice caz, ultimele două dispozițiuni din ordinul citat îmi impuneau obligațiunea de a nu mai continua retragerea.

Am dat în acest scop, în dimineața zilei de 17, ordinul de operațiuni No. 2015 (anexa No. 25) prin care prescriam Grupului a se opri în punctele indicate prin ordinul de operațiuni anterior și de a lua dispozițiuni, pe linia detașamentelor de siguranță în vederea unei rezistențe până la noi ordine.

Prin această măsură mă conformam și dispozițiunei de a lua pozițiune pentru rezistență, în prelungirea dreptei Armatei I-a, și acopeream, atât cât era posibil, Valea Prahovei, ținând în stăpânire nodul de comunicații Miclăușani.

În dimineața zilei de 17 se primește la ora 7 raportul generalului Cotescu prin care se arată că în cursul nopții, pe tot frontul, si tuațiunea a fost neschimbată (anexa No. 26).

La ora 6,30 p. m. se primește raportul No. 972 (anexa No. 27) prin care se arată:

Că Divizia a 22-a a fost ruptă de Divizia a 12-a.

Că în urma acestei rupturi, parte din artileria Diviziei, a 22 a fost pierdută, iar infanteria rămasă la gros, împrăștiată.

Că Divizia a 12-a era atacată de front și covârșită pe ambele flancuri și de aceea nevoită a se retrage la Lăicâi.

Că trăsurile Cartierului general al Corpului II au fost capturate.

Că pe flancul stâng comunicația telefonică fiind întreruptă, nu se știa nimic despre detașamentul colonel Nedeianu (5 Batalioane, 5 baterii și Brigada 3 călărași cu compania cicliști).

Era aproape neexplicabil, prin ce împrejurări s'a putut ajunge la o asemenea situațiune.

Dacă raportul din ajun ora 5,15 p. m. , prin care se afirma că „ambele Divizii s'au oprit pe pozițiunile prevăzute prin ordinul de operațiuni” oglindea realitatea, dacă și raportul primit la ora 7 a. m. era întemeiat, că în timpul nopții situația a fost neschimbată, starea de lucruri descrisă în raportul Corpului de Armată era cu totul de neînțeles.

Prin ordinul de operațiuni pentru ziua de 16 erau stabilite ca zone de staționare pentru Divizia a 22-a: Jugurul—Cotinești—Boteni, iar pentru Divizia a 12-a: Bădeni—Colinești.

Detașamentele de siguranță pe linia Mățău—Stoenști, iar pe flancul stâng Brigada a 3-a de călărași întărită cu Batalioanele trimise de Comandantul Corpului de Armată, din proprie inițiativă.

Dacă atacul produs în sectorul Mățău—Soslănești a putut să aibă ca urmare ruperea Diviziei a 22-a de Divizia a 12-a, după cum relatează Corpul de Armată în raportul său, este de presupus mai întâi ca grosul Diviziei a 12-a în loc să graviteze spre linia Jugurul—Boteni cum impunea situațiunea și cum rezulta chiar din intervenirea Corpului II Armată, în dimineața zilei de 16, de a se depărta cât mai mult de inamic, probabil a gravitat în spre Mățău și s'a înțins până la Soslănești, ceea ce era contrar situațiunei și contra ordinului de operațiuni.

Pe de altă parte, pentru a se produce o așa desordine în Divizie este de presupus că ea a fost împinsă, fie în marș, fie mai probabil încă în staționare.

Ordinul de operațiuni al Corpului de Armată explica întrucâtva cele întâmplate.

Se prescria Diviziei a 22-a să înceapă marșul la ora 6 a. m., iar Divizia a 12-a la 1 p. m. pentru a da timp celei dintâi a se scurge pe la Micloșani.

Mișcarea a început, de sigur mult prea târziu pentru ambele Divizii, în special apoi pentru Divizia a 12-a.

Dacă s'ar fi pornit mult mai de noapte, cu Divizia a 22-a și s'ar fi lăsat șoseaua numai pentru artilerie și trăsuri, iar infanteria ar fi urmat drumurile vecinale ce leagă satele Boteni—Văleni și Runcioaia, fără a atinge șoseaua, s'ar fi putut ajunge pe șoseaua Micloșani—Gemenea, destul de devreme pentru ca orice pericol să fi fost înlăturat pentru gros. Cel mult detașamentele de siguranță ar fi putut fi strânse de aproape, deși, dacă distribuirea din ajun în cantonamente s'ar fi

făcut rațional, ele găsindu-se la mai bine de 6 km. de partea în care trebuia să graviteze grosul diviziei și să se găsească artileria și trenurile de luptă, ar fi putut, chiar ar fi trebuit să se pue în marș deasemenea, de noapte.

Ținerea pe loc a Diviziei a 12-a până la 1, rămâne nejustificată, cu atât mai mult, cu cât până la Lăicăi avea drumul absolut liber, iar de aici, sub protecțiunea liniei sale de siguranță (hotărâtă prin ordin Nord Lăicăi—Valeni) ar fi putut să se distribue în cantonamente, folosindu-se de drumurile vecinale. În orice caz, din punctul de vedere tactic, ar fi fost mai avantajos a se aduna și așlepta câtva, înapoia liniei de siguranță, decât a sta pe loc pentru ca la ora 1 p.m. de abia să înceapă încolonarea.

Grija a se avea drumurile libere de coloanele de trăsurile ar fi trebuit să impue măsura ca aceste coloane să înceapă mișcarea noaptea, la nevoie chiar de cu seară.

De fapt, s'a ordonat ca trăsurile să înceapă a se încolona la ora 5 a. m.

Incontestabil, că condițiunile și cele tactice și cele topografice mai cu seamă, erau din cele mai grele; măsurile de detaliu, pentru regularea mișcării erau pentru condițiuni normale, iar nici decum la înălțimea acestor dificultăți existente și foarte bine cunoscute de Comandamentele respective.

În orice caz, oricare au putut fi motivele, care au dus la o stare de lucruri atât de urită, nu mai puțin situațiunea era de așa fel că nici o schimbare nu mai era cu putință.

Lipsa de rezerve, mă punea în imposibilitate de a întări Grupul; singura măsură care ar fi putut ameliora situațiunea. Pe de altă parte, ruperea contactului prin o continuare a retragerii ar fi descoperit și flancul drept al Armatei I și spatele Grupului Predeal, ceea ce ar fi fost cu desăvârșire contrar vederilor M. C. G.

Unica măsură ce am putut lua a fost de a da Brigadei Olt și celorlalte trupe care nu aparțineau Diviziilor 12 și 22 și care prin ordinul din ziua de 15 erau hotărâte să preceadă marșul în retragere al Grupului, ordin a se reîntoarce la Grup în scopul de a intra din nou în compunerea lui. Măsura aceasta a fost deja luată, îndată ce am avut primită înștiințarea asupra întorsăturii defavorabile ce luase lucrurile.

Seara, s'au mai dat unele indicațiuni de detaliu, pentru a se asigura cât mai mult rezistența (anexa No. 28, Ord. No. 2039 și Rap. Corp. II No. 972).

În dimineața zilei de 18, am primit raportul No. 976 (anexa No. 29), prin care mi se anunța că noaptea a fost calmă.

6. XI. 1916.

Anexa No. 1.

T E L E G R A M A

No. 1658

Corpului II Armată

Binevoiți a studia, recunoaște și hotărî o linie de rocadă între Valea Râul Târgului și Valea Dâmboviței, la Sud de cea care trece prin Mășău, cum ar fi, spre exemplu, comunicația Poenari—Jugurul—Boteni—Văleni.

Odată aleasă această linie de rocadă, veți binevoi a dispune imediat executarea lucrărilor necesare pentru îmbunătățirea ei, în scopul mișcărilor mari de trupe.

Comandantul Armatei a II-a

General (ss) AVERESCU

No. 1844

A R M A T A a II-a

către

Marele Cartier General

Generalul Mărdărescu, șeful de Stat-major al Armatei a II-a, a fost chemat ieri, 11 Noembrie, la M. C. G., pentru a i se pune în vedere, în mod confidențial „a ne gândi la posibilitatea unei eventuale retrageri“.

Pentru a da o formă concretă, în vederea unei asemenea operațiuni, este nevoie a se porni dela unele date pozitive fără cunoștința căroră proiectele ce s'ar face, ar fi lipsite de preciziunea necesară într-o atât de delicată operațiune.

Rog pentru aceea, cu onoare, a mi se hotărî:

1. Care va fi direcțiunea generală a retragerii Armatei a II-a.
2. Care vor fi limitele zonei de operațiune a Armatei a II-a.
3. Care va fi noul front de ocupat la terminarea retragerii, indicându-se limitele sectorului de ocupat, al Armatei.
4. Dacă retragerea va începe pe baza ordinului M. C. G., sau se lasă la inițiativa mea.
5. În cazul, că momentul începerii retragerii va trebui să fie determinat de Comandamentul Armatei, rog a mi se indica, la ce anume situațiune a celorlalte Armate, ar dori Comandamentul de Căpetenie, ca să înceapă retragerea.

Comandantul Armatei a II-a
General de Divizie (ss) AVERESCU

Anexa No. 4.

Nr. 2263

GENERAL AVERESCU

În situația actuală nu admit să se vorbească de retragere.

Inimicul este și el obosit și dacă caută să întoarcă vreuna din pozițiile noastre poate să fie și el întors la rândul său, deci trebuie contra-atacat cu vigoare.

Terenul nu se va ceda decât pas cu pas și contra-atacând mereu.

Trebue ca toată lumea, începând dela general Comandant al Armatei, să desfășoare o energie extremă; trebue a se utiliza aptitudinea fundamentală a soldatului nostru, vrednicia la atac.

Orice defecțiune, orice idee de retragere, nemotivată de presiunea reală a inamicului, trebue reprimată imediat cu pedepse capitale.

Armata de Nord într-o situație mai dificilă și în fața atacurilor unor forțe superioare, a contra-atacat admirabil 10 zile de-a-rândul și a reușit să izgonească pe inamic de pe frontieră.

Aștept același lucru de la Armata a II-a.

Vă fac personal și direct răspunzător de neexecutarea până la limitele puținței omenеști a ordinului de față.

Binevoiți a dispune executarea celor prescrise prin ordinul Nr. 2169.

FERDINAND

1916. XI. 6.

Anexa No. 5

No. 2978

COMANDAMENTUL DE CAPETENIE

către

Comandamentul Armatei a II-a

Față de noua situațiune creiată întregei Armate și în special Armatei I-a, prin pătrunderea inamicului pe teritoriul Olteniei, am hotărât următoarele:

1. Formarea unei mase de manevră compusă din 4 Divizii, care se va concentra la Vest de Pitești în scopul unei bătălii decisive

pentru a sdrobi pe inamicul care operează în văile Oltului și Jiului. În acest scop, atât Armata I-a cât și Armata a II-a vor procura, prin rezistență îndârjită, timpul necesar grupărei forțelor de mai sus.

2. Rezistența Armatei a II-a va fi ușurată prin ofensiva ce vor lua în curând Armata a IX-a rusă și Armata noastră de Nord.

3. Pe baza propunerilor făcute de Dvs. prin raportul No. 220 din 5. XI., veți pune la dispoziția mea Diviziile a 10-a și a 21-a.

4. Divizia a 21-a va fi transportată prin marș pe jos în regiunea Domnești—Stănești de pe valea Râului Doamnei, iar Divizia a 10-a o veți transporta la Ploești, unde se va reconstitui.

FERDINAND

Anexa No. 6.

MARELE CARTIER GENERAL

către

Armata a II-a

ORDIN DE OPERAȚIUNE No. 19 din 13. XI. 916.

1. Forțe inimice, aproximativ 3 Divizii și o Divizie de cavalerie, se găsesc în Oltenia. Din aceste forțe o coloană inamică, aproximativ o Divizie este semnalată că înaintează dela Sloenești spre Roșiorii de Vede.

Un pod a fost întins peste Dunăre între Șișlov și Zimnicea și forțe slabe inimice au trecut Dunărea, înaintând până la Nord de Zimnicea, unde s'au întărit.

2. Față de această nouă situațiune, s'a hotărît următoarele:

a) Armata I-a, Grupul Apărării Dunărei și Diviziile 2/5, 9/19 și 21, vor forma un grup de forțe, sub comanda domnului general de Divizie Prezan;

b) Misiunea acestui grup de forțe este să oprească înaintarea inamicului dela Vest și Sud-Vest.

În acest scop, Armata I-a va căuta pe de o parte să-și retragă forțele, pivotând în jurul aripei sale drepte, astfel ca să nu descopere flancul stâng al Armatei a II-a, iar pe de altă parte să se opună cu forțele sale disponibile împreună cu acelea ale Grupului Apărării Dunărei la înaintarea inamicului către București, oprindu-l cel puțin pe linia Neajlovului.

În operațiunile care vor decurge din această însărcinare, Corpul I Armată (Diviziile: 14, 8 și 13) va servi, ca pivot, retrăgându-se pas cu pas în zona dintre Argeș și râul Bratia, păstrând comunicația Mușetești—Domnești—Berevoești—Câmpulung.

Retragerea aripei pivot a Armatei I-a (aripa dreaptă) este condiționată de progresul înaintării inamicului către București, astfel ca, retragerea acestei aripe să nu fie periclitată.

3. Divizia 21 are ordinul M. C. G. a se aduna la Mihăileștii (pe Argeș Sud Vest București), terminându-și concentrarea în ziua de 14 Noembrie.

Divizia 9/19 se concentrează în regiunea Titu—Găești—Corbii Mari și va fi gata la 14 Noembrie.

4. Armata a II-a își va menține frontul pe care îl ocupă actualmente.

Retragerea Grupului Năməești în cazul când din mișcările aripei drepte a Armatei I-a va fi nevoit să-o facă, se va executa astfel, încât să acopere rezistența de pe valea Prahovei care nu trebuie să părăsască decât prin ordinul M. C. G.

5. Zona de operațiune a Armatei I-a inclusiv zona etapelor este cuprinsă între Dunăre și o linie ce ar trece prin Domnești (pe V. Doamnei)—Nucet (S. E. Târgoviște)—Urziceni.

6. Linia de demarcație între zona Armatei I-a și zona interioară este Urziceni—Oltenița.

7. Linia de despărțire între Armata I-a și Armata a II-a este șoseaua Domnești (V. Doamnei)—Pișcani—Florică—Găești—Nucet (Sud Est Târgoviște). Această linie aparține Armatei I-a.

Din Înalt Ordin

p. Șeful Stat-majorului general
General (ss) ILIESCU

14. XI. 916.

Anexa No. 7.

OPERATIV-EXTRAURGENT
CU PRECĂDERE

No. 1940

Corpului II Armată

Dispozițiunile privitoare la trupele care nu aparțin Diviziilor se mențin, cu deosebire că trebuie aplicate imediat.

Binevoiți în același timp a lua toate măsurile necesare în vederea unei mișcări înapoi.

Veți aștepta ordine în această privință.

Pentru a Dvs. cunoaște, veți ști că retragerea forțelor se va face în direcțiunea Târgoviște.

Ca măsuri preliminare, dispuneți îndrumarea chiar de acum a coloanelor de trăsură ale diferitelor servicii în direcțiunea Botenii Hârtiești, pentru Divizia 22 și Micloșani pentru Divizia a 12-a.

Veți dispune a se începe imediat retragerea din baterie a mortierelor de 210,

General (ss) AVERESCU

14. XI. 916

Anexa No. 8 a

No. 1915

COMANDAMENTUL ARMATEI a II-a

către

Grupul Prahova

Cu onoare se notează pe contra-pagină direcțiunile de mișcare, pe care le vor urma trupele și serviciile Grupului Prahova, într'un eventual caz de retragere, și, vă rugăm, să binevoiți a dispune, ca ele să fie revăzute de înaltă de companiile pionieri pentru a fi puse în bună stare de practicabilitate.

D. O.

Șef de Stat major

General (ss) MĂRDARESCU

N O T A

1. Divizia a 16-a

Sinaia—Comarnic—Telega—Livadea prin Recea)
Opăriți—Udrești—Chiojdeanca.

2. Divizia a 4-a

Posada—Câmpina—Scorțeni—Plopeni—Boldești—
Gornet—Cricov—Dobroia—Sângerul—Brădeanca—
Tisău.

UNITĂȚILE		Z I L E L E											
		1 ^a	2 ^a	3 ^a	4 ^a	5 ^a	6 ^a	7 ^a	8 ^a	9 ^a	10 ^a	11 ^a	12 ^a
Divizia 22	Trupe	Mățașu-Jugurul 14—19 k	Gemenea-Cân- dești 19—22 k	Tătărani-Că- priorul 15—18 k		Râșvadul 24 k	Haimanalele 17 k	Târgșorul-Nou 16 k		Înălțimile Valea Călu- gărească 24 k	Urlați 11 k		
	Servicii	Hărtiești	Isvoarele 17 k	Dragomirești 17 k		Șoseaua (est Săcueni) 24 k	Țigănia 19 k	Est Ploiești 20 k		Albești-Pale- ologu 17 k	Mărunțiși 10 k		
Divizia 12	Trupe	Stoenești 10 k	Micloșani 13 k	Pletrarii 17 k	S	Podurile de Sus (Pucioasa) 15 k	Colibași 19 k	Bălcoi 23 k	S	Înălțimile Est Boldești 17 k	Gornetul-Gri- cov 18 k	Mizil 20 k	
	Servicii	Micloșanii	Volnești 12 k	Băile -Vulcana 15 k		Valea-Lungă Moșia mică 18 k	Cocorăștii- Capli 17 k	Plopenii 23 k		Podenii Vechi 13 k	Ceptura 21 k	Sătucul 18 k	
Divizia 16	Trupe				a	Sinaia 11 a	Comarnic 17 k	Câmpina 14 k	a	Plopeni 12 k	Înălțimile Est Boldești 10 k	Gornetul-Cri- cov 17 k	Brădeanca (prin Dobrota- Sângerul) sau Ceptura 22 k
	Servicii					V.-Largă	Breaza de Jos 19 k	Bănești 13 k		Măgurele 14 k	Podeni 13 k	Tâtaru 16 k	Tisău 18 k
Divizia 4	Trupe				p	Posada 15 k	Cornul 20 k	Telega 14 k	p	Livadea (prin Recea) 15 k	Opâriți 19 k	Udrești 18 k	
	Servicii					Comarnic	Bănești 21 k	Buștenari 10 k		Bughile de Jos 16 k	Păcureți 15 k	Chiojdeanca 15 k	
Divizia 3	Trupe				e				e	Măneciu-Un- gureni 24 k	Ogretin 20 k	Calvinii 20 k	
	Servicii									Draja de Jos	Tarlești 18 k	Cislău 16 k	
Brig. 3 Călărași		Aninoasa	Livezeni 20 k	Bogați 32 k		Lucieni 30 k	Mărcești 24 k	Stăncăștii 21 k		Puchenii 20 k	Puchenii	Adâncata 32 k	

14. XI. 916.

Anexa No. 8 b.

No. 1916

COMANDAMENTUL ARMATEI a II-a

către

Corpul III Armată

Cu onoare se notează pe contrapagină direcțiunea de mișcare pe care o va urma trupele și serviciile Diviziei a 3-a într'un eventual caz de retragere, și vă rugăm, să binevoiți a dispune ca ele să fie revăzute de îndată de companiile pionieri, pentru a fi puse în bună stare de practicabilitate.

D. O.

Șef de Stat major

General ss MĂRDĂRESCU

N O T A

Măneicii Ungureni—Drajna de Jos Ogretin—Târlești
Calvinii Cislău.

14. XI. 916.

Anexa No. 8 c

No. 1917

COMANDAMENTUL ARMATEI a II-a

către

Corpul II Armată

Cu onoare se notează pe contrapagina direcțiunile de mișcare, pe care le vor urma trupele și serviciile Corpului II Armată, într'un eventual caz de retragere, și, vă rugăm, să binevoiți a dispune, ca ele să fie revăzute de îndată de companiile pionieri, pentru a fi puse în bună stare de practicabilitate.

D. O.

Șef de Stat major

General ss) MĂRDĂRESCU

N O T A

1. Divizia a 22-a

Mațau Ilărtiești Gemenea Tătăranii Răsvadul—
Haimanalele Târgșorul Nou—Valea Călugărească—
Urlați Mărunțiș.

2. Divizia a 12-a

Stoenești Micloșani Pietrarii—Podurile de Sus Pucioasa) Colibași Băicoi Boldești Gornetul—Mizil
Sătucul.

3. Brigada a 2-a și
a 3-a Calarași

Aninoasa—Livizeni—Bogații Lucieni Mărcești—
Stăncești Pucheni Adâncăți.

14. XI. 1916.

Anexa No. 9.

No. 1951

Corpurilor II, III
Grupului Prahova

I N S T R U C Ț I U N I

privitoare la măsurile de ordine pe timpul marșului
de retragere

Pentru ca marșurile să se facă în ordine, se vor aplica în modul cel mai riguros următoarele prescripțiuni:

a) Drumurile de urmat vor fi recunoscute la timp și se va pune indicatoare la toate încrucișările, arătându-se pe ele distanțele până la punctul final al marșului.

Aceste indicatoare vor fi ridicate de detașamentul de poliție din coada grosului, dându-i-se explicit și această însărcinare.

b) Jandarmii rurali vor fi trimiși înainte, pe drumul de urmat, așezându-se posturi la cinci sute de metri distanță, dându-li se ca consemne: poliția mișcării trăsurilor pe drum.

Posturile se vor ridica dela sine, când va trece ultimul element al coloanei de trăsură, din trenul regimentar și formându-se în detașament, vor merge în coada acestuia.

c) Trupele și trenurile vor merge de rigoare într-o singură coloană, pe dreapta drumului, lăsând stânga pentru trăsurile și curierii cari se mișcă în sens opus.

d) Opririle pentru adăpat și odihnă se vor face în afară de drum, spre a nu împiedeca circulația. Se va interzice prin urmare în modul cel mai sever oprirea oricărei trasuri pe drum.

e) În coada grosului coloanei se va pune o secție de ambulanță, pentru a ridica pe cei bolnavi, care n'ar mai putea executa marșul pe jos.

f) Pe lângă secția de ambulanță menționată, se vor da câteva căruțe goale, în care se vor aduna toate efectele ce ar fi pierdute de oameni în lungul drumului.

g) Toate trenurile vor fi comandate de ofițeri sau plotonieri.

h) În caz, că o trăsură nu mai poate merge, se va arunca în afară de drum, după ce se va repartiza toată greutatea ei pe alte trăsură; și, dacă aceasta nu e cu puțință, se va lua din ea numai ceea ce va fi posibil, procedându-se apoi în același mod.

i) Locul Comandanților de unități pe timpul marșului, este în coada proprii unități. Ei vor face rapoarte zilnice asupra marșurilor, semnalând toate neajunsurile, spre a fi înlăturate la timp.

j) În cantonamente și bivuacuri se va păstra o desăvârșită ordine; se vor lua deci toate măsurile prevăzute în acest scop, de Regulamentul serviciului în campanie.

k) La sosirea la etapă, se vor lua riguroase măsuri de siguranță.

Se recomandă, în mod deosebit, a se stabili legătura între avâtposturile proprii și acele ale unităților învecinate.

1 După sosirea la etapă, ofițerii și gradații vor pune o deosebită grije pentru instalarea și hrana oamenilor.

m) În cantonamente și bivuacuri, ofițerii vor petrece tot timpul între oameni, arătându-le, că retragerea e voită, nu silită, și, vor căuta, prin convorbiri, sfaturi și pilde, să le desvolte la cel mai înalt grad sentimentul împlinirii datoriei și a sacrificiului pentru Țară, în acest moment, când familia și ogorul strămoșesc sunt amenințate de vrăjmaș.

General ss) AVERESCU

14. XI. 916.

Anexa No. 10.

T E L E G R A M A

EXTRAURGENTA

No. 1939

Marelui Cartier General

Armata I-a mă înștiințează că a primit ordin a se retrage pe o linie a cărei dreaptă va fi la Dărmănești, pe Râul Doamnei.

Acest punct se găsește în line dreaptă la 35 km. înapoia stângei Armatei a II-a.

Rog a mi se da de urgență rezultat la raportul meu No. 1814 din 12. XI. 916 caci față de noua situațiune a Armatei I-a, Grupul Nămăești ar rămâne în aer dacă l-aș mai ține pe loc.

General ss) AVERESCU

15. XI 916

Anexa No 11

No. 1247

A R M A T A I-a

căt̃re

A r m a t a a II-a

Astaseara 15 Noembrie, Armata I a va ocupa frontul Costești Bradul de Sus—Stația Golești Danești cu detașamente de acoperire între Danești și Belești 1 2 km. N. V. de Golești cu misiunea de a ține cât mai mult pe loc forțele inimice aci pentru a se înlesni operațiuni importante ce se pregătesc spre Alexandria—Roșiorii de Vede. Pentru a putea păstra legătura tactică cu aripa stângă a Armatei a II-a, îmi este indispensabil să cunosc dispozitivul Armatei a II-a, cel puțin în această zonă precum și operațiunile proiectate pentru astăzi după amiază și mâine 16 curent.

Comandantul Armatei I-a
General (ss) STRATILESCU

15. XI 916.

Anexa No. 12

No. 1962

Corpului II Armată

Situațiunea Armatei I-a, a cărei aripă dreaptă este retrasă astăzi până la Golești, impune Grupului Namăești a părăsi pozițiunile pe care le ocupă astăzi și pe care le-a apărat până acum cu atâta bravură.

Mișcarea va începe mâine 16. XI. 916, înainte de a se lumina de zi, pentru a evita ca, coloanele să fie bătute de artileria grea dușmană.

Obiectivele primei zile de marș vor fi:

Pentru Divizia a 22-a: trupele Cocenești Jugurul Boteni, coloanele de trasuri, Hârtiești.

Pentru Divizia a 12-a trupele Badeni Cotinești, coloanele de trasuri, Micloșani.

Cartierul Grupului la Lăicăi.

Brigada 3 de călărași va rămâne la Aninoasa, păstrând contactul cu inamicul.

Detașamentele de siguranță pe linia Mățău—Stoenști.

Trupele care nu aparțin, prin organizație Diviziilor 12 și 22 și anume. Reg. 22, Brigada Olt, Reg. 36/76 și divizionul din Reg. 5 Art. și bateria din Reg. 21 vor forma un detașament separat, sub comanda colonelului Robescu și se va pune în marș cel puțin 2 ore înaintea celorlalte trupe, având a face următoarele etape: 16 Noembrie Lăicăi, Văleni, 17 Noembrie Pucioasa, 18 Noembrie Edera, 19 Noembrie Baicoi.

Brigada a II-a de călărași va preceda deasemenea marșul Grupului, pentru a merge la Târgoviște, unde după ce se va reconstitui călare, va primi ordine ulterioare.

Artileria grea va trebui să fie pornită cât mai de vreme, având numărul necesar de perechi de boi pentru ca să poată urca pantele fără opriri; tendința va fi ca bateriile să urmeze coloanele de trăsură.

Itinerariul de urmat va fi astfel ca să se poată evita pe de o parte bombardamentul artileriei inimice, iar pe de alta alacul detașamentelor dușmane, dacă supravegherea Brigadei a 3-a de călărași ar semnala în raza unei zile de marș, asemenea detașamente.

General ss AVERESCU

15. XI 916.

Anexa No. 13.

No. 1968

General Prezan

Situațiunea Armatei a II-a depinzând astăzi cel puțin la aripa stângă, de aceea a Armatei I-a, îmi este indispensabil să cunosc zilnic nu numai mișcările executate de Armata I-a, ci și cauzele căror sunt datorite, precum și intențiunile avute.

Acum câteva zile mi-a fost anunțată formarea unei mase de manevră care avea să opereze, fie spre Călimănești, fie spre Slatina. Puțin după aceea mi-a fost anunțată formarea unei mase de manevră în scopul de a se lua ofensiva, fie spre Costești, fie spre Alexandria.

Paralel cu aceste proiecte însă, mi se comunica retragerea aripei drepte a Armatei I-a, care pentru zilele de 14 și 15 a luat o așa iușcă, încât a lăsat aripa mea stângă brusc în aer.

Sunt aceste retrageri voite, în vederea viitoarei ofensive cu grupul de manevra, căci într'un comunicat se spune chiar că Divizia a 14-a s'a retras prin ruperea luptei, sau sunt ele impuse de situația generală, sau, în fine, de împingerea inamicului din față?

În oricare din aceste cazuri, mai este necesar să cunosc direcțiunea retragerii nu numai pentru o singură zi, precum și linia pe care se va opri Armata pentru a-și organiza o nouă rezistență, fie chiar numai trecătoare.

În ziua de 14 Noembrie ora 2,30 p. m. am primit un comunicat ca Armata I-a se retrage în cursul nopții cu aripa ei dreaptă la Dărmănești, iar câteva ore mai târziu mi se face cunoscut că „în cursul zilei de astăzi, retragerea va continua pâna la Golești“, fără să mi se spuna din ce cauze, cu ce scop și dacă pe noua linie se va rezista sau se va continua retragerea.

Rog a dispune sa mi se comunice la vreme elementele de care am nevoie pentru a nu mă găsi din nou în situațiunea în care mă aflu astăzi.

General (ss) AVERESCU

16. XI. 916.

Anexa No. 11.

GRUPUL ARMATEI GENERAL PREZAN

către

Armata a II-a

La No. 1968;

Retragerea Armatei I-a s'a făcut din ordin. Cauzele care au impus această retragere sunt:

a) Presiunea făcută de inamic asupra aripei stângi.

b) Situația generală odata ce inamicul a reușit să arunce pod la Zimnicea, Armata I a nu mai putea rămâne pe frontul Curtea de Argeș—Râmnicul Vâlcea Slatina.

General ss PREZAN

No. 574

13. XI. 916.

Anexa No. 15.

No. 20

COMANDAMENTUL DE CAPETENIE

către

Armata a II-a

ORDIN DE OPERAȚIUNE

Armata a 9-a rusă începe o ofensivă generală în ziua de 15 Noembrie pe frontul: Dorna—Pârâul Dofteana, având drept prim obiectiv ocuparea regiunii: Dorna Vatra—Gyergy—Ditro și Csik-Sereda.

Armata de Nord și a II-a vor concura la această ofensivă.

În acest scop, ordon:

1. Armata de Nord va începe ofensiva, în legătură cu Armata a 9-a rusă, în aceeași zi de 15 Noembrie, având drept prim obiectiv ocuparea ieșirii defileurilor în șesul Haromsek și anume: Lemeny—Berecz; Kezdi—Martonos—Gelencze—Kovasna—Zagon—Bodza—Fördulo.

Se va face legătura cu Armata a 9-a rusă, care trimite în acest scop o coloană din Corpul 40 de Armata rus, pe valea Dofteanei către Kaszon. Comandantul Armatei de Nord se va pune direct în contact în aceasta privință cu Comandantul Armatei a 9-a rusă, pentru coordonarea operațiunilor;

2. Linia de desparțire între Armata a 9-a rusa și Armata de Nord este: Tg. Ocna, înălțimile care despart Valea Dofteanei de valea Slănicului: vârful Șandor, Sud Kaszon acestea toate inclusiv, pentru Armata de Nord).

3. Armata a II a mai puțin Grupul Nămaești va căuta să fixeze pe inamic, executând atacuri violente, astfel ca să nu poată lua forțe de pe acest front. Un ofițer de legătură dela Armata a II-a se va trimite la Armata a 9 a rusă;

4. Un ordin de detaliu va stabili alocația de munițiuni, reaprovizionări, etc.

Se alătură copie după ordinul Armatei a 9-a rusă.

FERDINAND

15. XI. 916.

Anexa No. 16.

Ora 11,30 p. m.

MARELE CARTIER GENERAL

căt-re

Comandamentul Armatei a II-a

Binevoiți a cunoaște că la raportul D-voastră No. 1844 din 12. XI. 916, Marele Cartier General a răspuns cu ordinul de operațiune No. 19 din 12. XI. 916. Din acel ordin de operațiune reiese:

1. Direcțiunea de retragere a Armatei a II-a numai a Grupului Nămaești) rezultă, pe de o parte, din obligațiunea absolută de a acoperi Valea Prahovei, care nu trebuie să părăsită decât prin ordinul M. C. G. Pe de alta, din legătura care trebuie păstrată neconținut cu aripa dreaptă a Armatei I-a.

Prin urmare, începerea retragerii (numai a Grupului Nămaești) este la inițiativa Armatei a II-a, iar aceea a Grupului Predeal, la ordinul M. C. G.

2. Limitele zonei de operațiuni ale Armatei a II-a către Sud, au fost stabilite la punctul 5 și 7 al ordinului M. C. G. No. 19.

3. M. C. G. nu poate încă arăta noul front ce se va ocupa la terminarea retragerii, retragere care este condiționată de acțiunea inamicului la Sud.

4. Pentru a putea coordona mișcările de retragere ale Armatei a II-a (Grupul Nămaești) și ale Armatei I-a, binevoiți a înainta M. C. G. ordinul de retragere ordonat pe ziua de 16 Noembrie Grupului Nămaești și a trimite la ora raportului în fiecare zi, ordinul de operațiuni pentru ziua următoare.

D. I. O.

p. Șeful de Stat major general
General (ss) ILIESCU

No. 3204.

15. XI 916.

Anexa No. 17.

No. 1982

O R D I N D E Z I

Din cauza situațiunei generale, Grupul Nămăești a primit ordinul meu de a se pune în mișcare astfel ca să poată menține legătura cu dreapta Armatei I-a.

Pozițiunile pe care le părăsește, Grupul Nămăești a știut să le apere timp de o lună și jumătate cu o îndărătnicie și bravură mai presus de orice laudă împotriva unui dușman puternic, îndrăzneț și înzestrat de toate mijloacele tehnice pe care experiența de 2 ani de zile i-a învățat să le întrebuințeze cu toată dibăcia închipuită.

Imi fac o adevărată datorie, să exprim prin ordin de zi, ofițerilor și trupei Grupului Nămăești, desăvârșitele mele mulțumiri pentru vitejia desfășurată pe pozițiile din jurul punctului al cărui nume-l poartă și de care vom avea întotdeauna dreptul să vorbim cu mândrie.

[Băicoi]

General ss AVERESCU

Transmisă de Oficiul Lăicai
Primit de Căpitan Ciupercă

11. XI. 1916.
Ora 5,25 p.m.

Anexa No. 18.

No. 924

C O R P U L I I A R M A T A

căt-re

A r m a t a a I I - a

Sectorul din dreapta: Inimicul a bombardat la ora 10,45 dimineața până la ora 2,50 p. m. Slobozia, Dealul Ulucul. Valea Argeșelului și Dealul Clăbucetului.

În sectorul din stânga, am continuat cu întărirea pozițiilor. S'a stabilit legătura cu Grupul Argeș care este puternic atacat la Nord de Curtea de Argeș. Comandantul Grupului colonel Colori a cerut

ca divizionul nostru care face legătura cu acel grup să atace patrulele care au pătruns în Mușetești și dacă dispunem de infanterie ar fi bine să trimitem acolo spre a opri înaintarea patrulelor pe calea Vâlsanului.

Am dat ordin Divizionului care a atacat și respins patrulele din Mușetești, însă infanterie nu am putut trimite, deoarece situația noastră este precară și distanța până la acel grup care nu aparține Armatei a II-a, împiedeca intervenirea.

Am luat măsuri a se retrage de pe front restul Brigazei 3 călărași, care se va aduna la Godeni cu o baterie, spre a avea o trupă mobilă de aripă stângă spre orice eventualitate.

Comandantul Corpului II Armată
General (ss) COTESCU

14. XI. 1916.

Anexa No. 19.

ARMATEI a II-a

La extrema dreaptă s'au respins multe patrule care înaintase peste graniță. Între orele 9 și 12 dimineața, au trecut spre Bran 40 automobile și treizeci trăsură înhamate cu cai.

În sectorul din dreapta, artileria grea inamică a bombardat Stoenști, Badeni și Slobozia. Pe frontul sectorului din stânga, artileria grea inamică a bombardat toată după amiaza C. Lung.

Aeroplan inamic a bombardat gara din Schitu Golești și Apa Sarată, făcând mai multe victime.

Divizia 14 se găsește la Sud C. Argeș. Detașamentul sau de legătură dela Mușetești s'a retras la Balilești pe Valea Bratia.

Forțe inimice, aproximativ aproape 2 Batalioane cu mitraliere, se îndreaptă concentric spre Domnești, înaintând spre Mușetești Valca și pădurea Bratiei. S'a ordonat ca Brigada 3 călărași să oprească înaintarea inamicului în direcțiunea Domnești Godeni, rezistând succesiv pe înălțimile ce se găsesc călare pe această direcțiune.

General ss COTESCU

No. 951

15. XI. 916.
Ora 2,35 p. m.

Anexa No. 20.

No. 960

C O R P U L II

Brigada a 3-a calarași raportează ca inimicul, în forța aproximativă de 4 Batalioane cu artilerie și mitraliere, înaintează dela Mușetești spre Domnești, care este deja ocupat de aproximativ 2 companii inimice.

Alte 2 companii inimice înaintează dela Stănești spre Slănic. Brigada a 3-a calarași rezistă încă pe înălțimile dela Vest de Stănești. La voce se va retrage pe înălțimile dela Vest de Berevoești, unde am trimis încă un Batalion, singura rezervă de care dispuneam pe aripa stângă.

Față de slăbirea frontului prin trimiterea Reg. 22 și 36/76, față de aceasta amenințare apropiată în flancul nostru, rog a ne da directivele Dvs.

Comunicat și Corpului I Armata aceasta situațiune.

S'a intervenit către Comandamentul Elapelor ca toate trasurile, aprovizionamente și munițiuni destinate Div. 22, Brigadei 2 calarași și Brigadei 3 calarași să fie îndrumate la Târgoviște de unde vor fi împinse la trupe prin coloane respective.

S'a cerut inspecției de mișcare Titu să trimită la Câmpulung numai trenul necesar Regimentului 36/76.

General (ss) COTESCU

16. XI. 916.
Ora 5,15 p. m.

Transmis de căpitan Ionescu S.
Primit de locotenent Rozin.

Anexa No. 21

CORPUL II ARMATĂ

către

Armata a II-a

Ambele Divizii s'au oprit pe pozițiile prevăzute în ordinul de operație al Armatei.

Coloana inimică care înainta dela Berevoești-Pământeni a atacat delașamentul nostru ce se afla pe înălțimea Rujoaia, respingându-l spre Poenari.

Forțele inamicului. 7 Batalioane cu obuziere grele și cavalerie.
Pentru a-i opri înaintarea, s'a dispozat a întări detașamentul nostru cu 4 Batalioane și 2 baterii.

Inimicul a ocupat Stoenеști.

Pe restul frontului suntem în contact cu inimicul.

O patrulă de cavalerie inamică a intrat în Soslănești. A fost respinsă, omorându-se ofițerul comandant.

Coloanele de trăsuri sunt în curs de scurgere spre destinația hotărâtă.

Se întâmpină multe greutăți din cauza pantelor repezi și a drumurilor desfundate.

Comandantul Corpului II Armată
General (ss) COTESCU

16. XI 916

Anexa No 22

No. 1987

CORPULUI II ARMATĂ

Măine, 17 curent, Corpul II Armată va continua mișcarea de retragere cu următoarele obiective:

Pentru Divizia a 12-a:

Coloanele de trăsuri: Voinești.

Grosul Diviziei: Micloșanii Mici Runcеasa)—Capul Coastei.

Detașamentele de siguranță: pe linia Nord Lăicăi—Văleni.

Pentru Divizia a 22-a:

Coloanele de trăsuri: Izvoarele.

Grosul Diviziei: Gemenea—Cândești.

Detașamentele de siguranță pe dealurile Perilor, Tuțuianului și Cucilor.

Divizia 22 va urma itinerarul Boteni Hârtiești Gemenea, acoperindu-se pe flancul stâng.

Brigada a 3-a de călărași va merge la Bărzești, menținând neconținut legătura cu dreapta Armatei I-a.

Detașamentul Robescu va continua marșul după cum s'a hotărât deja.

Cartierul Corpului II Armată la Voinești.
General (ss) AVERESCU

16. XI. 916.
Ora 7,25 p. m

Anexa No. 23.

No. 969

CORPUL II ARMATA

către

Armata a II-a

Față cu ordinul D-voastră telegrafic de azi, prin care ordonați executarea strictă și fără nici o modificare a ordinelor ce primim, se va da ordin de mișcare Diviziunilor așa cum prevede ordinul Dvs. de operațiune No. 1987.

Raportez însă ca Divizia a 22-a nu va putea traduce în fapt acest ordin, ținând seama că păstrează pe pozițiune către Mățău și Poenari forțe însemnate cu artilerie, care vor avea de executat un marș de peste 25 km. până la Gemenea, pe un teren excesiv de greu.

Pe șoseaua arătată pe hartă în bună stare nu se poate mișca decât trăsură ușoară cu 4 cai, punându-se 10-12 ore pentru ca o trăsură să parcurgă această distanță de 7 km. din cauza desfundării drumurilor și a pantelor mult pronunțate.

Dela Ilârtiești la Gemenea, neexistând nici o legătură transversală convenabilă și fiind de trecut o serie de dealuri și văi păduroase, unde noroiul este de neînving, credem ca Divizia a 22-a nu va putea să-și atingă obiectivul.

General (ss COTESCU

16. XI 916.

Anexa No 24

No. 2002

CORPULUI II ARMATA

Dacă în urma ordinului meu No. 1658 din 6. XI. 916 ați pregătit un alt drum transversal, care să fie mai bun decât cel indicat prin ordinul de operațiuni, puteți modifica itinerariul Diviziei 22, obiectivele de marș rămânând însă aceleași.

Ordinul meu de astăzi a fost provocat de informațiunea dată de șeful Dvs. de Stat major că Diviziile se vor opri mult mai departe decât linia indicată prin ordinul meu.

Punctele de oprire ce se fixează prin ordnului de operațiuni sunt obligatorii și depășirea lor nu poate fi justificată decât prin o presiune covârșitoare din partea inamicului.

General ss AVERESCU

17. XI. 916.
Ora 7 a. m.

Transmis de sublocot. Algiu

Anexa No. 26.

CORPUL II ARMATA

RAPORTUL No. 971;

În timpul nopții situația pe tot frontul neschimbată.

Comandantul Corpului II
General (ss COTESCU

17. XI. 916.
Ora 7 p. m.

Primit de locot. Vișoreanu

Anexa No. 27.

No. 972

C O R P U L II

către

Armata a II-a

În urma atacurilor puternice ale inamicului, care s'au produs atât pe front între Mățău și Soslănești, cât și pe flancul nostru stâng, Divizia 22 a fost respinsă și ruptă de Divizia 12. În această luptă a pierdut 2 baterii obuziere și parte din Reg. 11 Art.

Din infanteria acestei Divizii, două Batalioane au venit la Gemenea, un Batalion a fost împrăștiat și probabil că se repliază prin păduri tot la Gemenea, iar aproximativ 2 Batalioane, crede că s'au raliat Detașamentului colonel Nedeianu, care cu 5 Batalioane, 5 Ba-

terii, compania de cicliști și Brigada 3 călărași a făcut față atacului dela Poenari.

În acest moment fiind lupte la Văleni și telefonul întrerupt, nu se cunoaște care e situațiunea detașamentului Nedeianu.

Divizia 12, atacată de front pe Valea Dâmboviței și întoarsă pe ambele flancuri, a fost nevoită a se retrage spre Lăicăi.

Detașamentul colonel Robescu se găsește între Pietrari și Vulcanu. Întregul cartier al Corpului II Armată (trăsurile a fost capturat de inamic la Văleni. Fiind în această situațiune, am ordonat ca toate trupele, aflate pe valea Dâmboviței și flancuri, să fie oprite la N. de Căndești, pentru a încerca mâine o ultimă rezistență, pe linia: Piscul Popei cota 667), Dealul Costona (cota 597), Nord Căndești, Piscul Gemenei cota 558, cota 577 Pietrarii.

S'a dat ordin detașamentului colonel Robescu sa se înapoeze la Văleni.

Coloanele trasuri, s'au îndreptat spre Târgoviște.

S'a ordonat ca, prin patrule, să se facă legatura cu detașamentul Colonel Nedeianu, care se va îndrepta pe unde va fi posibil în Valea Dâmboviței.

Trupele sunt obosite și demoralizate.

General ss COTESCU

17. XI. 916.

Anexa No. 27 a.

No. 2015

CORPULUI II ARMATA

Armata I va rezista înaintării inamicului pe linia: Beletii Golești-Bradul Greceanu Broșteni.

Corpul al II-lea de va opri în punctele indicate prin ordinul de operațiuni No. 1987 și va rezista, în caz de urmărire, pe linia detașamentelor de siguranță, indicată în menționatul ordin.

În acest scop, se vor lua imediat măsuri a se ocupa pozițiunile cele mai favorabile pe acea linie, ținând seamă că punctele numite în ordin trebuiesc luate numai ca indicațiuni generale.

Pozițiunile alese vor fi ocupate cu primele trupe sosite pe ele, se vor face întăriri, apărări accesorii și se va instala și artilerie.

Grosul forțelor va merge la obiectivele stabilite, de unde va fi dus în lupte pe pozițiile alese, pe măsură ce situația tactică o va cere.

Brigada 3 călărași va merge la Vulturești, unde, la nevoie, va coopera cu detașamentul de legătură al Armatei I, care se găsește în acel punct.

Detașamentul colonelului Robescu se va aduna la Voinești.

General ss AVERESCU

17. XI. 916
ora 9 p .m.

Anexa No 28

No. 2039

S a ordonat Corpului II Armata de Domnul general
Averescu.

17. XI ora 9 p m.

ORDIN TELEFONIC DAT CORPULUI II ARMATA

Să ție serviciul de siguranță pe linia ordonată.

Să pregătească linia de rezistență pe linia aleasă de Corpul II.

Să se păstreze contactul cu inamicul.

Serviciul de siguranță să se retragă luptând.

De dimineață să se trimită un serviciu foarte activ de patrulare pe tot frontul.

Scris de colonel Dabija

18. XI 916.

Anexa No 29

SITUAȚIA PE ZIUA DE 18 NOEMBRIE 1916.

CORPUL II ARMATA

No. 976, ora 5 dim.

În cursul nopții liniște. S'a luat măsuri de rezistență pe linia ordonată.

Postul de comandă al Corpului II Armată se mută la Târgoviște.

General ss COTESCU

A N E X E

Anexa No. 1

C O P I E.

O R D R E.

Monsieur le Lt. colonel de Roince est chargé de se rendre aux divisions qui sont attaquées et d'exprimer aux Généraux C-t ces divisions la volonté de Sa Majesté, de ne reculer sous aucun pre-texte et de ne pas céder de terrain.

Il assurera l'exécution de cet ordre.

Il devra également vérifier que les troupes qui sont en réserve ont organisé des positions qu'elles auraient à défendre jusqu'à la dernière extrémité en cas de repli accidentel.

Mr. le Lt. colonel de Roince rendra compte, 2 fois par jour, par télégramme, au G. C. G. de l'exécution de sa mission. De plus, il adressera par voie rapide, un compte rendu journalier détaillé, précisant les points les plus intéressants et ceux ne pouvant être téléphonés.

Bucarest, le 11. 24. 916.

(ss) FERDINAND.

Anexa No. 2

ORDIN DE SERVICIU

Din Inalt Ordin:

Domnul Lt. colonel Marchal din armata Franceză este numit delegat al Marelui Cartier General, pe lângă Comandantul Arma-tei a II-a.

Acest ofițer superior este pe deplin acreditat, prin prezentul ordin de serviciu, pe lângă generalii comandanți de Corpuri de armată, de divizii și șefii lor de stat major.

El va îndeplini serviciul său, sub ordinele Comandantului Armatei a II-a, având, ca însărcinare specială, *supravegherea executării ordinelor Marelui Cartier General, în vederea reorganizării și instrucției diviziilor precum și direcția centrului de instrucție a grupei diviziilor unde va funcționa o școală de instrucție a ofițerilor, o școală de instrucție de mitraliere și o școală de instrucție de grenadieri, în acest scop, un personal francez îi este atașat.*

Afară de aceasta, el va exercita comandamentul direct, pentru disciplina generală și executarea misiunii lor, asupra tuturor ofițerilor francezi detașați în staturile majoare și corpurile de trupă ale diviziilor.

El are dreptul a corespunde direct cu Marele Cartier General.

Autoritățile militare, vor face toate înlesnirile și vor da tot concursul acestui ofițer superior pentru îndeplinirea misiunii sale.

Un locotenent sau sublocotenent care vorbește bine limba franceză, luat din gruparea diviziilor, va fi atașat cu serviciul pe lângă acest ofițer superior de către comandamentul pe lângă care este acreditat. Se va da încă în serviciul acestui ofițer superior, tot prin îngrijirea comandamentului, un automobil, un cal de călărie și o ordonanță.

Șeful Stat-majorului General al Armatei
General de Divizie Adjutant ss) PREZAN

Anexa No. 3

MISSION MILITAIRE FRANÇAISE
EN ROUMANIE
SECRET

Le 2/15 Fevrier 1917

ETAT NOMINATIF DES OFFICIERS DE LA
MISSION MILITAIRE FRANÇAISE EN ROUMANIE

I. GROUPEMENT DE L'ARMEE DU GENERAL AVERESCO:

Chef de Groupement	Lieut. Colonel	CRAVOISIER
Adjoint	Capitaine	HUCHER
Centre d'instruction de mitrail- leuses	Comandant	VITREY
Adjoint	Capitaine	DE PRACONTAL
et provisoirement	Capitaine	CHEVANNE
	du 10 Groupe	d'autos-cans)
Centre d'instruction de grenadiers	Lieutenant	PROVOST
	Lieutenant	CLEMENTEL
Ecole de ski	Commandant	GELINET

2-ème CORPS D'ARMÉE:

Chef d'Etat-Major	adjoint Lieut. Colonel	MARCHAL
Adjoint	Commandant	DE VILMAREST

1-ère DIVISION:

Chef d'Etat-Major	adjoint Commandant	D'ALBIAT
Adjoint	Lieutenant	CAIRE
<i>Adjoints</i>	1-er Rég. Inf.	Lieutenant
<i>aux Chefs</i>	17-ème Rég. Inf.	Capitaine
<i>de Corps</i>	18-ème Rég. Inf.	Capitaine
	31-ème Rég. Inf.	Capitaine
	Régiment D.	Lieutenant
		CHAUVEAU
		SUCHNER
		FONDEVIELLE
		CERVONI
		NEVIERE

3-ème DIVISION:

Chef d'Etat-Major	adjoint Commandant	VESPERINI
Adjoint	Capitaine	QENNEC
<i>Adjoints</i>	4-ème Rég. Inf.	Capitaine
<i>aux Chefs</i>	22-ème Rég. Inf.	Capitaine
<i>de Corps</i>	28-ème Rég. Inf.	Capitaine
	30-ème Rég. Inf.	Capitaine
		Capitaine
		SARRET
		TRIOLLET
		MALLAC
		DEVILLE
		VIOLETTE

12-ème DIVISION:

Chef d'Etat-Major	adjoint Commandant	LEGROS
Adjoint	Lieutenant	DAVID
<i>Adjoints</i>	55-ème Rég. Inf.	Capitaine
<i>aux Chefs</i>	60 68-ème Inf.	Capitaine
<i>de Corps</i>	62/70-ème Inf.	Capitaine
	Régiment	Capitaine
		CHABROL
		RICHARDEAU
		RICHARD
		GUINGOT

4-ème CORPS D'ARMÉE:

Chef d'Etat-Major	adjoint Commandant	LANDROT
Adjoint	Commandant	LAGNIEL

6-ème DIVISION:

Chef d'Etat-Major	adjoint Commandant	PIZOT
Adjoint	Capitaine	MAGE
<i>Adjoints</i>	10-ème Régt. Inf.	Lieutenant
<i>aux Chefs</i>	11-ème Régt. Inf.	Capitaine
<i>de Corps</i>	12-ème Régt. Inf.	Lieutenant
	24-ème Régt. Inf.	Capitaine
	7-ème Régt. de Chasseurs	Capitaine
		LAULAN

7-ème DIVISION:

Chef d'Etat-Major	adjoint Commandant	SALLES
Adjoint	Capitaine	DESJOBERT
<i>Adjoints aux</i>	14-ème Régt. Inf.	Capitaine
<i>Chefs de</i>	15-ème Régt. Inf.	Capitaine
<i>Corps</i>	16-ème Régt. Inf.	Lieutenant
	27-ème Régt. Inf.	Capitaine
	Régt.	Capitaine
		PETITHORY

8-ème DIVISION:

Chef d'Etat-Major	adjoint Commandant	GAZEILLES
Adjoint	Capitaine	VASSAL
<i>Adjoints</i>	13-ème Régt. Inf.	Lieutenant
<i>aux Chefs</i>	25-ème Régt. Inf.	Capitaine
<i>de Corps</i>	37-ème Régt. Inf.	Capitaine
	53-ème Régt. Inf.	Capitaine
	Régt.	Capitaine
	Régt.	Lieutenant
	8-ème Régt. de Chasseurs	Lieutenant
		FIAMMA

II. ARMEE DU GENERAL AVERESCO (Artillerie).

Détaché à l'E. M. de la	Lieut. Colonel	MARIE
2-ème Armée		

2-ème CORPS D'ARMÉE:

1-ère Division	Capitaine	BERNARDY
3-ème Division	Lieutenant	CHALLAMEL
12-ème Division	Capitaine	DAMECOUR

4-ème CORPS D'ARMÉE:

6-ème Division	Capitaine	DU SARTEL
7-ème Division	Capitaine	GENTIL
8-ème Division	Capitaine	DION

III. GENIE:

Détaché à l'E. M. de la 2-ème Armée	Lieut. Colonel	DUMONT
--	----------------	--------

Anexa No. 4

**MISSION MILITAIRE FRANCAISE
EN ROUMANIE**

Le 12/25 Juin 1917

*II-e Armée
Etat-Major*

1540

*Le Lieut. Colonel HUÏCHER
attaché à l'Etat-Major de la II-e Armée
à Monsieur le Général Commandant
la II-e Armée.*

Comme vous avez bien voulu m'y inviter ce matin, j'ai l'honneur de vous adresser ci-joint Copie de la Note No. 1689 de la Mission, en date du 7/20 Juin, au sujet des nouvelles lettres des Officiers français attachés aux Régiments ou Etats-Majors de l'Armée Roumaine.

MISSION MILITAIRE FRANÇAISE EN ROUMANIE

Le 7/20 Juin 1917

1689

CONFIDENTIELLE

NOTE DE SERVICE

Un certain nombre de grandes unités vont être appelées prochainement à prendre part à des opérations actives. Dans ces conditions, il a semblé que le rôle des Officiers Français était incomplètement défini par les lettres de service qui leur ont été donné précédemment. Il ne s'était agi en effet, jusqu'à présent, que de travailler à la réfection des unités et à l'instruction de la troupe et des cadres.

L'emploi nouveau des troupes nécessite de nouvelles lettres de service qui vous sont adressées ci-jointes.

Elles font ressortir que les Chefs d'Etat-Major adjoints et les Officiers détachés auprès des Chefs de Corps, doivent être obligatoirement tenus au courant de tout ce qui touche à l'organisation, à la préparation et à l'exécution des opérations.

Les Officiers français sont donc priés de travailler dans ce sens nettement, tout en n'oubliant pas qu'ils doivent conserver, malgré tout, le rôle d'instructeurs et de conseillers techniques, en tout ce qui concerne l'instruction du Régiment.

P. O. Le Chef d'Etat-Major
Signe: PÉTIN.

Anexa No. 5

Voeux et Projets pour un proche avenir dans la Patrie roumaine

A Son Excellence
Mr. le Général AVERESCO

*Fortunatos nimium sua si bona norint
Agricolae (Classiques latins)
Les Invalides, le Palais de la Legion
d'Honneur, l'Arc de l'Etoile trois merveilles!
(Maxime du Camp. Les Beautés de Paris*

*L'heure, mon Général, est venue fatidique
Où nous pourrons dormir comme les anciens preux
Après le bon combat. Le temps est prophétique
Où nous verrons finir ce cauchemar affreux.*

*Et comme le devin, dans sa boule de verre,
Essaye de prévoir, rose ou gris, l'avenir,
Je fais pour les Roumains des projets d'après guerre
Et, les faisant, je vois la France en souvenir!*

I. La Campagne

*Quand vous et votre armée, parés de pure gloire,
Aimés par la Patrie, si vivants en son coeur,
Retournerez chez vous, sacrés par la victoire,
Alors vos fiers soldats se feront laboureurs,*

*Car le guerrier géant saura se faire infime,
Et reprendra son soc, sublime portefaix:
Après avoir cueilli les lauriers sur la cime,
En plaine, il cueillera les moissons de la paix.*

*Après avoir si bien combattu pour sa terre
Il la cultivera dans un nouvel amour,
Et ses soins en feront des jardins, un parterre:
Après l'épée, le soc, — la terre aura son tour!*

*Et je vois rebâtir cette école ruinée,
Tandis que reverdit ce beau fruitier détruit,
On redresse déjà la chaumière inclinée
Et la moisson se dore et le mur se construit!*

II. LA Ville.

*Alors dans Bucarest, capitale meurtrie,
En cette Roumanie plus grande que jamais,
Autels de cette vieille et si jeune Patrie,
On construira plus tard un Arc et deux Palais.*

*Les victimes d'abord — la dette est trois fois sainte!
Invalides sacrés, votre Palais de rois
Fièrement jusqu'aux nues dressera son enceinte
Abri des mutilés, défenseurs de nos droits!*

*Puis les Roumains, radieux de leur gloire immortelle,
Erigeront un temple aux soldats — laboureurs,
Aux modernes légions, filles de Marc — Aurèle,
Et ce Palais sera pour leur Légion d'Honneur!*

*En fin, pour le triomphe, une arche souveraine
Ira dire au Soleil la gloire des vainqueurs;
Il faut l'Arc de l'Etoile à l'Etoile Roumaine
A son fier tricolore, à ses libérateurs.*

*Telle est, mon Général, après le sacrifice,
Une partie des vœux que je forme pour vous..
Attendons, car voici l'heure réparatrice,
Et cette fois le Dieu des Armées est pour nous!*

DUMONT

Colonel du Génie français

Bacău, Juillet, 1917.

A l'occasion de la fête nationale française — 14 Juillet.

Anexa No. 6

URĂRILE DE ANUL NOU FACUTE TRUPELOR ARMATEI a II-a:

Iubiți ostași ai Armatei a II-a,

*Intrăm în anul 1918 sub un cer posomorît. Imprejurările au
-adunat nori groși peste capetele noastre și nu putem ști ce va scă-
păra, din ei, dintr'un minut într'altul, asupra țărișoarei noastre
scumpe.*

*Faptele mărețe săvârșite însă de voi, în cursul anului ce am
trăit este o garanție sigură, că orice ne așteaptă în viitor, Armata
a II-a prin soliditatea ei neîntrecută și prin spiritul ei de sacri-
ficiu, mai presus de orice laudă, va ști a se menține neconținut și
neclintit la înălțimea gloriosului ei trecut din acest războiu.*

*Dela prima împușcătură, santinela neclintită în fața dușmanului,
după o retragere din cele mai grele, cum puține cunoaște istoria
războaelor, de îndată ce flancurile noastre nu au mai fost descoperite,*

v-ați oprit în fața dușmanului: hotărâți cu fruntea sus și brațul vânjos.

Deși istoviți de oboseală, deși bântuiți de boală, deși lipsiți de cele trebuincioase, nu v-ați mișcat o palmă din loc și toate eforturile dușmanului au fost zadarnice, s-au izbit de liniile voastre cu de o adevărată stâncă.

Cu baioneta neconținut spre pieptul dușmanului și în ba'aia ne întreruptă a tunurilor sale, ați început, călauziți de comandanții voștri și numai de ei, de comandanții voștri tot atât de scumpi vouă ca și mie, să vă refaceți și în capăt în trei luni ați putut spune: „suntem gata, mai tari și mai încrezători în izbândă ca oricând, așteptăm numai semnalul pentru a rostogoli orice în calea noastră”.

Împrejurările ne-au silit să mai întârziem, dar când s'a dat semnalul, ați dovedit cu prisosință, că încrederea ce aveți în tăria voastră era întemeiată.

Cu un avânt care a înscris pentru vecie în Istoria neamului o pagină glorioasă, v-ați aruncat în luptă, măsurându-vă cu trupe încercate ale unei Armate din cele mai puternice din lume și ați împodobit drapelele voastre cu laurii biruinții. Ați făcut prizonieri, ați liberat sate, ați luat bogată pradă de război. Ați avut adevărata victorie!

Nu ați apucat apoi bine să ieșiți din ofensivă, când deodată ați fost chemați să faceți față la două atacuri însemnate ale dușmanului la aripile voastre, în sectoare ocupate până atunci de alte trupe și pe care ați trebuit să le apărați voi.

Nu numai că ați isbutit a pune stavilă eforturilor dușmanului și pe aceste noi fronturi ce vi s'au dat, dar ați putut, la nevoie, să alergați frățește în ajutorul Armatei vecine, când a fost în strâmtoare.

Acestea sunt faptele voastre din cursul anului încheial, fapte mărețe care vor trece în poveste, căci de glorioasele voastre isprăvi dela Mărăști, Soveja, Măgura Cașinului, Muncelul, Cireșoia și altele, vor povesti fii din fiii voștri, spre gloria neamului.

O armată cu un astfel de trecut, nu se mai poate arăta altfel.

Mândru peste seamă de a vă fi fost în frunte, închinându-mă cu recunoștință, ca tot ce este Român, înaintea voastră, și, încrezător pe deplin în statornicia, credința și soliditatea voastră în viitor, vă urez cu neîărmurită iubire vouă și la ai voștri: sănătate, zicându-vă din adâncul inimei: La mulți ani, sub un cer senin.

General AVERESCU

Légation de France

Iasi le 19/26 Janvier 1918.

Mon Général,

J'ai un très grand regret de n'avoir pas pu vous voir lors de votre dernier passage à Iasi. En ces moments très graves vos paroles ont toujours pour notre cause commune une si grande signification et une si grande autorité, que dans l'intérêt de cette cause même, je déplore ne pas les avoir entendues.

Depuis, un incident nouveau est survenu, incident banal et infime. J'ai un trop grand respect pour le Chef que vous êtes, pour croire un instant que ces lignes peu habiles dûes sans doute au zèle inintelligent de quelque scribe médiocre, ait pu même de très loin vous émouvoir et encore moins changer quoi que ce soit à vos sentiments si élevés, ou à la règle si droite de votre action. Seulement à cause même de ce respect, vous me permettez peut-être à moi et à tous les français autorisés auprès desquels je travaille, de tenir à votre estime et de ne pas vouloir être associés à aucun degré à cette méconnaissance de la grandeur du moment.

J'ai eu l'insigne honneur, mon général, d'être à Soveja, au lendemain de la victoire parmi les officiers que vous commandiez. Après le service divin, j'ai vu s'incliner devant vous les glorieux étendards de Plevna et de Mărăști. Ce jour là dans un immense acte de foi par lequel nous étions tous unis, roumains et français, il me semblait avoir compris ce que notre cause avait de sublime, de surhumain et aussi de sur-national. Je voyais d'un côté la bassesse de votre ennemi, son désir d'opprimer les petites nations, son manque de loyauté, son mépris des règles élémentaires de l'honneur, la guerre aux femmes et aux enfants, la Belgique, les avions de Bucarest et les tubes de baccilles et je voyais aussi un héroïque petit pays, mutilé, trahi, mais fort pourtant, qui tout seul, loin du centre de la résistance lut tait tête baissée sans compter contre toutes ces ignominies que mon pays aussi combattait courageusement. Ce jour là peut-être parce que je suis français — j'ai senti que nous étions vraiment citoyens du monde et que ce serait singulièrement abaisser notre idéal que de le réduire même à nos seuls intérêts nationaux. Ce jour là, il n'est aucun de nous qui n'ait été prêt au sacrifice intégral, il y avait nous et il y avait les autres, il ne pouvait pas s'agir ni de partage de mérites, ni de zones de vanités. Beaucoup sont morts et nos pensées communes d'alors sont

devenues leurs pensées éternelles à eux qui ont le droit de nous commander à nous de ne jamais changer.

Je connais trop vos sentiments, mon général, pour ne pas savoir que telles sont à vous aussi vos volontés les plus arrêtées. Je veux faire tous mes efforts pour qu'elles soient faites. Votre esprit est trop juste et aussi trop soucieux des réalités pour n'avoir pas déjà rendu à la Mission Française la juste part qui lui revient dans la communication et qui loin de diminuer la part qui revient à la vaillante armée roumaine la grandit au contraire: cela suffit. — Pour moi de toute mon énergie, je m'opposerai à ce que nos ennemis eux seuls en sont capables — puissent tenter de déplacer la question et de venir dans des moments semblables priver notre cause de votre confiance et de votre autorité.

Je vous prie, mon général, de bien vouloir agréer une fois encore l'expression de mon très grand respect et de mon dévouement.

BONARD TAVERNIER

Anexa No. 8.

Mon cher Monsieur Tavernier,

Je serais bien peiné si l'on m'attribuait des suppositions que je n'ai pu faire.

Je connais assez notre presse dont la caractéristique est de faire flèche de tout bois.

C'est un fait certain, que des bruits malveillants ont couru sur une soit disante divergence d'opinions entre le général Berthelot et moi. Le général Berthelot lui-même m'a confirmé ce fait lors de notre dernière entrevue.

L'inintelligent scribe comme vous le nommez très justement, a cru voir une relation entre mes „souhails" à l'armée pour le jour de l'an, et ces bruits.

De là les stupides commentaires, tout aussi désagréables à vous, qu'à moi.

Si l'auteur avait su qu'à la date où a commencé la réorganisation de mon armée, la mission française n'était pas même arrivée, — car à cette époque je n'avais à l'armée que le colonel Marie —, et qu'alors quand la mission française a pris contact intime avec nos troupes, la réorganisation de la plus grande partie de mes divisions était

belle et bien finie, pour limité qu'il fût il aurait pu comprendre qu'il ne pouvait y avoir aucune relation entre mes paroles et l'activité de la mission française.

L'incident est tout de même désagréable, et je vous avoue que je ne puis que condamner toute maladresse qui ne sert à rien pour le présent et qui peut nuire pour l'avenir.

Mais que voulez vous; il faut compter aussi avec ces petites aspérités; mais j'ai grand espoir que les esprits clairvoyants seront toujours à même de faire la part juste.... à la bêtise, que par euphémisme vous avez nommé zèle inintelligent.

Votre aimable lettre en est une preuve édifiante et je vous en sais gré.

Veuillez, mon cher Mr. Tavernier, croire à mes meilleurs sentiments et agréer mes salutations cordiales.

Général AVERESCO

Anexa No. 9

Commandant Legros

à M-r le Colonel Marchal.

Il y a 4 jours, le colonel Sturdza se rendait sur le front de la 7-e brigade mixte, qu'il commandait il y a encore peu de temps jusqu'à sa nomination à la tête d'une division. Il voulut leur faire ses adieux. Il visitait la 1-r ligne sur le dealul Voloșcani (N. O. village Irești), prenant congé de chacun et, arrivé à l'extrémité Sud de cette montagne, se séparait du Colonel, commandant le régiment, il allait voir un poste avancé vers le village de Voloșcani, à la jonction des russes et des roumains. Une fusillade éclatait. Le calme revenu on ne trouvait que le cadavre de l'ordonnance tué d'une balle dans la tête. Le colonel Sturdza et l'officier qui l'accompagnait avaient disparus.

Dès l'annonce de cette disparition, on émettait nettement devant moi, à la 12-e division, qu'il avait du passer à l'ennemi.

Une conversation précédante avec le colonel Sturdza m'avait appris que toute sa famille était restée à Bucarest et que son beau père était germanophile militant.

Aujourd'hui 2 soldats, porteurs de 200 exemplaires de la proclamation ci-jointe, sont arrivés à la 12-e division.

Ils déclarent que le colonel Sturdza, entouré d'officiers allemands, avait développé le texte de sa proclamation à 300 prisonniers roumains environ et avait chargé une soixantaine d'entre eux de se rendre dans les lignes roumaines et de distribuer les proclamations. Les deux hommes venus chez nous n'ont rien distribué.

Ce qui paraît à retenir c'est la façon dont a été établi l'ordre de bataille, qui est très critiquée. Le commandant Lanchot a reçu à ce sujet des indications sur des faits qui ne paraissent pas exceptionnels: *avec des traîtres d'une part, d'incapables de l'autre, le succès de notre oeuvre pourrait être compromis, disent-ils.*

Au texte de la proclamation, que je me suis fait traduire, car à la 12-e division on m'a dit et on me prouve qu'il n'y a rien de caché pour moi, il ressort le sentiment que j'ai déjà signalé: *la haine du russe, provoquée surtout par ses excès.* Le colonel Sturdza, au cours d'une conversation, ne m'avait pas caché son indignation. Toutefois il s'entendait parfaitement, lorsqu'il commandait la 7-e brigade, avec son voisin de gauche le général Mannerheim. Il m'en a fait l'éloge. Je ne puis évidemment tirer aucune déduction de ce fait.

J'ajoute enfin à ce rapport rapide, que le colonel Sturdza se trouvait à Soveja.

Verdea, 29 11. II. Janvier, 1917.

Le commandant ss LEGROS
de la 12-e divizion d'infanterie.

5. II 1917

Anexa No. 10

SIRE

In cursul cercetării personale privitoare la cazul nenorocit Sturdza, am făcut două constatări, care cred că este necesar să le supun cunoștinței Majestății Voastre, direct și ceva mai complet decât cum sunt cuprinse în dosarul afacerii.

Aceste constatări sunt:

1. Pasul făcut era premeditat, el se găsea în momentul când

s'a produs în faza pregătirii și a fost, din fericire bruscăt mult înainte de vreme;

2. S'a căutat a se exploata animositatea dintre trupele noastre și cele rusești.

Prima constatare am dedus-o din următoarele fapte sigure: Tot timpul cât a comandat brigada a 7-a mixtă, colonelul Sturdza a căutat, pe de o parte, să câștige iubirea și a trupei și a ofițerilor, prin unele acte cu siguranță studiate, iar, pe de alta, făcea totul să apară în ochii tuturor ca o personalitate mult mai importantă decât putea să fie prin gradul și comandamentul ce avea. Astfel, pe când brigada se găsea pe frontieră, cartierul său era la Panciu, la o distanță ce ar fi putut fi considerată ca excesivă chiar pentru un comandant de corp de Armată. În Panciu publica și afișa comunicate al căror conținut depășea marginile activității brigadei sale; menționa svonorile de pace și-și exprima părerea în ce mod ar fi fost cu putință îndrumarea unor preliminari în această direcție. Ducerea lui pe front era un eveniment, și când vorbea cu ofițerii lăsa a se intrevezea că era aceasta o favoare. În fața trupei căufa să arate ostentativ că se expune primejdiei fără bine înțeles ca acea expunere să fi avut vre-o legătură cu rolul și misiunea sa de comandant de brigadă. Făcea în așa mod ca soldații să audă și să știe că se interesează de hrana, îmbrăcăminte și adăpostirea lor, lucru care intrând în atribuțiunile sale, putea fi făcut cu mai puțin aparat și cu mai multă eficacitate, căci mai de obicei rezultatul practic era opinii înțepătoare la adresa administrațiunei superioare a Armatei, exprimate verbal astfel ca să fie auzite de acei după a căror popularitate umbla, și în scris, destul de irevenții, autorităților superioare de drept.

Prin aceste mijloace obținea întreitul rezultat:

- a) indispucea spiritele față cu autoritățile noastre superioare,
- b) câștiga simpatiiile soldaților de sub comanda sa prin actele bune pentru galerie,
- c) apărea în ochii inferiorilor săi ca o personalitate foarte însemnată.

Paralel cu aceste rezultate, colonelul Sturdza nu scăpa ocaziunea de a face să pătrundă în spiritul inferiorilor săi, ideea de superioritate a armatei germane, idee, de care poate era însuși sincer pătruns.

În diferite ocaziuni s'a exprimat că a lupta cu Germanii nu este așa de ușor ca cu Austriacii, sau că cu trupe ca ale noastre nu ne putem măsura cu Germanii, etc.

Modul cum s'au desfășurat operațiunile brigadei a 7-a de îndată ce a venit în contact cu trupe germane, pune la încercare, lealitatea criminalului ofițer.

Din prima zi, adică din ziua de 9 Decembrie, când au apărut cele dintâiu trupe ale Diviziei 218 în sectorul brigadei, colonelul Sturdza a cedat constant în fața a forțe care s'au dovedit mai târziu că erau inferioare în număr și nu mult superioare din punctul de vedere moral. Punctul culminant al acestei linii de conduită a fost atins în ziua de 23 Decembrie. Brigada a 7-a, care prin întăririle primite, se ridica la 10 batalioane, 12 escadroane . . . baterii de diferite calibre, se găsea în poziție la nord și est de Soveja, în niște pozițiuni foarte tari. La ora 2 p. m. am primit o notă telefonică prin care mă anunța că față cu presiunea inamicului „a hotărât” să rupă lupta și să se retragă spre Răcoasa, pas cu pas. La ora 2.40 primesc însă o altă notă prin care îmi anunță că retragerea s'a făcut și că grosul este deja la Vest de Răcoasal

Prin această mișcare bruscă înapoi, după mine cu totul neînțeleasă și nejustificată, s'a făcut o spărtură între brigada a 7-a și divizia a 15-a, de mai bine de 10 km., lucru ce compromitea în mod serios și stânga diviziei a 15-a și chiar stânga Armatei a IX ruse.

Acest lucru l-am semnalat Majestății Voastre în raportul meu din seara acelei zile (23 Decembrie).

Când am cerut colonelului Sturdza explicațiuni pentru ce s'a retras precipitat, mi-a răspuns că protestează în contra cuvântului „precipitat” și că este timpul să sfârșim cu retrageri ca acelea din Muntenia.

I-am dat atunci numai decât ordin să lase provizoriu comanda brigadei și să vie la Armată. Am pregătit în același timp un raport către M. C. G. în care expuneam purtarea neexplicabilă a colonelului și rugam să fie luat din comandamentul meu. Aveam intențiunea a-l trimite pe el însuși cu acel raport la M. C. G.

Din cauza aparițiunei deja a inamicului în spărtura creată între brigada a 7-a și divizia a 15-a și din cauza concentrării de trupe ce dispusesem în regiunea Pralea, pentru a preîntâmpina primejdia, generalul Grigorescu, sub comanda căruia am pus acele forțe, a intervenit să las pe loc pe colonelul Sturdza, până la rezolvarea crizei.

Am aprobat, dar, pe de o parte am trimis un ordin observator colonelului arătându-i că nu intră în vederile mele astfel de alături, iar pe de alta am scris șefului de stat major general al Armatei, pentru a-l ruga să mute pe colonelul Sturdza dela mine. Măsura o credeam cu atât mai indispensabilă cu cât prin noua ordine de bătae, colonelul Sturdza era destinat a comanda divizia a 15-a, devenită apoi a 8-a. Fără a-l bănuî atunci de rea credința, consideram ca un pericol a da pe asemenea mâini o întreagă divizie.

Primind răspuns favorabil dela M. C. G. și restabilindu-se

în același timp în mod favorabil noua situațiune, în spărtura *Pralea*, nu am mui făcut nici un demers, ci am așteptat efectul dispozițiunilor M. C. G.

Sosind ordinul de mutare și văzându-se luat de pe front, a judecat probabil că este mai bine să bruscheze lucrurile, decât să renunțe la rezultatele ce obținuse în brigada a 7-a și poate și în divizia a 15-a cu care a fost neconținut în contact și de aceea după simularea unei vizite pe frontul brigadei a 7-a, a trecut la dușman.

A fost evident o fericire că s'a întâmplat astfel, căci am constatat că terenul era întru câțva binișor pregătit.

Dacă din partea trupeii am putut să văd, cu o nemărginită satisfacțiune, un sentiment unanim de indignare, din partea unor ofițeri am văzut o încredere nemărginită în colonelul Sturdza, atât de mare, încât unii, cu toate probele vădite ce aveam de culpabilitatea lui, se obstinau a susține că este peste putință să fle adevărat.

Această încredere exagerată, dacă nu ar fi putut împinge pe mulți a se grupa în jurul ideii criminale ce se plămădea în mintea colonelului Sturdza, cred că nu puțini îndoindu-se din convingere — poate — de posibilitatea unei asemenea monstruoziități, nu ar fi luat lucrurile imediat destul de serios și nu ar fi desfășurat prompt energia necesară, pentru a innăbuși începutul unei mișcări de defecțiune.

Această atitudine am constatat-o la comandantul brigadei a 7-a mixtă lt.-col. Pascu și la comandantul regimentului 2 grăniceri lt.-col. Vasilescu Grigore, pentru care motiv am și cerut mutarea lor de pe front, în interior.

În ceea ce privește intențiunea de a exploata animozitatea trupelor noastre contra Rușilor, am căpătat convingerea că dacă nu s'ar fi bruscat lucrurile cu timpul ar fi fost posibil ca, colonelul Sturdza să poată obține unele rezultate.

Purtarea detestabilă a diviziei Tuzemna și unele incidente izolate au făcut să incolțească pe alocurea un început de învrăjbire între cele două părți; colonelul Sturdza în loc să-și dea silința să combată aceste înclinări, le alimenta, generalizând lucrurile și arătându-și față indignarea împotriva Rușilor. Un raport al său în această privință, conceput în termeni foarte caustici, l-am înaintat M. C. G. pentru a pune autoritatea superioară la curent cu modul cum își înțelege el atribuțiunile sale de comandant de treaptă înaltă.

În orice caz, colonelul Sturdza conta pe un ce real, căci o stare de încordare dacă nu generală, dar destul de răspândită există, între ofițerii noștri și ruși, soldații pare că se înțeleg foarte

bine între ei, bine înțeles exceptând pe cei din divizia Tuzemna, care de altfel erau rău văzuți chiar de soldații ruși.

Starea aceasta de lucruri este alimentată și de numeroșii ofițeri francezi, ce avem la Armată. Pe de o parte ei sunt foarte reci față cu cei ruși; unii chiar fățiș neprietenoși. Am avut ocaziunea să aud însumi observațiuni foarte incisive la adresa rușilor în prezența lor chiar, și trebuie să mărturisesc pentru respectul adevărului, că în cea mai mare parte de cazuri, atitudinea rușilor față cu noi cel puțin, este mai la adăpost de critică. Pe de altă parte, mulți ofițeri francezi au o atitudine care face pe ofițerii noștri să devie reci și neprietenoși cu toți ofițerii străini în general. Ofițeri capabili, ofițeri devotați, ofițeri pătrunși de patriotism și sentimentul datoriei, nu pot a se desface de un sentiment de umilință când văd pe unii ofițeri francezi care prin atitudinea, cuvintele și modul lor de a fi, lasă a se înțelege că ei nu sunt veniți pentru a le aduce tributul experienței din acest războiu, ci să le facă școală, a-i supraveghea și controla.

Într'un raport al maiorului Legros dela Corpul al II-lea de Armată (divizia 12) către colonelul Marchal este relatat cazul Șturdza cu următoarele reflexiuni:

„ce qui paraît à retenir c'est la façon dont a été établi l'ordre de bataille, qui est très critiquée. Le commandant Lanchot a reçu a ce sujet des indications sur des faits qui ne paraissent pas exceptionnels: avec des traîtres d'une part, d'incapables de l'autre, le succès de notre oeuvre pourrait être compromis disent-ils" (qui?).

Toți acei care au putut avea cunoștință de acest raport, între care citez pe generalul Văitoianu, nu au putut să reprime un a-dănc sentiment de indignare, căci desigur nu pentru a emite astfel de aprecieri sunt veniți acești ofițeri în mijlocul nostru. În ori ce caz, fapt pozitiv este că și-a făcut drum un sentiment de răceală față cu ofițerii străini, între cari natural sunt cuprinși și rușii, deși atitudinea acestora este caracterizată prin o excesivă modestie.

În raportul menționat mai sus, vorbind și de animozitatea dintre români și ruși, maiorul Legros zice:

„il ressort le sentiment que j'ai déjà signalé: la haine du russe, provoquée surtout par ses excès".

Din această exagerațiune, căci nu suntem încă la punctul de a fi ajuns la „ură" și nici rușii nu au ajuns la „excese", ca linie generală de purtare, se poate deduce că maiorul Legros nu este un factor temperant în raporturile dintre ofițerii aliați. Este extraordinar că acest ofițer se crede îndreptățit a insinua o umbră de bănuială la adresa generalului Mannerheim, căci după ce arată că colonelul Șturdza ura pe ruși, spune:

„toutefois il s'entendait parfaitement, avec son voisin de gauche, le general Mannerheim. Il m'en a fait l'éloge. Je ne puis évidemment tirer aucune déduction de ce fait”.

Este bine ca Majestatea Voastră să cunoască această stare de lucruri, precum și cauzele căror presupun că se datoresc, cel puțin în mare parte. Mai îmi permit să adaog, totodată, că am dispus a se face totul pentru înăbușirea animozităților și pentru strângerea raporturilor de cordială camaraderie, cu ofițerii străini.

Am dat ordin ca acolo unde se găsesc la un loc ofițeri străini și români să se provoace ocaziuni ca ei să fie cât mai des împreună, ca ofițerii noștri să fie prevenitori, la trebuință îngăduitori, iar comandanților de toate treptele am cerut să reprime cu cea mai mare severitate orice urmă de atitudine nerespectuoasă față cu aliații noștri, explicându-le că numai cu ajutorul lor vom fi în măsură, după reorganizare, să curățim țara de invaziune.

Cu cel mai profund respect sunt

Sire

al Majestății Voastre prea supus și plecat servitor

General AVERESCU

Anexa No. 11

2 Martie 1917

INTRARE

No. 4826/4 III/917.

No. 1568

MARELE CARTIER GENERAL

către

ARMATA a II-a

Am onoare a vă face cunoscut că s'a însărcinat locot. colonel Odone din Armata franceză, atașat cu serviciul pe lângă Biroul Informațiunilor din Marele Cartier General, ca însoțit de căpitanul Dumitrescu Alexandru, să viziteze Cartierul unui Corp de Armată, unei Divizii, unei Brigade precum și 1—2 regimente, pentru a ne

informa asupra modului cum este organizat serviciul informațiilor la Comandamentele și trupele de sub ordinele D-voastră, pentru care vă rugăm să binevoiți a da ordine în consecință.

În acest scop veți mai binevoi a dispune ca să li se pună la dispoziție mijloacele de transport.

Din Înalt Ordin
Șeful de Stat Major General
General de Corp de Armata Adjutant ss) PREZAN

Șeful Biuroului Informațiilor
Locot. Colonel ss) CONDEESCU

Anexa No. 12

C O P I E.
ARMATA II-a
Serv. de Stat Major

Bacău 4 III/917

No. 4195

A R M A T A a II-a

către

CORPUL IV ARMATA

Marele Cartier General, însărcinând pe domnul lt. colonel Odone, din Armata franceză, atașat cu serviciul pe lângă Biurul informațiilor din Marele Cartier General, întovărășit de căpitanul Dumitrescu Alex., să viziteze cartierul unui corp de armata, am onoare a vă înștiința, că ofițerul francez va vizita cartierul Corpului IV Armata, pe acel al unei divizii, pe acel al unei brigade, precum și 1—2 regimente, ce veți hotări, spre a informa Marele Cartier General, asupra modului cum este organizat serviciul informațiilor la comandamentele și trupele de sub ordinele D-voastră.

D. O.
Șeful Statului Major
General (ss) MĂRDĂRESCU

Anexa No. 13

4 Aprilie 1917

REGATUL ROMÂNIEI
MARELE CARTIER GENERAL
Secția Operațiilor
Biuroul Operațiilor

CONFIDENTIAL-PERSONAL

No. 34

MARELE CARTIER GENERAL
către
DOMNUL GENERAL AVERESCU

Am onoare a vă trimite în copie spre știință, alăturatul raport
al colonelului Odone.

Din Înalt Ordin
Șeful de Stat Major General al Armatei
General de Corp de Armată Adj. (ss) PREZAN

Șeful Biuroului Operațiilor
Maior ANTONESCU

COPIE

29 Mars 1917

ÉTAT MAJOR GÉNÉRAL
Bureau d'Informations

R A P P O R T

du Lieutenant-Colonel ODONE, Chef conseiller du
Bureau d'Informations,
Organisation du Service d'Informations de la II-ème Armée.

Les bureaux d'informations que j'ai visités, accompagné du Capitaine DUMITRESCU, sont ceux:

de la 2ème Armée,
du 4ème Corps d'Armée,
de la 8ème Division.

Dans cette dernière Division ont été vu un Etat-Major de Brigade et plusieurs régiments.

Les points sur lesquels j'ai principalement porté mon attention sont les suivants:

a) Renseignements fournis par l'Aviation aux divers échelons;
b) Méthode de travail des bureaux d'information;
c) Recherche des renseignements fournis par les prisonniers et déserteurs;

d) Service d'informations dans les corps de troupe;

e) Service d'espionnage;

f) Service de contre espionnage.

a) *RENSEIGNEMENTS FOURNIS PAR L'AVIATION* (Photographies).

Le groupe photographique d'aviation de l'Armée fournit aux divers échelons des photographies pures et simples. Or les divers Etats-Majors n'ont pas de personnel compétent pour faire les assemblages des photographies et la reconstitution des travaux ennemis. Il en résulte que les photographies livrées sont à peine examinées et ne sont d'aucune utilité.

Il me paraît indispensable que l'aviation fournisse aux Etats-Majors et corps de troupe les photographies assemblées et reconstituées dans la zone qui les intéresse. A cet effet, il faudra renforcer de *un dessinateur* l'effectif du groupe photographique.

b) *METHODE DE TRAVAIL DES BUREAUX D'INFORMATION.*

Les Etats-Majors ne possèdent pas d'officiers vraiment préparés au service d'Informations. Au corps d'Armée et à la Division vus, ce rôle est tenu par des officiers de réserve qui ne rendront de réels services qu'après une instruction préliminaire. Un stage de quelques jours au Bureau d'Informations du G. Q. G. s'impose. A l'Etat-Major de l'Armée, il y a un Officier d'Etat-Major et un officier de réserve, (ce dernier sans instruction spéciale). Cette dotation sera insuffisante en période d'Opérations.

c) *RECHERCHE DES*

*RENSEIGNEMENTS FOURNIS PAR LES
PRISONNIERS ET DESERTEURS.*

Les interrogatoires ne sont pas complets. Une instruction récente, envoyée par le Bureau d'Informations du G. Q. G. doit servir de guide dans les Etats-Majors.

d) *SERVICE D'INFORMATIONS DANS LES CORPS DE TROUPE.*

Ce service paraît inexistant. Lorsque les tranchées ennemies ne sont pas très visibles, il semble que l'on ignore leur emplacement exact. Ce renseignement d'ordre primordial pourrait être obtenu :

1. Par l'installation d'observatoires avec personnel et matériel;
2. Par les comptes-rendus de patrouilles;
3. Par les interrogatoires faits sur le terrain des prisonniers et déserteurs.

1. *L'importance des observatoires* (de commandement, d'artillerie, d'infanterie) *semble ignorée.* Une instruction toute récente du Bureau d'Informations du G. Q. G. en montre l'importance et en indique le fonctionnement. Il y aura lieu de s'assurer dans un avenir prochain que les mesures d'exécution ont été prises et appliquées.

2. Il y aurait lieu de savoir si les patrouilles d'officiers et de sous-officiers sont envoyées pour repérer l'emplacement des positions ennemies.

3. La manière de procéder aux interrogatoires a été indiquée dans l'Instruction du Bureau d'Informations mentionnée ci-dessus.

e) *SERVICE D'ESPIONNAGE.*

On ne fait à aucun échelon aucun effort pour recruter et instruire des agents. L'attention des Etats-Majors doit être soigneusement attirée sur l'importance de la question, et ils doivent recevoir l'ordre de s'occuper avec activité au moins du *recrutement des agents*. L'instruction de ces derniers serait faite au G. Q. G. et cela nous aiderait à avoir un réservoir d'agents préparés utilisables au moment du besoin.

f) *SERVICE DE CONTRE-ESPIONNAGE.*

J'ai l'impression qu'il fonctionne au hasard, sans directive et sans rigueur. Les voies d'accès ne me paraissent pas surveillées, et les localités à proximité du front ne sont pas expurgées des éléments étrangers et suspects.

(Signé) L. ODORE

N O T E. A mon départ, je comptais voir plusieurs Etats-Majors et régiments des deux Corps d'Armée sur le front, et je croyais que l'ordre de service qui m'avait été donné mentionnait cette mission.

Monsieur le Chef d'Etat-Major de la II-e Armée a jugé au contraire que cet ordre ne concernait qu'un corps d'Armée et

une seule Division, et c'est dans cette opinion qu'il m'a délivré l'ordre de service ci-joint (remis à M. le Général Prezan).

(Signé) L. Odone

Je constate qu'on traite souvent nos officiers à l'Etat-Major de la IIe Armée comme *des gêneurs*, et qu'en certaines circonstances on les considère comme *des étrangers*.

19 Mars/1 Avril 1917.

(Signé) BERTHELOT

Pour copie conforme

ANTONEY

7. IV. 17.

Anexa No. 14.

M. C. G.

La Nr. 34 confidențial personal.

Am onoare a vă anexa aci în copie atât ordinul Dvs. 1568, cât și ordinul Armatei a II-a Nr. 4135 semnat de șeful de stat major. Acesta din urmă nu este în esență decât o reproducere a celui dintâiu.

Nemulțumirea lt. col. Odone arătată în nota de la sfârșitul raportului său este deci gratuită, pentru ca să nu o caracterizez cu ade-văratul termen ce-i revine.

În ceea ce privește restul raportului cred că este de o valoare analoagă cu nota.

Dacă importanța observatorilor ar fi fost ignorată la Armata a II-a, cum se afirmă în mod ofensator în raport și dacă nu s'ar fi scos dela prizonieri tot ceea ce s'ar putea scoate, cu siguranță că ar fi trebuit să se întâmple cel puțin odată până acum surprinderi ne-plăcute în ceea ce privește forța, situația și dispozițiunile inamicului din fața mea, ceea ce nu a fost cazul niciodată în tot cursul campaniei, cu toate peripețiile nenorocite prin care am trecut.

Numai cu o perfectă cunoaștere a situațiunei și cu o ținare vi-gilentă din ochi a dușmanului, s'a putut bara drumul unui dușman în-drăzneț și superior la Nămăești și la Azuga.

Dealtfel întregul raport al lt. col. Odone poartă pecetea lucrării

de școala a unui elev diligent, pentru care lumea începe dela dânsul, din care cauză cred că ofițerii Armatei a II-a nu au mult de învățat dela D-sa.

În ceea ce privește afirmațiunea d-lui General Berthelot că ofițerii francezi la Statul Major al acestei Armate sunt considerați ca „gêneurs”, am însărcinat pe dl. col. Hucher a-l ruga să sublinieze cu fapte concrete alegațiunea d-sale. Că-i considerăm ca streini, este drept, căci numai sub acest titlu unii din ei, de mentalitatea lt. col. Odone, își pot permite și le permitem, ceea ce ofițerii noștri nu și-ar putea permite și nu le-am permite.

Comandantul Armatei a II-a

General (ss) AVERESCU

Anexa No. 15.

le 24/7 Octobre 1917

MISSION MILITAIRE
FRANÇAISE
EN ROUMANIE
LE GENERAL

Mon Général,

J'ai reçu la dépêche que vous m'avez adressée à l'occasion de la mort du capitaine STREICHER.

Je suis profondément touché des sentiments de reconnaissance que vous éprouvez à l'égard de la Mission Militaire française. Les Officiers de la Mission sont prêts à tous les sacrifices pour aider la Roumanie dans la lutte contre l'ennemi commun et ils ne font qu'égaliser leurs camarades roumains, dont la valeur et la bravoure se sont montrées avec tant d'éclats au cours des dernières actions.

Je transmettrai à la famille du capitaine STREICHER les condoléances que vous avez bien voulu lui adresser. Ce sera pour elle une consolation de savoir que la perte du Capitaine STREICHER est si profondément ressentie par les Chefs et les camarades roumains auprès desquels il a combattu.

Veuillez agréer, mon Général, l'assurance de mes sentiments les plus cordialement dévoués.

(ss) GENERAL BERTHELOT

CUPRINSUL

	Pag.
Prefața autorului	5

RĂZBOIUL NOSTRU

1916... La Armata II-a	13
Ordinul de zi No. 1 din 23 August 1916	16
La Armata III-a	21
Raportul Comandantului Armatei III-a înaintat M. S. Regelui, Comandantul de Căpetenie	23
Prima bubuitură a tunului dușman după 39 de ani	26
Memoriul înaintat Comandantului de Căpetenie în ziua de 28 August	28
La grupul Armatelor de Sud	33
Bombardarea Capitalei de către avioanele dușmane	39
Trecerea Dunării la Flămânda	41
O declarație în legătură cu rolul comandorului Niculescu-Rizea relativ la trecerea Dunării pe la Flămânda	48
La Armata II-a	49
La grupul de Nord	50
Fatalitate	54
Zi urită	57
Cuprinsul unei telegrame a Regelui Ferdinand	58
Diferite ordine de zi și memoriul adresat Suveranului la 1 Octombrie 1916	59
Întreținere cu ofițerii francezi	72

	Pag-
După două luni de războiu	73
Vizita generalului Berthelot	77
Himmel hast Du keine Flintel	79
Scrisoarea adresată generalului Iliescu	86
Vizita A. S. R. Prințul Carol și colonelul Pétin	92
Evenimentele din Oltenia	95
Curioasă convorbire cu M. Cantacuzino	98
O scrisoare lămuritoare	103
Un plan de acțiune	109
1917	119
Ideea unui guvern militar	123
Convorbire cu Știrbei	127
Trecerea colonelului Sturdza la inamic	128
Frig... foame... boală	134
Revoluția în Rusia	139
Take Ionescu cotate ca fiind periculos	143
M. S. Regina Maria vizitează spitalele	149
Farsă antidinastică	151
„Ça se tasseră bientôt”!	157
Sublocotenentul Grigore Filipescu	160
Pe frontul italian, la Caporetto	165
Incepe ofensiva dela Mărăști	173
Rezultatele bătăliei dela Mărăști	184
Evacuarea Moldovei	190
Un an dela declararea războiului	205
„Pour votre jour de fête, je vous prie d’accepter ces papiers; je ne puis pas les garder; ils me brûlent les doigts”	213
Rezultatele bătăliei dela Mărășești	220
Considerațiuni generale asupra bătăliilor Mărăști-Mărășești	226
Marele strateg: generalul Berthelot	234
Pe marginea unui articol francez	237
O scrisoare a generalului Mărgineanu	240
Situația în Rusia	242
O consfătuire la Palat	246
Delegații pentru armistițiu	250
Rușii tratează cu germanii	253

	Pag.
Consiliu de Miniștri la Brătianu	261
Consfătuire politico-militară	268
Convorbire cu Ministrul Franței	271
Un comunicat al misiunii franceze	274
Urările de anul nou făcute trupelor Armatei a II-a	275
1918	278
Mesajul Mareșalului Makensen	283
Însărcinarea de a forma guvernul Averescu	285
Un ordin de zi către ostașii Armatei Române	288
Primul contact cu Camera Deputaților	290
Conferind cu Makensen la Buftea	291
Întâlnirea Suveranului cu Czernin	294
Consiliul de Coroană	296
Plecarea misiunii franceze	302
Demisia guvernului Averescu	307
Fruntașii basarabeni (Inculeț și Ciugureanu	308
Formarea guvernului Marghiloman	311

A N E X A A.

Misiunea militară franceză	315
Raporturile mele cu generalul Berthelot	322
Misiunea lt. col. Odone	324

A N E X A B.

Raport asupra retragerii Armatei a II-a de pe frontiera muntoasă pe linia Cricovului (9. XII. 1916	333
---	-----

II

Retragerea grupului Namăești până la începerea retragerii grupului Predeal (16 21 Noembrie	340
Telegrame, instrucțiuni și ordine de operațiune	347—368

A N E X E

	Pag.
Ordine de serviciu	371
État nominatif des officiers de la mission militaire française en Roumanie	373
Voeux et Projets pour un proche avenir dans la Patrie roumaine	377
Urarile de anul nou făcute trupelor Armatei a II-a	379
O scrisoare a d-lui Tavernier și răspunsul d-lui G-ral Averescu	381
Un memoriu privitor la cazul Sturdza	384
Raportul locot.-colonelului francez Odone	391
Mesajul generalului Berthelot	395

TABELA ILUSTRAȚIILOR

	Pag.
Planșe reprezentând pe d. Mareșal Averescu în ținută de campanie pe frontul Armatei a II-a	5
(<i>hors texte</i>)	
Felurite clișee la pag.: 43, 44, 47, 90, 110, 114, 116, 117, 120, 121, 122, 124, 125, 128, 130, 132.	
Un portret al răposatei întru Domnul: <i>Clotilda Mareșal Averescu</i>	133
Felurite clișee la pag.: 134, 135, 136, 138, 146, 147, 150, 151, 153, 154, 155, 157, 169, 170.	
Un portret puțin cunoscut al Mareșalului Averescu, reprezentându-l la postul său de comandă	171
Felurite clișee la pag.: 172, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 189, 194, 197, 198, 201, 203, 204, 208, 209, 210, 212, 214, 215, 217.	
Tablou comparativ privitor la acțiunea <i>Oituz-Mărăști</i> (Armata a II-a română) și acțiunea <i>Mărășești</i> (Armata a IV-a rusă și I-a română)	225
(<i>hors texte</i>)	
Crochiu comparativ între terenul cucerit la Mărăști și terenul pierdut la Mărășești	233
Felurite clișee la pag. 244, 249, 255, 269.	

	Pag.
Generalul Averescu fotografiat în 1918 la biroul d-sale de lucru din Piatra-Neamț	289
La Mărăști: ofițerii din Armata a II-a prezintă domnului Mareșal Averescu un baston cu frunze de stejar pe care sunt gravate numele localităților unde au avut loc luptele la cari a luat parte Armata a II-a	312
<i>(Planșe hors texte)</i>	

Tabelă de mișcare a unităților pe frontul Armatei a II-a .	352—353
--	---------

